

VOLDA KOMMUNE

MØTEINNKALLING

Utvalg: Kommunestyret
Møtestad: 1. etg., Volda samfunnshus
Dato: 22.03.2018
Tid: 14:00

Forfall skal snarast meldast til servicekontoret/utvalsekretær på telefon 70 05 87 00 eller postmottak@volda.kommune.no, som kallar inn vara. Varamedlemer møter difor berre etter eiga innkalling.

Folkevalde, både medlemer og varamedlemer, plikter å møte jf. kommunelova § 40 nr. 1, med mindre det ligg føre gyldig forfall.

Den som ønskjer å stille spørsmål om sin habilitet i ei sak, jf. forvaltningslova § 6 og kommunelova § 40 nr. 3, skal melde dette til utvalsekretær i god tid før møtet. Dette også grunna eventuell innkalling av varamedlem, jf. forvaltningslova § 8, 3. ledd.

Møtet er ope for publikum, men kan verte lukka ved handsaming av saker som inneheld informasjon som er unnateke offentlegheit.

Saksdokumenta er lagt ut til offentleg ettersyn på Volda kommune si heimeside <https://innsyn.ssikt.no/volda/dmb> og på servicekontoret.

Jørgen Amdam
ordfører

SAKLISTE

Saksnr.	Sak
PS 30/18	Godkjenning av innkalling og sakliste
PS 31/18	Godkjenning av møteprotokoll frå forrige møte
PS 32/18	Bygningsmiljø og estetisk rettleiar – vedtak
PS 33/18	Plan for helsestasjonen 2018 – 2020
PS 34/18	Utbetring Botnavegen Sak om tilleggsløyving eller reduksjon i prosjektomfang
PS 35/18	Framlegg til "Hovudplan for vatn og avløp med del om vassmiljø 2017-2027"
PS 36/18	Flaumtilpasningstiltak i Melshornsida, alternative tiltak og finansiering av desse
PS 37/18	Politisk prioritering av investeringsprosjekt
PS 38/18	Mandat - planlegging av kino og kulturhus i Volda sentrum
PS 39/18	Næringsfondet(kraft)- Årsrapport 2017
PS 42/18	Finansiering av kapasitetsutviding ved Mork barnehage etter innkomne anbod – vert ettersendt
PS 40/18	Orienteringssaker
OS 18/18	Midlertidig og permanent reduksjon av tilleten totalvekt på Håskjoldvegen – Ytrestøylen
OS 19/18	Folkevaltnettverket - referatsak til kommunestyret
OS 20/18	Reduksjon av minsteareal for jakt på hjort i kommuna
OS 21/18	Sunnmøre regionråd - Referat frå gruppearbeid knytt til femte samling i Folkevaltnettverket, 07.03.18
PS 41/18	Delegerte saker frå avdelingane

VOLDA KOMMUNE

DS 35/18	Løyve til tiltak, fasadeendring Gbr 11/23
DS 36/18	Ferdigattest Gbr 11/97
DS 37/18	Ferdigattest, garasje Gbr 12/22
DS 38/18	Ferdigattest, bruksendring Gbr 13/95
DS 39/18	Mellombels bruksløyve Gbr 17/180/0/11
DS 40/18	Igangsettingsløyve Gbr 17/243
DS 41/18	Løyve til endring, støttemur Gbr 17/243
DS 42/18	Løyve til endring Gbr 17/237
DS 43/18	Igangsettingsløyve Gbr 17/237
DS 44/18	Mellombels bruksløyve Gbr 17/180/0/9
DS 45/18	Rammeløyve, riving og oppføring av ny bustad Gbr 18/50
DS 46/18	Rammeløyve, terrassehus Gbr 18/1
DS 47/18	Løyve til tiltak, ombygging Gbr 19/23
DS 48/18	Ferdigattest, riving av bustad Gbr 19/1008
DS 49/18	Rammeløyve, 2 stk tomannsbustadar Gbr 19/1006
DS 50/18	Løyve til tiltak , bueining i kjellar Gbr 21/166
DS 51/18	Løyve til endring Gbr 21/150
DS 52/18	Løyve til tiltak, rehab. pipe Gbr 29/1
DS 53/18	Løyve til tiltak, endre profilering/skilt Gbr 30/194
DS 54/18	Ferdigattest, tilbygg Gbr 108/2
DS 55/18	Ferdigattest, bytte av mast Gbr 115/1
DS 56/18	Løyve til tiltak, tilbygg til hytte Gbr 136/1
DS 57/18	Løyve til tiltak, tilbygg Gbr 149/10
DS 58/18	Løyve til tiltak, tilbygg Gbr 166/5

Gruppemøte

Måndag 19.03.2018

AP	kl. 18:00-20:00	Møterom Dalsfjorden
V	kl. 20:00-22:00	Møterom Dalsfjorden
KRF	kl. 19:30-21:30	Møterom Voldsfjorden
SP	kl. 19:30-21:30	Møterom Austefjorden
MDG	kl. 20:00-22:00	Biblioteket

Tysdag 20.03.2018

H	kl. 17:30-19:30	Møterom Austefjorden
FRP	kl. 17:00-22.00	Møterom Voldsfjorden

Onsdag 21.03.2018

SV	kl. 18.00-20.00	Møterom Voldsfjorden
----	-----------------	----------------------

PS 30/18 Godkjenning av innkalling og sakliste

PS 31/18 Godkjenning av møteprotokoll frå forrige møte

SAKSDOKUMENT

Sakshandsamar:	Regine Solberg Aklestad	Arkivsak nr.:	2017/2238
		Arkivkode:	C44

Utvalsaksnr	Utval	Møtedato
26/18	Forvaltningsutvalet	06.03.2018
36/18	Formannskapet	13.03.2018
32/18	Kommunestyret	22.03.2018

BYGNINGSMILJØ OG ESTETISK RETTLEIAR - VEDTAK

Handsaming:

Planleggar Regine Aklestad møte under handsaminga av saka.

Røysting (ni røysteføre):

Tilrådinga frå forvaltningsutvalet vart samrøystes vedteken.

Tilråding i formannskapet - 13.03.2018 til kommunestyret:

Kommunestyret tek dokumentet «Bygningssmiljø og estetisk rettleiar Volda sentrum», datert 15.02.2018 til vitende, og ber om at dokumentet vert lagt til grunn for arbeidet med kommuneplanen sin arealdel 2018–2030.

Handsaming:

Regine Aklestad orienterte og svarte på spørsmål.

Røysting:

Administrasjonen si tilråding vart samrøystes vedteke.

Tilråding i Forvaltningsutvalet - 06.03.2018:

Kommunestyret tek dokumentet «Bygningssmiljø og estetisk rettleiar Volda sentrum», datert 15.02.2018 til vitende, og ber om at dokumentet vert lagt til grunn for arbeidet med kommuneplanen sin arealdel 2018–2030.

Administrasjonen si tilråding:

Kommunestyret tek dokumentet «Bygningsmiljø og estetisk rettleiar Volda sentrum», datert 15.02.2018 til vitende, og ber om at dokumentet vert lagt til grunn for arbeidet med kommuneplanen sin arealdel 2018–2030.

Vedleggsliste:

Bygningsmiljø og estetisk rettleiar Volda sentrum, datert 15.02.2018 (link: <https://indd.adobe.com/view/2a2d00b2-5334-4549-9b29-baade7bac047>)

Innspel til «Bygningsmiljø og estetisk rettleiar Volda sentrum».

Uprenta saksvedlegg:

Planprogram kommuneplanen sin arealdel

«Bygningsmiljø og estetisk rettleiar», høyringsutkast datert 24.11.2017

Samandrag av saka:

I planprogrammet for kommuneplanen sin arealdel står det at det skal utarbeidast føresegner og retningslinjer for estetikk og bygningsmiljø i Volda kommune. Arbeidet med dokumentet "Bygningsmiljø og estetisk rettleiar" starta i juni 2017. Desember 2017 vart dokumentet sendt ut på høyring. Administrasjonen har gått gjennom innspel og oppdatert dokumentet. Administrasjonen ynskjer at dokumentet handsamast både av forvaltningsutvalet og formannskapet, før det går vidare til kommunestyret. Administrasjonen ynskjer at dokumentet skal ligge til grunn for kommuneplanen sin arealdel 2018–2030.

Saksopplysningar/fakta:

I planprogrammet for kommuneplanen sin arealdel står det at det skal utarbeidast føresegner og retningslinjer for estetikk og bygningsmiljø i Volda kommune. Arbeidet med dette dokumentet starta juni 2017 og har vore leia av planleggar ved sektor for utvikling i Volda kommune. I oppstarten vart det oppretta ein arbeidsgruppe for prosjektet. Arbeidsgruppa har bestått av representantar frå Volda kommune, kulturvernseksjonen i Møre og Romsdal fylkeskommune og historikar frå Høgskulen i Volda. Parallelt med prosjektet har ein utarbeidd ein kulturminneplan for kommunen, og prosjektgruppa for kulturminneplanen har også vore involvert i dette arbeidet. Personale ved biblioteket har vore til stor hjelp med å finne informasjon knytt til dokumentet. I tillegg har ein vore i kontakt med andre lokale einskildpersonar for å samle informasjon.

Mål for arbeidet

Arbeidsgruppa har definert målsettinga med arbeidet slik:

- Bidra til å styrke Volda sitt særpreg og identitet.
- Synleggjere Volda sitt særpreg og kvalitetar innan bygningsmiljø.
- Ta stilling til kva område kommunen ynskjer å ta vare på og i kva grad.
- Utarbeide eit dokument med føresegner og estetiske retningslinjer.
- Medverke til betre informasjon og kommunikasjon om estetikk i byggesaker.
- Medverke til at sakshandsamarar og politikarar i kommunen vert tryggare og sterkare fagleg innafor temaet estetikk.

Dokumentet skal vere eit grunnlag for kommuneplanen sin arealdel og framtidige reguleringsplanar. I utforminga av dokumentet er det lagt vekt på at rettleiaren skal kunne nyttast som råd og hjelp til tiltakshavar, arkitektar og prosjekterande. Etter handsaming i kommunestyret vil dokumentet publiserast m.a. på kommunen sine heimesider. Det kan også vere aktuelt å trykke opp dokumentet, slik at det kan delast ut til politikarar, utbyggjarar, publikum og andre interesserte.

Innhald

Dokumentet inneheld fylgjande hovudkapittel:

- 1 Innhald
- 2 Innleiing
- 3 Tilskot
- 4 Historisk utvikling av tettstaden Volda
- 5 Volda-landskapet
- 6 Verdifulle bygningsmiljø
- 7 Estetisk rettleiar for restaurering og tilpassing
- 8 Bygningar av nasjonal og regional verdi
- 9 Kjelder
- 10 Nyttige nettsider

Kapittel 6 Verdifulle bygningsmiljø inneheld utvalte område med særlege kvalitetar knytt til bygningsmiljø. Kapittelet inneheld ei omtale av dei ulike områda, kjenneteikn, planstatus og retningslinjer og rutinar for utvikling.

Høyring

Dokumentet vart sendt på høyring 12.12.2017. Det kom inn sju innspel til rettleiaren. Volda kommune takkar for innkomne innspel og gode tilbakemeldingar. Innspel med kommentar frå administrasjonen er samla i vedlegg 2. Kort oppsummering:

- Jorun Marie Kvernberg: innspel knytt til Anders Vassbotnvegen 23 og Kylnevegen 2.
Kommentar frå administrasjonen: Justeringar i samsvar med innspel er teke inn i kapittel 8.3 Bygningar med høg lokal verdi.
- Røysgarden sameige: innspel knytt til Røysgarden.
Kommentar frå administrasjonen: Ingen endringar i dokumentet.
- Roar Driveklepp: innspel knytt til kapittel 6.11 Uthus
Kommentar frå administrasjonen: Kapittel 6.11 Uthus i rettleiaren vert oppdatert i samsvar med innspel.
- Roar Driveklepp: innspel knytt til kapittel 6.1 Halkjelsvika, angåande forretning og andre publikumsretta funksjonar på gateplan.
Kommentar frå administrasjonen: Punktet «Det bør spesifiserast i føresegnene at det skal vere forretning eller anna publikumsretta funksjonar på gateplan i området...» er forandra til «Det bør spesifiserast i føresegnene at det skal vere forretning eller andre publikumsretta funksjonar på gateplan i Snippa og Halkjelsgata.» I tillegg har ein lagt til punktet «Nye fortetnings- eller utviklingsprosjekt bør også ha publikumsretta funksjonar på gateplan.»
- Anne-Sofie Egset og Jakob Kjøde jr.: Innspel knytt til Gamlevegen 2.
Kommentar frå administrasjonen: Justeringar i samsvar med innspel er teke inn i kapittel 8.3 Bygningar med høg lokal verdi.
- Stiftinga Gamlegymnaset i Volda: generelle kommentarar.
Kommentar frå administrasjonen: Ingen endringar i dokumentet.
- Møre og Romsdal fylkeskommune: generelle kommentarar.
Kommentar frå administrasjonen: Ingen endringar i dokumentet.

- Fylkesmannen i Møre og Romsdal: generelle kommentarar.
Kommentar frå administrasjonen: Ingen endringar i dokumentet.
- Andre justeringar frå administrasjonen: I kapittel 6.1 har ein teke med ei kort omtale av reguleringsplan for Moritzmarka, som ikkje var med i høyringsutkastet. Ein har i tillegg oppdatert avgrensinga av området (i kartskissa i same kapittel) i samsvar med dette.

Helse og miljøkonsekvensar:

Ingen kjente konsekvensar.

Økonomiske konsekvensar:

Rettleiaren har ingen kjente økonomiske konsekvensar.

Etter handsaming i kommunestyret kan det vere aktuelt å trykke opp dokumentet, slik at det kan delast ut til utbyggjarar, publikum og andre interesserte.

Beredskapsmessige konsekvensar:

Ingen kjente konsekvensar.

Vurdering og konklusjon:

Kommunestyret tek dokumentet «Bygningsmiljø og estetisk rettleiar Volda sentrum», datert 15.02.2018 til vitande, og ber om at dokumentet vert lagt til grunn for arbeidet med kommuneplanen sin arealdel 2018–2030.

Rune Sjurgard
Rådmann

Jørgen Vestgarden
utviklingssjef

Utskrift av endeleg vedtak:

Eiga liste

Klageinstans:

Fylkesmannen

BYGNINGSMILJØ OG ESTETISK RETTLEIAR

VOLDA SENTRUM

15.02.2018

FORORD

Volda sentrum har mange kvalitetar det er viktig å take vare på. Volda var, er og blir i endå større grad i framtida sentrum i ein region med over 70.000 innbyggjarar og som aukar presset på arealbruk og omstilling. Volda er sentrum for offentleg verksemd, men også eit viktig sentrum for privat service – «alle vegar fører til Volda». Omstillingspress krev fortetting og ombygging, korleis skal vi gjere dette slik at vi utviklar gode bygningsmiljø og gjere Volda endå meir attraktiv for innbyggjarar og besøkande? Å gi gode og klare svar på desse og anna estetiske spørsmål er det overordna målet med denne rettleiaren.

I rettleiaren har arbeidsgruppa formulert desse måla:

- Bidra til å styrke Volda sitt særpreg og identitet.
- Synleggjere Volda sitt særpreg og kvalitetar innan bygningsmiljø.
- Ta stilling til kva område kommunen ynskjer å ta vare på og i kva grad.
- Utarbeide eit dokument med føresegnar og estetiske retningslinjer.
- Medverke til betre informasjon og kommunikasjon om estetikk i byggesaker.
- Medverke til at sakshandsamarar og politikarar i kommunen vert tryggare og sterkare fagleg innafor temaet estetikk.

Dette er viktige mål og eg meiner rettleiaren gir gode svar. På vegne av oss innbyggjarar og politikarar i kommunen er eg stolt og glad for innsatsen som arbeidsgruppa har gjort for å hjelpe oss i dette viktige arbeidet.

Jørgen Amdam
Ordførar

1 INNHALD

	Forord	s. 2
1	Innhald	s. 2
2	Innleiing	s. 2
2.1	Bakgrunn for arbeidet	s. 2
2.2	Avgrensing av arbeidet	s. 2
2.3	Kva er eit bygningsmiljø?	s. 3
2.4	Kvifor ta vare på bygningsmiljøet?	s. 4
2.5	Gjennomføring og metode	s. 4
2.6	Mål for arbeidet	s. 4
2.7	Lovverk	s. 4
3	Tilskot	s. 5
4	Historisk utvikling av tettstaden Volda	s. 6
4.1	Volda fram til 1910	s. 6
4.2	Volda i mellomkrigstida	s. 8
4.3	Volda etter 1945	s. 10
4.4	Volda i 2017 og gjeldande planar	s. 12
5	Voldalandskapet	s. 14
5.1	Karakteristiske element	s. 14
5.2	Historisk utvikling av tilknyttinga til landskapet	s. 14
6	Verdifulle bygningsmiljø	s. 16
6.1	Halkjelsvika	s. 16
6.2	Hauane	s. 18
6.3	Elvadalen	s. 20
6.4	Rotsetfjøre	s. 22
6.5	Sveitserrekkja	s. 24
6.6	Vevendelvegen, Storgata og Porsemyrvegen	s. 26
6.7	Brenslene, Granlida og Furebakken	s. 28
6.8	Skuleløypa	s. 30
6.9	Skifertak	s. 32
6.10	Løer	s. 34
6.11	Uthus	s. 36
7	Estetisk rettleiar for restaurering og tilpassing	s. 38
7.1	Restaurering og tilpassing	s. 38
7.2	Tilbygg på eldre hus	s. 39
7.3	Fortetting og nye bygg	s. 40
7.4	Huset sin tilstand og moglegheiter	s. 40
8	Bygningar av nasjonal og regional verdi	s. 41
8.1	Bygningar med nasjonal verdi	s. 41
8.2	Bygningar med regional verdi	s. 42
8.3	Bygningar med lokal høg verdi	s. 44
9	Kjelder	s. 49
10	Nyttige nettsider	s. 50

2 INNLEIING

2.1 Bakgrunn for arbeidet

I planprogrammet for kommuneplanen sin arealdel står mellom anna fylgjande to arealstrategiar:

- Volda sitt særpreg og identitet skal styrkast ved å sikre den eldre trehusbebyggelsen og anna særprega arkitektur, ta vare på smug, fjordgløtt og grønne lungar og sikre eit ope sentrum mot fjorden.
- Legge til rette for fortetting og transformasjon i og nær sentrumskjernen, som støttar opp om utvikling av eit sentrum med urbane og berekraftige kvalitetar.

I planprogrammet står det også at det skal utarbeidast føresegner og retningslinjer for estetikk og bygningsmiljø i Volda kommune. Dokumentet skal leggest til grunn for kommuneplanen sin arealdel.

2.2 Avgrensing av arbeidet

For å avgrense arbeidet inneheld dette heftet ein gjennomgang av bygningsmiljø i eller knytt til tettstaden Volda. Det er lagt vekt på å undersøkje eksisterande bygningsmiljø med spesiell verdi.

2.3 Kva er eit bygningsmiljø?

Eit bygningsmiljø er ein samling av bygningar som er plassert slik at dei kan oppfattast under eitt. Det kan til dømes vere ein einskapleg bygningsmasse rundt eit gateløp, ein plass eller eit grøntområde. Bygningsmiljø kan vere alt frå ei mindre husgruppe på nokre få bygningar i eit lokalt miljø, til meir spreidd bygdebebyggelse og deler av eller heile byar eller tettstadar. I ordet bygningsmiljø er det vanleg å legge eigenskapar som "einskapleg", "harmonisk" eller "med felles trekk".

Bygningar og bygningsmiljø er fysiske element i det offentlege rom som fortel historier om ulike tidsepokar. Bygningane gjer historiene levande og lettare å forstå for oss som lever i dag, og for dei som kjem etter oss.

2.4 Kvifor ta vare på bygningsmiljøet?

Bygningsmiljøet avspeglar både det fysiske landskapet, lokale og nasjonale hendingar, lovverk og trendar. Dagens byar og bygder ber med seg spor etter historia. Desse spora karakteriserar staden og gir den særpreg og eigenart. Bygningar og bygningsmiljø er med på å gjere historier levande.

Bygningsmiljøet i Volda er ein del av kulturarven, og representerar viktige verdiar og felles ressursar for samfunnet i dag – og i framtida. Opplevingsverdien, identitetsverdien, symbolverdien og kunnskapsverdien er viktige sider av kulturarven si samfunnsmessige verdi. Kulturarven kan også nyttast til å auke stadens omdømme og konkurransekraft, til å tiltrekke besøkande og til merkevarebygging.

2.5 Gjennomføring og metode

Arbeidet med dette dokumentet starta juni 2017 og har vore leia av planleggar ved sektor for utvikling i Volda kommune. I oppstarten vart det oppretta ein arbeidsgruppe for prosjektet. Arbeidsgruppa har bestått av representantar frå Volda kommune, kulturvernseksjonen i Møre og Romsdal fylkeskommune og historikar frå Høgskulen i Volda. Parallellt med dette prosjektet har det vore arbeidd med ein kulturminneplan for kommunen, og prosjektgruppa for kulturminneplanen har også vore involvert i dette arbeidet. Det har vore to heildags-prosjektmøte med arbeidsgruppa, i tillegg til mindre arbeidsmøte og e-postutveksling. Det har også vore gjennomført synfaringar i dei ulike områda, med representantar frå prosjektgruppa.

Bakgrunnsdokument og kjeldemateriale er i hovudsak funne på biblioteket i Volda, kommunen sine arkiv, internett og i ulike kartdatabasar. Ein har også nytta Facebook og vore i kontakt med einskildpersonar for å få tak i informasjon knytt til arbeidet. Kjeldelista står bakerst i dokumentet. Figurar og bilete er produsert av Regine S. Aklestad der ikkje anna er nemnd.

Dokumentet vart lagt ut til høyring 12.12.2017 og vedteke av kommunestyret xx.xx.xxxx.

2.6 Mål for arbeidet

Arbeidsgruppa har definert målsettinga med arbeidet slik:

- Bidra til å styrke Volda sitt særpreg og identitet.
- Synleggjere Volda sitt særpreg og kvalitetar innan bygningsmiljø.
- Ta stilling til kva område kommunen ynskjer å ta vare på og i kva grad.
- Utarbeide eit dokument med føresegner og estetiske retningslinjer.
- Medverke til betre informasjon og kommunikasjon om estetikk i byggesaker.
- Medverke til at sakshandsamarar og politikarar i kommunen vert tryggare og sterkare fagleg innafor temaet estetikk.

Dokumentet skal ligge til grunn for kommuneplanen sin arealdel og framtidige reguleringsplanar. I utforminga av dokumentet er det lagt vekt på at rettleiaren skal kunne nyttast som råd og hjelp til tiltakshavar, arkitektar og prosjekterande.

2.7 Lovverk

Plan- og bygningslova (pbl) set rammar for offentlig og privat arealplanlegging, og for kva eigarar kan gjere av bygging og andre tiltak på eigedomene sine.

I fylgje plan- og bygningslova skal alle kommunar ha ein kommuneplan som omfattar samfunnsdel med handlingsdel og arealdel. Arealdelen er ein overordna plan for heile kommunen. Reguleringsplanar er meir detaljerte planar for mindre område. I arealplanane vert områda regulert til arealformål med føresegner. Områda kan i tillegg regulerast med omsynssonar. Det kan til dømes vere sone med særleg omsyn til bevaring av natur- eller kulturmiljø.

Kulturminneloven er det sentrale lovverket for å ta i vare kulturmiljø og kulturminne. Det sterkaste verkemiddelet er fredning. Ein rekkje faste kulturminne er freda direkte i lova (automatisk freda kulturminne). Ein kan også frede utvala kulturminne ved enkeltvedtak (vedtaksfreda kulturminne).

3 TILSKOT

Det er mogleg å søkje om midlar til vedlikehald, utbetring og utvikling av bygningar ved både statlege, regionale og private ordningar. Ordningane varierar frå år til år, nokre vert borte og andre kjem til. Her er likevel ein liste over eit utval aktuelle ordningar:

Kulturminnefondet

Tilskotsordninga er eit lågterskeltilbod til private eigarar av verneverdige kulturminne. Også frivillige lag og organisasjonar, anten de eig kulturminna sjølv eller forvaltar dei på vegne av andre, kan søkje. kulturminnefondet.no/

Kultur- og miljølegatet og Landbrukslegatet i Norges Vel

Midlane fordelast av Norges Vel, og satsingsområde er bevaring av gamle hus og gjenstandar dersom dei inngår i næringsverksemd (turisme eller næringsliv). www.norgesvel.no/kultur-og-miljoelegatet.303192.no.html
www.norgesvel.no/landbrukslegatet.303190.no.html

Rydd et kulturminne

Midlane fordelast av Norsk kulturarv, og går til skjøtsel av kulturminne. www.kulturarv.no/aksjoner/rydd-et-kulturminne

«Ta et tak»-aksjonen

Midlane fordelast av Norsk Kulturarv og rettar seg mot våningshus og driftsbygningar. www.kulturarv.no/aksjoner/ta-et-tak-aksjonen

Enovatilskotet

Enova deler ut tilskot til etterisolering, oppgradering av bygningskroppen, montering av tettelister eller andre prosjekt knytt til reduksjon av energibehov i bygningar. www.enova.no/privat/alle-energiltak/

Tilskot til kulturminne og kulturmiljø av regional og høg lokal verdi

Møre og Romsdal fylkeskommune gir tilskot til vedlikehalds- og istandsettingsarbeid av kulturminne og kulturmiljø av regional og høg lokal verneverdi. Tilskot kan tildelast private eigarar av kulturminne og kulturmiljø. Også private stiftingar, foreiningar/organisasjonar/sameige/frivillige, museum og kommunar kan søkje. <https://mrfylke.no/Tenesteomraade/Kultur/OEkonomisk-stoette/Kulturminneforvalting/Tilskot-til-kulturminne-og-kulturmiljoe>

Tilskot til forundersøkingar eller arkitektfagleg bistand for bygningar og anlegg

Møre og Romsdal fylkeskommune tilbyr tilskot til forundersøkingar eller arkitektfagleg bistand for bygningar og anlegg. Tilskotet kan nyttast til å få fram godt grunnlagsmateriale for vidare tiltak til bygningar. Bygg og anlegg som er listeført med lokal verdi i kommunale kulturminneplanar eller som inngår i regulerte verneområde kan søkje på tilskotet. <https://mrfylke.no/Tenesteomraade/Kultur/OEkonomisk-stoette/Kulturminneforvalting/Tilskot-til-forundersoeingar-eller-arkitektfagleg-bistand-for-bygningar-og-anlegg>

Tilskot til freda bygningar og anlegg

Statstilskot frå Riksantikvaren til vedlikehald, istandsettingsarbeid og restaurering av freda bygningar og anlegg. Tilskot kan tildelast private eigarar av kulturminne freda etter Kulturminnelova, private stiftingar, foreiningar/organisasjonar/sameige, frivillige og liknande, og museum som eig freda bygningar. <https://mrfylke.no/Tenesteomraade/Kultur/OEkonomisk-stoette/Kulturminneforvalting/Tilskot-til-freda-bygningar-og-anlegg>

Tilskot til skilting, skjøtsel og tilrettelegging av kulturminne

Møre og Romsdal fylkeskommune har ei ordning som gjeld skilting, skjøtsel og tilrettelegging av kulturminne og kulturmiljø som er av høg verneverdi. Tilskot kan tildelast private eigarar av kulturminne og kulturmiljø samt stiftingar, foreiningar/organisasjonar/sameige/frivillige, museum og kommunar. <https://mrfylke.no/Tenesteomraade/Kultur/OEkonomisk-stoette/Kulturminneforvalting/Tilskot-til-skilting-skjoetsel-og-tilrettelegging-av-kulturminne>

Tilskot til forprosjekt med tema reiseliv og kulturarv

Formålet med tilskotsordninga er å stimulere til realisering av prosjekt der kombinasjonen reiseliv og kulturarv går saman som tema på ein god måte, samt å spreie kunnskap om kulturarven. <https://mrfylke.no/Tenesteomraade/Kultur/OEkonomisk-stoette/Kulturminneforvalting/Tilskot-til-forprosjekt-med-reiseliv-og-kulturarv-som-tema>

Kulturminnefondet har også ei oppdatert oversikt over ulike tilskotsordningar: kulturminnefondet.no/soknad/andre-tilskuddsordninger/

4 HISTORISK UTVIKLING AV TETTSTADEN VOLDA

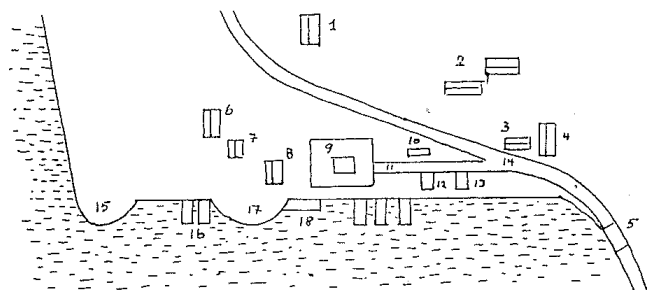
4.1 Volda fram til 1910

Utvikling av eit sentrum

I Halkjelsvika er det gjort reidskapsfunn tilbake til steinalderen. Halkjelsvika er nemnd i Snorre Sturlason sine kongesoger fordi Vika vart nytta i samband med slaget i Hjørungavåg i 988. Ovanfor Halkjelsvika var det svært god jordbruksjord, og det var lett å rydde og dyrke åkrar. Kyrkjestaden er fleire hundre år gamal, og ein meiner det var kultstad her også før kristninga av landet. Den eldste kyrkja i Volda sto like ved tunet på Halkjelsvik, og kyrkja fungerte som navet i Volda. Kyrkja er ein av grunnane til at Volda vaks fram som eit bygdesamfunn.

Nedre Rotset var tidleg eit trafikknutepunkt, handels- og tingstad, men frå midten av 1800-talet flytta dette senteret seg gradvis til Halkjelsvika. Truleg var hamnetilhøva betre der. I tillegg var kyrkja ein viktig møteplass, og handelen føregjekk også på søndagar.

Volda vart bygd opp rundt primærnæringane jordbruk og fiske (sjølvberging), men i andre halvdel av 1800-talet var bygdene på Vestlandet i overgang frå naturalhushald til pengehushald. Halkjelsgata vaks fram som handelssenter. I Halkjelsvik var det også nokre handverkarar, mellom anna skreddar og skomakar. I 1801 var det om lag 8 våningshus og 30 menn i Halkjelsvika, medan det i 1900 var 78 våningshus og 688 innbyggjarar her. Ein viktig

Rit av Halkjelsvik av Rasmus Mork. — Rasmus Mork skriv at i hans ungdomstid såg Halkjelsvik slik ut (f. 1837, d. 1930): — 1. Stova hans Åmund-Anders, far til Lars Mork og Leite-Sevrina. (Visstnok hadde Åmund-Anders meir enn eitt hus). 2. Røys-Rasmus sine 2 stover. 3. Morits-løa. 4. Rasmus-løa. 5. Øyabrua. 6. Reinholdt-stova. 7. Bjørns-Jo-stova. 8. Telibu. 9. Kyrkjegarden og kyrkja. 10. Guri-stova. 11. Veg frå Øyabrua til kyrkja. 12. Morits-stova. 13. Johan Blichfeldt-stova. 14. Vegen til Ørsta. 15. Vikeneset. 16. Naust utanfor Skjåberghaugen. 17. Skjåberghaugen. 18. Naustet hans P. Berja. — Johan Blichfeldt hadde eit grisehus mellom huset sitt og Morits-stova.

Skisse av Volda sentrum rundt 1850. Illustrasjonen er henta frå boka "Halkjelsvik-gardane 1792–1992", s. 6.

grunn til den raske utviklinga var ekspansjon i handel og kommunikasjon. I denne perioden var det også framvekst av industri og etablering av industribedrifter i Volda.

Noreg sitt første trykkeri på landsbygda vart starta opp i 1808 og låg på Ekset (Aarflots prenteverk). To år etter vart avisa Møre etablert. Lokalavisa reknast i dag for å vere Noreg si eldste lokalavis.

I 1846 fekk sorenskrivaren for Søre Sunnmøre sorenskrivarembete fast tilhaldstad i Volda. Da flytta den fyrste sorenskrivaren inn i sorenskrivarbustaden i Skrivarvegen på Rotset. I 1905 sto ein ny sorenskrivarbygning ferdig og innflyttingsklar på Skjerva. Her held Søre Sunnmøre tingrett framleis til.

Industri var i stor grad lokalisert i Elvadalen (Øyraelva). Rundt forrige århundre var der mellom anna mekanisk verkstad, Voldens Aktiegarveri, Møre Støberi og elektrisitetsverk ved Øyraelva. Volda hadde også spinneri og meieri. Åslids Møbelfabrikk vart starta i 1907. Fjordfiske var viktig både som livberging, attåtning og hobby.

Ein stor del av einestadane i Volda sentrum er bygde i perioden 1880–1930. Eigedomsgrenser, vegar og bebyggelse var noko av det som styrte utbygging og utvikling. Dei første tomtene som vart nytta til bustadføre mål var på områder som var mindre tenelege til jordbruk. Vest for Halkjelsvika vart bustadområdet på Hauane og Vikeneset etablert. Områda Engeset/Klepp, Gamlevegen, Anders Vassbotnvegen og rundt Røysbakken var også nytta til bustadbygging.

På 1800-talet var sjøen hovudvegen mellom bygdene, særleg for tungtransport. Kaia var knutepunkt og bygdebørs. I 1853 vart Volda dampskipsstoppestad for ruta mellom Bergen og Trondheim, og også stoppestad for lokaldampskipa som gjekk i rute på Sunnmøre frå 1858. I 1891 fekk Volda eit eige dampskip "Laxen" til rutefart på fjorden. I 1908 vart det opna køyreveg mellom Fyrde (Austefjorden) og Volda sentrum. Vegbygging var ei av dei viktigaste oppgåvene i samferdselsutbygginga frå 1800-talet. Langs hamn og vegkryss vart det fortetting med bygningar.

Volda sett frå Øyra-brua, 1901. Illustrasjonen er henta frå boka "Hilsen fra Volda", s. 33.

Skulestaden Volda

På slutten av 1800-talet og byrjinga av 1900-talet vart det starta opp fleire skular i Volda. I 1861 vart Voldens høiere Almueskule etablert. Bygget var plassert ved Øyraelva. Aage Stabells private middelskule vart oppretta i 1891, og var i drift til 1910. Volda private millomskule og gymnas vart skipa i 1910, og vart det første treårige gymnaset på landsbygda i Noreg. I 1966 vart gymnaset fylkeskommunalt, og skulen er i dag Volda vidaregåande skule.

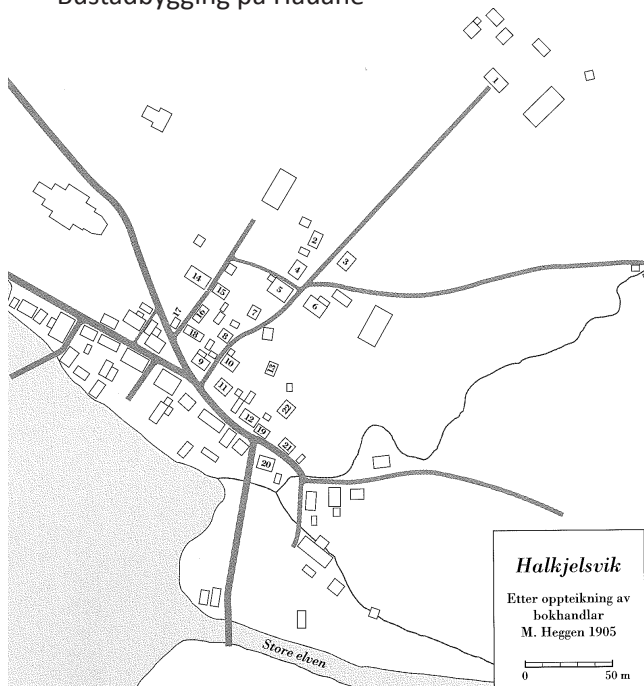
Voldens Privatseminarium vart grunnlagt i 1895. Det vart seinare til Volda lærarskule og er i dag ein del av Høgskulen i Volda.

Volda, 1895. Illustrasjonen er henta frå boka "Hilsen fra Volda", s. 11.

Primære element for perioden ca. 1800–1910:

- Hamn
- Nye vegar
- Halkjelsvik: senterstruktur med kyrkje
- Industri i Elvadalen (Øyraelva)
- Etablering av skulestaden (mellom anna landsgymnas)
- Bustadbygging på Hauane

1. Skjervagarden	7. Dahl	13. J. D. Driveklepp	19. Bakke Ervik
2. Hjelle	8. P. M. Gjerder	14. Røysgarden	20. L. O. Lillebø
3. Johs. Kornberg	9. P. M. Olsen	15. Nybø	21. O. Lillebø
4. Nerbøvik	10. Sørheim	16. Karlsten	22. Tømmerbak
5. Bedehuset	11. O. G. Olsen	17. Rygg	
6. Moritsgarden	12. J. A. Kroken	18. Sivertsen	

Kart over Volda sentrum 1905. Illustrasjonen er henta frå boka "Løyndom og Røyndom", s. 26.

4.2 Volda i mellomkrigstida

Volda utvikla seg tidleg til ein stad med administrative funksjonar for Søre Sunnmøre. Her var det sorenskrivar, fyr- og hamnevesen, dampskipsstoppestad, kyrkje, telegraf- og rikstelefonsentral, postkontor, lensmannskontor, bokhandel og apotek. Utviklinga av tenester for eit større omland heldt fram i mellomkrigstida.

I 1930 var det 179 våningshus og 1272 innbyggjarar i Volda, og bebyggelsen rundt Halkjelsvika auka. I mellomkrigstida vaks også institusjonane. Volda Handelsskule, seinare Volda vidaregåande skule HK, vart skipa i 1933, og var den første av sitt slag i Noreg utanom byane. I 1938 sto sjukehuset ferdig, og var ein svært viktig tilvekst for bygda. I samband med etablering av institusjonane vaks folketalet.

Fjordfiske heldt fram i mellomkrigstida, og fiskarar herfrå drog ofte til fjernare farvatn. I 1928 hadde Statens Hamnevesen utarbeidd ein plan for eit moderne hamneanlegg med molo, kaier og bryggjer langs stranda.

Transport og trafikk

I åra mellom dei to verdskrigane endra transport- og trafikkbiletet seg. Til Nordvestlandet kom bilane for alvor først frå 1920-åra. Landtrafikken fekk no høgaste

prioritet, men det var ikkje slutt på å bruke båt. Løysinga var å skape sterkare samankopling mellom sjø- og landtransport. Aukande biltrafikk aktualiserte bilferje over fjorden mellom Volda og Folkestad, likeeins ny innkøyringsveg frå Ørsta langs sjøen om Vikeneset. Kaia på Vikeneset vart utbygd i 1930-åra. Volda-Folkestad Bilferje L/L vart skipa i 1936. Dette ferjesambandet var svært viktig for samferdsla på Søre Sunnmøre. Utan ferjene hadde det blitt lite bilar i kyst- og fjordbygdene.

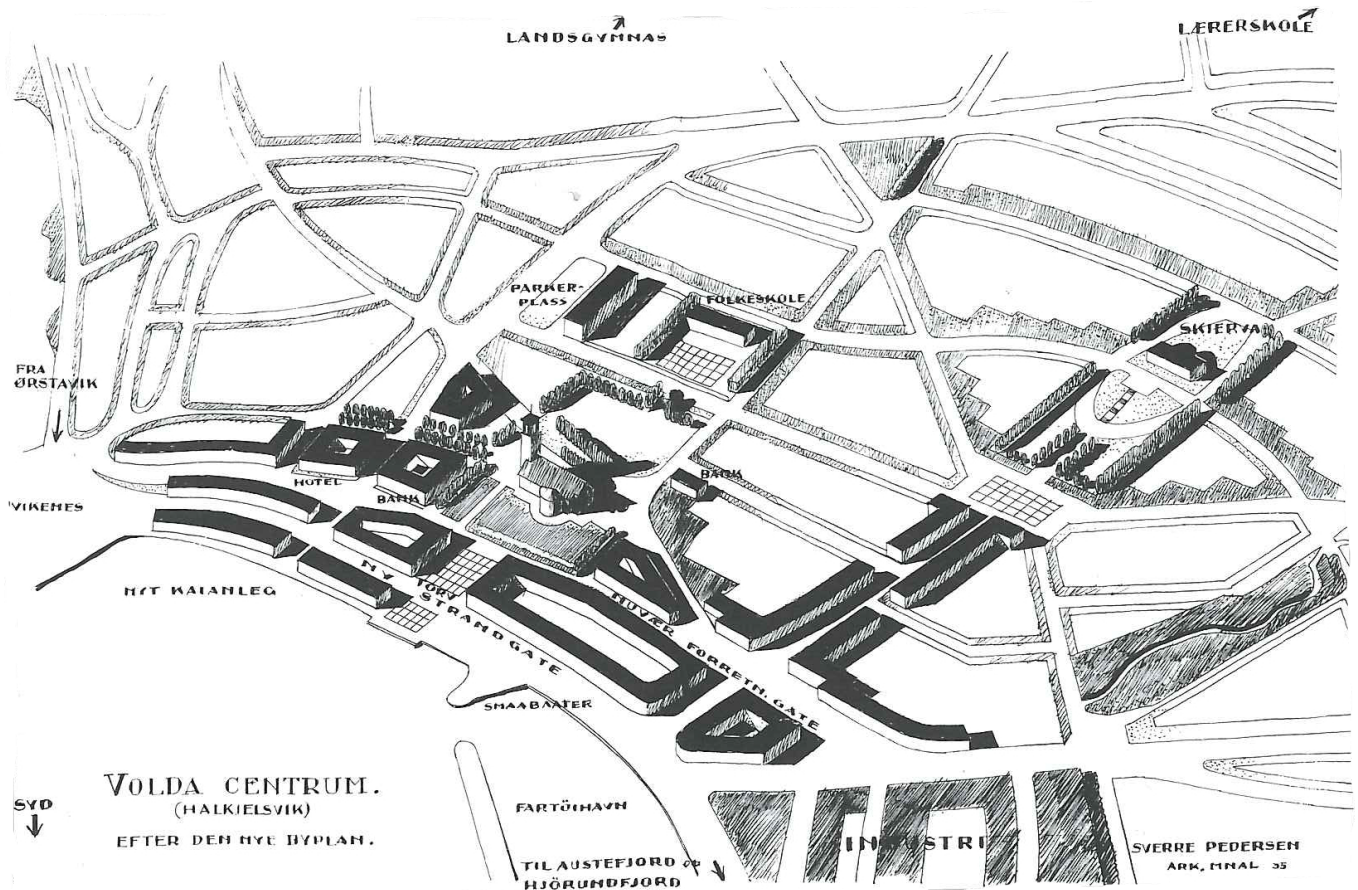
Gamle haldeplassen for busstrafikk var plassert i krysset mellom Kyrkjegata og Halkjelsgata. Dette var eit knutepunkt for biltrafikken til og frå sentrum, og til Ørsta gjekk vegen ovanfor kyrkja og over Hauane. Mot Vikebygda og Åmdal gjekk vegen framover Anders Vassbotn vegen, og vegen til Rotset og Austefjorden gjekk "inn over brua". Arbeidet med den nye vegen langs stranda mot Ekset vart starta på 1930-talet, men det var ikkje før rundt 1950 at vegen vart slutført.

Volda kyrkje

I 1858 vart det bygd ei stor trekyrkje i Halkjelsvik. Natt til 7. april 1929 brann kyrkja ned, og det vart bestemt at den nye kyrkja skulle byggast i stein. Den nye kyrkja vart vigsla i 1932.

Flyfoto av Volda, 1934. Illustrasjonen er henta frå boka "Hilsen fra Volda", s. 215.

Sverre Pedersen sin illustrasjon av Volda sentrum etter den nye byplanen, 1935. Illustrasjonen er henta frå boka "Løyndom og Røyndom", s. 192.

Reguleringsplan

Professor Sverre Pedersen utarbeidde ein reguleringsplan for Volda som vart stadfesta i 1940.

Planen viser eit bymessig sentrum med markerte aksar, almenningar og grøntstruktur. Lærarskuleelva er "byelva" og Øyraelva industriområde. Planen vart på langt nær gjennomført, men nokre grep er framleis synleg; mellom anna ved kyrkja.

Primære element for perioden ca 1910–1945:

- Hamn/kai (ferje)
- Vegbygging
- Ny kyrkje
- Sjukehus
- Skular (m.a. lærarskulen)
- Reguleringsplan av Sverre Pedersen
- Fortetting langs hovudvegane og sentrale hamneområde.

Halkjelsgata, 1927. Illustrasjonen er henta frå boka "Hilsen fra Volda", s. 196.

Volda lærarskule. Kaarstad-huset vart oppført i 1922. Illustrasjonen er henta frå blogg.hivolda.no.

4.3 Volda etter 1945

Volda held fram med å vekse også etter krigen, og sentrumsområdet breide seg ut over. Jordbruksareal som tidlegare hadde omkransa sentrum, vart nedbygde. Fleire offentlege utbyggingar skjedde i området nord for kyrkja, til dømes samfunnshuset og rådhuset. Skulestaden Volda var også i vekst. I 1963 fekk gymnaset eit nytt og moderne bygg og i 1971 starta Distriktshøgskulen opp. I 1986 vart eit nytt og moderne sjukehus teke i bruk. Tilstrøyminga av studentar har hatt ein formande faktor på bygda. Arbeidsplassar knytt til skule, forskning og sjukehus har skapt tilflytting til staden.

Rundt 1950 kom det eit nytt hamneanlegg (Holmen) og sidan 60-talet har det skjedd store endringar i høve sjøsida. Ein del masser vart utfylt i området i samband med bygging av det nye sjukehuset i perioden 1986-1988.

Privatbilismen kom til for alvor i større omfang i 1960-åra, og vegnettet vart stadig utvida. Bustadområda vart etter kvart plassert lengre frå sentrum – oppetter dei grøne sidene. På 70-talet auka folketalet, og byggefeltet Røyslid-Heltne vart utbygd. På 80-talet vart bustadfeltet i Bratteberg opparbeidd.

Stadion på Rotset vart teken i bruk i 1956. Det tidlegare industriområdet i Elvadalen vart gradvis tatt i bruk som friluftsområde. Dei viktigaste tiltaka langs elva i høve dette vart gjennomført mellom 1989 og 1997.

Viktige møteplassar i sentrum var Uppheimplassen (til dømes som samlingsplass etter 17. mai-toget), plassen foran Sørheim-huset (til dømes til tenning av julegrana) og Sivert Aarflot-plassen nedanfor kyrkjegarden (til dømes markering av 10-års jubileet for fred i 1955).

Planarbeid

I perioden etter 1945 kom den offentlege planlegginga inn for fullt. Reguleringsplanar frå 1955, 1965, og 1975 var retningsgivande for utviklinga.

Reguleringsplan for Volda sentrum av arkitekt Einar Ridderstrøm vart stadfest i 1987. Føremålet med planen var å gje rettleiing for vern av eksisterande bebyggelse og utforming av ny bebyggelse. Planområdet var avgrensa av sjøen i sør, Industrigata i aust, Storgata og Smiths gate i vest, og vestover langs Vikenesvegen til riksvegen. Delar av planen er framleis gjeldande.

Utsikt frå Klepp, 1962. Illustrasjonen er henta frå boka "Volda er Volda", s. 36.

Reguleringsplan for Volda sentrum av arkitekt Einar Ridderstrøm. Områder med oransje skravur er spesialområder som skal bevarast.

I 1989 vart planen for Vokrare Volda – Miljøutviklingsplan for Volda sentrum godkjent av kommunestyret. Planen skulle vere ”retningsgjevande for vidare utbygging og detaljplanlegging i Volda sentrum”.

Sidan 80-talet har daglegvarehandelen i aukande grad vorte lokalisert utanfor sentrumskjernen. Det er også ein tendens med større forretningar i staden for fleire mindre ”lokale” butikkar. I Volda sentrum har gamle hus fått nye funksjonar, i 2006 opna til dømes kjøpesenteret Spinneriet i gamle fabrikklokalar.

Primære element for perioden etter ca 1945:

- Hamn/kai (vidare oppgradering av hamn/kai - ferje)
- Vegar (Sjøgata, Elvadalen, busshaldeplass), utfylling i sjø. Nytt vegsystem knytt til regionen.
- Nye bustadområde
- Flyplass (region)
- Skular (m.a. Høgskulen)
- Nytt sjukehus
- Elvadalen friluftsområde
- Kjøpesenter
- Planar m.m.: plan i 1955, 1965 og 1975
- Ridderstrømplanen 1987, Vokrare Volda 1988/89

Sørre Sunnmøre sjukehus. Illustrasjonen er henta frå boka ”Volda er Volda”, s. 19.

Vevendelvegen, Storgata og Porsemyrvegen 1960. Illustrasjonen er henta frå boka ”Volda er Volda”, s. 31.

4.4 Volda i 2017 og gjeldande planar

1. januar 2017 var det 9102 innbyggjarar i Volda kommune, og 6520 innbyggjarar budde i tettstaden Volda. Folketalet i tettstaden er i vekst.

Hausten 2017 hadde Høgskulen i Volda 3705 registrerte studentar, og studentane er viktige ressursar i bygda. Det er høg andel av offentlege arbeidsplassar i kommunen, og både Høgskulen og Volda sjukehus er viktige arbeidsplassar.

Bebyggelsen trekk seg stadig lengre oppover fjellsidene, og området Engeset/Klepp er av dei områda som har hatt stor utbygging dei siste åra. Her er det bygd både einebustadar og fleirmannsbustadar i ulike størrelsar. I sentrumskjernen kan ein sjå fleire innslag av blokkar med leiligheiter. Det kan sjå ut som ein trend her, som elles i landet, at pensjonistar sel einebustadene sine, og kjøper ein sentrumsnær leiligheit i staden.

Sentrale funksjonar som butikkar, kjøpesenter, rådhuset, biblioteket, kyrkja, idrettsområde, høgskulen og sjukehuset ligg i og rundt sentrumskjernen, og det er korte avstandar mellom mange målpunkt. Det er fyrst og framst bustadar som trekk seg oppover fjellsidene og vert bygd lengre og lengre frå sentrumskjernen. Friluttsområda og fjella bak bebyggelsen er viktige rekreasjonsområde og vert mykje brukt. På flyfotoet under kan ein sjå at det framleis er jordbruksareal i og nær sentrumskjernen.

Kommunedelplan for Volda sentrum

Gjeldande kommunedelplan for Volda sentrum (2009–2021) har som mål å utvikle Volda til ein attraktiv tettstad i regionen, med eit levande og konkurransedyktig sentrum. Planen legg vekt på ein miljøvennleg byutvikling med korte avstandar mellom arbeidsplassar, bustadar, handels- og kulturfunksjonar. Den legg opp til ulike bustadtypar; både konsentrerte sentrumsbustadar, og frittliggande einebustadar. Det er lagt vekt på å sikre samanhengande grønstruktur frå fjord til fjell, og legge til rette for at alle innbygarane skal ha god tilgang til friluftslivsområde. Planen inneheld ny E39 frå sjukehuskrysset til Furene, og fleire nye gang-, sykkel- og turveggar.

Utviklingsplanen for Volda sentrum

I 2015 laga Gehl Architects ein utviklingsplan for Volda sentrum. Arkitektene var opptekne av å setje menneske i fokus for utviklinga av staden. Dei meiner utvikling av gode møteplassar og moglegheit for å kunne bevege seg til fots eller med sykkel i sentrumsområdet er viktig i vidare utvikling av Volda. Planen tek for seg mellom anna tema som parkering og trafikk, fortetting, belysning, grønstruktur, skilting, kunst og byromsutstyr. Gehl valde seg ut fem fokusområde, som dei ville gi ekstra merksemd; Sørheimhuset, Voldaparken, Volda hamn, Hamnegata og Elvadalen. I kommuneplanen sin samfunnsdel (2016–2028) er det sett som mål å realisere tiltak i samsvar med Utviklingsplanen for Volda sentrum. Arbeidet med å realisere tursti langs Elvadalen er mellom anna i gang.

Flyfoto av tettstaden Volda, 2017. Illustrasjonen er henta frå google.no.

Utsikt frå Rotset. Bebyggelsen i tettstaden Volda trekkjer seg stadig lengre oppover fjellsidene. Mange av innbyggjarane har god utsikt utover fjorden.

Tettstadsanalyse Volda sentrum

Tettstadsanalysen for Volda sentrum vart laga i 2007. Dokumentet tek for seg ei analyse av staden, inkludert mellom anna historisk utvikling, natur og landskap og organisering av bebyggelse. Dokumentet inneheld også visjonar for vidare utvikling. I visjonsdelen er mellom anna kulturminne og historiske element, "sentrumskjernen" (Halkjelsgata, Røysgata og Snippa), taklandskap, sjøgløtt, sjøfronten, "byromsutvikling", sentrumsbustadar, fortetting og næringsutvikling i sentrum peika på som viktige utviklings- og satsingsområde for tettstaden.

Reguleringsplanar

Reguleringsplan for Volda sentrum av arkitekt Einar Ridderstrøm vart stadfest i 1987. Delar av planen er framleis gjeldande. Andre aktuelle reguleringsplanar i dette dokumentet er mellom anna Elvadalen (1997), Nedre Klepp (1982), Rotsetfjøra (2001), Røyslid – Heltne I og II (1969/72), Røysmarka (1995) og Volda sentrum (1965). Reguleringsplanane er tilgjengelege på www.kommunekart.com

Elvadalen. Idéillustrasjon frå Utviklingsplanen for Volda sentrum, Gehl Architects.

Kulturminneplanen

Kommunedelplan for kulturminne 2017–2021 er under arbeid. Planen skal bidra til å fremme forståing av kva verdi kulturminna har for vår felles historie og identitet, og vil vere med på å vidareføre kulturarven. Planen vil gje innbyggjarane ny kunnskap og informasjon om kulturminna i dei ulike bygdelaga, og gje kommunen betre grunnlag for å ta vare på desse.

Kommuneplanen

Kommuneplanen sin samfunnsdel vart vedteken mai 2016, og er førande for denne rettleiaren. Sjå meir om samfunnsdelen i kap. 2.1. Kommuneplanen sin arealdel er under arbeid. Planen skal mellom anna ta stilling til framtidig arealbruk i kommunen. Denne rettleiaren vil mellom anna fungere som eit grunnlagsdokument for arealdelen.

Framtidig utvikling

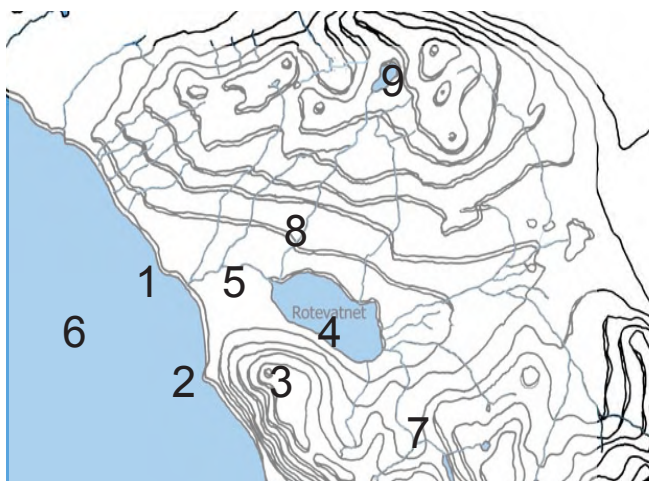
Det er vanskeleg å seie korleis utviklinga vil verte i framtida. Statens vegvesen har planar om ny tunnel mellom Rotset og Furene. Dei held også på med planar om ny ferjekai og bru over Øyraelva.

Høgskulen i Volda ynskjer å utvikle campusområdet, og er i gang med planar om eit nytt mediebygg. Ved siden av høgskulen er det også planar om eit nytt idrettsbygg, symjehall og fleire store studentbustadar.

Volda sentrum er tettbygd, men det finst samtidig større fortettings- og transformasjonsområde (mellom anna Mega-tomta, Rolls Royce-tomta, rundt busstasjonen og langs Elvadalen). Både tettstadsanalysen og utviklingsplanen for Volda sentrum er tydelege på at bevaring av historiske element og særprega bygningsmiljø er viktige ressursar i arbeidet med å utvikle staden.

5 VOLDALANDSKAPET

5.1 Karakteristiske element

Figur over og tekst under er henta frå
"Tettstadsanalyse Volda sentrum", s. 25.

Vikeneset (1)

Vikeneset dannar ei naturleg avgrensing av hamneområda mot nord og utgjer sjølve innfallsporten frå nord. Sør for neset har ein ei fint avrunda bukt som strekkjer seg langs sentrum og sør til Andaneset ved foten av Rotsetfjellet.

Andaneset (2)

Utgjer avgrensing av hamneområdet mot sør.

Rotsethornet (3)

Ved tilkomst frå fjorden er det særleg Rotsethornet som markerer seg med si karakteristiske avrunda form. Rotsethornet er elles eit markert landskapselement som er synleg frå dei fleste delane av tettstaden.

Rotevatnet (4)

Rotevatnet er eit markert element og ein viktig landskapskomponent.

Øyraelva, Elvadalen (5)

Sentralt i fjorddalen går Øyraelva som ein blå streng mellom Rotevatnet og fjorden.

Fjorden (6)

Elva og kystlinja høyrer framleis til dei viktigaste landskapselementa å orientere seg etter.

Dalsidene i sør (7)

Dalsidene på sørsida er bratte og skuggefulle på grunn av Rotsethornet. Det er ingen busetnad opp langs denne fjellsida.

Dalsidene i nord (8)

Dalsidene på nordsida av tettstaden har ei helling på opp mot 20 grader. Dei bygde områda strekk seg opp til om lag 200 m.o.h. Noko av bebyggelsen ved Klepp bryt horisontlina sett frå sentrum.

Fjellrekkje (9)

I nord er tettstaden avgrensa av ei fjellrekkje.

5.2 Historisk utvikling av tilknytninga til landskapet

Både historiske fortellingar, menneskeskapte element og landskapsformasjonar (og samspelet mellom desse) er med på å gi staden særpreg, identitet og opplevelsesrikdom. Historia til ein stad er knytt til landskapet, og landskapsformasjonane i Volda har hatt stor innverknad på utviklinga av staden.

Volda var tidleg eit handels- og tingstad. Det at Volda låg ved fjorden og var lett tilgjengeleg med båt var ein forutsetning for denne utviklinga. Her var også gode tilhøve for jordbruk og fiske. Seinare hadde Øyraelva ei nøkkelrolle for framveksten av industribedrifter. Etter kvart som bilane vart ein viktigare transportform og andre næringar tok over, vart sjøen mindre brukt i det daglege. Befolkingsvekst førte til at sentrumsområdet stadig vart utvida. Jordbruksområde har fått nye formål, og bustadområda kryp stadig lenger oppover fjellsidene.

I dag er fjorden og fjella viktige friluftss- og rekreasjonsområdar for innbyggjarane. I tillegg har fjorden og landskapet ein viktig rolle i opplevinga av å bu eller å opphalde seg på staden. Tettstaden er omkransa av grønne områdar. Fjellformasjonane omkransar bygda, sjølv om noko av bebyggelsen ved Klepp bryt horisontlina sett frå sentrum. Mange av bygningane i området vender seg mot fjorden, og bustadar med fjordutsikt vert til dømes sett på som ein kvalitet i dagens bustadannonsar. Voldsfjorden er eit svært sentralt element i landskapsbiletet, og ein har utsyn over fjorden frå dei fleste stadene i sentrum. Bustadane oppover fjellsidene ser sentrumsområdet "ovanfrå" frå bustadane sine. Dette gjer at til dømes takfasadene på husa i sentrum er synlege for mange.

Figurane under viser den historiske utviklinga illustrert ved hjelp av prinsipp og kartutsnitt.

Volda – nærleik til sjø:

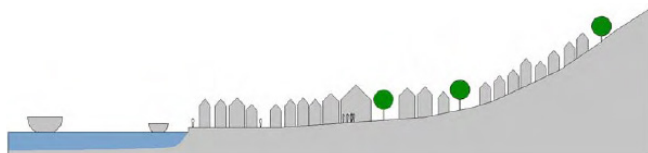
Tettstaden vender seg mot fjorden, og skogkledde åsar "rammar" inn bebyggelsen. Nærleiken til sjøen var grunnlaget for store deler av aktiviteten.

Volda – kontakten til sjøen er mindre viktig:

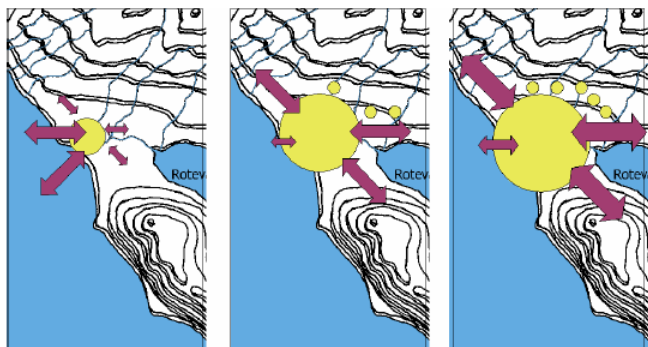

Volda har gått frå å vere ein stad som vender seg mot sjø og fjord og aktivitetar knytt til denne, til ein tettstad der sjøen ikkje lenger er "sentral" for ferdsel og sysselsetjing. Bustadområde har etter kvart klatra opp gjennom dei grønne åsane.

Nærleik til sjø? Bustader i sentrum?

Forretningane langs Sjøgata vender "ryggen" til gata og fjorden. Fjorden var hovudferselseåren til Volda frå gammalt av og til ut i 1950-åra. I dag er det lite "fysisk" kontakt med sjøen og hovudvegen gjennom sentrum skjer også av denne kontakten.

● Bebyggelse ↔ Ferdselsåre

Illustrasjonen viser prinsipp for utviklinga i tettstaden: kontakten med sjøen har blitt mindre viktig, tettstaden har vokst og bebyggelsen trekker seg oppover i terrenget. Illustrasjonar og tekst over er henta frå "Tettstadsanalyse Volda sentrum", s.20–21.

Tettstadsanalysen peiker på kontakten til fjorden som eit særtrekk og ein stor kvalitet for staden, og meiner dette må vidareutviklast, takast vare på og framheva i framtida. Dette gjeld mellom anna ved eventuell utvikling av havneområdet og torget.

I tettstadsanalysen vart også sjøgløtt trukke fram som eit viktig element i sentrumsområdet. Sjøgløtta mellom bygningane i sentrumsgatene knytter kontakt mellom tettstaden og fjorden, og er viktige for opplevinga av tettstaden. Desse sjøgløtta er viktige å ta vare på ved nybygg eller fortetting.

Overgangssonane frå bustadområde til natur- og kulturlandskapet er visuelt sårbare for inngrep og krev stor merksemd i plansamanheng. Tettstadsanalysen peikar på at byggjegransar må setjast slik at nye brot i horisontlina vert unngått.

Sjøgløtt mellom husa gjev tettstaden betre kontakt med fjorden, og er en kvalitet for sentrumsområdet.

6 VERDIFULLE BYGNINGSMILJØ

Det er mange ulike bygningsmiljø i Volda, og mange har sine særegne kvalitetar. Dette kapittelet inneheld ikkje ein komplett liste over dei verdifulle bygningsmiljøa, men eit utval. Det er lagt vekt på å velje ut bygningsmiljø med spesiell verdi.

6.1 Halkjelsvika

I Halkjelsvika er det funne reidskap som truleg er frå steinalderen, og kyrkjestaden her er fleire hundre år gamal. Halkjelsgata består i dag av eit tett trehusmiljø i eit gammalt handels- og sentrumsområde. Dei fleste husa i området er bygd på 1800-talet og er SEFRAK-registrert. I dette området finn ein nokre av dei eldste trehusa i Volda. Området inneheld i hovudsak forretningsbygg, bustadar og mindre uthus. Halkjelsgata har status som eit kulturmiljø med regional verdi i Regional delplan for kulturminne.

Halkjelsgata, 1927. Illustrasjonen er henta frå boka "Hilsen fra Volda", s. 197.

Kartsisse av området.

Sørheimhuset.

Røysgata.

Kjenneteikn:

- Trehus og smale gateløp med smale fortau. Tydelege gaterom.
- Bygningar i menneskeleg skala. Tett og intim bygningsmasse, mange detaljar.
- Forretningsbygg med store vindauger mot gata og bustadar i andre etasje.
- Bygningane vender seg mot gata med inngangar og utstillingsvindauger.
- Liggande kledning.
- Taka er ofte ein viktig del av bygget. Variasjon i tak; saltak, valmtak og halvvalm. Takvinklane

varierer, dei har ikkje eins former, men er av same material; skifer, og dannar eit heilskapleg landskap. Taka er godt synlege frå mange stader i Volda.

- Mindre uthus i tilknytning til bustadhusa.
- Mindre grøntområder foran og mellom husa. Små grassplener, staudebed, rosebuskar.
- I Halkjelsgata står ein gamal trafostasjon.

Planstatus

Reguleringsplan for Volda sentrum av Ridderstrøm frå 1987 er framleis gjeldande for nokre områder. Delar av området i Halkjelsvika er i denne planen markert som spesialområde: “område med bygningar og miljø som på grunn av historisk, antikvarisk eller annan kulturell eller miljømessig verdi skal vernast”.

I punkt 33 i planen står det at “Formålet med regulering til spesialområde er å verne det særprega gate- og bygningsmiljøet som ein heilskap. Eksisterande gater, plasser, byggegrenser og uterom skal som hovudregel førast vidare i noverande form. Bygningar, særprega vegetasjon, utomhusanlegg, gjerder, trapper og lignande som utgjer delar av ein heilskap bør takast omsyn til ved nyanlegg eller ombygging gjennom planlegginga av utomhusarealet på førehand.”

Også i reguleringsplan for Moritzmarka (planid 2000003) er deler av området markert som spesialområde.

Utfordringar og moglegheiter

Forretningsbygningane i Halkjelsvika kan vere utfordrande for næringsdrivande som gjerne har behov for meir funksjonelle og moderne lokale. Bygningane er ofte små (lite forretningsareal) og held ikkje krav til dagens standard når det gjeld til dømes universell utforming. Samtidig representerar bygningsmiljøet i Halkjelsvika noko unikt for Volda, og er ein del av Volda sin identitet. Miljøet her skil seg frå andre bygningsmiljø i sentrum og har andre kvalitetar. For å tilpasse seg utfordringar knytt til arealbehov, er det fleire døme på forretningar i området som har slått saman fyrste etasje i fleire bygningar.

For å halde aktiviteten i området oppe er det viktig at ein held fram med forretningar og publikumsretta funksjonar på gateplan (ikkje bustadar på gateplan). Det er også rom for noko fortetting i området. Nye bygningar må tilpasse seg eksisterande bygningsmiljø.

Plassen foran Sørheimhuset.

Halkjelsgata.

Retningslinjer og rutinar for utvikling

- Føresegner i Ridderstrømplanen bør vidareførast.
- Ein bør vurdere å nytte omsynssone eller bestemmelsessone i kommuneplanen sin arealdel.
- Føresegnene bør presisere at ved fortetting eller ny bebyggelse skal denne underordne seg det eldre trehusmiljøet i volum, materialbruk og formspråk. Nye byggverk bør verke til å styrkje gaterom og plassdanningar i sentrumsområda. Hovudtrekk i bygningsvolum, bygningsbreidder og -høgder mot gata bør vidareførast. Orienteringa av nye bygningar bør følgje eit etablert mønster.
- Det bør spesifiserast i føresegnene at det skal vere forretning eller andre publikumsretta funksjonar på

gateplan i Snippa og Halkjelsgata.

- Nye fortettings- eller utviklingsprosjekt bør også ha publikumsretta funksjonar på gateplan.
- Føresegner bør presisere at ein ynskjer å ta i vare uthus og sjøgløtt i området.
- Alle tiltak bør vere søknadspliktige; tilbygg, påbygg, verandaer og fasadeenringar.
- Den nye arealplanen bør ha generelle føresegnar om skifertak i bestemte områder, dette området inkludert. Utsifting av tak bør vere søknadspliktig.
- Planar om endra bruk av einskilde bygg, tilbygg, påbygg, ombygging eller utvendig reparasjonar og oppussing skal leggjast fram for kulturavdelinga i Fylkeskommunen før kommunen handsamar planane.

6.2 Hauane

Bustadane på Hauane er blant dei eldste i Volda. Dei fleste husa i området er bygd i perioden 1880–1930, og området fortel ei historie om framveksten av Volda som skulestad og tettstad. Området inneheldt i hovudsak bustadhus, men også nokre forretningar, til dømes langs Seljabakken. Den fyrste gata i Volda med bustadhus tett-i-tett på begge sider var truleg Smithsgata (eller “Tausakjerringsgata”). Mange av dei som flytta hit hadde bakgrunn frå gardsdrift, og husdyrhald i mindre skala var vanleg. Dei fleste husa vart bygd med uthus, og høner, sauer, griser og hestar var blant bebruarane i området. I dei små hagane finn ein også gamle frukttre og bærbuskar.

“Tausakjerringsgata”, ca. 1910. Foto: Steinkopf Wold.
Illustrasjonen er henta frå boka “Hilsen fra Volda”, s. 63.

Kartsisse av området.

Smithsgata eller “Tausakjerringsgata”.

Skifertak på skifertak.

I dag framstår området som eit sjarmerande og attraktivt småhusområde, med kort avstand til mange sentrumsfunksjonar. Mange har vore flinke til å ta vare på husa sine, og området inneheld mange fysiske og synlege element som fortel Volda si historie. Området framstår ikkje som heilt autentisk, da det har vore gjort ombyggingar og moderniseringar til ulike tider. Dei fleste bygningane er i seg sjølv ikkje verneverdige, men som ein del av eit heilskapeleg bygningsmiljø har enkelthusa stor verdi.

Kjenneteikn:

- Trehus og smale gateløp.
- Terrengtilpassing og variasjon.
- Tett bygningsmasse, mange detaljar.
- Grønt mellom husa. Kompakte, intime og frodige hagar med prydbepanting, tuntre, frukttre, bærbuskar og mindre plenflekkar. Ein god del eldre beplanting. Mykje duft i blomstringstida.
- Bustadar med ein og to etasjar. Nokre hus også med kjellar.
- Liggande kledning.
- Taka er ofte ein viktig del av bygget. Saltak med skifer både på hus og uthus.
- Grindbygde uthus.

Planstatus

Ein stor del av husa og uthusa i området er SEFRAK-registrert. Området er regulert til bustadområde i Kommunedelplan for Volda sentrum. I dette området er det krav om godkjent detaljregulering for arbeid som krev byggeløyve, oppføring av meldepliktige bygg og andre varige konstruksjonar og anlegg, og frådeling til slike føremål.

Utfordringar og moglegheiter

Tett bygningsmasse og smale gateløp gjer at området har risiko for brannspreidning. Renovasjon, vintervedlikehald og parkeringsmoglegheiter er utfordringar knytt til smale gateløp i området.

Eldre trehus treng jamleg oppgradering og vedlikehald, og det er i stor grad opp til huseigarar å ta vare på husa sine. Ein finn både kjellarar i dårleg

stand og andre tekniske utfordringar i området. Det er i stor grad takka vere bebuarar og eigarar i området at bygningsmiljøet fremstår med den kvaliteten det har i dag.

Gatemiljøa og bygningane i området fortel historia om korleis det var å bu i Volda rundt 1900. Området er unikt i Volda, og har kvalitetar ein ikkje finn andre stader. Dette er eit område der ein ynskjer å ta vare på mest mogleg av eksisterande bygningsmiljø.

Hauane ligg sentrumsnært og er eit attraktivt bustadområde. Ein opplever både aktivitet, utvikling og ynskjer om fortetting i området. Grunna problemstillingar som brannspreidning, renovasjon, parkering og fortetting er dette eit område med behov for ein områderegulering der ein kan sjå på desse problemstillingane samla.

To uthus tett i tett.

Døme på hus med valmtak.

Typiske fargar på sveitserhus.

Retningslinjer og rutinar for utvikling

- Ein bør vurdere å nytte omsynssone eller bestemmelsessone i kommuneplanen sin arealdel. Formålet med sona bør vere å ta i vare det særprega bygningsmiljøet som ein heilskap. Ein ynskjer i dette området å ta i vare eksisterande bygningsmasse, og det skal ikkje vere tillate å rive hovudbygning eller uthus.
- Føresegner bør presisere at ved fortetting eller ny bebyggelse skal denne underordne seg det eldre trehusmiljøet i volum, materialbruk og og formspråk. Hovudtrekk i bygningsvolum, bygningsbreidder og -høgder bør vidareførast.
- Den nye arealplanen bør ha generelle føresegner om skifertak i bestemte områder, dette området inkludert. Utsifting av tak bør vere søknadspliktig
- Alle tiltak bør vere søknadspliktige; tilbygg, påbygg, verandaer og fasadeenringar.
- Planar om endra bruk av einskilde bygg, tilbygg, påbygg, ombygging eller utvendig reparasjonar og oppussing skal leggjast fram for kulturavdelinga i Fylkeskommunen før kommunen handsamar planane.
- Fylkeskommunen ynskjer å undersøke om enkelthus i området bør vernast.
- Området har behov for regulering. Det bør vere krav om områderegulering for å sjå området i ein heilskap. Da dette er eit sentrumsnært område med moglegheit og ynskje om fortetting bør områdereguleringa prioriterast i neste planstrategi.

6.3 Elvadalen

Elvadalen er namnet på området langs Øyraelva, som går frå Rotevatnet og renn ut i Voldsfjorden. Tidlegare låg det verksemdar og hus tett i tett langs elva, og samfunnet rundt var tufta på utnytting av energi frå rennande vatn. Særleg frå midten av 1850-talet og fram til andre verdskrig var det stor aktivitet i området. Elva var energikjelde for drift av mellom anna kvernar, sagbruk, elektrisitetsverk og anna næringsverksemdar. No er det berre spor etter nokre av elementa frå denne tida, men desse spora fortel om ei viktig periode i framveksten av tettstaden.

Elvadalen er eit grøntområde midt i sentrum. I dag går det ein tursti langs elva, og området er eit viktig rekreasjons- og friluftsområde. Volda jeger- og sportsfiskarlag er til dømes aktive langs (og i) elva.

Området nyttast som gjennomfartsåre både for skuleborn og andre. Ved nokre av inngangane er det sett opp kart og informasjonsskilt. Langs stien, til dømes ved Mylnefallet og nokre av kvernhusa, er det sett opp skilt der ein kan lese om historia til området. Turstien er med på å gjere dei historiske elementa langs Elvadalen lettare tilgjengeleg.

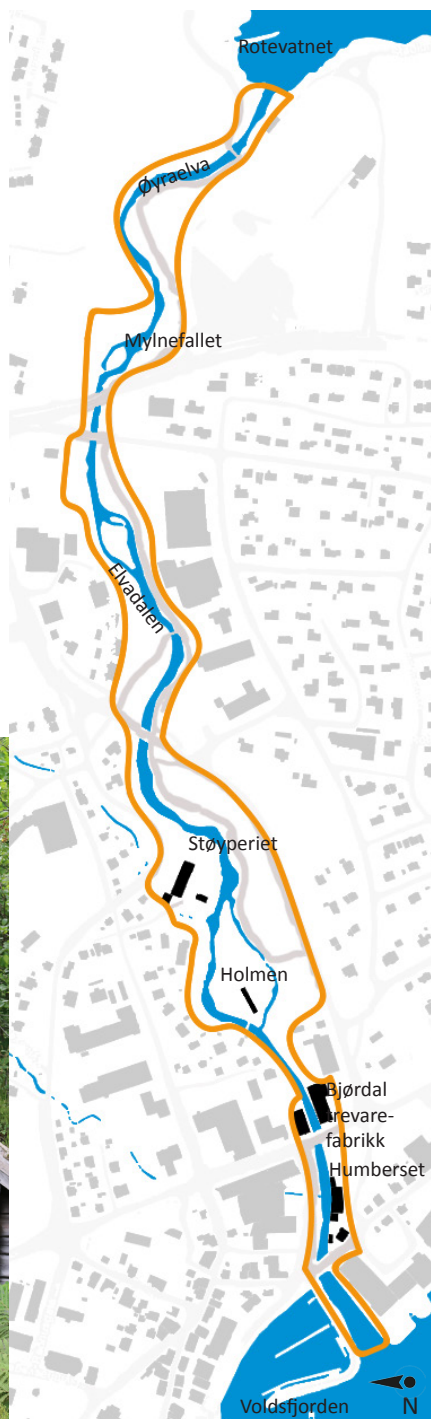
Mylnefallet.

Støyperiet.

Kvernhus.

Kartsisse av området.

Kvernhus

Dei fleste gardane i Volda hadde kvernhus langs elva. I kvernhusa var det mest aktivitet om hausten da bøndene malte kornet sitt. Havre var den vanlegaste kornsorten. Framleis kan ein sjå fleire av kvernhusa langs elva.

Mylnefallet

I 1935 vart det bygd sagbruk og elektrisitetsverk i området ved Mylnefallet. Produksjon av elektrisk straum ga ikkje berre lys i heimane, det kunne også drive store motorar som vart knytt til sagbruk. Sagbruka kunne drivast direkte frå turbinen i

kraftverket, uten å gå vegen om straumproduksjon. Elva vart også nytta som transportveg for tømmeret. Sogelaget i Volda har restaurert bygningane ved Mylnefallet.

Støyperiet

Støyperiet i Volda starta opp drifta i 1904, og var da den fyrste i sitt slag mellom Bergen og Trondheim. På støyperiet lagde dei mellom anna jernomnar, komfyrar, vaffeljern og gorojern. Etter krigen produserte dei maskindelar til båtmotorar. Verksemda held fram til 1967, og i dag er det entreprenørverksemd i bygningane.

B. O. Humberset Mekaniske Verkstad

B. O. Humberset Mek. Verkstad flytta til Volda i 1913. I smia og verkstadet produserte dei mellom anna hjul, kjerrar, sleder, vogner, gardsreiskap, verkty, bussar og lastebilar. I tillegg vart det utført smedarbeid, og nokre av lysekrunene i Volda kyrkje er til dømes laga der. Etter kvart vart reparasjon av bilar det viktigaste arbeidet, og Humberset Bil eksisterar framleis.

Utfordringar og moglegheiter

Sogelaget i Volda har lagt ned mykje tid og ressursar i området. Volda kommune er avhenging av at lag- og organisasjonar, grunneigarar, næringsliv, frivillige og eldsjeler arbeidar saman for å ta vare på viktige historiske element i bygda. Både bygningar og friluftsområdet treng jamleg vedlikehald og tilsyn. Kommunen har ansvar for turstien og grøntområdet.

Det er døme på kvernhus som ikkje lenger er synlege i området. Sjølv om grunneigarar ikkje har moglegheit til å halde dei gamle kvernhusa ved like, er det ein

kvalitet om gamle grunnmurar eller andre spor er synlege i terrenget, og ikkje vert nedgreve.

I Utviklingsplanen for Volda sentrum var det foreslått å forlengje turstien i Elvadalen ned til brua ved Bjørdal trevarefabrikk. Denne turstien er nå ferdig prosjektert og vil når den kjem på plass truleg gjere området enda meir tilgjengeleg for folk.

Grøntområdet langs Elvadalen er eit pressområde, og det er lett for at grunneigarar og andre "et" bit for bit av området. Ved å studere bådre reguleringsplanar og ortofoto kan ein sjå at grøntområdet langs Elvadalen stadig mister areal.

Fleire av dei gamle industribygga langs elva har mista sin opprinnelege funksjon, og det er mogleg å sjå for seg ein transformasjonsprosess i området. Ved å nytte gamle bygningar til nye føremål kan ein få til særeiga og unike kvalitetar.

B. O. Humberset Mekaniske verkstad.

Bjørdal trevarefabrikk.

Planstatus

I reguleringsplan for Øyra er området rundt Humberset bil regulert til industri. Den gamle verkstadbygninga (oransje bygg på biletet over) er SEFRAC-registrert. Det er også uthuset i forkant.

I reguleringsplan for Elvadalen er området ved gamle Bjørdal trevarefabrikk regulert til industri/service.

I kommunedelplan for Volda sentrum er området rundt støyperiet regulert til bustader og friområde. To av bygningane ved Møre støyperi er SEFRAC-registrert.

Området ved Mylnefallet og store deler av Elvadalen er regulert til friområde.

Retningslinjer og rutinar for utvikling

- Ein bør vurdere å nytte omsynssone eller bestemmelsessone i kommuneplanen sin arealdel.
- Ein ynskjer i dette området å ta i vare eksisterande bygningsmasse, og det skal ikkje vere tillate å rive eller fjerne bygningar.

6.4 Rotsetfjora

I Naustvegen i Volda, med industribygg på begge sidar og heilt nede i sjøkanten ligg tre bustadhus og fleire naust. Det er også spor etter vårar ned i sjøen. Husa ligg tett intil kvarandre, og er små og kompakte. Alle husa er SEFRAK-registrert, og dei fleste er frå 1800-talet. På 1800-talet var Naustvegen ein av hovudvegane i Volda, og bustadane her var sentralt plassert i nær tilknytting til mellom anna Garvarbuda og Skrivargarden.

Husa er opprinneleg arbeidarbustadar. Nausta fortel ei historie om da fiskartradisjonen sto sterkt i bygda. Husa vender seg mot sjøen og har sterkt tilknytting og samspel med sjøen. Bygningsmiljøet skil seg ut frå anna bygningsmiljø og ein finn ikkje liknande bygningsmiljø i Volda sentrum.

Kartsisse av området.

Naustvegen.

Gamle arbeidarbustadar imed nær tilknytting til fjorden.

Kjenneteikn:

- Små trehus tett inntil kvarandre. Kompakt og intimt område.
- Lite sturktur. Variasjon.
- Husa vender seg mot sjøen, men har likevel ulike retningar/vinklar.
- Saltak, men ulike takvinklar.
- To etasjar.
- Hovudhus med naust eller sjøbud.
- Husa er satt inn i terrenget (ikkje omvendt).
- Fargerikt område. Ulike fargar på bustadhusa, raude naust, turkis sjøbud.
- Liggande kledning på hovudhus. Blanding på nausta.
- Siv og strandplantar. "Natur" mellom husa.
- Bølgeskulp og saltvatn. Særeiga miljø. Lydar og luktar skil seg vesentleg ut frå lydar og luktar i anna bustadområde i Volda. Her kjem ein tett på naturen.

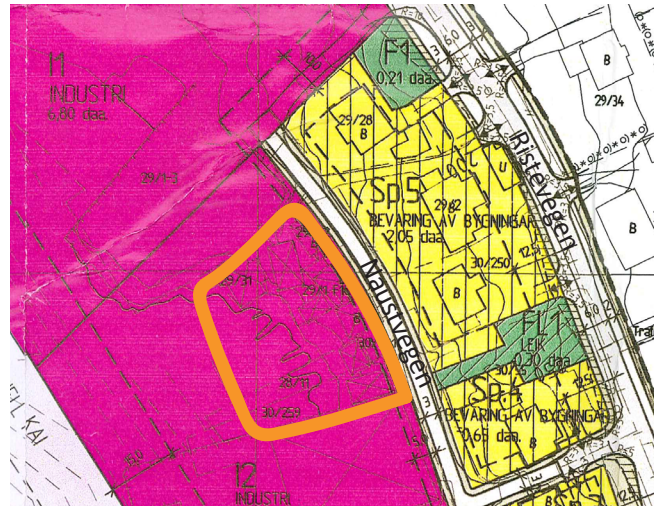
Planstatus

Området inngår i reguleringsplan for Rotsetfjøra I1 og Sp 1-6 (Planident 2001009), og er regulert til industri.

Bustadane nord for området (mellom Ristevegen og Naustvegen) er regulert til spesialområde; bevaring av bygningsmiljø.

Utfordringar og moglegheiter

Industriområda på begge sider av bustadhusa er potensielle transformasjons- og utviklingsområde, og dei tre bustadhusa ligg på den måten midt i eit potensielt utbyggingsområde. Særmerkte kvalitetar ved dei tre bustadhusa gjer at ein likevel ynskjer å ta vare på desse, sjølv om områda på begge sidar transformerast. I framtidige utviklingsprosjekt skal ein planlegge for at sjølina vert tilgjengeleg for alle.

Utsnitt reguleringsplan for området. Området er markert med oransje. Eksisterande spesialområde er markert med gult.

Naust i strandkanten.

Nyoppussa sjøbud.

Bølgeskulp og fjøresteinar.

Retningslinjer og rutinar for utvikling

- Ein bør vurdere å nytte omsynssone eller bestemmelsessone i kommuneplanen sin arealdel.
- Formålet med sona bør vere å ta i vare det særprega bygningsmiljøet som ein heilskap. Ein ynskjer i dette området å oppretthalde og forsterke særtrekk ved området. Eksisterande bygningsmasse skal vidareførast eller førast tilbake til opphaveleg stand, og det skal ikkje vere tillate å rive eksisterande bygningar innanfor området.

- I framtidige utviklingsprosjekt ynskjer ein å gjere sjølina tilgjengeleg for alle.
- Planar om endra bruk av einskilde bygg, tilbygg, påbygg, ombygging eller utvendig reparasjonar og oppussing skal leggjast fram for kulturavdelinga i Fylkeskommunen før kommunen handsamar planane.

6.5 Sveitserrekkja

Sveitserstilen er ein trehusstil inspirert av bondebustadar i Sveits. Stilen vart populær i Noreg frå 1840-åra, og passa godt i eit land med god tilgang på trevirke. Stilen var fleksibel utan for mange arkitektoniske reglar, og huseigar og byggmeister kunne saman finne fram til formar og praktiske løysingar.

Bustadar i sveitserstil var ofte romslegare enn tidlegare, og skulle vere "sunnare" med meir lys og luft. Det vart vanleg med brattare takvinklar og større høgd inne i romma. Husa fekk større glassflater, ofte delt opp av ein kross. Husa vart også ofte bygd på høge kjellarmurar, og kjellarane kunne dermed nyttast på ein heilt anna måte enn dei tidlegare lave "krypkjellarane". Dekorativt bogar og utskjeringar er også eit kjenneteikn. Husa hadde ofte tre fargar satt saman for å framheve konstruksjonsdetaljar og vindusomramming. Sveitserhusa var gjerne malt i lys oker, kvitt eller andre lyse fargar. Detaljar og utskjeringar hadde mørke fargar, brune, grå eller

grøne. Nokre av husa fekk veranda, som var heilt nytt i norsk byggeskikk.

I Gamlevegen i Volda ligg fire hus i Sveitserstil på rekkje og rad. Husa er bygd rundt 1910, og eigarane har teke godt vare på den gamle stilen. Alle fire husa har bratte takvinklar. Verandaene er innebygde, noko som ofte var vanleg langs kysten. Husa har også høge kjellarmurar. Lik høgde og volum på bygningane, avstanden mellom dei, skifertaka, vindaug med krossinndeling, utskjeringar og takvinklar er element som gjer at desse fire husa på mange måtar "heng saman"; dei framhevar kvarandre og utgjer eit samla bygningsmiljø.

Husa ligg i eit villastrok med gangavstand frå sentrum og med utsikt ut over Voldafjorden. Tomtene er store og hagane framfor huset utgjer ein viktig del av miljøet. Området framstår som grønt, frodig og velstelt. Hagane ligg i ein jamn helling opp frå vegen, og "lyftar" opp husa. Hagane er godt synlege frå vegen og inneheld mellom anna gamle frukttre, buskar og solitære staudar.

Kartssisse av området.

Over: "Sveitserrekkja" i emning, truleg 1910/11. Fotograf ukjend. Illustrasjonen er henta frå Voldaminne 2016 s. 18. Under: Sveitserrekkja frå same retning i dag.

Kjenneteikn:

- Høge kjellarmurar.
- Utskjeringar i møne og dekorativt listverk.
- Eigne fargar på listverket.
- Krysspostvindaug (delt opp i kross).
- Stor takhøgd på etasjane. To etasjar.
- Symmetriske fasadar. Ark midt på foran.
- Saltak med skifer. Taket stikk langt fram over ytterveggane.

- Innebygde glasverandaer.
- Store plenar foran husa. Gamle frukttre, buskar og solitære staudar. Framstår som eit grønt, frodig og luftig område.

Planstatus

Området inngår i reguleringsplan for Nedre Klepp frå 1982 (planident: 1982004), og er regulert til frittstående bustader.

Der står det følgjande i § 4 om materialbruk og fargebruk: "For bygningar i same område kan bygningsrådet kreve lik materialbruk og taktekking. Det skal arbeidsast for harmonisk material- og fargebruk på bygningar i området."

I § 5 om grøntanlegg, vegetasjon og frisikt står det at "Forhagar og grøntanlegg skal opparbeidast på ein tiltalande måte.(...) Eksisterande vegetasjon bør bevarast så langt råd er."

Dei fire hovudbygningane med tilhøyrande uthus er SEFRAK-registrert.

Utfordringar og moglegheiter

I sentrumsnære områder er det i mange tilfelle ynskjeleg med fortetting. For dei fire husa i Gamlevegen er dei store hagane foran husa ein viktig del av bygningsmiljøet, og det er difor viktig at ikkje desse hagane vert bebygd.

Dei store, grønne hagane foran huset er ein viktig del av bygningsmiljøet.

Retningslinjer og rutinar for utvikling

- Ein bør vurdere å nytte omsynssone eller bestemmelsessone i kommuneplanen sin arealdel. Formålet med sona bør vere å ta i vare det særprega bygningsmiljøet som ein heilskap. Ein ynskjer i dette området å ta i vare eksisterande bygningsmasse, og det skal ikkje vere tillate å rive hovudbygning eller uthus.
- Det er ikkje aktuelt med fortetting i området.
- Den nye arealplanen bør ha generelle føresegnar

om skifertak i bestemte områder, dette området inkludert. Utsifting av tak bør vere søknadspliktig.

- Alle tiltak bør vere søknadspliktige; tilbygg, påbygg, verandaar og fasadeendringar.
- Planar om endra bruk av einskilde bygg, tilbygg, påbygg, ombygging eller utvendig reparasjonar og oppussing skal leggjast fram for kulturavdelinga i Fylkeskommunen før kommunen handsamar planane.

6.6 Vevendelvegen, Storgata og Porsemyrvegen

Funksjonalismen er ein stilretning som oppsto i Europa rundt 1920-talet, og er prega av eit forenkla formspråk med store flatar, rette liner og geometriske formar. Husa vart gjerne bygd i mur, hadde flate tak og store vindauger. Dei hadde som regel knapp detaljering og lite eller ingen dekor, men form- og fargevariasjonane var mange. Arkitekturen var ein reaksjon på dårlege butilhøve i store, industrialiserte byar, og tankar om "lys, luft og hygiene" låg til grunn for den nye uttrykksforma. Etter krigen var det husnød i Noreg, og Den Norske Stats Husbank vart oppretta i 1946. Husbanken gav lån til oppføring av nye bustadar, men satte krav til kvalitet og standard. På denne tida fekk stram funksjonalisme gjennomslag i stor skala i Noreg.

Utbygginga i Vevendelvegen og Storgata starta så vidt før krigen, og dei eldste husa er frå 1938–39. Under krigen sto det stille på byggefronten, men kort tid etter krigen starta bygginga igjen, og dei fleste husa i området er bygd i perioden 1946–53. Husa har tydelege funksjonalistiske trekk, men murbygg og flate tak fungerte ikkje så godt på landsbygda. Funkishusa her er tilpassa lokale tilhøve og er bygd i tremateriale og med saltak. Minst 15 av huseikningane er signert av arkitekt Johs. Nes. Statens distriktsarkitekt for Romsdal, Sunnmøre og Sunndalen har teikna i underkant av ti hus i området.

Dei enkelte bygningane har ikkje så stor verdi kvar for seg, men saman skapar desse bygningane eit spesielt gatemiljø, og fortel ei historie om bustadbygging (og samfunnsbygging) i Volda etter krigen.

Kartsisse av området.

Hus på rekke og rad oppover Storgata.

Kjenneteikn:

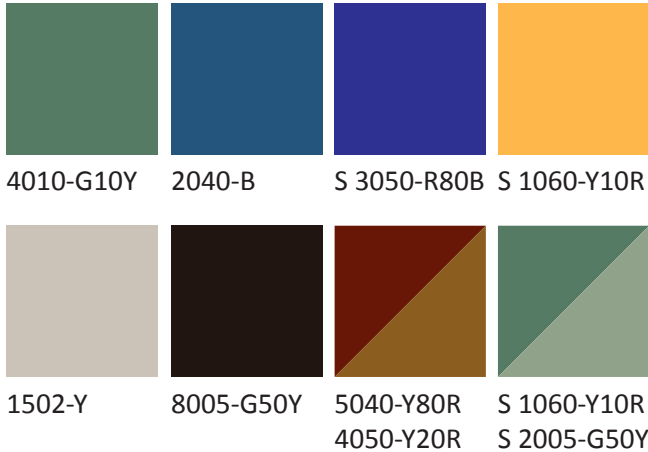
- Strukturert bustadområde med tilnærma like bygningar på rekke langs ein hovudveg. Lik avstand mellom husa.
- Repetisjon og gjentaking.
- Bygningar plassert midt på tomtene, med hagar både foran og bak husa. Framstår som eit grønt bustadområde. Hagane består ofte av mindre plenflekkar, buskar og nokre mindre tre/frukttre.
- Funkishus med to etasjar. Kubiske og enkle geometriske formar. Nokre stadar også murt/støyppt sokkeletasje. Murelementene er kvite.
- Trehus med mange ulike fargar representert;

her finn ein både gule, raude, blå, kvite og grønne hus. Husa har som regel ei eige farge på listene. Fargevariasjonen er eit særtrekk ved området, og gjer gata fargerik og "levande".

- Liggande panel. Enkelt listverk. Ingen fasadedekor.
- Hovudsakeleg saltak med skifer.
- Vindaugeband og store glassflater utan sprosser. Vindauga kan vere plassert heilt ut i hushjørna.
- Enkle, glatte eller geometrisk inndelte dørar med lite eller ingen dekor
- Boge nedst på vindski. Vindskiene er ofte synleggjort med eiga farge.

Fargepallett funksjonalismen

Funkishus var ofte fargerike; tomatraud, blekgul, skarp blå, eplegrøn, kopperfarge eller sitrongul. "Skjørt og bluse"- husa er typiske for perioden; fyrste etasje i kvitmalt mur og resten av huset i ein klar grøn, gul eller raud farge. Palletten under viser typiske fargar og er henta frå nettsida til Bygg og bevar:

Planstatus

Området inngår i reguleringsplan for Volda sentrum 65 frå 1965 (planident: 1965001), og er regulert til frittstående bustader.

Utdrag frå føresegnene:

§7: Våningshusa skal vere villamessig og kan byggjast inntil 2 fulle høgder. Uthus, garasjer eller fløybygningar i 1 høgde.

§16: Forhagar, mellomrom mellom frittstående blokker, gardsrom med vidare, må få ei vakker og tiltalende utforming. (...) Forhagar og grøntareal kan berre innhegnast etter samtykke frå bygningsrådet. På same vis er det med delegjerder i tomtegrensa.

§ 18.1 Bygningane skal ha sadeltak, valmtak eller der planen viser det flatt tak. Takvinkelen må ikkje vera større enn 35 grader. (...) Ein tillet ikkje nedskjæring eller glass i takflata unnatake taklukar.

Vindauge i hushjørna.

Boge nedst på vindski.

Fargevariasjonen er ein kvalitet i området

Retningslinjer og rutinar for utvikling

- Ein bør vurdere å nytte omsynssone eller bestemmelsessone i kommuneplanen sin arealdel. Formålet med sona bør vere å ta i vare det særprega bygningsmiljøet som ein heilskap. Ein ynskjer i dette området å ta i vare eksisterande bygningsmasse, og det skal ikkje vere tillate å rive hovudbygning eller uthus.
- Tilbygg, påbygg og nye bygningar kan tillatast, føresett at tiltaket støtter opp om målsettinga om å bevare eit heilskapeleg og harmonisk bygningsmiljø. Størrelse, høyde, proporsjonar, form og materialbruk skal underordne seg resten av bebyggelsen. Alle tiltak bør vere

søknadspliktige; tilbygg, påbygg, verandaer og fasadeendringar.

- Det bør ikkje tillatast verandaar i andre etasje.
- Gaterommet må takast i vare. Gateløpet og gjentaking er ein viktig del av uttrykket, og det er uheldig om det vert "hull" i husrekkeane. Dersom ein bygning tillatast reve og erstatta av eit nytt bygg, må det plasserast der det gamle sto.
- Den nye arealplanen bør ha generelle føresegnar om skifertak i bestemte områder, dette området inkludert. Utskifting av tak bør vere søknadspliktig.
- Det er aktuelt å setje opp ei informasjonstavle i tilknytting til ein benk i området.

6.7 Brenslene, Granlida og Furebakken

Typehusa eller kataloghusa kom for alvor tidleg på 1960-talet. Planlegging og produksjon av bustadhus vart i større grad eit industriprodukt. Prefabrikasjon av hus var vanleg, og same hustypar vert bygd over store delar av landet. Husbanken var ein vanleg finansieringskjelde. Dei satte også krav til både eksteriør og interiør.

Brenslene, Granlida og Furebakken er tre gater i eit større bustadområde. Desse tre gatene (med hus på kvar side av gateløpa) er plukka ut då dei er av dei fyrste husa som vart bygd i området, og fordi ein her framleis kan sjå typiske trekk frå stilperioden.

Sjølv om nokre av husa her er bygd på eller forandra representerar framleis området husbankfinansiert bustadbygging på 70-talet. Dei enkelte husa i området har ikkje spesielt stor verdi i seg sjølv, men gatene har ein tydeleg eigenart, og skil seg frå bustadområde frå andre tidsepokar. Mange av husa er kataloghus frå ulike ferdighusprodusentar. Ferdighusprodusenten

Nøkkelhus har teikna om lag ti av husa i området, og fem av dei er av typen "401 AM". Ein finn også fire utgåver av ferdighuset "Joker" frå Bo Bygg. Selbu, Stranda Bruk, Systemhus Bodø, og G. Block Watne er andre ferdighusprodusentar som går igjen i området.

Brenslene, Granlida og Furebakken er tre gater med tydeleg struktur, orden og repeterande element. Husa ligg i same vinkel og avstand frå veg. Avkjørslar kjem med om lag same avstand mellom. Husa ligg i bratt terreng, og mange av husa tek opp ein etasje. Murane er låge og tomtene bratte. Mange av husa har staude- eller buskbed i skråningane framfor huset, og området opplevast grønt, frodig og variert.

Bygningane er rektangulære, har ofte stripemotiv og gjerne ein blanding av ståande og liggjande kledning. Vindauga har ulike størrelsar, men skapar til saman lange band, eller syner ein annan form for rytmisk plassering. 70-talet vert gjerne kalt "den brune perioden", og husa skulle gjerne sjå ut som om dei var tjæra. Husa i dette området vart beisa i mørke nyansar av brunt, grått eller andre mørke naturfargar.

Kartsisse av området.

Mørke naturfargar på hus.

Kjenneteikn:

- Einebustadar med ein etasje og med murt/støypet sokkeletasje.
- Saltak. Flat takvinkel (ned til 22–27 grader).
- Heile flater i vindauga, utan sprosser. Vindauga har ulik størrelsar, men skapar til saman lange band, eller syner ein annan form for rytmisk plassering.

- Låge murar, bratte tomter. Staude- og buskbed foran husa, mindre plenflekkar.
- Blanding ståande og liggjande kledning.
- Naturinspirerte fargar, ofte mørke farge-tonar. Ulike brunfargar.
- Verandaer med liggjande rekkverk.

Planstatus

Området inngår i reguleringsplan for Røyslid – Heltne I og II. (planident: 1969001 og 1973002), og er regulert til einbustader.

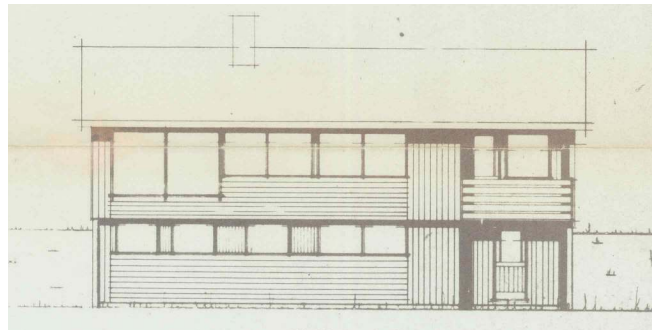
Utdrag frå føresegnene:

§4: Bygningsrådet skal ved handsaming av byggjemeldingar ha for auga at husa får ei god utforming med høveleg materialbruk, og at dei harmoniserar med bygningar og terreng omkring.

Farge på hus skal godkjennast av bygningsrådet.

Der det naturlege terrenget etter planeringa gjer det naudsynt med støttemur mot gate eller grannetomt, kan bygningsrådet gje påbud om at planeringshøgder skal gjerast lågare eller løftast, eller at det vert nytta skråningar som gjer at høgda på støttemurane vert mindre.

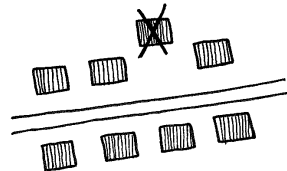
§8: Bygningsrådet skal sjå til at gjerde mot gate vert mest mogleg einsarta for alle tomter langs ein vegstrekning.

Kataloghus frå Gunnar Block Watne, 1976.

Gaterommet må takast i vare

Gateløpet og gjentakning er ein viktig del av uttrykket, og det er uheldig om det vert "hull" i husrekkjene. Dersom ein bygning tillatast reve og erstatta av eit nytt bygg, må det plasserast der det gamle sto.

Gateløpet med repeterande element er ein viktig del av uttrykket.

Området opplevast grønt.

Retningslinjer og rutinar for utvikling

- Ein bør vurdere å nytte omsynssone eller bestemmelsessone i kommuneplanen sin arealdel. Formålet med omsynssona bør vere å ta i vare det særprega bygningsmiljøet som ein heilskap.
- Tilbygg, påbygg og nye bygningar kan tillatast, føresett at tiltaket støtter opp om målsettinga om å bevare eit heilskapeleg og harmonisk

bygningsmiljø. Størrelse, høyde, proporsjonar, form og materialbruk skal underordne seg resten av bebyggelsen. Alle tiltak bør vere søknadspliktige; tilbygg, påbygg, verandaer og fasadeendringar.

- Gaterommet må takast i vare.
- Det er aktuelt å setje opp ei informasjonstavle i tilknytting til ein benk i området.

6.8 Skuleløypa

Volda har ein lang historie som undervisnings- og skulestad, og ein heil del bygningar i sentrumsområdet er knytt til ulike undervisningsinstitusjonar. Ein stor del av bygningane ligg langs ei line frå Engeset, langs Engesetvegen, Kårstadvegen og vidare til Vikebygdvegen. Bygningane er frå forskjellige tidsepokar, dei har hatt ulike funksjonar og forskjellig standard. Dei fleste er i bruk til undervisningsføremål i dag, andre ikkje. Nokre har stor verdi, andre har mindre verdi. Til saman fortel denne bygningsmassen og dette området historia om skulestaden Volda. På desse sidene vert nokre av skulebygga kort presentert.

Kartsisse av området. Bygningar markert med svart er knytta til ulike undervisningsinstitusjonar.

Gamle Øyra skule, Gamleseminaret

I 1893 flytta Johanne og Henrik Kaarstad til Volda for å starte *privat eit 1-årig kurs for lågare lærarprøve*. Dei fekk leigekontrakt med Volda kommune, og førebuingsskurset kunne nytte lokala til Gamle Øyra skule i Gamlevegen. Dette var starten på "Voldens Privatseminarum", som Kaarstad grunnla saman med Aage Stabell i 1895 (seinare Volda lærarskule), (sjå bilete av skulen s. 45).

Gamlegymnastikken

Gamlegymnastikken vart bygd i 1921 og husa gymnastikksal for Gymnaset i Volda. I toppetasjen hadde elevane musikkrom. I dag er det frimurarlogen i Volda som eig huset. Huset er regulert til bevaring etter plan- og bygningslova. Gamlegymnastikken er også SEFRAC-registrert, og har status som kulturmiljø med regional verdi i Regional delplan for

Gamlegymnaset

Gamlegymnaset vart bygd i 1851, og vart oppført som ein sjefsgard for kapteinar i det Bergenhusiske Infanteriregiment. I 1891 starta Aage Stabell opp privat mellomskule i bygninga. I 1902 vart bygninga utvida med ein etasje. I 1910 vart Volda private Millomskule og Gymnasium oppretta, som det første treårige landsgymnaset på landsbygda i Noreg. Det store trehuset var på den tida eit viktig landemerke i bygda, i dag er bygninga mindre synleg i eit tettbygd strok. Bygninga fortel historia om utviklinga av Volda som skulestad. Gamlegymnaset er SEFRAC-registrert, og har status som kulturmiljø med regional verdi i Regional delplan for kulturminner.

Gamlegymnaset.

Kaarstadbygget.

Kaarstadbygget

Kaarstadbygget vart oppført i 1922, og er det eldste skulebygget som framleis høyrer til på Campus. Dei fyrste 40 åra dreiv lærarskulen eit eiga småbruk, og for lærarskuleelevane var arbeid på småbruket ein naturleg del av skuletida. Seinere vart det opparbeidd ein hage framfor bygget, og hagebruk var også eit element i undervisninga. Med sin karakteristiske gulfarge er Kaarstadbygget eit signalbygg og eit synleg landemerke i bygda. Bygninga er også eit kjennemerke for lærarutdanninga i Volda. Kaarstadbygget er verna i verneklasse 2 gjennom landsverneplanen til Kunnskapsdepartementet. Vernet omfattar bygninga si eksteriør og parken framfor bygninga. Formålet med vernet er å bevare ein representant for dei private lærarseminara i distrikts-Noreg, og ein bygning som var sentral i utviklinga av Volda som utdanningsstad.

Idrettsbygget

Idrettsbygget vart ferdigstilt av Statsbygg i 1963 og er teikna av arkitekt Ivar Bjordal. Den grønne bygninga fungerer som eit signalbygg, og er godt synleg frå mange stader i bygda. Bygninga inneheld både gymnastikksal og symjehall. Volda kommunen tok ikkje betalt for tomta til symjehallen, mot at ungdommar i Volda skulle kunne få svømme der gratis.

Idrettsbygget.

Hans Strøm-huset.

Berte Kanutte-huset.

Øyra skule.

Berte Kanutte-huset

Berte Kanutte-huset sto ferdig i 1998, og vart bygd av Statsbygg som eit høgskulesenter med fellesfunksjonar som sentraladministrasjon, bibliotek, auditorium og kantine. Bygninga er teikna av Nuno Arkitekter. Bygninga er kalla opp etter salmediktaren Berte Kanutte Aarflot, som budde i Ørsta på 1800-talet. Bygninga er regulert til offentleg bygning i kommunedelplan for Volda sentrum.

Øyra skule

Våren 2017 flytta barneskuleelevane i Volda sentrum inn i nye lokalar. Nye Øyra skule inneheld mellom anna barneskule, kulturskule og SFO. Bygninga er regulert til offentleg bygning i kommunedelplan for Volda sentrum.

Retningslinjer og rutinar for utvikling

- Dei ulike bygningane har i dag ulike eigarar, ulik verdi og ulik planstatus. Det vil dei også ha i framtida. Nokre av bygningane er med i lista over bygningar med nasjonal, regional eller høg lokal verdi, sjå kapittel 8.

6.9 Skifertak

“Frå Kleppåsen er utsynet over bygningsmassen i Volda sentrum slående flott. På avstand står bygda vår fram med ein heilskap, og eventuelle slitne fasadar er vekke for auga. For kva er det vi ser? Hustaka. Der dei fleste framleis er tekte med skifer. Steinheller som skiftar farge og valør i regn og sol. Steintaka er meir enn eit vakkert estetisk uttrykk; dei har gitt bygningar lang levetid og halde ved like lokale handverkstradisjonar. No forsvinn dei karakterskapande skifertaka i Volda litt etter litt. Decra-pannene av stål og akryl er i ferd med å ta over”.

Teksta er henta frå artikkelen “Skifertaka – eit særpreg for lokal byggeskikk av Kari Hasle (Voldaminne 2012, s. 72).

På slutten av 1800-talet skaut utbygginga av einebustader i Volda sentrum fart. Dei aller fleste sveitserhusa og andre tømmerhus bygd etter 1900 i Volda fekk skifertak. God skifer er svært sterk og sug mindre vatn enn teglstein. Skiferhellene var rekna som meir brannsikre enn torvtak og teglpannetak, og det er grunn til å tro at brannen i Halkjelsgata i 1890 og bybrannen i Ålesund i 1904 førte til auka fokus på brannsikring hos bygdefolket. Etterspurnaden etter skifertak vart stor rundt 1900-talet, og skiferbrota byrja i større grad å forme den til lappstein, fasettskifer og rektangelskifer med rund og firkanta form i nedkant.

Det meste av skiferen i Volda kjem frå Voss eller Alta. Den grålege skiferen er levert i ulike format og fasongar. Skiferen er kjent som eit svært haldbart materiale, men kvaliteten varierer. Her i Volda er erfaringa at Alta-skiferen er den med lengst haldbarheit.

Tak på tak.

Taket er ofte ein viktig del av fasaden.

Lite skifertak

I følgje Odd Arve Orten, som har spesialisert seg på legging av skifertak, kan eit skifertak med god kvalitet ha ei levetid på 130 år. Skifertaka er framleis vurdert som eit brannsikkert materiale, og også enklare å vedlikehalde enn til dømes eit decra-tak der mosen lett slår rot. Orten har også merka ei lita endring i tida, medan det i ein periode har vore mange som har skifta til decra-tak, er det nå ein positiv trend der fleire yngre husbyggarar helst vel skifertak.

Skifertaka i Volda er eit særpreg for bygda, og eit tydeleg fysisk element som er med på å skilje Volda frå andre tettstader. Både i tettstadsanalysen for Volda sentrum, Utviklingsplanen for Volda sentrum, Kommunedelplanen for Volda sentrum og Samfunnsdelen er det framheva at ein ynskjer å ta vare på og framheve fysiske element som særpregar Volda.

Planstatus

Reguleringsplan for Volda sentrum av arkitekt Einar Ridderstrøm frå 1987 er framleis gjeldande for nokre områder i sentrum. Områda rundt Halkjelsgata, Snippa, Røysgata og Kyrkjegata er i denne planen markert som spesialområde: "område med bygningar og miljø som på grunn av historisk, antikvarisk eller annan kulturell eller miljømessig verdi skal vernast".

I punkt 36 i planen står det at "Ved ombygging, utbetring og reparasjon av eksisterande bygning skal bygningas form, material, detaljar og fargar m.v. verte oppretthaldne og fornya eller ført attende til opprinneleg tilstand." Vidare står det i punkt 37 at "Ved vedlikehald og utbetring bør eksisterande bygningar og bygningsdelar i størst mogleg grad takast vare på. Når det er naudsynt med utskifting kan det lagast kopiar av noverande eller eldre form."

Utsikt frå Kleppåsen mot Hauane. Takflatene i sentrum er godt synlege frå mange stader i Volda.

Eins materialval er med på å samle takflatene. Sjølv om formene ikkje er like, fremstår dei som eit heilskapeleg landskap.

Skifermønster.

Skiferstablar.

Tak på uthus står i stil med hovudhuset.

Retningslinjer og rutinar for utvikling

- I den nye arealplanen vil ein plukke ut område der ein ynskjer å ta vare på skifertaka. Omlegging av tak skal vere søknadpliktig i desse områda. Områda som er foreslått er Hauane, Halkjelsvika, Sveitserrekkja, Vevendelvegen, Storgata og Porsemyrvegen (sjå illustrasjonskart over områda i kap. 6.1, 6.2, 6.6 og 6.7).
- Opprette stimuleringsmidlar; kommunen kunne ha ein tilskotsordning der huseigarar kan søkje om stimuleringsmidlar. Må initierast politisk.

- Opprette ein "skiferbank/skifermarknad", der folk kan hente eller kjøpe brukt skifer.
- Studentoppgåve: registrere skifertak.
- (Gjen-) opprette byggeskikkpris. Dele ut årleg pris til huseigarar som tek i vare husa sine på ein god måte. Må initierast politisk.

Link til Riksantikvaren sitt informasjonsark om skifertak: https://www.byggogbevar.no/media/1027/infoark_354_skifer_2014-1.pdf

6.10 Løer

Volda vart bygd opp rundt primærnæringane jordbruk og fiske. Ovanfor Halkjelsvika var det god jordbruksjord, og det var lett å rydde og dyrke åkrar. Alt i 1385 vart Halkjelsvik nemnt som prestegard, og i fleire hundre år var dei fleiste innbyggjarane i Volda på ei eller anna måte tilknytta jordbruket. Fleire av gardsbruka i Volda sentrum vart frådelt prestegårdsjorda frå siste del av 1800-talet. Ut over på 1800-talet vaks nye næringar fram, folketalet steig og bøndene fekk moglegheit til å produsere mat til fleire enn seg sjølv. Pengesamfunnet vaks fram.

Som eit resultat av moderniseringa av landbruket frå 1850 og utover vart dei mange små uthusa på gardane erstatta av einskapsløa. Einskapsløene effektiviserte drifta og bonden fekk samla både dyr, avlingar og reiskap under eitt og same tak. Køyrebruene er rekna for å vere eit særeige svensk-norsk fenomen.

Med køyrebru til andre etasje kunne ein utnytte tyngdekrafta og sleppe høyet ned til dyra. Vidare kunne ein måke gjødsel frå fjøsen ned i kjellaren. Driftsbygningane vart mala raude, da raudfargen var den billigaste målinga.

Etter krigen vart mange gardsbruk nedlagde. I 1939 var det meir enn 210 000 gardsbruk i drift i Noreg, i 2016 var det om lag 41 000 jordbruksbedrifter. Det finnes framleis løer på landbrukseigedomar i landet, men mange er også reve, erstatta av nyare driftsbygningar eller står tomme og til nedfalls.

Stavkyrkja som sto i Volda sentrum vart riven i 1858, omtrent samtidig med moderniseringa av landbruket. Fleire av løene i Volda sentrum har difor materiale i seg frå denne kyrkja.

Dei fleste løene i Volda sentrum er bygd i tiåra etter 1850. Fleire løer har forsvunne sidan 1980-talet, men framleis finn ein fleire gardstun i sentrum med raude

Skjerva.

Moritsgarden.

Røysløda.

Løer. Nokre av dei er teke godt i vare, andre ber preg av lite bruk. Løa på Røystunet er eit døme på korleis ein løe kan fyllast med nytt innhald. Der er siloen gjort om til ein innandørs klatrevegg. Klatresiloen er sentralt plassert like ved Høgskulen i Volda og nyttast aktivt av Sunnmørsk klatreklubb.

Riksantikvar Jørn Holme kallar løene katedralar i bygde-Noreg. Gardsbruka og løene i Volda sentrum er fysiske teikn på landbruket som ei avgjerande næring i samfunnet. Gardsbruka symboliserar mellom anna

bondeliv, matproduksjon, buskap, arbeidsfellesskap og hardt arbeid. I tillegg fortel dei ein heil del om lokal byggeskikk.

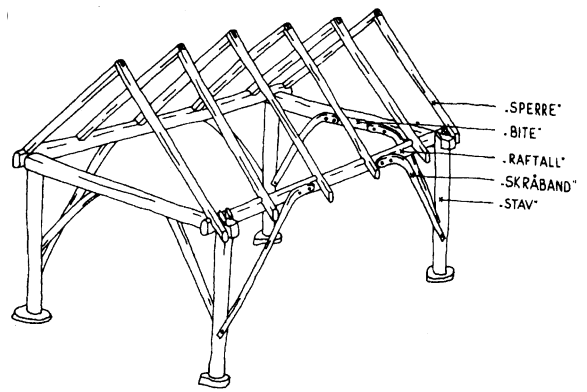
Raude løer skil seg ut frå andre bygningar i eit sentrumsområde, og framstår som mjuke kontrastar til grå asfalt og store betongbygningar. Gardsbruka og løene i Volda sentrum gir bygda eit særpreg samanlikna med andre bygder.

Grindbygg

Løene her i området vart reist som grindbygg. Grindbygga høyrer til ein 3-4000-årig byggetradisjon som er særmerkt for Vestlandet. Grindbygget med reiste stavar er ein svært fleksibel konstruksjon som tillet store volum med lite byggematerial, og som gir fridom for individuell tilpassing til terreng og behov. Konstruksjonen er rekna for å vere svært hardfør mot ver og vind. Grindbygde hus var ein dominerande konstruksjon i større og mindre uthus og driftsbygningar til langt inn på 1900-talet i vest-Norge, og vi finn eit særleg mangfald i fridom og utnytting av denne byggemåten i sunnmørsbygdene. Ved sidan av stavkyrkjene har grindbygga ord på seg for å vere det viktigaste norske bidraget til internasjonal byggeskikk og kulturarv.

Planstatus

Ingen av løene i Volda er i dag verna eller freda. Fleire løer er regulert vekk til trafikkføremål, bustad- og næringsområde.

Grindkonstruksjon. Figuren er henta frå "Vi formar staden var", s. 18.

Over: Røysløda. Under: Bastiangarden.

Klatresiloen.

Over: Skjerva. Under: Engeset.

Utfordringar og moglegheiter

Mange av løene i Volda står i dag tomme, og er kostbare, store bygningar å halde ved like. Det finst mange dømer på korleis ein kan tenkje nytt kring denne type bygningar. Klatresiloen er eit døme. I Josybuda på Kalvatn og Rekkedal gjestehus i Ørsta har eigarane satsa på selskapslokale i løene. I Røros har dei hatt eit "uthusprosjekt" der hittil 400 løer og uthus har vore istandsett. I England finst det mange dømer på løer som er bygd om til feriehus og utleigeleiligheter/hytter. Sjå kap 10 Nyttige nettsider for meir inspirasjon knytt til nybruk av løer.

Retningslinjer og rutinar for utvikling

- Både Røysgarden og Moritsgarden ligg innafor området i Halkjelsvika som er foreslått med omsynssone eller bestemmelsessone i ny arealplan.
- Røysgarden er i tillegg tatt med i lista over i bygningar med høg lokal verdi, sjå kap. 8.3.
- Initiere eit uthusprosjekt i Volda (for både løer og uthus).
- Sette opp informasjonsskilt på nokre av løene.

6.11 Uthus

Utviklinga av Volda som tettstad skaut fart på slutten av 1900-talet, og mykje av den gamle trehusbebyggelsen er frå perioden 1880–1930. Det er i Halkjelsvika, på Hauane og Vikeneset vi finn dei eldste bustadområda. I områda Engeset/Klepp, Gamlevegen, Anders Vassbotnvegen og rundt Røysbakken er det også ein del bustader frå denne perioda. Eit særpreg i desse bustadområda er dei mange uthusa.

Mange av dei som flytta til einebustadar rundt 1900 hadde bakgrunn frå gardsdrift og hushald med stor grad av sjølvberging. Med små uthus i bustadområda kunne familiar vidareføre tradisjonen med husdyrhald og sjølvberging i ein mindre skala. I uthusa i Volda kunne ein finne sauar, høner og grisar. Vedlageret og utedoen var også ofte plassert her. Mange nytta uthusloftet til å tørke kle eller fisk, rulle tøy eller veve. Om sommaren vart nokre av uthusa også nytta til bustadføremål.

Uthusa i Volda er eit særpreg for bygda, og viss ein ser til nabobygder som til dømes Ørsta, Ulsteinvik eller Fosnavåg, vil ein finne langt færre uthus. Ein grunn til dette kan vere at mange bustadar i Volda vart bygd akkurat i den perioden det var vanleg med slike små uthus. Ein anna grunn kan vere at mange i Volda leigde ut rom til studentar og andre, og eit uthus med lagerfunksjon og ekstra rom kunne vere god avlasting for sjølve bustaden.

Det er vanskeleg å seie kor mange uthus som er igjen i Volda i dag, men mange har med åra verte fjerna eller bygd om. Nokon uthus står til forfall. Andre er teke godt vare på av eigarane. Uthusa har i dag funksjonar som til dømes utebud, vedlager, garasje, vinterhage eller leikehytte. Ein finn også uthus i Volda sentrum i dag som fungerer som hønsehus.

Dei gamle uthusa har i dag ulike funksjonar, som til dømes garasjer.

Uthusa i Volda finst i ulike fargar.

“Plakatbuda” er kanskje det mest kjente uthuset i sentrum.

Kjenneteikn:

- Små bygningar i tilknytting til hovudhus.
- Saltak. Gjerne same tak som hovudhuset, t.d. skifer.
- Fleire dører vanleg.
- Ulike fargar på uthusa, men ofte same farge som hovudhuset. Har også ofte eigen farge på døra, eller på listverk.
- Ståande eller liggande kledning.
- Ofte gamle vindauge med småruta glas.

Utfordringar og moglegheiter:

Uthusa treng jamleg vedlikehald for å overleve. Det er også større sjanse for at eigarane ynskjer å halde husa ved like, viss husa har ein praktisk funksjon. Sjå kap 10 Nyttige lenker for meir inspirasjon knytt til nybruk av løer.

Planstatus

Ein treng i utgangspunktet ikkje søke om å rive bygningar under 50 m², viss ikkje noko anna er bestemt i reguleringsplanen.

Reguleringsplan for Volda sentrum av arkitekt Einar Ridderstrøm frå 1987 er framleis gjeldande for nokre områder i sentrum. Områda rundt Halkjelsgata, Snippa, Røysgata og Kyrkjegata er i denne planen markert som spesialområde: "område med bygningar og miljø som på grunn av historisk, antikvarisk eller annan kulturell eller miljømessig verdi skal vernast".

I punkt 34 i planen står det at "Uthus og mindre hus kan tillatast rivne eller flytta innan området dersom dette etter bygningsrådet sitt skjøn ikkje vil verke forringande for heilskapen i området."

Nokre av uthusa i Volda er registrert i SEFRAK-registeret.

Folk strøymmer til "plakatbuda" for å sjå kva film som er sett opp på speleplanen. Biletet er henta frå boka Volda er Volda s. 252.

Uthus tett i tett.

Uthusa er med på å gje bustadområda tette og kompakte uttrykk.

Uthusa hadde som regel fleire funksjonar, og fleire dører var vanleg.

Retningslinjer og rutinar for utvikling

- I den nye arealplanen skal føresegnar i Ridderstrømplanen vidareførast.
- Føresegnene for Hauane bør innehalde at det ikkje skal vere tillate å rive uthus i området.
- "Plakatbuda" kan sjåast på som ein sentralt plassert "representant" for uthusa i Volda, og er teke med i lista over i bygningar med høg lokal verdi, sjå kap. 8.3.
- Sette opp informasjonsskilt på nokre av uthusa, til

dømes på plakatbuda.

- Initiere eit uthusprosjekt i Volda for både løer og uthus. Stimulere eigarar til å ta i vare uthusa sine.
- Studentoppgåve; Kartlegge uthusa i Volda.
- For at eigarar skal ha interesse av å ta i vare uthusa er det også viktig at uthusa kan ha ein nyttig funksjon. Oppgradering av uthus (inkludert til dømes utskifting til meir funksjonelle vindauger og dører) bør vurderast som positivt.

7 ESTETISK RETTLEIAR FOR RESTAURERING OG TILPASSING

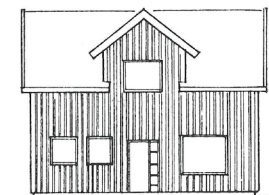
Bygningar og bygningsmiljø er levande historier, og vi har eit ansvar for å fortelje og bringe historiane vidare. Bygningars fasade tilhøyrar det offentlege rom. Bygningars originale stil og detaljering har ein eigenverdi, og gjer historier levande for oss. På den måten kan vi lære om dei som var her før oss.

7.1 Restaurering og tilpassing

Eldre bebyggelse er gjerne pussa opp fleire gongar, og inngrep kan ha forflata fasadeuttrykket. Figurane under syner to vanlege døme. Figuren er henta frå heftet "Byen under fjellet", Holmestrand kommune.

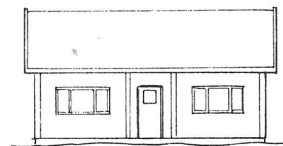
*Sveitserstil i 1910.
(Krysspostvindaug og
rik detaljering.)*

*Oppussing 1975.
(Etterisolering,
vippevindaug og
tømmermannskledning)*

*Kledd tømmerbygning
1830. (Empirevindaug.)*

*Oppussing 1950.
(Funkisvindaug og
dørar.)*

For å oppnå eit vellukka resultat ved restaurering, bør opphavleg byggjestil gjenskapast. Figuren nedanfor syner viktige detaljar som det må takast omsyn til for å ta i vare bygninga sin stil og særpreg.

BEHALDE PIPA SI FORM

SALTAK MED SKIFER

UTFORMING OG DIMENSJONAR PÅ TAKBJELKANE
(TAKSPERRENE)

BEHALDE UTKRAGING AV TAKET

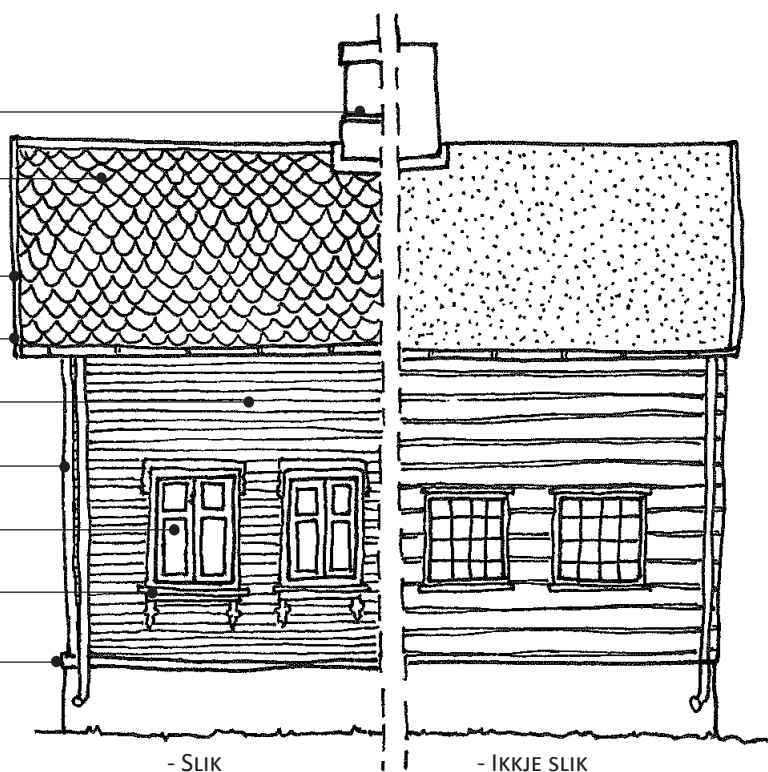
LIGGANDE KLEDNING MED OPPRINNELEG PROFIL

HJØRNEBORD

TYPE VINDAUGE OG STORLEIK

OMRAMMING RUNDT VINDAUGA

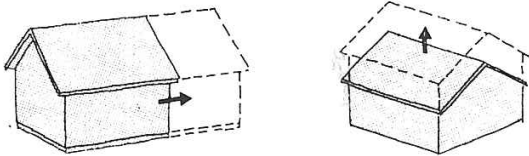
SOKKELLIST

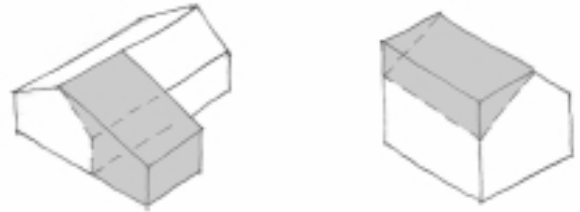
7.2 Tilbygg på eldre hus

Det kan vere ein krevjande øving å bygge på eit eldre, velproporsjonert hus utan at huset sin karakter og utsjånad vert svekka. Utviding bør skje med same formmessige uttrykk som eksisterande bygg, det vil til dømes seie same takvinkel, vindaugetype, panel og detaljar.

Ein moglegheit er å bygge på huset i høgda eller lengderetninga, men dette kan lett sprengje huset sine proporsjonar.

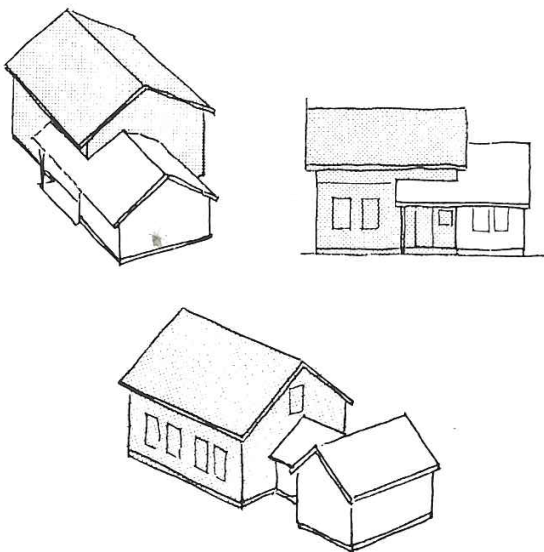
Påbygg i lengderetning eller i høgda kan lett sprengje huset sine proporsjonar. Figuren er henta frå heftet "Byen under fjellet", Holmestrand kommune.

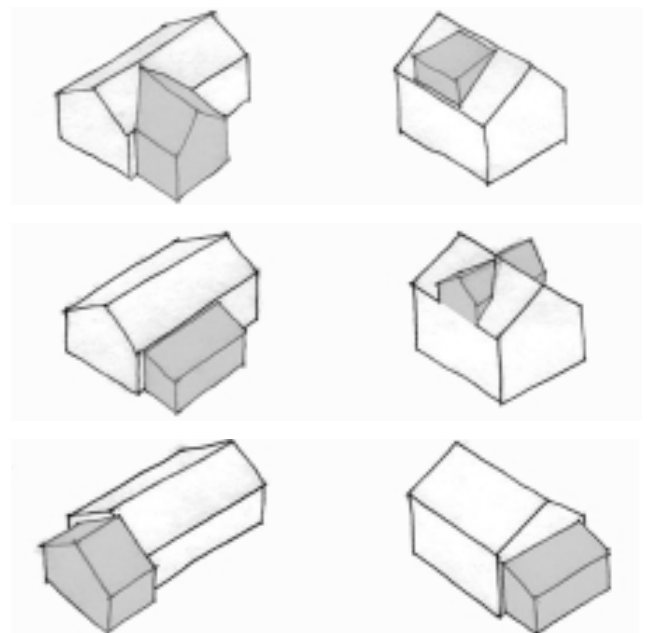
Tilbygg som dette kan lett gi huset ei haltande og ikkje lettfatteleg form. Figuren er henta frå rettleiaren "Vi formar staden vår".

Ein ofte meir vellukka variant er å byggje tilbygget som ein sidebygning inntil hovudhuset, eller forbunde med eit mellombygg. Sistnemnte gjer større fridom når det gjeld stilkrav, men må vere i harmoni med resten av bygget når det gjeld form, materialbruk og farge.

Hovudprinsippet er at tilbygget ikkje endrar proporsjonane på hovudhuset i nemneverdig grad, og at opphavleg hovudform kjem klart frem. I den samanheng er det viktig at det er lett å oppfatte hjørna på det opphavelge huset. Også utforming av verandaer, murar og hageanlegg kan påverke hovudbygningen på ein god eller dårleg måte. Gode skisser er eit godt hjelpemiddel når ein skal vurdere ulike alternativ. Be gjerne kvalifiserte fagfolk om råd. Møre og Romsdal fylkeskommune tilbyr tilskot til forundersøkingar eller arkitektfagleg bistand for bygningar og anlegg, sjå kapittel 3 Tilskot.

Døme på tilbygg for å auke bustaden sitt bruksareal. Figuren er henta frå heftet "Byen under fjellet", Holmestrand kommune.

Tilbygg bør plasserast med omtanke i høve til opphavelge bygningskropp. Bygninga sitt hovudvolum bør vere tydeleg ved at hjørnekassa framleis er synleg. Figuren er henta frå rettleiaren "Vi formar staden vår".

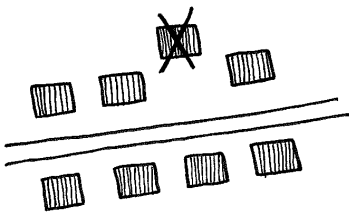
7.3 Fortetting og nye bygg

Fortetting kan vere eit godt grep i høve sentrumsutvikling og klimavenleg bygdeutvikling. Samtidig må nye bygningar i eit bevaringsverdig bygningsmiljø støtte opp om miljøet sin eigenart. Ny arkitektur må ta opp i seg formar frå eksisterande arkitektur. Nybygg må vidareføre byggeskikken og tilpassast det eksisterande bygningsmiljøet i høgde, volum, utforming og materialbruk. Tilpassa arkitektur treng ikkje vere kopi av den gamle; arkitekturen kan vere moderne, men tilpassa.

Teikningsmateriell og utgreiingar knytt til nybygg, tilbygg eller ombygging i eit bevaringsverdig bygningsmiljø, skal halde ein standard som gjer greie for prosjektet i seg sjølv og i høve til opphavlege bygningar og miljøet ikring. Teikningar og utgreiingar skal vise at tiltaket tek tilstrekkeleg omsyn til omkringliggande bygningsmiljø når det gjeld storleik, proporsjonar, material- og fargebruk.

Gaterommet må takast i vare

Dei gamle gateløpa er ein viktig del av historien og bygningsmiljøet, og det er uheldig om det vert "hull" i husrekkljene. Nye bygg på ledige tomter skal oppretthalde og forsterke eksisterande gaterom. Dersom ein bygning tillatast reve og erstatta av eit nytt bygg, må det plasserast der det gamle sto.

7.4 Huset sin tilstand og moglegheiter

Vedlikehald er god investering

Aktivt vedlikehald gir lengre levetid, og ein unngår unødige reparasjonar og utskiftingar.

Grunnmur/sokkel: sjå etter at drenering rundt grunnmuren fungerer og at kjellar og kryprom har ventilar (lukar eller ventilar i murveggen).

Yttervegg/kledning: Veggfelt og kledning under vindaug og nedst mot muren bør sjekkast for råteskadar.

Tak og beslag: Undersøk om taket er tett. Sjå etter lekkasjar rundt takluker, piper, kilrenner, takrenner og nedløp. Undersøk om det er mogleg å etterisolere loftet. Linker til nettside og informasjonsark om vedlikehald av skifertak: <https://www.byggogbevar.no/pusse-opp/tak/artikler/vedlikehold-og-gjenbruk-av-skifertak> og https://www.byggogbevar.no/media/1027/infoark_354_skifer_2014-1.pdf

Originalen er ofte betre enn kopien

Gamle og skeive bygningsdelar og overflatar er med på å gi fasadar kvalitet. Dette preget vert borte ved fullstendig renovasjon av fasadane. Heilt nye fasadar gjer at bygningar fort kan sjå for perfekte og glatte ut, sjølv om ein har kopiert den gamle stilen. Spor etter bruk og "tidens tann" er viktige delar av huset si historie. Gamle hus bør få lov til å vere litt gamle. Ved restaurering eller vedlikehald kan det vere ein kvalitet å bevare gamle bygningsdelar, viss det er mogleg. Delar som dører, listverk, trappar, rekkverk og vindaug kan til dømes gjerne vere i brukbar stand, og nyttast opp igjen.

Ved renovasjon eller utbetring kan det vere lurt å undersøkje korleis huset såg ut opphøveleg. Sjekk kommunen sitt byggesaksarkiv, sjå på gamle bilete eller undersøk om det finst dokumentasjon av huset sin tidlegare utsjånad.

Be gjerne andre kvalifiserte fagfolk om råd. Det kan vere ein byggmeister eller arkitekt som har gode lokalkunnskap. Det er mogleg å søkje om midlar til arkitektveileiing, sjå meir om dette i kapittel 3 Tilskot.

8 BYGNINGAR MED NASJONAL, REGIONAL ELLER HØG LOKAL VERDI

I dette heftet er det lagt vekt på å framheve viktige bygningsmiljø - samlingar av bygningar som på ein eller anna måte høyrer saman, harmonerer med kvarandre eller oppfattast under eit. Det er likevel vanskeleg å sjå bort i frå enkeltbygningar i eit slikt arbeid. Nokre bygningar fungerer som signalbygg, fortel ei bestemt historie eller syner viktige særtrekk ved byggestilen. I dette kapittelet er slike enkeltbygningar eller mindre bygningsmiljø trekt fram.

Kapittel 8.1 og 8.2 inneheld ei oversikt over bygningar med nasjonal eller regional verdi, i tettstaden Volda. Desse bygningane står på Møre og Romsdal fylkeskommune si liste over kulturminne og kulturmiljø av nasjonal og regional verdi (Regional delplan for kulturminner av regional og nasjonal verdi). Kommunane i Møre og Romsdal er oppmoda til å innarbeide kulturminna og kulturmiljøa på denne lista i sine kommuneplanar, og gje dei vernestatus (viss dei ikkje allereie har det). Omsynssone er også eit aktuelt virkemiddel.

Kapittel 8.3 inneheld ei liste med bygningar med lokal høg verdi. Lista er ikkje uttømmende, men synleggjer enkeltbygg som på ei eller anna måte har lokal høg verdi. Bygningar i denne lista inngår i ulike planar/reguleringsplanar. Det er i dette arbeidet ikkje lagt opp til å endre planstatusen til desse enkeltbygningane.

8.1 Bygningar med nasjonal verdi

Volda kyrkje

Kulturminne, kyrkehistorisk minne.
Korskyrkje i stein, bygd i 1932. Arkitekt Arnstein Arneberg. Kyrkjebygg frå perioden etter 1850 med særleg høg verdi, eit av 38 i Møre og Romsdal.
Vernestatus: listeført kyrkje.

Skrivargarden, Skjerva

Kulturminne. Opprinneleg funksjon: offentlig forvaltning.
Sorenskrivarkontor frå 1905. Fram til 1985 var det bustad for sorenskrivaren i store delar av huset, men i 1985 vart huset bygd om slik at det vart rettssalar i andre etasje og kontor for dei tilsette i første etasje. Slik er det også i dag.
Eit av få jugendbygg på Søre Sunnmøre med mansardtak.
Er statleg listeført og med i nasjonal landsverneplan.

Volda prestegard

Kulturmiljø. Prestegard; offentlig administrativ teneste. Prestegarden vart flytta hit i 1730-åra. Presten Hans Støm kom til Volda i 1763, og det er han som skal ha sørga for den fine hagen kring huset. Den nye hovudbygninga vart bygd i 1818. Det står også eit stabbur (frå ca. 1900) og eldhus på eigedomen. Stabburet vart vedtaksfreda i 1992 etter kulturminnelova av 1978, og området ved Volda prestegard er regulert til bevaring etter plan- og bygningslova.

Ristetunet, Nedre Rotset

Samansett kulturmiljø; gardstun og teknisk/industrielt minne. Både Garvarbua (1838) og Ristetunet med hovudbygning (1838), stabbur (ca. 1750) og borgstove (1655 eller eldre) vart vedtaksfreda i 1927. I tilknytning til Garvarbuda er det også ein landingsvor som er freda. Enkjefru Andrea Schjelderup dreiv handel, gjestgjeveri og reiarlag her fram til 1820. Kjøpmann Olai Olsen overtok garden i 1838. Han dreiv med handel og bakeri, og bygde garvarbuda. I 1876 vart huset selt til garvar Carl Nikolai Rødseth. I dag er det Stiftinga Volda Sogelag som eig Garvarbuda, medan resten av tunet er privateigd.

8.2 Bygningar med regional verdi

Halkjelsvik tettstad

Kulturmiljø; handelsplass, eldre tettstad. Tett trehusmiljø i gammalt sentrumsområde. Datering: Uviss tid. Regulert til bevaring.

Gamlegymnaset

Kulturmiljø; undervisningsanlegg, skulehistorisk minne. Datert 1851/1902. Bygt som kapteinsgard i 1851, i bruk som mellomskeule frå 1891, påbygt i 1902 og utvida til gymnas i 1907. Regulert til bevaring etter plan- og bygningslova.

Gamlegymnastikken

Kulturminne; undervisningsanlegg, skulehistorisk minne, idrettsbygg. Gamlegymnastikken husa gymnastikksal for Gymnaset i Volda. I toppetasjen hadde dei musikkrom. I dag er det frimurarlogen i Volda som eig huset. Datert 1921. Regulert til bevaring etter plan- og bygningslova.

Volda elektriske mylne

Teknisk kulturminne; mølle/kvernhus. Datering: Uviss tid. Ei av åtte bygdemøller, er i aktiv drift.

Skrivargarden, Rotset

Kulturminne; gardstun, embetsmannsgard. Sete for sorenskrivar for Søre Sunnmøre. Den "gamle" skrivargarden. Datering: 1816.

Kaarstadbygget

Kulturminne; undervisningsanlegg, skulehistorisk bygning med høg regional verdi. Datert: 1922. Arkitekt Øivin Berg Grimnes, Ålesund. Det eldste bygget på dagens campus og er med sin karakteristiske gulfarge eit kjennemerke for lærarutdanninga i Volda.

8.3 Bygningar med høg lokal verdi

Kløvertun

Kløvertun sto ferdig i 1967, og vart bygd av Volda sanitetslag som ein "heim for senil demente". Bygninga har verneklasse 2 i landsverneplan for Helse- og omsorgsdepartementet. Føremålet med vernet er å bevare bygget som eit representativt døme på mindre institusjonsbygg innanfor psykiatrien. Bygninga har helsehistorisk verdi som typisk døme på ein vanleg institusjonstype i etterkrigstida, og som døme på dei frivillige organisasjonandes verdi for sektoren. Bygninga bør regulast med ei omsynssone i ny arealplan.

Samfunnshuset

Huset sto ferdig hausten 1955. Fleire arkitektar var involvert i arbeidet, mellom anna Harald Løkeland frå Bergen og Ivar Bjordal frå Molde. Huset kosta knapt 800.000 kr da det var ferdig, og inneheldt moderne kinoframvisar og gode lokalitetar for større teaterframsyningar i tråd med riksteateret sine krav. Innviingsfesten markerte starten på ein svært aktiv periode for kulturlivet i bygda. Huset er under oppgradering, og får mellom anna nytt skifertak.

Idrettsbygget

Idrettsbygget vart ferdigstilt av Statsbygg i 1963 og er teikna av arkitekt Ivar Bjordal. Den grøne bygninga fungerer som eit signalbygg, og er godt synleg frå mange stader i bygda. Bygninga inneheld både gymnastikksal og symjehall.

Berte Kanutte-huset

Berte Kanutte-huset sto ferdig i 1998, og vart bygd av Statsbygg som eit høgskulesenter med fellesfunksjonar som sentraladministrasjon, bibliotek, auditorium og kantine. Bygninga er teikna av Nuno Arkitekter. Bygninga er kalla opp etter salmediktaren Berte Kanutte Aarflot, som budde i Volda på 1800-talet.

Volden høyere almueskole, Gamlevegen 2

Volden høyere almueskole var opphavleg oppført der elveløpet til Øyraelva no går i 1861. Etter at huset vart teke av flaumen, vart det ført oppatt utanfor skulebakken i 1865. I 1896 kjøpte Hemrik og Johanne Kaarstad huset av Volda kommune. Kaarstad brukte huset som privatbustad og dreiv ei stund også lærarskule her. I 1947 selde familien Kaarstad huset til Kinamisjonen som eigde det til 1956. Då kjøpte Kjellaug Kaarstad Tjensvoll og Lars Tjensvoll huset tilbake. Huset er i dag bustadhus og teke godt i vare.

Rønnestadbygget/Cubusbygget

Huset vart teikna av sivilarkitekt Olav Alme som forretningsbygg til Steinsvik-Rønnestad. Huset sto ferdig i 1976. Bygninga har med formar og fargar tydelege referansar til Volda kyrkje, som står rett bak.

Gamle Sparebanken

Volda og Ørsta sparebank ynskte seg eit nytt og sentrumsnært bygg. Huset sto ferdig i 1934 og det var arkitekt Rohde i Bergen som teikna huset. Ingeniør Nes var hovudentreprenør. Huset er prega av den ny-klassisistiske stilretninga. Arkitektene har også teke omsyn til kyrkja som vart bygd eit par år tidlegare; dei to monumentale bygningane står godt til kvarandre. Banken trakk jamn trafikk av kundar heile dagen. Telegrafan heldt til i andre etasje. Telegrafan var ein viktig kvinnearbeidsplass i bygda.

"Gamlebanken" på Rotset

Voldens og Ørstens Sparebank vart oppretta 1854, som den tredje sparebanken på Sunnmøre. Den fyrste tida leigde banken ulike lokale som opprinneleg var tenkt til andre føremål. I 1886 flytta banken for fyrste gong inn i eigne lokale; da kjøpte banken eit hus på Nedre Rotset. Heller ikkje dette huset var bygd til bank, og noko ominnreiing måtte til. Det største tiltaket var å bygge attåt eit eldsikkert kvelv med tjukke betongmurar. Både huset og kvelvet står enno, sjølv om huset er noko ombygd. I 1934 flytta banken til eit heilt nytt bankhus like ved kyrkja.

Røysgarden

Halkjelsvik prestegard vart i 1792 selt på tvangsauksjon og delt i tre mindre bruk; ein av dei var Røysgarden. Tunet skil seg ut frå andre bygningsmiljø i sentrumsområdet. Her er det luft mellom bygningane, store, ruvande tre, grønne grassflatar og mjuke formar. I 1911 vart løda modernisert, og fekk brattare køyrebru og ark. Løa har i seinare tid vore nytta til ulike kulturarrangement. Røysgarden med den signalraude løa og området rundt framstår som velstelt, og er med på å gi sentrumsområdet eit særpreg.

Svendsenbuda, Strandgata 8

Svendsenbuda er den einaste sjøbuda som står igjen i Volda sentrum, og er eit av få teikn på bygda si historiske tilknytting til sjøen. Tidlegare låg det sjøbuder på rekke og rad langs fjordkanten, og små og store båtar låg tidvis til kai langs brygga. Dei fyrste sjøbudene ved Vikeneset kom opp rundt 1880. I dag er det butikk og hyblar i den gamle sjøbuda.

Plakatbuda

Uthuset står sentralt plassert i krysset mellom Halkjelsgata og Røysgata. Uthuset høyrde til Krokenhuset frå 1893. I Krokenhuset har det vore drive handel av ulikt slag, og plakatbuda vart hovudsakeleg nytta til lager. Med sin sentrale plassering gjorde den eine vegg på uthuset nytte som "plakatvegg". Her kunne ein til dømes sjå speleplanen for kinoen. Uthuset har framleis funksjon som plakatbud.

Røyshuset - Røystunet

I 1932 vart Moritsgarden delt i to delar, og same året sto det ein ny løde på Røystunet. I 1933 vart hovudhuset ferdig. Hovudbygninga skil seg ut frå andre hovudhus på gardsbruk frå den tida. Huset kan sjåast på som eit forsøk på ein alternativ byggeskikk for norske gardhus. Huset ligg lavt i terrenget, og ligg lunt til mellom store trekronar og ein tett bøkehekk. Skifertaket mot høgskulen er ein synleg fasade på huset. Huset er teke godt i vare.

Evensenhuset, Røysbakken 23

Evensenhuset vart bygd til ekteparet Nils Sr og Johanna Evensen, og sto ferdig i 1912. Evensen dreiv Møre Støyper AS, som låg like i nærleiken. Støyperiet var ein viktig bedrift i lokalsamfunnet med mange arbeidsplassar. Konstruksjon og planløyning har referansar til sveitserstilen, medan oppbygning av fasade og detaljering er henta frå jugendstilen. Drakane på taket særmerker huset. Hagen er tett beplanta med frukttre og bærbuskar. Frå huset er det god utsikt ned til sentrum.

Doktervegen 21, Roligheten

Huset er bygd av Henrikke Georgine og Gustav Gerhardsson Wiig, og sto ferdig i 1916. Sveitserhus med bratte takvinklar, skifertak, høg kjellarmur og innebygd veranda. Større glassflater, delt opp i kross, og med utskjeringar på listverk. Fargane på huset framhevar konstruksjonsdetaljane. Huset er teke godt i vare, og er godt synleg i sentrumsområdet.

Anders Vassbotnvegen 4

Bustadhus bygd av Elisa Karoline og Edvard Eliasson Bjørdal i 1922. Edvard var medeigar i Volda ullspinneri. Huset har tre etasjer og står på høge kjellarmurar. Skifertak. Hagen er grøn og frodig, og inneheld mellom andre gamle frukttre. Det står også eit uthus i hagen. Huset er teke godt i vare.

Gamletunet, Vikebygdvegen 15

Sivert Andreas Langvatn kjøpte garden i 1923, og bygde nytt bustadhus som sto ferdig i 1932. Trehuset har mange detaljar, og skil seg ut blant andre hus i Volda. Kvart enkelt vindauge er nesten eit smykke i seg sjølv; glasbitar i ulike størrelsar er sett saman i forskjellige mønstre, nokre med buede formar. Detaljar rundt vindauga er framheva med grøn og raud måling. Huset har vore omtalt med kallenamnet "amerikahuset", men bakgrunnen til namnet er noko uklar. Huset har vore gjennom ein omfattande restaurering. Huset er godt synleg frå hovudvegen.

Espehuset, Anders Vassbotnvegen 23.

Huset vart bygd i 1932 av skomakar Elias Abelson Espe (Volda) og den andre kona hans, Martha Pauline Ellingsdotter Indresøvde (Larsnes). Standsmessig fint hus, trekonstruksjon forblenda med teglstein og med etterlikning av bindingsverk i møna. Framand hustype i Volda, og også nasjonalt var det særst få teglforblenda hus før 1940. Arkitekt var Elmer Dalen, Martha sin systerson. Han gjekk mellom andre i bygningslære i Amerika. Familien deira var (med-) eigarar både i kalkverk på Larsnes og teglsteinsverk på Åndalsnes. Dette forklarar truleg dei uvanlege vala i materiale og stil.

Kylnevegen 2

Bygd av Sivert Johannes Olsson Høydal i 1935 og er eit av dei tidlegaste funkishusa i Volda. Tydelege funksjonalistiske trekk. Tilpassa lokale tilhøve, og er bygt i tremateriale og saltak (ikkje mur og flatt tak som er typisk for funksjonalismen). Er teke godt i vare.

9 KJELDER

Bergseth, M. og Aarset, H. (2005). Vi formar staden vår. Tilgjengeleg frå: (del 1:) http://www.helgeaarset.no/pdf/vi_formar_staden_del1.pdf (og del 2:) <https://www.ulstein.kommune.no/Handlers/fh.ashx?Mid1=5&Fillid=1612> (lest 15.06.2017).

Bjørhovde, H. (2017). Riksantikvarens fy-liste: Ønsker seg færre murklosser med flatt tak. Tilgjengeleg frå: <https://www.aftenposten.no/osloby/i/PQG9J/Riksantikvarens-fy-liste-Onsker-seg-farre-murklosser-med-flatt-tak> (lest 21.08.2017).

Bjørneset, T. M. (2016). Evensenhuset på Røysbakken. I Sollid, J.A.K. (Red.), *Voldaminne Årsskrift 2016* (s. 21–30). [Volda: Volda sogelag].

Byantikvaren. (2017). Bylandskap. Tilgjengeleg frå: <https://byantikvaren.no/bylandsskap/> (lest 15.06.2017).

Elvadalen. (2017). Velkommen til Elvadalen. Tilgjengeleg frå: <https://elvadalen.wikispaces.com/home> (lest 17.08.2017).

Grøndahl, C. E. W. (2016). Finn fargene! Fargekoder til gamle hus. Tilgjengeleg frå <https://www.byggogbevar.no/pusse-opp/maling/artikler/finn-fargene> (lest 17.10.2017).

Halkjelsvik, K. (1992). *Halkjelsvik-gardane 1792–1992*. (Tilgjengeleg på Volda folkebibliotek).

Hasle, K. (2010). Uthusa i sentrum. *Voldaminne Årsskrift 2010* (s. 161–170). [Volda: Volda sogelag].

Hasle, K. (2012). Skifertaka – eit særpreg for lokal byggeskikk. I Bårdseth, G. A. (Red.), *Voldaminne Årsskrift 2012* (s. 72–83). [Volda: Volda sogelag].

Hasle, K. (2014). Volda Private Millomskule og Gymnasium. I Bårdseth, G. A. (Red.), *Voldaminne Årsskrift 2014* (s. 167–180). [Volda: Volda sogelag].

Hasle, K. (2016). Lagnadstime for løene. I Sollid, J.A.K. (Red.), *Voldaminne Årsskrift 2016* (s. 31–41). [Volda: Volda sogelag].

Helse- og omsorgsdepartementet (2017). Kompleks 9900152 Volda psyk. senter. Tilgjengeleg frå http://www.lvph.no/pdf_vedtak/106_Volda_psykiatriske_senter.pdf (lest 17.08.2017).

Helse- og omsorgsdepartementet (2017). Landsverneplan for Helse- og omsorgsdepartementet. Tilgjengeleg frå [http://www.lvph.no/dokumenter/Verneklasse_2_bekreftet_utvalg_pr_2016_\(1029321\).PDF](http://www.lvph.no/dokumenter/Verneklasse_2_bekreftet_utvalg_pr_2016_(1029321).PDF) (lest 17.08.2017).

Holmestrand kommune. (2001). Byen under fjellet. Grønne verdier og Bygningsmiljø. Estetisk veiledning.

Høgskulen i Volda. (2016). Henrik Kaarstad-huset. Tilgjengeleg frå: <http://www.hivolda.no/hivolda/om-hogskulen/campusoversikt/henrik-kaarstad-huset> (lest 08.08.2017).

Indresøvd, E. (2014). "Rådhuskvartalet" vert forma. I Bårdseth, G. A. (Red.), *Voldaminne Årsskrift 2014* (s. 181–192). [Volda: Volda sogelag].

Indresøvd, E. (2015). Kven var arkitekten for Samfunnshuset i Volda? I Sollid, J. A. K. (Red.), *Voldaminne Årsskrift 2015* (s. 197–203). [Volda: Volda sogelag].

Indresøvd, E. (2016). Sveitserstilen i Volda. I Sollid, J. A. K. (Red.), *Voldaminne Årsskrift 2016* (s. 15–20). [Volda: Volda sogelag].

Iversen, I. O. (2016). Hus og farge: Et historisk tilbakeblikk. Tilgjengeleg frå: <https://www.byggogbevar.no/pusse-opp/maling/artikler/hus-og-farge-et-historisk-tilbakeblikk> (lest 17.10.2017).

Lokalhistoriewiki.no. (2017). Hans Strøm. Tilgjengeleg frå: https://lokalhistoriewiki.no/index.php/Hans_Str%C3%B8m (lest 17.08.2017).

Lokalhistoriewiki.no. (2017). Skulestaden Volda. Tilgjengeleg frå: https://lokalhistoriewiki.no/index.php/Skulestaden_Volda (lest 15.06.2017).

Kjelland, A., Høidal E. og Myklebust, O. (2012). Busetnadssoga for Volda. Band 4a Øyralandet - Volda sentrum. [Snøhetta forlag a.s.]. ISBN 978-82-93047-00-1.

Kornberg, L. (2001). *Hilsen fra Volden. Ei bildebok frå gamle Volda 1862–1938*. [Aarflots Prenteverk AS, Volda]. ISBN 82-996162-0-4.

Kornberg, L. (2004). *Volda er Volda. Biletbok slik det ein gong var 1935–1975*. [Aarflots Prenteverk AS, Volda]. ISBN 82-996162-3-9.

Kulturminnesøk. (2017). Kulturminnesøk. Tilgjengeleg frå: <https://kulturminnesok.no/> (lest 08.08.2017).

Mandal kommune. (2007). Veileder for bevaringsområdene. Mandal. Tilgjengeleg frå: <https://www.mandal.kommune.no/component/content/article?id=718:bygge-i-bevaringsomrade> (lest 23.10.2017).

- Møre. (2015). Volda 2015 Engeset. Tilgjengeleg frå: <http://mre.no/volda/engeset/19.2234> (lest 08.08.2017).
- Møre og Romsdal fylkeskommune. (2017). Om skulen. Tilgjengeleg frå: <http://www.volda.vgs.no/VoldaVGS/Om-skulen> (lest 15.06.2017)
- Nerbøvik, J. (2001). Løyndom og røyndom. To fotografar i Volda 1898–1979. [Volda]. ISBN 82-994080-3-2.
- Regjeringen. (2017). Kompleks 575 Høgskulen i Volda. Tilgjengeleg frå: https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kd/hoeringsdok/2010/201001140/575_hoegskulen_i_volda.pdf (lest 17.08.2017).
- Roppen, J. (2016). Då lærarskulen hadde eige småbuk. Tilgjengeleg frå: <https://blogg.hivolda.no/jr/2016/03/22/da-laerarskulen-hadde-eige-smabruk/> (lest 07.08.2017).
- Røyane E. og Apneseth, O. (2015). *Noregs låver*. [Skald forlag]. ISBN 9788279592044.
- Statistisk sentralbyrå. (2017). Landbruksundersøkinga, 2015/2016, førebelse tal. Tilgjengeleg frå: <https://www.ssb.no/jord-skog-jakt-og-fiskeri/statistikker/lu> (lest 17.08.2017).
- Søre Sunnmøre Tingrett. (2017). Historie. Tilgjengeleg frå: <http://www.domstol.no/no/Enkelt-domstol/sore-sunnmore-tingrett/om-sore-sunnmore-tingrett/historie/> (lest 08.08.2017).
- Tvinnereim, J. og Melle, O. (2003). Fjordbygder i forandring. [Snøhetta forlag a.s.]. ISBN 82-303-0069-0.
- Volda kommune. (2007). Tettstadsanalyse Volda sentrum. Tilgjengeleg frå: <https://www.volda.kommune.no/Handlers/fh.ashx?Mid1=5&Filld=272> (lest 15.06.2017).

10 NYTTIGE NETTSIDER

Bygg og bevar

Nettsida Bygg og Bevar inneheld artiklar om korleis gamle hus kan haldast ved like og settast i stand. Nettsida er eit samarbeidsprosjekt mellom Klima og miljødepartementet og Byggenæringens Landsforening.

<https://www.byggogbevar.no/>

Kommunekart

Kartteneste. Her finn ein kommunedelplanar og reguleringsplanar for Volda kommune.

www.kommunekart.com/

Kulturminnesøk

Tjeneste frå Riksantikvaren. Inneheld informasjon om over 170 000 kulturminne og kulturmiljø.

kulturminnesok.no/

Møre og Romsdal fylkeskommune

Informasjon om mellom anna kulturvern og tilskotsordningar.

<https://mrfylke.no/Tenesteomraade/Kultur/Kulturvern>

Riksantikvaren

Nettside med mellom anna publikasjonar og faktaark, råd om bygningsvern og informasjon om tilskotsordningar.

<https://www.riksantikvaren.no/Veiledning/Raad-om-bygningsvern>

SEFRAK-registeret

SEFRAK er eit landsdekkjande register over eldre bygningar og anna kulturminne.

<http://www.miljostatus.no/kart/?lang=no&extent=312354|7083536|332452|7096229&layers=51:100;&basemap=KART&opacity=70&saturation=100>

Volda kommune

Kommunen si heimeside. Informasjon om reguleringsplanar, kulturminneplan og politiske prosessar.

<https://www.volda.kommune.no/>

Inspirasjon tema uthus og løer:

Vegårdshei:

"Sentrumsprosjekt gav bustadvekst på landsbygda: Transformering av låve til leilegheiter"

Bilete og tekst er henta frå: www.husbanken.no/forbildeprosjekter/prosjekt/?id=215367

Lommedalen:

"Byttet ut enebolig på Røa med låve i Lommedalen. Slo til med en ombygd låve fra 1800-tallet."

Bilete og tekst er henta frå: <http://botrend.no/2016/06/03/byttet-ut-enebolig-pa-roa-med-lave-i-lommedalen/>

Røros:

"Siden 1996 har Uthusprosjektet utført ca. 400 prosjekter i verdenskulturminnet Røros, hvor uthus har blitt tilbakeført til et nivå hvor det i ettertid skal holde med vanlig vedlikehold."

Bilete og tekst er henta frå: <http://uthusprosjektet.no/>

Bath, England:

"Ombygd låve, sjarmerende landsby i nærheten av Bath, perfekt for å utforske landskapet."

Bilete og tekst er henta frå: www.homeaway.no/feriebolig/p1018400

Bantham, England:

"Ombygd låve, område med enestående naturlig skjønnhet, en mil fra surfestrand."

Bilete og tekst er henta frå: www.homeaway.no/feriebolig/p1633178

Sørum:

"Dyrene er for lengst kastet ut av låven på Asak Søndre Gård i Sørum. Nå er det konferansegjester det går i for ekteparet Stine og Hans-Ove Kirkeby. I vår åpnet de konferansegården «Smakfulle rom» med fokus på matopplevelser og personlig service."

Bilete og tekst er henta frå: www.hotellmagasinet.no/artikler/konferanse-stedet-smakfulle-rom-har-moterom-pa-laven/366706

Voss:

"Fra gård til hotell: Svein Ringheim og kona Jorunn måtte ta et valg. Slektsgården deres oppe i lia ovenfor Voss måtte det gjøres noe med. Kona ville bruke bygninga til noe annet enn gårdsdrift. Nå er det et særpreget lite hotell og en restaurant med gjester fra hele verden."

Bilete og tekst er henta frå: www.hotellmagasinet.no/artikler/fra-gard-til-hotell/368075

Hakadal:

"Kultursiloen gir rom for blomstrende og kulturelle aktiviteter." "Kulturuka på Kirkerud, 15.-20 august, ble igjen en suksess. Jazz i siloen med bandene French Quarter Four og Afternoon Jazz Orchestra med Torstein Kubban (kornett) spilte for et entusiastisk publikum."

Bilete og tekst er henta frå: www.kirkerudgard.no/

Volda kommune
Stormyra 2
6100 Volda
postmottak@volda.kommune.no
Telefon: +47 70 05 87 00

INNSPEL TIL «BYGNINGSMILJØ OG ESTETISK RETTLEIAR – VOLDA SENTRUM»

Høyringsperiode 12. desember 2017–12. januar 2018

Volda kommune takkar for innkomne innspel og gode tilbakemeldingar

Innspela har vore diskutert i arbeidsgruppa. Dette dokumentet inneheld ei oversikt over innkomne innspel og kommentarar/tilråding frå kommunen.

Oversikt over innkomne innspel:

Jorun Marie Kvernberg	s. 1
Røysgarden sameige	s. 2
Roar Driveklepp	s. 4
Anne-Sofie Egset og Jacob Kjøde jr.	s. 6
Stiftinga Gamlegymnaset i Volda	s. 6
Møre og Romsdal fylkeskommune	s. 7
Fylkesmannen i Møre og Romsdal	s. 7
Andre justeringar	s. 8

Innspel med kommentar frå kommunen

Jorun Marie Kvernberg

Hei!

Kjekt å sjå at huset vårt er med i lista over bygningar med høg lokal verdi! Opplysningane som stod om det var ikkje heilt korrekte. Eg skriv eit forslag til ny tekst under, så kan du ringe meg (91318235) eller Øyvind (99516483, sambuar) om du lurar på noko.

--

Anders Vassbotnvegen 23, Espehuset.

«Huset vart bygd i 1932 av skomakar Elias Abelson Espe (Volda) og den andre kona hans, Martha Pauline Ellingsdotter Indresøvdde (Larsnes). Standsmessig fint hus, trekonstruksjon forblenda med teglstein og med etterlikning av bindingsverk i møna. Framand hustype i Volda, og også nasjonalt var det sær s få teglforblenda hus før 1940. Arkitekt var Elmer Dalen, Martha sin systerson. Han gjekk m.a. i bygningslære i Amerika. Familien deira var (med-)eigarar både i kalkverk på Larsnes og teglsteinsverk på Åndalsnes. Dette forklarar truleg dei uvanlege vala i materiale og stil.»

PS

1) Neste hus på lista, Kylnevegen 2, har fått tittelen "Espehuset". Det er ombytt, det er vårt hus som kallast dette.

2) I familien har det vore sagt at teglsteinen er frå Nederland, utan at me kan vite dette sikkert.

3) Det stemmer det med broren, Johan Indresøvde, men nevøen Elmer var truleg viktigare i denne samanhengen.

Både Johan og Elmer var eigarar av verket på Åndalsnes i kvar sine periodar. Martha var også med nevøen sin til Amerika.

Opprinneleg tekst: «Bygd av skomaker Elias Abelss. Espe og sto ferdig i 1932. Standsmessig fint hus, bygd i teglstein og med etterlikning av bindingsverk. Framand hustype i Volda, og er truleg inspirert av arkitektur frå England, Nederland eller Nord Tyskland. Kona til Espe; Martha Pauline Ellingsdotter Indresøvde, hadde ein bror ved Nes Teglverk i Åndalsnes, og teglsteinen er truleg henta derfrå. Denne broren budde også i periodar i Amerika, og det er mogleg at teikningane i huset også kom derfrå.»

Kommentar:

Justeringar i samsvar med innspel er teke inn i kapittel 8.3 Bygningar med høg lokal verdi.

Røysgarden sameige

Først ønskjer vi å understreke at det er eit imponerende og viktig arbeid som ligg bak dette utkastet til rettleiar for bygningsmiljø og estetikk for Volda sentrum. Vi stiller oss fullt og heilt bak eit slikt initiativ for å ta vare på essensielle og unike verdiar i sentrum. I og med at vi eig eit gammalt gardstun som er lokalisert midt i smørauget av det gamle sentrum, så røyver dette dokumentet oss særleg sterkt og kan få konsekvensar for både oss og våre etterkomarar.

Gardstunet vårt er eit avgrensa areal av den gamle Røysgarden som enno ikkje er avgitt til bygningar og asfalt. Vi er samde i at tunet representerer verdiar frå ei tid som var, og at det på ein måte gir ei grøn lunge midt i det som lenge har vore Volda handelssentrum. Vi registrerer også at nemnda bak denne rettleiaren kommenterer tunet og vedlikehaldet av det i positive ordelag. Det er gledeleg at dette vert lagt merke til. Og i det vi understrekar at eit slikt vedlikehald vil halde fram så lenge det er praktisk mogleg for oss, så vil vi likevel kome med nokre kommentarar til framtidig bruk av tun-arealet:

Det er energi- og ressurskrevjande å halde eit slikt tun frå forfall når det ikkje lenger er drift eller driftsgrunnlag på sjølve garden. Vi må her også tenkje på etterkomarar og deira ansvar opp i dette.

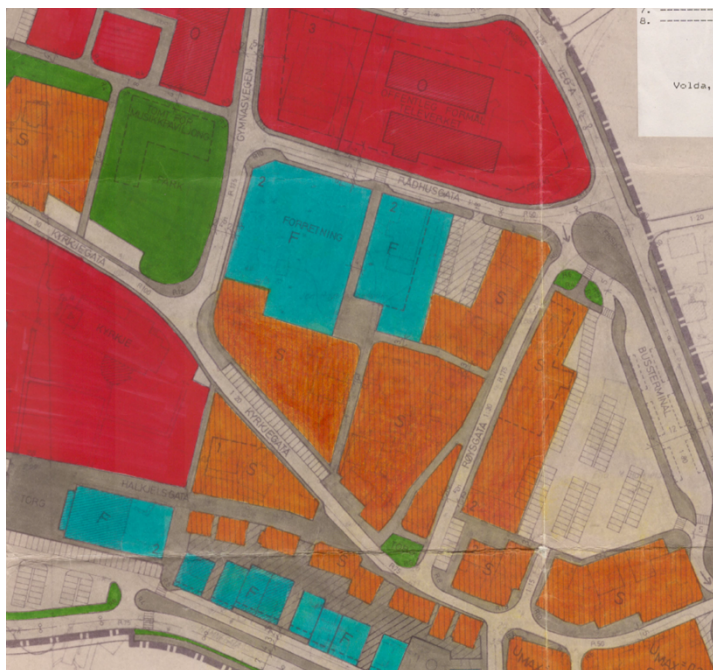
Tidlegare, i samband med rulleringa av kommunedelplanen sin arealdel, har vi spelt inn merknader når det gjeld kva status løetomta i tunet skal ha. Det er viktig for oss at ikkje heile tunet vert bandlagt for alltid i den forma det ligg i dag. Og i denne samanhengen vil vi også spele inn det same ønsket i høve denne rettleiaren. Løetomta ønskjer vi å halde på som forretningstomt, ev. med ein blanda funksjon, t.d. forretning/bustad/kultur. Ein slik status kan også opne opp for å innlemme, ev. bruke delar av grindbygget som løa representerer, inn i nye og moderne prosjekt. Eit grindbygg er forholdsvis enkelt å flytte og/eller restaurere.

Når det gjeld resten av tunet, så skjønar vi at i alle fall store delar av det, glir godt inn i Ridderstrømplanen med sine presiseringar og avgrensingar, men vi ser helst at heller ikkje det vert bandlagt for alltid, og at dei strengaste verne-kriteria ikkje bør leggjast på dette heller.

Kommentar:

I kommunedelplan for Volda sentrum er Røysløda regulert til forretning, sjå kartutsnitt frå Ridderstrømplanen under. Denne rettleiaren legg ikkje opp til endra arealbruksføremål for området, innspel om endra arealbruk tek ein direkte i arbeidet med kommuneplanen sin arealdel. Ved ein eventuell utvikling av området er det positivt om Røysløda (eller delar av den) kan nyttast og innlemmast i nye og moderne prosjekt.

Resten av tunet ligg innafor «Spesialområde» i Ridderstrømplanen. Volda kommune ynskjer at føresegner for spesialområdet skal vidareførast i ei omsynssone/bestemmelsessone i kommuneplanen sin arealdel. Gardstunet opplevast grønt og frodig, og er viktig miljøskapande element i området. Kommunen ynskjer å ta i vare dei kvalitetane dette området representerer.

Figur: Utsnitt frå Ridderstrømplanen. Spesialområda er markert med oransje.

Ingen endringar i dokumentet.

Roar Driveklepp

Arkivsak nr 2017/2238 Hovringsutkast dal. 24.11.2017
for Bygningsmiljø og estetisk reuleiar for Volda sentrum

- Merknad**
- 1) Punkt 6.11 Uthus, om å «.....ta vekk punkt 34 i planen»
 - 2) Punkt 6.1 Halkjelsvika. «.....at det skal vere forretning og.....på gateplan»

Eg er eigar av Gnr.19 Br.nr.598 (Halkjelsgate 13 og tomte inntil Apotekbygget)
I reguleringsplanen for Volda sentrum av arkitekt Einar Ridderstrøm stadfesta i 1987, er det regulert eit nybygg på tomte og muligheit for tilbygg til Halkjelsgt.13, samt at reguleringa viser at uthusa er vekkregulert. Vi arbeider no med å utvikle og få bygge ut dette området etter gjeldande regulering. For at ikkje ei utbygging i dette området skal stoppe opp, må punkt 34 fortsatt gjelde. Sjå merknad nedenunder.

Merknad 1) I gjeldande reguleringsplan punkt 34, står det at «*Uthus og mindre hus kan tillatast rivne eller flytta innan område*».

Vi meiner at « å ta vekk punkt 34 i planen » (som då vil innebære at alle uthus og småhus i Volda sentrum kan verken rivast eller flyttast innan område), kan lage store problem for ei utbygging i fleire områder i sentrum.

Viser til Kommunedelplanen, som er sitert på s.12, «.....har som mål å utvikle Volda sentrum til ein attraktiv tettstad med eit levande og konkurransedyktig sentrum». Då må ein ikkje her i dei nye retningslinjene bli så ivrig på å verne, at det vil hindre utbygging i Volda sentrum.

Konklusjon: Punkt 34 i gjeldande reguleringsplan må fortsatt stå.

Merknad 2) Underpunkt 6.1 Halkjelsvika «*retningslinjer og rutinar for utvikling*» Sitat: «*Det bør spesifiserast i føresegnene at det skal vere forretning eller anna publikumsretta funksjonar på gateplan.... »*

Ein bør ikkje sette slike krav i føresegnene, på den måten at det ikkje er mulig med unntak f. eks. i gater eller store deler av gater der det frå for ikkje er forretning. F. eks Røysgata, der vår utbyggingstomt er, ligg i ytterkant av Volda sentrum sitt forretningsområdet, har frå før kun eitt publikumsretta lokale.

Konklusjon: ordet «skal» må byttast ut med «bør oppfordrast til» slik at det må vere muligheit for vurdering i kvar enkel sak.

Ein ser at utbygging av kjøpesenter også gjer at det vil vere mindre behov for enkeltstående forretningslokale. I mange tettstader, også i Volda, flyttar forretningene ut av desse og inn i senter der fleire er samla. Sjølv om lokale har vorte omregulert til bolig i Volda, er det ikkje færre av dei i dag.

Kommentar:

Merknad 1:

I punkt 34 i Ridderstrømplanen står det at "Uthus og mindre hus kan tillatast rivne eller flytta innan området dersom dette etter bygningsrådet sitt skjøn ikkje vil verke forringande for heilskapen i området." Uthusa i Volda er, som det vert peika på i rettleiaren, eit av Volda sine særtrekk. Viss ein ser til nabobygder som til dømes Ørsta, Ulsteinvik eller Fosnavåg, vil ein finne langt færre uthus. Samtidig har mange av desse uthusa mista sin opprinnelege funksjon, og det er viktig at ein ser positivt på nye måtar å nytte uthusa på, jmf. siste punkt i rettleiaren:

- For at eigarar skal ha interesse av å ta i vare uthusa er det også viktig at uthusa kan ha ein nyttig funksjon. Oppgradering av uthus (inkludert til dømes utskifting til meir funksjonelle vindaug og dørar) bør vurderast som positivt.

Plakatbuda er eit av dei mest kjente uthusa i Volda, dette huset har ein sentral plassering og fungerer framleis som eit lite landemerke i sentrumsområdet. Plakatbuda er trukke fram som ein bygning med lokal høg verdi i kap. 8.3 Bygningar med lokal høg verdi.

Uthus er små bygningar, og det er mogleg å flytte dei viss dei skulle vere til hinder for anna utvikling. Volda kommune er einig i innspel om at dette punktet framleis kan gjelde.

Konklusjon merknad 1: Kapittel 6.11 Uthus i rettleiaren vert oppdatert i samsvar med innspel.

Merknad 2:

I Utviklingsplanen for Volda sentrum (2015) var Plassen ved Sørheimhuset framheva som eit fokusområde. Arkitektane framhevar «aktive fasadar» i planen. Fasadane på husa er gatene sine veggjar og betyr mykje for korleis gata vert nytta. Aktive fasadar er til dømes butikkar med mange inngangar og utstillingsvindaug med variasjon. Ei gate med mange utstillingsvindaug har meir «liv i seg» enn ei gate med einsfarga husveggjar utan vindaug. I ei gate er også butikkane avhengig av kvarandre, og ein må dra i lag. Fleire publikumsretta verksemdar på same plass, tiltrekkjer seg fleire folk og fleire kundar. Forretningslokala i Halkjelsgata og Snippa er viktig miljøskapande element, og ein ynskjer å utvikle og nytte dette som aktive handlegater også i framtida.

Dei fleste butikklokala i området i dag ligg i gatene Snippa og Halkjelsgata. I Røysgata er det, som nemnt i innspel, hovudsakeleg bustadar. Administrasjonen er einig i at det ikkje er naturleg å krevje at det skal vere forretningar eller andre publikumsretta funksjonar på gateplan i heile området. Administrasjonen foreslår difor å forandre fylgjande punkt under «Retningslinjer og rutinar for utvikling» i kapittel 6.1 Halkjelsvika frå:

- «Det bør spesifiserast i føresegnene at det skal vere forretning eller anna publikumsretta funksjonar på gateplan i området, og at ein ynskjer å ta i vare uthus og sjøgløtt i området.»

til

- Det bør spesifiserast i føresegnene at det skal vere forretning eller andre publikumsretta funksjonar på gateplan i Snippa og Halkjelsgata.
- Nye fortettings- eller utviklingsprosjekt bør også ha publikumsretta funksjonar på gateplan.
- Føresegner bør presisere at ein ynskjer å ta i vare uthus og sjøgløtt i området.

Konklusjon merknad 2: Kapittel 6.1 Halkjelsvika vert justert i samsvar med dette.

Anne-Sofie Egset og Jakob Kjøde jr

Vi har følgjande tilbakemelding på det som er skreve om Gamlevegen 2 i punkt 8.3:

Volden høyere almueskole var opphavleg oppført der elveløpet til Øyraelva no går i 1861. Etter at huset vart teke av flaumen, vart det ført oppatt utanfor skulebakken i 1865.

I 1896 kjøpte Hemrik og Johanne Kaarstad huset av Volda kommune. Kaarstad brukte huset som privatbustad og dreiv ei stund også lærarskule her. I 1947 selde familien Kaarstad huset til Kinamisjonen som eigde det til 1956. Då kjøpte Kjellaug Kaarstad Tjensvoll og Lars Tjensvoll huset tilbake. Huset er i dag bustadhus og teke godt i vare.

Kommentar:

Justeringar i samsvar med innspel er teke inn i kapittel 8.3 Bygningar med høg lokal verdi.

Stiftinga Gamlegymnaset i Volda

Rettleiaren står fram som eit svært viktig arbeid for Volda kommune, og innhaldet har vore inspirerende og tankevekkande lesnad. Rettleiaren er med på å tydeleggjere og synleggjere Volda sine mange vakre bygningar og miljø, og kan slik fint bidra til å styrke merksemda kring særpreg og identitet i lokalsamfunnet. Arbeidet er fagleg grundig og godt grunngjeve. Difor verkar målsetingane om å medverke til betra informasjon, kommunikasjon og fagkunnskap knytt til temaet estetikk i byggesaker å vere vel ivaretekne.

Stiftinga for Gamlegymnaset i Volda er svært positive til at rettleiaren framhevar og ser skulane i Volda sentrum som eit samla verdifullt bygningsmiljø, under tittelen *Skuleløypa*. Ei slik konkret tydeleggjering av mangfaldet og omfanget av historiske og noverande undervisningsbygg i lokalsamfunnet er viktig for å forstå utviklinga av bygda, og for forståinga av Volda som skulestaden i regionen. At også mangfaldet av ulike typar av undervisningsbygg er teke med her, som til dømes Idrettsbygget og Gamlegymnastikken, ser vi som viktig.

Med denne rettleiaren har Volda kommune eit framifrå verktøy til å kunne ta vare på dei mange eksisterande bygningane og vidareutvikle bygningsmiljøa som gir særpreg og identitet til Volda som tettstad. Utgangspunktet vi har er godt og meir spennande enn ein kanskje skulle tru ved første augekast, og no gjeld det berre at sakshandsamarar og politikarar i kommunen syner *vilje til å prioritere* i tråd med dei føringane som rettleiaren framhevar. Med denne rettleiaren har vi eit fagleg solid grunnlag for å gjere staden vår visuelt meir attraktiv for innbyggjarar og besøkande.

Kommentar:

Ingen endringar i dokumentet.

Møre og Romsdal fylkeskommune

Møre og Romsdal fylkeskommune har ut frå sine ansvarsområde følgjande merknader:

Planfaglege merknader

Volda kommune legg i innleiinga av rettleiaren vekt på kor viktig eit godt bygningsmiljø er for å kunne vere attraktiv for innbyggjarar og besøkande, ikkje minst for ein kommune som tek mål av seg å vere i sentrum av ein framtidig region.

Dokumentet skal bidra til at kommunen kan ta vare på lokalt særpreg og identitet, samstundes som den gir føringar for fortetting og transformasjon. Det er utarbeide med både føresegner og retningslinjer for kommunens vidare arbeid som lokal plan og bygningsmynde.

Rettleiaren beskriv historisk utvikling, landskap, det eksisterande bygningsmiljøet og trekk fram døme som er beskrive med kjenneteikn, planstatus, utfordringar, mogeligheter, og retningslinjer for utvikling m.m. Dokumentet blir avslutta med ei opplisting av bygningsmiljø av nasjonal, regional og lokal verdi. Opplistinga synleggjer dei objekta og miljøa som vert trekt fram og prioritert. Rettleiaren er slikt sett både informativ og eit verktøy for kommunens planlegging og byggesaksforvaltning.

Rettleiaren for bygningsmiljøet i Volda bygger opp under plan- og bygningslovas føremålsparagraf § 1-1, femte ledd, som framhevar viktigheita av estetisk utforming av omgivnadene. Vi ser som regional planmynde fram til og sjå rettleiaren vert nytta for å utvikle bygningsmiljøet, frå overordna planer og ned til konkrete tiltak.

Kommentar:

Ingen endringar i dokumentet.

Fylkesmannen i Møre og Romsdal

Volda kommune har utarbeidd ein eigen rettleiar for bygningsmiljø og estetikk for Volda sentrum. Eit viktig mål med dette arbeidet er å bidra til å styrke tettstadens særpreg og identitet, samt ivareta viktige kvalitetar ved kulturlandskap og bygningsmiljø. Rettleiaren skal vidare leggjast til grunn for

arbeidet med kommuneplanen sin arealdel, framtidige reguleringsplanar og i behandling av enkeltsaker.

Rettleiaren gir ein god og oversiktleg presentasjon av bakgrunn og mål for arbeidet, aktuelle tilskotsordningar, og viktige historiske utviklingstrekk fram mot status for dagens sentrumsmiljø med vekt på vidare plan- og utviklingsarbeid. Rettleiaren omfattar også ein informativ, områdevis gjennomgang av verdfulle bygningsmiljø. Søkelyset er her m.a. retta mot karakteristiske kjenneteikn ved områda, planstatus, utfordringar og muligheiter, samt retningslinjer og rutinar for vidare utvikling. Det er vidare tatt med eit eige kapittel om estetiske retningslinjer for restaurering og tilpassing. Avslutningsvis er det gitt ein nærare presentasjon av bygningar med nasjonal, regional eller høg lokal verdi. Det er også tatt med ei omfattande kjeldeliste og referansar til nyttige nettsider.

Fylkesmannen ser det som svært positivt at kommunen gjennom ein slik rettleiar gir auka merksemd på eit stort og viktig tema. Arbeidet er elles nær kopla til, og utgjer eit nyttig supplement til kommunedelplan for kulturminne. Samla sett gir dette eit godt og nyttig kunnskapsgrunnlag for vidare plan- og utviklingsarbeid. Vi vonar at dokumentet blir aktivt brukt i alle plan- og bygningssaker. I tillegg vil dette arbeidet, slik det blir presentert i form og innhald, også vere av stor allmenn interesse.

Kommentar:

Ingen endringar i dokumentet.

Andre justeringar

I kapittel 6.1 Halkjelsvika er Ridderstrømplanen frå 1987 omtala. Reguleringsplan for Moritzmarka er også gjeldande for delar av området, og prosjektgruppa har teke inn ein kort omtale planen i oppdatert dokument. I reguleringsplanen for Moritzmarka er ikkje Moritzløda med markert som spesialområde. Prosjektgruppa har på grunnlag av dette justert avgrensinga av området i kartskissa for området s. 16.

Figur: Utsnitt frå reguleringsplan for Moritzmarka. Spezialområda er markert med «Sp».

Kommentar:

Justeringar i samsvar med dette er teke inn i planen

SAKSDOKUMENT

Sakshandsamar: Per Ivar Kongsvik

Arkivsak nr.: 2018/365

Arkivkode: G10

Utvalsaksnr	Utval	Møtedato
33/18	Tenesteutval for oppvekst og kultur Kommunestyret	22.03.2018

PLAN FOR HELSESTASJONEN 2018 - 2020

Administrasjonen si tilråding:

Kommunestyret vedtek plan for helsestasjonen 2018 – 2020 slik den ligg føre.

Vedleggsliste:

1. Plan for helsestasjonen 2018 - 2020
2. Vedtaksdokument frå tenesteutval for oppvekst og kultur

Uprenta saksvedlegg:

Kommuneplanen sin samfunnsdel
Kvalitetsplan for sektor for opplæring og oppvekst

Samandrag av saka:

Plan for helsestasjonen skal vere ein del av kommunen sin planstrategi. Denne planen vert å sjå i samanheng med samfunnsdelen i kommuneplanen og kvalitetsplanen for sektor for opplæring og oppvekst.

Saksopplysningar/fakta:

Helsestasjonen utarbeidde første gong ein plan som gjekk frå 2014 – 2017. I løpet av denne perioden vart helsestasjonen ein del av sektor for opplæring og oppvekst.

Planen som no ligg føre bygger på nasjonal lov med tilhøyrande forskrifter og retningslinjer. Helsestasjon- og skulehelsetenesta fekk nye retningslinjer i 2017, medan svangerskapsomsorga får nye retningslinjer i 2018.

Kvalitetsplanen for sektoren er eitt av grunnlagsdokumenta for helsestasjonen sin plan. Driftsstyret var sterkt delaktig i arbeidet med kvalitetsplanen, og tenesteval for oppvekst og kultur har på same måte vore delaktig i utarbeidinga av plan for helsestasjonen.

Helse og miljøkonsekvensar:

I opplæring og oppvekst sin kvalitetsplan heiter det alle i sektoren skal bidra til at barn, unge og vaksne har tru på framtida og mogelegheitene som ligg der: At dei meistrar sjølve livet.

Jfr kommuneplanen sin samfunnsdel, er helse å meistre kvardagen sine krav.

Helsestasjonen har ei viktig rolle i arbeidet mot å nå måla både i kvalitetsplanen for sektoren og kommuneplanen sine mål knytt til folkehelse.

Økonomiske konsekvensar:

Ingen

Beredskapsmessige konsekvensar:

Ingen

Vurdering og konklusjon:

Rådmannen rår til at plan for helsestasjonen 2018 – 2020 vert vedteke slik den ligg føre.

Rune Sjurgard
rådmann

Per Ivar Kongsvik
oppvekstsjef

Utskrift av endeleg vedtak:

Opplæring og oppvekst
Helsestasjonen

Klageinstans:

Plan for helsestasjonen i Volda 2018 - 2020

- svangerskaps- og barselomsorg
- helsefremjande og førebyggjande arbeid i helsestasjon- og skulehelseteneste
- helseteneste til asylsøkjjarar og flyktningar
- folkehelsearbeid, smittevern og miljøretta helsevern

Forord

Plan for helsestasjonen i Volda skal vere ein del av kommunen sin planstrategi og vedtakast i kommunestyret.

Forge planperiode var frå 2014 – 2017, og i den perioden vart helsestasjonen ein del av sektor opplæring og oppvekst.

Denne planen gjeld perioden 2018 -2020, fram til nye Volda kommune vert etablert.

Planen byggjer på nasjonale lovverk, forskrifter og retningslinjer, samt Volda kommune sine planar og prosedyrar. Helsestasjon- og skulehelseteneste fekk nye retningslinjer i 2017. Svangerskapsomsorga får nye retningslinjer frå 2018.

Volda kommune sine prosedyrar er samla i eit elektronisk dataverktøy, *Compilo*.

Kvalitetsplanen for sektor opplæring og oppvekst er eit av grunnlagsdokumenta for plan for helsestasjonen. Alle i sektoren skal bidra til at barn, unge, og vaksne har tru på framtida og moglegheitene som ligg der: At dei meistrar tilværet, sjølv livet.

Sektor opplæring og oppvekst og tenesteutval for oppvekst og kultur deltek i prosessen med planen.

Kommuneoverlege Arne Gotteberg har vore medisinskfagleg rådgjevar i planprosessen.

Innhald

Forord.....	side
Innhald.....	3
Samandrag.....	4
1. Innleiing	5
1.1 Grunnlaget for tenestene.....	5
1.2 Organisering	7
2. Tenester	9
2.1 Svangerskapsomsorg.....	9
2.1.1 Svangerskapsomsorg.....	9
2.1.2 Barselomsorg – JordmoraHeim.....	9
2.2 Helsestasjonsteneste for barn 0- 5 år.....	11
2.3 Skulehelsetenesta 5-20 år.....	12
2.3.1 Barne- og ungdomsskule.....	13
2.3.2 Vidaregåande skule.....	14
2.4 Helsestasjon for ungdom og studentar (HFU/HFS)	16
2.5 Helseteneste til asylsøkjjarar og flyktningar.....	17
2.6 Styrking av tenester ved helsestasjonen.....	19
2.6.1 Kommunepsykolog.....	19
2.6.2 Familierettleiar.....	20
2.6.3 Ressursteam og minoritetshelseteam.....	21
3.0 Offentleg helsearbeid	21
3.1 Smittevern. Pandemi.....	21
3.2 Miljøretta helsevern.....	23
3.3 Reisevaksinerings.....	24
4. Fag- og kompetanseutvikling.....	25
5. Aktuelle lovverk, forskrifter og rundskriv.....	26

Samandrag

Planen gir oversikt over arbeidet i svangerskapsomsorga, helsestasjon- og skulehelseteneste og offentleg helsearbeid i Volda kommune. Planen gjer greie for dei viktigaste utfordringane for tenestene og lovpålagde tiltak som er muleg gjennom prosjektmidlar i planperioden. Planen viser den sentrale rolla helsestasjonen har innan folkehelsearbeidet i kommunen.

Arbeidet skal i hovudsak vere universellførebyggande tiltak, men i periodar med reduserte ressursar vert ofte førebyggande tiltak lagt til side til fordel for meir individretta aktivitet. Vi ser fleire barn og familiar som strevar, og dette fører til krav og behov for tilpassa tiltak og oppfølging.

Nasjonal satsing på helsestasjon og skulehelseteneste og tilførsel av frie midlar til kommunane, har ikkje tilført helsestasjonen i Volda nødvendige ressursar. Helsestasjonen ligg under norm i høve tilsette. Årleg søknad og tildeling av prosjektmidlar har medvirka til at helsestasjonen kan oppfylle ein del lovfesta krav ein tidlegare ikkje kunne tilby.

Tilsette på helsestasjonen møter dagleg utfordringar både på individ og systemnivå. Alle tiltaka som er skissert i planen er **skal**, **bør** eller **kan** tiltak utifrå ulike retningslinjer.

Innanfor svangerskap- og barselomsorga oppfyller helsestasjonen krava i retningslinjene grunna prosjektstillinga som no er på plass.

Innanfor helsestasjon og skulehelsetenesta opplever vi auka behov for samtaler og oppfølging av barn, foreldre og lærarar, auka krav til møtedeltaking, og å vere meir til stades på skulen. Ungdata-undersøkinga viser også eit auka behov, spesielt knytt til psykisk helse. Dette er behov vi søkjer å dekke. Familierettleiar og kommunepsykolog opplever også stor pågang frå barn, unge og familiar. Dette er tilbod som saman med helsestasjon og skulehelsetenesta bidreg til å imøtekomme aktuelle behov innanfor psykisk helsearbeid.

Frå 01.01.18 er helsestasjon for ungdom og helsestasjon for studentar slått saman og lokalisert til nye Øyra skule. Prosjektmidlar til dette fell vekk frå 2018.

Smittevern er eit viktig og nødvendig arbeid som er godt ivareteke. Miljøretta helsevern har ikkje vore prioritert siste åra og må lyftast fram. Det er eit arbeid som også kan leggst til andre faggrupper/sektorar.

Reisevaksinering er ikkje lovpålagt, men brukar 30% helsesøsterressurs.

Planen syner også utfordring med lokale til helsestasjonen. Lokala stettar ikkje dagens krav til teieplikt og estetikk/hygiene.

1. Innleiing

1.1 Grunnlaget for tenestene

I følgje Helse og omsorgstenestelova § 3-2 skal kommunen mellom anna gje tilbod om helsefremmande og førebyggjande tenester og svangerskap- og barselomsorgstenester.

Innhaldet i helsestasjon- og skulehelseteneste er regulert i «*Forskrift om kommunens helsefremmende og forebyggende arbeid i helsestasjons- og skulehelsetenesten*», og omfattar alt helsefremjande og førebyggjande arbeid og har som mål å:

- fremje psykisk og fysisk helse
- fremje gode sosiale og miljømessige forhold
- førebygge sjukdom og skader

I 2017 kom nye retningslinjer for helsestasjon, skulehelseteneste og helsestasjon for ungdom. Nye retningslinjer for svangerskapsomsorg kjem i april 2018. Retningslinjene inneheld krav til korleis tenesta skal eller må vere, samt tilrådingar om korleis innhald i tenesta bør vere for å oppnå god praksis og vere forsvarleg.

Folkehelselova er ei overbyggjande lov som skal gjelde i alt arbeid i kommunen. Folkehelsearbeidet skal fremje innbyggjarane si helse, trivsel, gode sosiale og miljømessige forhold og bidra til å førebygge psykisk og somatisk sjukdom, skade eller liding.

Helsefremjande arbeid er tiltak som skal betre føresetnadene for god helse og ta sikte på å fremje trivsel, velvære og bidra til å meistre dei utfordringane og belastningane menneske vert utsett for i dagleglivet.

Førebyggjande arbeid er tiltak som rettar seg mot å redusere sjukdom, skader eller for tidleg død. Det førebyggjande arbeidet kan delast i tre område slik oppveksttrekanten viser:

1. Universell førebygging – rettar seg mot heile folkegrupper, klasser, temagrupper og skal hindre at friske menneske utviklar sjukdom.

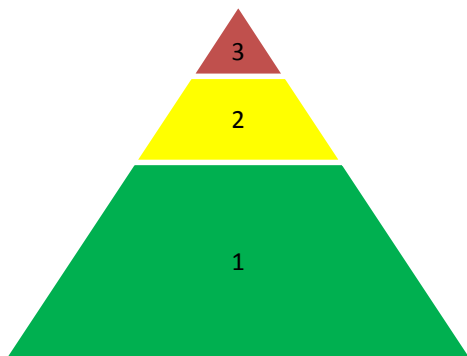
2. Selektiv førebygging - rettar seg mot definerte risikogrupper eller individ. Tek sikte på å identifisere risikofaktorar og å hindre at problem får utvikle seg vidare.

3. Indikativ førebygging - rettar seg mot personar som allereie har utvikla vanskar. Gi hjelp slik at ein kan leve best mogleg med dei avgrensingar vanskane gir og å hindre forverring.

Helsefremjande og førebyggjande arbeid står sterkt i fokus. Vi ser at utfordringane i samfunnet endrar seg over tid, og vi må til ei kvar tid sikre tilstrekkelege ressursar og kompetanse i helsestasjonen, i tråd med

Nasjonale faglege retningslinjer og Kvalitetsplanen til sektor opplæring og oppvekst.

Fokus er størst mogleg innsats på lågast mogleg nivå:

Figur: Oppveksttrekanten

Universelle tiltak og tidleg innsats i helsestasjon- og skulehelsetenesta er viktige prinsipp for å utjamne sosial ulikskap. Tenestene må vere tilpassa den enkelte sine føresetnader og gi tilbod om oppfølging av den enkelte ut i frå behov. Å sette inn *tiltak på lågast mogleg nivå* vil på lang sikt vere mest kostnadseffektivt. Behandling av psykisk liding kan redusere byrden ved sjukdom med ein tredjedel, mens helsefremjande og førebyggjande arbeid i barnehagen og skulen har mykje større effekt (Arne Holte). Helsesøster må i større grad saman med barnehage og skule inn i arbeid med psykisk helse.

Tilsette legg vekt på førebygging, oppdage vanskar tidleg og tverrfagleg samarbeid for å kome tidleg inn med støttetiltak til familiar som har behov for det. Eit av måla våre for brukarane er «Ei dør inn», der dei får nødvendig informasjon og hjelp vidare til rett instans.

Helsestasjonen har i større grad enn tidlegare ei samansett foreldregruppe med tanke på kultur og bakgrunn. Helsestasjonen jobbar for å sikre gode kvalitative og likeverdige helsetenester, jfr IS -1022. Tenestene på helsestasjonen skal vere lett tilgjengeleg for alle målgrupper. Helsestasjonen skal sikre god service for brukarane gjennom gode daglege rutinar. Publikum skal få svar på det dei spør om når det gjeld dei aktuelle tenestene, både direkte og pr. telefon. Dei skal også få vite når dei kan få kontakt med den dei ønskjer å snakke med.

Offentleg helsearbeid er ei kommunal oppgåve der helsestasjonen saman med kommuneoverlegen er sentral aktør. Det gjeld smittevern, miljøretta helsevern og reisevaksinering/influensavaksinering.

Helsestasjonen er også ein del av Kriseomsorgsgruppa gjennom helsesøster og kommunepsykolog.

Målet for helsestasjonen i Volda er:

At barn, ungdom og foreldre meistar kvardagen sine utfordringar.

1.2 Organisering

Helsestasjonen er organisert i sektor for opplæring og oppvekst. Helsestasjonen har dagleg leiar i 40% stilling. Næraste overordna er oppvekstsjefen.

Bemanning pr. 01.01.18:

Jordmor 0,8 stilling

Helsesøster 5,35 stilling, av dette er 0,4 leiarfunksjon.

Helsesekretær 0,72 stilling

Legeressursen ved helsestasjonen vart i 2014 redusert frå 0,5 % stilling til 0,3 stilling.

Psykolog 100 % stilling. Gjennom eigne midlar og styrkingsmidlar for psykolog i kommunar.

Prosjektmidlar:

Styrking av barseomsorg, helsestasjon 0-5 år og skulehelseteneste:

Jordmortenesta styrka med 0,2 stilling,

Helsesøster med 1,0 stilling,

Familierettleiar i 50% stilling.

Prosjekt til einslege mindreårige asylsøkjjarar har helsestasjonen fått:

Helsesøster 0,5 stilling

Helsesekretær 0,08 stilling

Lågterskel psykisk helse for minoritetar 0,5 stilling

Helsestasjon for studentar: Helsesøster/jordmor har 0,2 stilling. Det er inngått samarbeid med Studentsamskipnaden og Høgskulen i Volda om drift.

Kommuneoverlegen er også ein viktig samarbeidspart, spesielt innanfor smittevern, miljøretta helsevern og utfordringar knytt til innvandrarar.

Grunnbemanninga ved helsestasjonen er låg basert på normtal frå Helsedirektoratet 2010. Nye normtal er også foreslått utarbeidd i 2018. Styrking av helsestasjonen er gjort gjennom prosjektmidlar, noko som er krevjande i høve søknad, rapportering og tilsettingsprosessar.

Lokalar:

Helsestasjonen er lokalisert i sentrum i underetasjen på Volda Rådhus. Lokala har for få kontor, er nedslitne og det er lytt mellom kontora. Lokala stettar derfor ikkje dagens krav til teieplikt og estetikk/hygiene.

Det er eit politisk vedtak om å oppretthalde helsestasjon i Dalsfjord. Denne har på grunn av lite ressursar vore midlertidig stengt, men vil med prosjektmidlar verte opna i planperioden.

Skulehelsetenesta har eigne lokale på nokre barneskular, barne- og ungdomsskular og på vidaregåande skule. På dei andre barneskulane vert grupperom nytta. Volda ungdomsskule har plassproblem og dermed er det ei utfordring å få eige kontor til helsesøster.

Lokala er av varierende storleik og ulikt tilpassa helsesøster sitt behov. Helsesøster brukar bærbar PC ute på skulane og får dermed tilgang til barna sin journal på helsestasjonsprogrammet.

Frå 01.01.18 vart Helsestasjon for ungdom (HFU) og Helsestasjon for studentar (HFS) samlokalisert ved Øyra skule. Ørsta kommune kjøper teneste i Volda for helsestasjon for ungdom. Helsestasjon for studentar er administrert av leiar på helsestasjonen.

Arbeidsverktøy:

Helsestasjonen nyttar Visma Hspro som dataprogram. Dette fungerer bra, men har ikkje godkjent arkivsystem eller er tilrettelagt for tilvisingar via Norsk Helsenett.

Tilsette arbeider med personopplysningar og skal ha fokus på personvern og sikkerheits- rutinar. Dette vert gjennomgått med nyttilsette og med rutinemessige påminningar. Helsestasjonen nyttar kommunen sitt avviksmeldingssystem og verktøy for ROS-analyse i Compilo.

2. Tenester

2.1 Svangerskap og barselomsorg

2.1.1 Svangerskapsomsorg

Svangerskapsomsorga omfattar plan for helsekontrollar for å førebygge sjukdom og identifisere risiko. Kvinner med risikosvangerskap blir vist til annan relevant kompetanse.

Målet med svangerskapsomsorga er å:

- fremje helse og førebygge sjukdom hos den gravide, slik at barnet blir fødd utan sjukdom og skade som kunne vore hindra
- sikre kontinuitet i omsorga til kvinna
- sikre at alle kvinner får eit likeverdig omsorgstilbod kring svangerskap og barseltid

Svangerskapsomsorga er eit frivillig tilbod til gravide, men vi rår likevel den gravide til å følgje ein plan for svangerskapsomsorga der jordmor og fastlege samarbeider om omsorga og kontrollprogrammet for den gravide. Svangerskapsomsorga har eit basisprogram på åtte konsultasjonar. Tenesta skal vere behovsprøvd slik at kvinnene får tilbod om individuell og målretta oppfølging når det er behov for det. Dei gravide får tilbod om ultralyd- screening i veke17 -19.

Svangerskapsomsorga arbeider etter retningslinjer frå 2005, men nye retningslinjer kjem i april 2018. Retningslinjene legg vekt på forskingsbasert kunnskap, brukarmedverknad, tverrfagleg, tydeleg og tilgjengeleg dokumentasjon og erfaring frå praksis. Bruk av «Helsekort for gravide» konkretiserer tiltaka i konsultasjonane.

Helsestasjonen arrangerer fødselsførebuande kurs som går over 2-3 kveldar. Målet er å førebu foreldra til fødsel, barseltid og den nye familien. Dette er primært eit tilbod til førstegongs-foreldre. Jordmor har også tilbod om gymnastikk i vatn for gravide. Målet er at den gravide skal få hjelp til å halde seg i form under svangerskapet og førebu seg til fødsel. Dette tilbodet er også tilpassa kvinner med bekkenplager.

2.1.2 Barselomsorg - JordmoraHeim

Frå 1. januar 2010, i tråd med samhandlingsreforma, innførte Kvinneklínikken Helse Møre og Romsdal redusert liggetid ved føde- og barselavdelingane. Heimreise 2 -3 døgn etter fødsel, gjer at den nye familien treng vidare oppfølging heime i barseltida. Barselkvinnene har meir behov for ammerettleiing og paret trygging i foreldrerolla.

Nasjonal faglig retningslinje for barselomsorg –Nytt liv og trygg barseltid for familien skal gi retning for ein fagleg forsvarleg barselomsorg.

Ein individuell barselomsorg tek omsyn til familien, mora og spedbarnet sine behov. Tidleg heimebesøk av jordmor bidreg til at gode, helsefremmande og førebyggjande tiltak når fram til alle. Kvinnene kan ta kontakt ved spørsmål eller uro for seg sjølv eller barnet. Det er naudsynt å legge til rette for familiar som er ukjent med norsk kultur og helseteneste.

Helsestasjonen har arbeidd med å få *jordmoraHeim* implementert sidan 2012. I eitt år hadde vi samarbeid med Ørsta kommune gjennom prosjektmidlar. *JordmoraHeim* vart kvalitetssikra gjennom samarbeid med Møreforsking i Volda. Rapport frå Møreforsking "Rapport nr. 43", syner at dette var eit svært viktig tilbod til barselkvinnene.

Frå 1. september 2017 fekk vi på nytt inn jordmor i 20% prosjektstilling og starta på nytt med tilbod om tidleg heimebesøk. *JordmoraHeim* er eit tilbod om heimebesøk innan 48 timar etter heimreise frå barselavdelinga, eller så snart det let seg gjere på ein kvardag. Målet er å støtte foreldra og få ein god start på tilknyting til barnet og sikre meistring av foreldrerolla. Ammerettleiing skal følgje WHO sine *Ti trinn for vellykket amming*.

Barselomsorga med tidleg heimebesøk er ikkje implementert i ordinær drift i Volda kommune, men målet må vere å gjere dei nasjonale retningslinjene gjeldane for arbeidet i helsestasjonen.

Utfordringar og krav etter nye retningslinjer:

- Ha gode nok rutiner for individuell og tverrfagleg oppfølging rundt den gravide og den nye familien i svangerskapet og tida etter fødsel
- Å identifisere risikogrupper som har behov for ekstra oppfølging
- Etablere *JordmoraHeim* til ei fast ordning
- Å kunne gi god informasjon om foreldrerolla

Nye tiltak gjennom prosjektmidler:

- Kompetanseheving av jordmødrene for å identifisere risikogrupper og kunne gi rett oppfølging
- Ha ressursar til å gi barselkvinnene tilbod om *jordmoraHeim* innan 48 timar

Anbefaling om tilbod:

- Gjennomføre fødsel- og foreldreførebuande kurs

2.2 Helsestasjonsteneste for barn 0-5år

Volda kommune har 13 barnehagar og 98 % av barna i Volda går i barnehage. Samarbeid med barnehagane er eit viktig arbeid vi ynskjer å lyfte fram i planperioden.

Helsestasjonstenesta frå 0-5 år fylgjer eit standardisert program med tilbod om 14 konsultasjonar, inkludert eit heimebesøk til nyfødde. Siste 3 åra har ikkje 18mnd konsultasjonen vore eit tilbod til alle barn i Volda, og helsestasjonstenesta i Dalsfjorden har vore midlertidig nedlagt. Prosjektmidlar kan bidra til å få dette på plass i planperioden.

Helsestasjonen er godkjent som ammekyndig helsestasjon og har derfor hatt særleg fokus på amming. Helsestasjonstenesta ynskjer tett oppfølging av mor/barn etter fødsel, men vi ser likevel ein nedgang siste åra i tal på mødre som fullammar barnet sitt fram til 6 mnd slik retningslinjene tilrår.

Retningslinjene legg føringar for opp til 6 gruppekonsultasjonar første 1,5 leveår. Frå 2018 jobbar helsestasjonen for å imøtekome dette med å etablere 3 gruppekonsultasjonar ved 1mnd, 4mnd og 10mnd etter nye anbefalingar, men det krev tett samarbeid med både fysioterapeut og tannpleiar.

Gjennom hyppige og gode observasjonar, god tillit og kjennskap til barn og familien, har tilsette ein viktig posisjon for å kunne avdekke uheldig samspel og overgrep. Tidsfaktoren kan vere hinder. Kunnskap og tverrfagleg samarbeid er viktig for resultatet og naudsynt støtte for den tilsette. Målet er å kome tidleg inn med støttetiltak til familiar som har behov for det. Helsesøstre opplever godt samarbeid med ulike etatar og instansar på individnivå, men gode rutiner for tverrfagleg og tverretatleg samarbeid kan jobbast vidare med.

Helsestasjonen har i større grad enn tidlegare ei samansett foreldregruppe med tanke på kultur og bakgrunn. Ein del av konsultasjonane medfører ekstra tid, tolk, tilpassa kommunikasjon og utvida generell helseinformasjon. Mange har helseutfordringar som krev planlegging, oppfølging og tverrfagleg samarbeid. Eit godt tilbod vi hadde tidlegare var Mor-Barn gruppe, men det er ikkje lovpålagt og vart avslutta.

Helsestasjonen i Volda har tidlegare hatt særleg fokus på kostrettleiing. Siste par åra har helsesøstre ikkje hatt samarbeid med Frisklivs-sentralen rundt opne BraMat-kurs, men gjennomførte tilrettelagte BraMat-kurs x2 pr år i samarbeid med Volda læringssenter fram til sommaren 2017. Desse er heller ikkje lovpålagte oppgåver.

Utfordringar og krav etter nye retningslinjer:

- Alle barn skal ha tilbod om 18mnd konsultasjon.
- Flytte hørselstesting på alle frå 5års konsultasjon til 4 årskonsultasjon.
- Tid til samarbeid med fysioterapeut og tannhelsetenesta for planlegging og gjennomføring av gruppekonsultasjonar.
- Oppretthalde kommunestyrevedtak om helsestasjon i Dalsfjord
- Imøtekome nasjonale føringar om tidleg identifisering/avdekking av barn og familiar med ekstra behov.
- Imøtekome nasjonale føringar om ekstra fokus på vald, overgrep og omsorgssvikt i alle konsultasjonar.
- Imøtekome nasjonale føringar vedr. samarbeidsrutinar med ulike instansar som t.d barnehagane, fysioterapitenesta, tannhelsetenesta og barnevern .
- Oppretthalde høg ammepercent
- Få på plass likeverdige helsetenester med tilpassa informasjon til utsette grupper.

Nye tiltak gjennom prosjektmidlar:

- Tilby alle barn også 18mnd konsultasjon.
- Innarbeide hørselstesting på 4 års-konsultasjonen
- Kvalitetssikre og etablere gruppekonsultasjonar ved 1, 4 og 10 mnd alder.
- Starte opp att helsestasjonstilbodet i Dalsfjord.
- Tilrettelegge for å innarbeide nasjonale mål og føringar i planar og prosedyrar
- Etablere gode rutinar og styrke tiltak knytta til t.d vald, overgrep og omsorgssvikt.
- Etablere gode samarbeidsrutinar med andre instansar gjennom tverrfagleg og tverr-sektorielt arbeid.
- Tilby tett oppfølging ved ammeproblem.
- Starte opp att tilbod om BraMat kurs, samt Mor-Barn gruppe for dei med innvandrarbakgrunn dersom nok ressursar.

2.3 Skulehelsetenesta 5-20 år

Skulehelsetenesta i Volda omfattar skuleelevar i grunnskule, vidaregåande skule og deira familiar. Volda kommune har ein barneskule 1.-4.kl., 3 barneskular frå 1.- 7. klasse, ein privatskule 1.-7.kl., 3 utkantskular frå 1. - 10. klasse og ein ungdomsskule i sentrum. Volda har i tillegg ein vidaregåande skule og Volda læringssenter med norskopplæring og grunnskuleopplæring for ungdom og vaksne frå 16 år.

Barne og ungdomsskule

Retningslinjene tilseier at skulehelsetenesta skal ha både individretta og klasseretta arbeid. Tenesta skal vere tilgjengeleg for elevane for rådgjeving, oppfølging og tilvising utan å bestille time. I tillegg skal helsesøster ha særleg fokus på:

- Bidra i skulen sitt arbeid som fremjer eit godt psykososialt miljø.
- Førebyggje vald, overgrep og omsorgssvikt.
- Følge opp barn og ungdom med særskilte behov og familiene deira.
- Førebygging og oppfølging i forhold til overvekt. Volda ligg over landsgjennomsnitt i forhold til overvekt blant barn og unge.
- Samarbeid: tverrfaglig, foreldre, FAU, elevråd, mm.
- Systemretta arbeid: delta i skulane sitt arbeid med å planlegge tiltak på universelt-, gruppe- og individnivå.

I Volda har helsesøster gjennomført trefftid/kontortid på alle skulane 1-4ggr pr mnd. Helsesøstrene opplever å ha for lite tid til å kunne fylgje opp enkeltelevar tilfredsstillande. Det har siste åra vore aukande pågang med elevar/lærarar (Ungdata) som oppsøker helsesøster på skulen for å få råd/hjelp. Ofte vert det sett i gang tidkrevjande oppfølging av enkeltelevar med t.d psykologisk førstehjelp. Helsesøstre har heller ikkje nok samarbeidstid med lærarane. Ressursauke gjennom prosjektstilling i skulehelsetenesta kan rette på noko av dette.

Fysioterapeut har 20% stilling og er ein viktig ressurs i skulehelsetenesta. Fysioterapeut og helsesøster samarbeider systematisk for å gi elevar og foreldre eit betre tverrfagleg tilbod. Det førebyggjande arbeidet no har fokus på overgangen barnehage – skule i høve aktivitet i kvardagen og kosthald. Dette vert presentert på foreldremøte i 1.klasse etter eigen oppsett plan. Det er også utarbeidd undervisningsopplegg til 5.klasse som førebels er eit tilbod for Øyra og Bratteberg skule.

Utfordringar og krav etter nye retningslinjer:

- Nok tilgjengeleg skulehelseteneste utan timebestilling på alle skulane
- Skulehelsetenesta bør ha oversikt over elevane sin helsetilstand
- Flytte 5 års-kontrollen til 1.klasse m. helsesøster og lege.
- Å tolke og bruke ungdata-resultata til godt systematisk arbeid
- Kunnskap og tilstedeværelse for å avdekke/oppdage teikn på omsorgssvikt, vald eller overgrep.
- Etablere gode rutinar for systemretta og tverrfagleg samarbeid for å førebyggje psykososiale vanskar, skulefråvær, mobbing i og utanfor skulen, samt gode overgangar mellom skulane.
- Skal ha oversikt over status for overvekt blant barn og unge.
- Krav om å sikre at barn med særskilde behov får ei tverrfagleg oppfølging.
- For lite tid til systematisk samarbeid med fysioterapeut

Moglege nye tiltak gjennom prosjektmidler:

- Styrke skulehelsetenesta med minimum 1 stilling for meir helsesøster i skulane.
- Innføre førsteklasseundersøking med helsesøster og lege frå hausten 2019.
- Utarbeide gode rutinar for å kunne avdekke vald, overgrep og omsorgssvikt. Dette gjeld under konsultasjonane, på treftid og i samarbeid med skulen.
- Skal opprette samarbeidsfora med rektor, pedagogisk personale og andre samarbeidspartar.
 - Faste møtetidspunkt med rektor. Fysioterapeut deltek ein gong pr. mnd
 - Helsesøster og fysioterapeut skal delta på foreldremøte til 1.klasse kvart år.
 - Helsesøster og fysioterapeut skal tilby undervisning om kost og aktivitet til 5.klasse ved alle skulane
 - Bør delta på foreldremøte med 8.klasse og 1. klasse vidaregåande skule.
 - Bør delta på elevråd 1 gang pr. år
 - Kan delta ved behov på møte med FAU
- Kan delta aktivt saman med skulen i metodar retta mot barna si helse, som t.d Zippys venner, Psykologisk førstehjelp og Smart Oppvekst.
- Kan tilby grupper i samarbeid med skulen:
 - Starte opp att grupper for barn med to heimar
 - Prøve ut jente/ gutte-grupper
 - Pubertet, kosthald og aktivitet i samarbeid med fysioterapeut
 - Undervisning om seksuell helse, også i samarbeid med SMISO
 - Tilby alle elever i ungdomskulen besøk på Helsestasjon for ungdom
- Bør delta i det tverrfaglege arbeidet med å utarbeide prosedyrar knytt til mobbing og bekymringsfullt fråvær, og overgangar mellom skulane
- Arbeide med prosedyrar og drive førebyggjande arbeid i tråd med nasjonale føringar når det gjeld kosthald og overvekt
- Skal gje tilpassa oppfølging til risikoutsette barn og familiar i samarbeid med andre, t.d skule, kommunepsykolog, familierettleiar, lege, fysioterapeut.
- Ikkje lovfesta:
 - Meir aktiv bruk av tverrfagleg ressursteam.

2.3.2 Vidaregåande skule

Skulehelseteneste ved vidaregåande skule har i dag 50% helsesøsterteneste som er 16% under norm. Helsesøster er på skulen to heile dagar kvar veke og 10 % til kontor/administrasjon. Helsesøster har eige kontor på skulen. Alle på 1.klassetrinnet (160stk) skal kallast inn til ein 1.klasse samtale. Skulehelsetenesta opplever stor pågang (jmf.Ungdata) og auka behov for oppfølging av elevar og lærarar. Dette gjer det utfordrande å prioritere tid til 1.klasse-samtalane.

Helsesøster er årleg aktivt med i gjennomføring av skuleprogrammet VIP (Veiledning og Informasjon i Psykisk helse.) I tillegg er helsesøster aktivt med i gjennomføring av arrangement for å førebygge overgrep/valdtekt i russetida i samarbeid med politi og SMISO(Senter mot incest og seksuelle overgrep).

2 helsesøstre og sekretær har i tillegg ein årleg innsatsdag med vaksinerings av russekullet (ca130stk) mot smittsom hjernehinnebetennelse. Dette er tilbod etter vaksinasjonsveiledaren. Vidaregåande skule vil ikkje få auke i stilling, men etablere eit samarbeid med helsesøster på ungdomskulen.

Utfordringar og krav etter nye retningslinjer:

- Aukande forekomst av psykiske vanskar, spesielt angst, depresjon, stress og press. (Ungdata)
- Aukande forekomst av Klamydia blant ungdom
- Uheldige rusvaner blant ungdom
- Behov for rett informasjon om seksuell helse.
- Risiko for smittsom hjernehinnebetennelse i aldersgruppe 16-19 år.
- Fråfall i vidaregåande skule.
- Aukande behov for individuelle samtaler
- Uforutsette svangerskap .

Tiltak – ikkje auka stilling:

- Oppretthalde trefftid/drop in, samtaletilbod.
 - Tilbod om resept på prevensjon og gratis kondomar.
 - Informasjon om seksuell helse
 - Tilvisning til spesialisthelseteneste- lege/psykolog.
- Gi tilbod om 1.klasse samtalar.
- Skal tilby meningokokkvaksine til russekull og tilbod for 1.-2.klasse.
- Bør delta i gjennomføring av skuleprogrammet VIP for Vg1.
- Bør delta på samarbeidsmøter og rettleiing av lærarar.
- Bør delta ved årleg arrangement for russekull med fokus på seksuelle overgrep, rus og helse med SMISO, politi og helsestasjon.

2.4 Helsestasjon for ungdom og studentar (HFUS)

Helsestasjon for ungdom (lovpålagt) og studentar er eit supplement og ikkje ei erstatning for skulehelseteneste. Helsestasjon for ungdom og studentar skal gi råd, rettleiing, undersøking og behandling på ungdommane sine premisser og skal vere eit lågterskeltilbod med fokus på seksuell helse. Dei fleste konsultasjonane gjeld prevensjonsrettleiing og klamydiatesting. HFUS er bemanna av helsesøster og lege.

Tilbodet er på Øyra skule tysdagar og torsdagar kl.14.00 til 16.30. Tilbodet er gratis, krev inga timebestilling og gjeld for ungdommar opp til 25 år og er eit samarbeid mellom Volda og Ørsta kommune, Høgskulen i Volda og Studentsamskipnaden. Samarbeid med studentrådgjevar ved samskipnaden, kommunepsykolog og lege vil halde fram som tidlegare. Helsestasjon for studentar er i fleire år vore finansiert på prosjektmidlar gjennom Fylkesmannen. Tildeling av desse midlane vert avslutta i 2018. Helsestasjonen har avtale med høgskulen og studentsamskipnaden om å re-forhandle avtalen dersom prosjektmidlar fell bort.

Utfordringar og krav etter nye retningslinjer:

- Sårbar bemanningssituasjon
- Mykje klamydiasmitte hjå ungdom i Noreg
- Lite bruk av kondom
- Høge aborttal i Noreg
- Å nå ut med informasjon på heimesida, og meir aktiv bruk av sosiale media.
- Rett og rask oppfølging av ungdom som tek kontakt for psykiske vanskar.
- Finne gode samarbeidsrutinar og tiltakskjeder.
- Lite bruk av langtidsbrukande prevensjon blant ungdom.

Tiltak – vidareføring:

- Fagleg oppdatert personale. Opplæring av ekstra personale.
- Lett tilgjengelig prevensjon og testing på seksuelt overførbare infeksjonar.
- Tilbod om innsetting av P-stav ved HFUS
- Klare, definerte prosedyrer og tiltakskjeder ved ulike problemstillingar.
- Rett, nytt og lett tilgjengelig informasjonsmateriale.
- Oppdatere Facebook-sider jamnleg med ny og oppdatert informasjon

2.5 Helseteneste til asylsøkjjarar og flyktningar

Tenesta skal sikre at alle asylsøkjjarar, flyktningar og familiegjenforente får tilbod om informasjon, oppfølging og pålagde undersøkingar i tråd med: *"Veileder for helsetjenestetilbudet til asylsøkere, flyktninger og familiegjenforente (IS-1022)"*.

Tenesta vart redusert med 80% helsesøsterstilling i 2017 då asylmottaket vart nedlagt, men har 50% prosjektstilling knytt til psykisk helse.

Helsesøster kallar inn til helsesamtale på helsestasjonen etter at melding er mottatt. Det vert bestilt tolk ved behov. Det vert gitt informasjon om helsestasjon, lege og tannlege tilbudet i Volda kommune.

Informasjonsbrosjyre utarbeidd ved helsestasjonen i Volda vert delt ut. Ved helsesamtalen vert bakgrunnsopplysningar og helsestatus gått igjennom, inkludert tuberkulose screening og tilvisning til lege for smitteoppsporingsprøver. Alle får informasjon om oppfølging av psykisk helse, vald i nære relasjonar og forbod mot kjønnslemlesting i Noreg.

Barn får same tilbod som norske barn ved helsestasjonen.

Vaksinasjonsstatus vert kartlagt og ein vaksinasjonsplan vert sett opp i lag med føresette. Barna får generell helsesjekk med lege og henvist til offentleg tannhelseteneste.

Kommunene har ansvar for å sikre kvalitativt gode og likeverdige helsetenester til asylsøkjjarar, flyktningar og familiegjenforente. Vi erfarer at tett oppfølging og tilpassa rettleiing er av stor nytte, men krev ekstra tid og ressurser. Bruk av tolk gjer konsultasjonane lenger. Helsesøstre tilbyr undervisning om ulike helsetema i samarbeid med Volda læringssenter. Aktuelle tema er psykisk helse, seksuell helse, hygiene, vald i nære relasjonar, ernæring, fysisk aktivitet og generell helseinformasjon.

Våren 2017 ferdigstilte helsestasjonen prosjektet: *«Seksuell helse – fokus på prevensjon og familieplanlegging for personar med innvandrarbakgrunn i Volda»*. Det vart utarbeidd ein PowerPoint som ligg tilgjengeleg på heimesida til Volda kommune og ei brosjyre *«Prevensjon og familieplanlegging»* på somalisk/norsk, tigrinia/norsk og arabisk/norsk.

Helsesøstre skal etter gjennomført kurs i 2018 nytte ICDP (International Child Development Programme) som er eit enkelt, helsefremjande og førebyggjande program. Programmet vil hjelpe foreldre med å fremje ei positiv utvikling hos barnet og førebygge psykiske vanskar gjennom å styrke foreldra i omsorgsrolla. Ein vil auke foreldra si bevisstheit for borna sine signal og behov, og gjere dei i stand til å møte desse behova.

Helsestasjonen vil etter dette gjennomføre ICDP grupper dersom ein har ressursar til dette.

Sidan 2009 har helsestasjonen hatt tilbod om Bra Mat kurs til ulike grupper av flyktningar og asylsøkjjarar, og frå 2010 hatt tilbod om Mor-Barn gruppe med aktuelle helsefremjande tema. Dette for å utjamne sosiale ulikheiter i samfunnet, samt gje likeverdige helsetenester til alle. Utfordringane er å oppretthalde tilboda i periodar med redusert bemanning.

Utfordringar:

- Fange opp alle nye og kartlegge smittsame sjukdomar og psykiske problem som krev oppfølging/behandling
- Kunne tilby likeverdige helsetjenester med tilpassa informasjon
- Etablere eit foreldreveiledningstilbod til dei med innvandrarbakgrunn
- Ha nok ressursar til å gjennomføre førebyggjande og helsefremjande tiltak som Mor Barn gruppe og Bra Mat kurs
- Formidle helsefremjande og førebyggjande kunnskap

Vidareførte tiltak:

Lovpålagt:

- Individuelle helsesamtalar med kartlegging av fysisk og psykisk helse.
- Oppretthalde gode rutinar for smitteoppsporing og tilvisning til lege og spesialisthelsetenesta .
- Utarbeide gode rutinar for tverrfagleg samarbeid for å fange opp og tilrettelegge ved behov for særskilt oppfølging. Søkje om ekstra tilskot for å ha ressursar for helsefremjande tilrettelegging.
- Alltid tilby telefontolk og eigen tolketelefon for ein god kommunikasjonsprosess

Ikkje lovpålagt, men tilbod dersom ein har ressursar til det:

- Lågterskel-tilbod med individuelle samtalar og gruppeundervisning innan psykisk helse ved helsestasjonen.
- Kan starte opp att Mor-Barn gruppe og Bra Mat kurs.
- Kan tilby ICDP foreldrerettleiing som eit fast gruppetilbod
- Bør tilby helseundervisning til ulike grupper ved Volda læringssenter.

2.6 Styrking av tenester ved helsestasjonen.

2.6.1 Kommunepsykolog

Helsedirektoratet rår til at primærhelsetenesta skal ha psykologfagleg kompetanse, og frå 2020 vert dette eit krav. Volda kommune har i dag ei 100% stilling kommunepsykolog.

Helsestasjonen samarbeider tett med psykologen. Psykologen styrker kommunen si heilheitlege arbeid innan psykisk helse, rus og på vald- og traumefeltet. Rettleiing frå psykologen bidreg vidare til naudsynt kompetanseutvikling til kommunen sitt psykiske helsearbeid.

Kommunepsykologen sine arbeidsområder:

- Eit lågterskel samtale/behandlingstilbod til alle barn, ungdom og unge vaksne mellom 0-23 år, heimehøyrande i Volda kommune, med lettare psykiske vanskar.
- Gi rettleiing til føresette, fagpersonar og/eller faginstansar
- Inngå i tverrfagleg og tverrsektorielt samarbeid innanfor psykisk helse- og rusarbeid.
- Inngå i det helsefremjande og førebyggjande arbeidet
- Inngå i kriseomsorgsgruppe, ressursteam m.m.

Utfordring

- Korleis nytte den psykologfaglege kompetansen best mogleg?
 - I direkte klient-arbeid med barn og familie
 - Inngå/delta i fora for tverrfagleg og tverrsektorielt samarbeid
 - Inngå/delta i det førebyggjande psykiske helsearbeidet

Tiltak

- Vere lett tilgjengeleg og kome tidleg inn for barn, ungdom og unge vaksne med psykiske plager
- Rettleie og bidra til kompetanseutvikling for fagpersonar og faginstansar.
- Bidra i utarbeiding av gode samarbeidsrutinar innanfor kommunen sitt psykiske helsearbeid.
- Inngå og delta i eksisterande tverrfaglege og/eller tverrsektorielle fora. Eventuelt bidra til å få etablert naudsynte team.
- Inngå og delta i kommunen sitt psykiske helsearbeid og bidra i høve kva kommunen skal prioritere og satse på innanfor desse områda.

2.6.2 Familierettleiar

Helsestasjonen har tilsett familierettleiar i 50% prosjektstilling fram til august 2018, for styrking og kompetanseheving i helsestasjonen sitt førebyggjande psykiske helsearbeid. Familierettleiaren er eit lavterskel samtale/behandlingstilbod til barn og unge og deira familiar.

Tilsette ved helsestasjonen samarbeider med familierettleiaren. Denne skal bidra til å styrke kommunen sitt heilheitlege arbeid innan psykisk helse, rus og på vald- og traumefeltet, samt bidra med kompetanseutvikling og rettleiing.

Familierettleiaren sine arbeidsområder:

- Eit lågterskeltilbod til alle barn og unge mellom 0-23 år, og føresette med psykososiale vanskar.
- Gi hjelp og rettleiing til føresette og andre fagpersonar/faginstansar.
- Inngå i tverrfagleg og tverrsektorielt samarbeid innan psykisk helsearbeid.
- Delta i det helsefremmande og førebyggjande arbeidet.

Utfordring

- Kome tidleg inn ved psykososiale vanskar.
- Få på plass gode tverrfaglege og tverrsektorielle samarbeidfora.
- Førebeles ei prosjektstilling – behov for politisk forankring og stabilitet

Tiltak

- Tidleg inn i familiar med psykososiale utfordringar.
- Samarbeid med andre fagpersonar/instansar om gode rutinar for kartlegging/avdekking av psykososiale vanskar.
- Få avklare aktuelle fora for samarbeid- evt opprette nye
- At foreldrerettleiar vert fast stilling.

2.6.3 Ressursteam og minoritetshelseteam

Ressursteam

Ressursteamet er ei av kommunen sine tverrfaglege satsingar på tidleg innsats overfor barn og unge med psykososiale vanskar. Ressursteamet er eit samarbeid mellom skule, barnehage, heim, PPT, barnevern, helsesøster og kommunepsykolog. Ressursteamet skal bidra til auka forståing gjennom tverrfagleg tilnærming, gje rettleiing til heim og barnehage/skule, vurdere tilvising til andre instansar og fordele ansvar for oppfølginga av barnet/eleven. Teamet er samla ein gong i månaden.

Minoritetshelseteam

I tråd med Helsedirektoratet sine anbefalingar, har Volda kommune sidan februar 2016 hatt eit tverrfagleg minoritetshelseteam for asylsøkjjarar, flyktningar og familieegjenforeinte. Tverrfaglig team for minoritetshelse skal arbeide med rutinar, prosedyrar for oppfølging av fysisk og psykisk helse, smittevernutfordringar, drøfte behov for oppfølging og iverksetjing av tiltak, derav førebyggjande lågterskeltiltak. Møtefrekvens er 4-6 gongar pr. år og teamet er samansett av 2 frå helsestasjonen, 2 frå barnevern, 1 frå rus- og psykisk helseteneste og 1 frå legetenesta. Minoritetshelseteamet kan uttale seg til politikarar og administrasjon.

3.0 Offentleg helsearbeid

3.1 Smittevern.

Kommunen skal ifølge smittevernlova sørge for at alle som bur og midlertidig oppheld seg i kommunen er sikra naudsynt smittevernhjelp. Volda kommune har ein eigen smittevernplan. Det viktigaste førebyggjande smittevernarbeidet ved helsestasjonen er gjennomføring av barnevaksinasjonsprogrammet, samt kartleggingssamtalar, rutinekontrollar, miljøundersøkingar ved påvist smittsam sjukdom, vaksinerings og oppfølging av ulike målgrupper.

I tillegg har helsestasjonen saman med kommuneoverlegen ansvar for influensavaksinerings, HPV vaksinerings for kvinner i alderen 20-25 år, reisevaksinerings, tuberkuloseundersøking og smitteoppsporings. Det er mange nye som kjem til Volda kvart år og det er ei utfordring å ha oversikt over alle nye som bur og midlertidig oppheld seg her. Smittevernarbeidet er lite synleg når det fungerer godt, men kan ved smitteutbrot generere ein stor helsesøsterressurs.

Det systemretta arbeidet i samarbeid med smittevernlege er lovpålagt men utfordrande. Det er ikkje sett av eigen ressurs til dette arbeidet, men ligg til den som jobbar med flyktningar.

Utfordringar og krav:

- Oppretthalde høg vaksinasjonsdekning i befolkninga i samsvar med nasjonalt vaksinasjonsprogram
- Skaffe oversikt over art og omfang av smittsame sjukdommar som førekjem i kommunen
- Førebygge spreiding av m.a. tuberkulose, hepatitt, SOS (seksuelt overførbare sjukdommar) og MRSA
- Førebyggje, kartlegge og følgje opp smittsame sjukdommar

Tiltak utifrå retningslinjer:

- Oppretthalde gode prosedyrar og beredskapsplanar knytt til forskrift om nasjonalt vaksinasjonsprogram
- Ha vaksinasjonsprogram både for barnevaksiner, årleg influensa vaksine, HPV vaksine for unge jenter 20-25 år og vaksinasjon av flyktningar.
- Oppretthalde gode rutinar for å fange opp alle nye som kjem til kommunen, kartlegge og følgje opp ved smittsame sjukdommar.
- Samarbeid og informasjon til arbeidsgivar om rutinar der alle nytilsette fyller ut eigenerklæring i høve til MRSA og tuberkulose.
- Oppretthalde faste møter og gode samarbeidsrutinar med smittevernlege og ulike samarbeidspartar (EMA mottaket, programrådgivarar ved Volda læringssenter, Smiebakken bufellesskap)
- Alle tilsette skal ha kunnskap om smittevernplan og vere delaktig ved smitte i nærmiljøet.
- Helsesøster og jordmor har varslingsplikt etter SMVL § 2-3 dersom dei oppdagar smitte
- Utføre miljøundersøkelse ved smitte i nærmiljøet
- Gi informasjon, opplysning og råd til befolkninga om vern mot smittsame sjukdommer

3.2 Miljøretta helsevern

Kommunestyret har delegert ansvaret for konkrete oppgåver innanfor miljøretta helsevern til kommuneoverlegen.

Kommuneoverlegen nyttar helsesøster som samarbeidspart i arbeidet med miljøretta helsevern, t.d systemrevisjon i barnehagar og skular.

Grunnlaget for arbeidet med miljøretta helsevern på helsestasjonen er m.a «*Forskrift om miljøretta helsevern i skular og barnehagar*». For å oppretthalde eit godt arbeidsmiljø for barn og unge i barnehagar og skular i Volda kommune, ser vi at det er naudsynt med eit tverretatleg samarbeid i kommunen. Dette er lovpålagte oppgåver i kommunen som kan utførast av andre enn helsesøster.

Volda kommune har i dag ikkje ein godkjent plan for gjennomføring av og oppfølging etter systemrevisjon. Kommuneoverlegen må ved behov nytte seg av andre fagpersonar i kommunen dersom utfordringar i.h.t forskrift oppstår. Miljøretta helsevern har siste åra ikkje vore ei prioritert oppgåve. Det er definert ei tverretatleg gruppe, der helsesøster er med, som skal ha samarbeid rundt miljøretta helsevern, men gruppa har ikkje kome i gang med arbeidet.

Utfordringar i Volda kommune:

- Tverretatleg gruppe for miljøretta helsevern er ikkje kome i gang.
- Plan og prosedyrar for miljøretta helsevern i skular og barnehagar er ikkje oppdatert.
- For liten kartlegging av eventuelle avvik og manglar i barnehagar /skular.
- Ikkje alle barnehagar og skular i Volda kommune er godkjende etter forskrift om miljøretta helsevern.
- For lite ressursar på helsestasjonen til opplæring, gjennomføring og etterarbeid av systemrevisjon.

Tiltak i samarbeid med kommuneoverlegen:

- Etablere eit godt samarbeid med barnehagane og skulane rundt miljøretta helsevern for kartlegging av eventuelle avvik og manglar
- Kome i gang med tverretatleg gruppe for miljøretta helsevern.
- Oppdatere plan og prosedyrar for miljøretta helsevern i skular og barnehagar.
- Intensivere arbeidet med systemrevisjon for å få godkjenning av alle barnehagar og skular etter forskrift om miljøretta helsevern.
- Helsesøstrene får naudsynt tid og kunnskap om miljøretta helsevern og gjeldande plan og prosedyrar.

3.3 Reisevaksiner

Helsestasjonen tilbyr vaksinasjon og rettleiing i samband med utanlandsreise med utgangspunkt i råd frå Folkehelseinstituttet (FHI). Helsestasjonen har i mange år brukt 30% av ei helsesøsterstilling til reisevaksiner, sjølv om dette ikkje er ei lovpålagd oppgåve. Helsestasjonen bestiller inn reisevaksiner for lager.

Risiko for sjukdom ved utanlandsreise er avhengig av t.d eiga helse, reisemål/-innhald, opphaldstid og butilhøve. Vaksinator skal kartlegge helsetilstand og gi individuelt tilbod om vaksiner utifrå risikofaktorane. Vaksinator skal også gje informasjon om kva den reisande sjølv kan gjere for å forhindre smitte.

Oppdatert prislister skal vere tilgjengeleg på helsestasjonen og på Volda kommune si heimeside.

Utfordring

- Kunne dekke behovet for vaksiner til dei som bur og oppheld seg i kommunen, samt til ei kvar tid ha aktuelle vaksiner på lager
- Kommunen har mange studentar som reiser mykje både i studentutveksling og fritid.
- Å få dei reisande til å bestille i god tid, helst 6 veker før reise.
- At vaksinator er oppdatert på ny informasjon frå FHI

Tiltak:

- Oppretthalde gode rutinar for vaksinebestilling og ha ein person som er ansvarleg for vaksinebestillingar.
- Samarbeide med høgskulen i Volda når dei planlegg å sende større grupper på studiereiser eller i praksis
- Oppdatere informasjon på heimesida til Volda kommune om reisevaksiner.
- Helsesøstre opprettheld naudsynt kompetanse gjennom kurs og FHI si heimeside og i tillegg ha tett samarbeid med helsestasjonslege/fastlege
- Få eigen vaksinasjonsressurs til arbeidet.

4. FAG- OG KOMPETANSEUTVIKLING

Rett og god kompetanse skal sikre kvalitet i tenesta, effektiv bruk av ressursar og eit godt omdøme.

Det er viktig at leiing i sektor og kommune har fokus på systematisk kompetanseutvikling. For å utvikle dei tilsette og verksemda sin kompetanse må det til ei kvar tid vere bevisst tenking og handling kring tiltak som hevar kompetansen.

Volda kommune bruker professor Linda Lai sin 10 faktor og meistringsorientert leiing i sitt arbeid. Medarbeidarundersøking på dei 10 faktorane legg grunnlag for vidare arbeid på eigen arbeidsplass. Kunnskap om faktorane gir grunnlag for både leiar- og medarbeidarutvikling basert på forskning som viser kva som fungerer.

Helsestasjonen har høgt utdanna personell som stiller krav til at kompetansetiltak skal vere fagleg solide og gjerne organisert i eksterne kurs. Det er ønskje om formell vidareutdanning med høve til kompetanseheving som gir formell kompetanse.

Det er vidare eit behov for kompetansetiltak på tvers av sektorar eller einingar som vil betre samhandlingskompetansen.

Tilsette skal halde seg orientert om nasjonale føringar, noko som må inn i årlege kompetanseplanar. Kunnskap må delast gjennom internundervisning og rettleiing. Det er viktig med eit støttande miljø som også gir rom og tid til fagleg oppdatering.

Å satse på kompetanseutvikling vil føre til utvikling og innovasjon i arbeidet, som igjen vil betre kvalitet og ressursutnytting.

Vurdering av kompetansetiltak og utarbeiding av kompetanseplan må i stor grad inngå i medarbeidarsamtalar og utarbeidast i fellesskap på arbeidsplassen.

Utfordring

- Halde seg fagleg oppdatert på ny kunnskap og planar
- Utvikle samhandlingskompetanse
- Sikre kvalitet i tenesta

Tiltak

- Kompetanseplan med operative delplanar
- Legge til rette for kompetanseutvikling og fagleg oppdatering
- Medarbeidarsamtalar

5. Oversikt over aktuelle lover, forskrifter og rundskriv

Dokumenta som er lista opp i dette kapittelet er å finne på

www.lovdato.no

Helsestasjonen viser i tillegg til aktuelle lover, forskrifter og veiledere i egne prosedyrar i Compilo: <http://login.klos.no/volda>

Lover

Lov om kommunale helse- og omsorgstjenester mm.(helse- og omsorgstjenesteloven) [2011.06.24 nr 030](#)

Lov om folkehelsearbeid (folkehelseloven) [2011.06.24 nr 029](#)

Lov om pasient- og brukerrettigheter (pasient- og brukerrettighetsloven) [1999.07.02 nr 063](#)

Lov om vern mot smittsomme sykdommer, 5.august 1994 nr. 55
[LOV-1994-08-05-55](#)

Lov om forbud mot kjønnslemlestelse, 15.desember 1995 nr. 74
[LOV-1995-12-15-74](#)

Lov om endringer i pasient- og brukerrettighetsloven mv. (styrking av pasienters, brukers og pårørendes stilling m.m.) [2013.06.07 nr 029](#)

Lov om helsepersonell [LOV-2012-06-22-47](#)

Forskrifter

Forskrift om kommunens helsefremmende og forebyggende arbeid i helsestasjons- og skolehelsetjenesten, 3.april 2003 nr. 450
[FOR-2003-04-03-450](#)

Forskrift om pasientjournal, 21.desember 2000 nr. 1385 [FOR-2000-12-21-1385](#)

Forskrift om SYSVAK – registerforskriften, 20.juni 2003 nr. 739
[FOR-2003-06-20-739](#)

Forskrift om individuell plan etter helselovgivningen og sosialtjenesteloven, 23. desember 2004 nr. 1837
[Norsk Lovtidend FOR-2004-12-23-1837](#)

Forskrift om tuberkulosekontroll, 21. juni 2002 nr. 567 [FOR-2002-06-21-567](#)

Forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler m.v., desember 1995 nr. 928 [FOR-1995-12-01-928](#)

Forskrift om miljøretta helsevern av 25. 04.2003 [FOR-2003-04-25-61](#)

Veiledere, faglige retningslinjer og nasjonale anbefalinger

- **IS- 1179** Nasjonal faglig retningslinje for svangerskapsomsorgen (ny kjem i 2018)
- [Nasjonal faglig retningslinje for oppfølging av for tidlig fødte barn, IS-1419](#)
- [Nasjonal faglig retningslinje for barselomsorgen. Nytt liv og trygg barseltid for familien, IS-2057](#)
- [Nasjonal faglig retningslinje for spedbarnsernæring](#)
- [Retningslinjer for undersøkelse av syn, hørsel og språk hos barn, IS-1235](#)

- [Nasjonale faglige retningslinjer for veiing og måling i helsestasjons- og skolehelsetjenesten, IS-1736](#)
- [Nasjonal faglig retningslinje for forebygging, utredning og behandling av overvekt og fedme hos barn og unge, IS-1734](#)
- [Nasjonal retningslinje for gravide i legemiddelassistert rehabilitering \(LAR\) og oppfølging av familiene frem til barnet når skolealder, IS-1876](#)
- [Nasjonal faglig retningslinje for tidlig oppdagelse, utredning og behandling av spiseforstyrrelser](#)
- [Rundskriv IS-6/2013 Helseundersøkelser av adopterte fra land utenfor Vest-Europa](#)
- [Veileder om forebygging av kjønnslemlestelse – tilbud om samtale og frivillig underlivsundersøkelse, IS-1746](#)
- [Veileder om kommunikasjon via tolk for ledere og personell i helse- og omsorgstjenestene, IS-1924](#)
- [Veileder om barn og unge med habiliteringsbehov, IS-2396](#)
- [Veileder for helsetjenestetilbudet til asylsøkere, flyktninger og familiegjennforente, IS-1022](#)
- **Q- 1025B** Tiltak mot tvangsekteskap – veileder for offentlig ansatte. 2001
- Nasjonal faglig retningslinje for det helsefremmende og forebyggende arbeidet i helsestasjon, skolehelsetjeneste og helsestasjon for ungdom
- <https://helsedirektoratet.no/Retningslinjer/Helsestasjons-%20og%20skolehelsetjenesten.pdf>
- **IK-2659** Veileder tenner for livet – helsefremmende og forebyggende arbeid, 1-1999
- **IS-2700** Veiledning i journalføring i helsestasjons- og skolehelsetjenesten,
- **IS - 1253** Veileder for individuell plan
- **IS-1060** Seksuelle overgrep mot barn. En veileder for hjelpeapparatet, 2003

Kommunale planar

Kommuneplanen sin samfunnsdel

Smittevernplan

Pandemiplan

Kvalitetsplan for opplæring og oppvekst

NOTAT

Interne mottakrarar:

Opplæring og oppvekst Per Ivar Kongsvik
Opplæring og oppvekst Anne Årsnes Skrede

Sak: Plan for helsestasjonen i Volda 2018 - 2020

<i>Arkivsak nr.</i>	<i>Løpenr.</i>	<i>Arkivkode</i>	<i>Avd/Sakshandsamar</i>	<i>Dato</i>
2018/365	3549/2018	G10	SVK/BENTKRO	08.03.2018

VEDTAK I TENESTEUTVAL FOR OPPVEKST OG KULTUR

PS 15/18 Plan for helsestasjonen i Volda 2018 - 2020

Handsaming:

Plan for helsestasjonen i Volda 2018 – 2020 vart ettersendt utan saksframlegg.

Tenesteutvalet kom med slikt framlegg:

TOK vedtek plan for helsestasjonen i Volda 2018-2020 og rår kommunestyret til å gjere det same.

Røysting:

Samrøystes tilråding i Tenesteutval for oppvekst og kultur - 07.03.2018

TOK vedtek plan for helsestasjonen i Volda 2018-2020 og rår kommunestyret til å gjere det same.

Med helsing

Bente Kristin Krøvel
konsulent

SAKSDOKUMENT

Sakshandsamar: Pål Are Vadstein

Arkivsak nr.: 2014/1745

Arkivkode: Q14

Utvalsaksnr	Utval	Møtedato
41/18	Formannskapet	13.03.2018
34/18	Kommunestyret	22.03.2018

UTBETRING BOTNAVEGEN SAK OM TILLEGGSØYVING ELLER REDUKSJON I PROSJEKTOMFANG

BAKGRUNN

Viser til orientering i FSK-møtet 27.02.2018, der det vart gjort greie for status kostnader for prosjekt «Utbetring Botnavegen».

Om Botnavegen skal utbetrast i samsvar med vedtak frå 30.03.2017, vil prosjektet trenge tilleggsøyving. Alternativt må tidlegare vedteke gjennomføringsplan reduserast i omfang. Grunnlaget for at prosjektet no står i denne situasjonen er forklart i saksdokument utsendt til førre FSK-møte. Etter ynskje frå FSK-medlemmane, skal vi her konkretisere nærare kor stor ev. tilleggsøyving prosjektet vil trenge, alternativt kor store innsparingar ein kan oppnå ved å skjære ned på prosjektet i omfang.

Aller fyrst må det presiserast at endelege kostnader for anlegget ikkje vil vere kjend før etter ferdigstilling. Dette har mellom anna med å gjere at anbudet er mengderegulert, og at ein stor del av postane gjerast opp etter medgåtte mengder.

Ev. avvik mellom prosjekterte mengder og faktisk utført, vert sjølvstøtt forsøkt avdekt undervegs i anleggsfasen, både ved varslingsrutinar, endringsmeldingar og elles grundig gjennomgang av dei månadlege avdragsnotaer. Likevel vil ein ikkje kunne ha ei fullstendig oversikt før etter at prosjektet er gjennomført, og alt av innmålingar og dokumentasjon er gått gjennom og avrekna opp i mot anbudsgrunnlaget. Tala som vert presentert under er grundig gjennomarbeidd, men må likevel vurderast som *kun* rettleiande.

Merk! Alle summar i dette dokumentet er eks. mva.

➤ HOVUDEL

Gjeld strekket frå kryss v/FV45 til Storelva i Vassbotnen. Dette strekket er det vi kallar hovuddelen av anbudet. Bortimot alt arbeid som så langt har vorte gjort på prosjektet har gått

føre seg på dette strekket, og så langt kjende tillegg og uføresette kostnader er difor konsentrert på hovuddelen.

Ja, det var teke høgde for uføresette kostnader i ein eigen post i kalkylen, jmf. vedtak frå 30.03.2017, men det er likevel på det reine at det ikkje var vurdert på dåverande tidspunkt at funn av forureina masser og så store avvik som vi har fått på terrengmurar, skulle «ete» opp heile denne potten. Det er diverre nettopp det som no har skjedd, og det er sjølv sagt leitt. Konsekvensane for desse avvika, kan stillast opp slik:

<i>Funn av forureining (grunnundersøkingar, interne timar og tiltak):</i>	<i>Kr 350 000,-</i>
<i>Natursteinsmurar:</i>	<i>Kr 750 000,-</i>
<i>Auke i omfang kulvertar (flaumtiltak):</i>	<i>Kr 100 000,-</i>
<u>SUM TILLEGG HOVUDDDEL</u>	<u>Kr 1 200 000,-</u>

Som tidlegare opplyst, så er prosjektet, eller rettare sagt hovuddelen, fortsatt ca. kr 500 000,- i pluss. Då det står att rikeleg med arbeid, er det fortsatt mykje uforesett som kan dukke opp. Difor bør summene over vere dekt av tilleggsløyving, og ikkje post for uføresette kostnader. Presiserer at det ikkje berre er forureining og natursteinsmurar som har generert tillegg, men det er desse to punkta som har fått klart størst konsekvensar.

Som forklart i førre saksdokument, så er sakshandsamars vurdering at tilleggskostnadane på delar av terrengmurane, bør inngå i prosjektet «Flaumtilpasningstiltak i Melshornsida i Volda sentrum», då dette skuldast flaumtiltak som følge av dei planar som ligg føre i dette prosjektet. Mellom anna ligg det føre planar om å leie meir flaumvatn til Rotevasselva enn det som er tilfelle idag.

➤ OPSJON 4

Gjeld vegstrekket frå Storelva i Vassbotnen til Botnasanden i sørvest. Omfattar utbetring av vegen frå Storelva og heilt bort til Botnasanden, og inneber ei forenkla opprusting av vegen i høve hovuddelen, jmf. tidlegare KS-vedtak. I opsjonen inngår også ei viss breiddeutviding av vegen, i tillegg til den etterkvart så omdiskuterte sanitærhus-grøfta fram til Botnasanden.

Opsjon 4 utgjer kr 1 707 420,- av samla kontraktssum med entreprenør, i tråd med tidlegare vedtak.

Opsjonsdelen er ikkje starta opp enno, og er såleis mogleg å nedjustere i omfang, og for så vidt også trekkje heilt ut av prosjektet.

I etterkant av oppstart anlegg er det avdekt manglar i skissert løysing. Mellom anna må omfang av grøfter og røranlegg oppjusterast monaleg, om ein skal gjennomføre opsjonen slik som den hovudsakleg var tenkt i samband med prisinnhenting. Dessutan har entreprenør seinare varsla om at den løysinga som er planlagt, kan medføre setningar i vegbana. Fare for setningar vil der vere uansett, så lengje ein ikkje masseutskifter eksist. veg, men entreprenør har oversendt eit nytt pristilbod der slike setningsulempar er forsøkt redusert.

Vi har altså grundig gått gjennom opsjonsdelen med mål om å luke vekk dei feil og manglar som var i opprinneleg tilbod. Vidare har vi kome fram til ei ny komplett oversikt over kva som må gjerast for å utbetre dette strekket tilfredsstillande, og ilag med entreprenør kome fram til kostnadsreduserande løysingar innanfor ein viss minimumsstandard.

Samla sett kan desse tilhøva framstillast slik:

<i>Justering mengder rørmateriell o.l.:</i>		Kr 750 000,-
<i>Justering asfaltering:</i>	+	Kr 800 000,-
<i>Forsterkning veg (tiltak for å redusere setningar):</i>	+	Kr 600 000,-
<i>Komplett graving, masseflytting, grøfter, man.arb.</i>	+	Kr 1 350 000,-
<i>Opprinneleg tilbod</i>	-	Kr 1 700 000,-
<i>SUM TILLEGG OPSJON 4</i>	=	<i>Kr 1 800 000,-</i>

Det er store tal, men høgst reelle kostnader. Om ikkje opsjonsdelen no hadde vorte reforhandla og gått gjennom på nytt, så hadde vi truleg fått store tillegg *etter* oppstart arbeid her. Då hadde det i praksis kanskje vore for seint å stoppa det også. I motsetnad til no, då dette er avdekt og vi står overfor eit val om kva som skal gjerast vidare.

➤ SAMLA OVERSKRIDINGAR

Med denne utgreiinga som grunnlag, vurderer vi det slik at ein må venteleg medrekne at prosjektet totalt vil kome på *i allefall*

	Kr 1 200 000,-
+	Kr 1 800 000,-
=	Kr 3 000 000,-

kr 3 000 000,- eks. mva. over løyvd budsjettramme, dersom prosjektet skal gjennomførast i sin heilskap slik det vart politisk vedteke for omlag eit år sidan. Vi understrekar igjen at endelege summar ikkje kan liggje føre før alle postar er oppmålt og justert etter faktisk utført, ei avrekning som kjem mot slutføringa av anlegget og før utsending av sluttnota.

Uansett kan ein endeleg no fastslå at det på ingen måte vil vere forsvarleg å igangsetje nytt arbeid innanfor Storelva, utan garanti om at prosjektet får tilleggsløyving. Kr 3 000 000,- er ein reell sum utifrå det vi veit i dag, og det er på ingen måte teke hardt i. *Når det er sagt så klarer vi kanskje å kome godt under denne summen også, men vi kan uansett ikkje igangsetje nye tiltak i opsjonsområdet før det vert gitt meir handlingsrom økonomisk, i fall det vert trong for det.* Vidare drøftingar på konkrete summar når det gjeld andre postar, vert pr. idag meir eller mindre berre gissing. Difor avgrensar vi denne utgreiinga til å femne om det vi faktisk veit idag.

➤ UTTREKK/REDUKSJON I PROSJEKT

Når det gjeld strekket frå fylkesvegen til Storelva (hovuddelen), så er det av framdriftsmessige omsyn praktisk uheldig å iverksetje reduksjonar her, så seint i anleggsfasen. Det er derimot fortsatt mogleg å gjere reduksjonar på strekket innanfor Storelva, altså opsjonsområdet, for å så langt som råd er kunne halde seg innanfor budsjettramma.

Dei nye summane er allereie gjort greie for, og er utforma med bakgrunn i at heile strekket skal takast. Å gå i gang med å trekkje ut diverse deltiltak her, kan komplisere situasjonen noko, då det no er gitt ein totalpris med grunnlag i at pkt. 1-5 nedanfor skal gjennomførast. Likevel; den politiske leiinga lyt ta endeleg stilling til dette.

Strengt talt kan følgjande enno trekkjast ut av kontrakt:

1. Heile opsjonen, slik som den er skrive kontrakt på:	Kr 1 707 420,-
2. Grøft til ev. sanitærhus på Botnasanden:	Kr 400 000,-
3. Asfalt frå Nymark til Botnasanden:	Kr 350 000,-
4. Asfalt frå Storelva til Botnasanden:	Kr 800 000,-
5. Ny bru over Høgedalselva:	Kr 220 000,-

SPØRSMÅL OM GRUS PÅ GANGVEG

Dette er ei avsporing av saka, men sidan det vart teke opp i førre FSK-møtet, freistar eg utdjupe korleis dette spørsmålet tidlegare er teke stilling til.

Når det gjeld spørsmål om ei todeling av gangvegen, der somme har ytra ynskje om at eine sida skal ha grusdekke og den andre sida fast dekke, så må det her setjast søkjelys på nokre faktorar som ein må vere klår over i denne samanheng.

For det fyrste er vi samd i at det kan vere fordelar ved å velje ei slik todelt løysing på gangvegen. Det er på det reine at grusdekke er snillare med føtene enn det som asfalten er. Og dette argumentet skal ein ta fullt og heilt på alvor. Reint praktisk er derimot ei slik løysing heller utfordrande:

- **Universell utforming:** Det er viktig i denne samanheng å leggje godt til rette for rullestolar, barnevogner o.l. Det vert såleis vanskeleg å forsvare at halve breidda av den snart ferdigbygde gangvegen skal vere av grusdekke, all den dag gangvegen ikkje er prosjektert breiare.
- **Brøyting og kantslått:** Brøyting av gangveg kan gje setningar og spor på grusdelen. Desse spora må så etterfyllast og planerast, noko som vil vere ei stendig tilbakevendande driftsoppgåve. Alternativt kan etterslep på slikt vedlikehald, medføre at grussida til slutt vert ei eiga gröft, noko som i sin tur vil gje nye og særskilde utfordringar for drift.
- **Hestetrakt:** Med hestar som trafikkerer grussida i all slags vår og føre, vil nok denne sida verte temmeleg opptrakka og gropete, i tillegg til fare for at der vil verte liggjande att heste-ekskrement.
- **Grus på avvege:** Både brøyting og diverse anna trafikk på grussida, vil venteleg medføre at grusmassar finn vegen bort på asfaltsida. Dette vil gje vidtfemnande utfordringar når dette skal maskinelt kostast vekk til våren.
- **Asfaltkant:** Mellom asfaltside og grusside vil det verte ein uheldig langsgåande asfaltkant, som vil vere sær sårleg for t.d. syklistar, som kan misse kontrollen ved å sneie denne kanten. Asfaltkanten kan også medføre at rullestolar køyrer seg fast eller tippa over ende.
- **Vassvegar:** Fare for at vatn vil finne veg langs asfaltkanten, vidare inn under asfaltdekket, og deretter vaske ut grusmassen og bærelaget under asfaltsida.
- **Blaut rås og attgroing:** Som kombinasjon av hestetrakt, jogging og at vegetasjonen sår seg med tid og stunder, er det fare for at grussida vil verte blaut og gjørmete, som til slutt ingen vil bruke. Med vidare fare for attgroing, slik at ein endar opp med berre asfaltsida som gjenståande gangveg. Då har ein altså fått ein

retteleg smalare gangveg enn det som fyrst vart bygd, og tilsvarande endå meir areal som det må utførast kantslått på.

Skulle ei løysing med todelt gangveg vorte gjort skikkeleg, hadde vi faktisk hatt trong for meir areal og breiare gangveg enn det som no vert bygd. Reguleringsplanen og prosjekteringa er ferdig og avtaleskjønnet er dessutan gjennomført. Sjølv om det er gode argument for grus på gangvegen, vurderer vi det slik at det no er for seint å gjere om planane på dette.

SPØRSMÅL OM KRYSSING AV FV45

Også dette punktet er ei avsporing i saka, men med bakgrunn i at også dette temaet kom opp i førre FSK-møte, ynskjer eg her å gjere greie for korleis dette tidlegare er handtert i prosjektet.

Vi har vore i dialog med Statens vegvesen mtp. å kunne etablere gangfelt over Vikebygdvegen, frå busslomma i sør og over til gangvegen langs fylkesvegen i nord. Då Vikebygdvegen er eit veganlegg som Staten/Fylkeskommunen eig og driftar, så har vi vore nøydd til å drøfte ev. kryssingar med SVV. Det har vore ein høvesvis omstendeleg prosess.

SVV seier at dei pr. i dag, i samsvar med dei nasjonale fartsgrensekriteria, ikkje kan skilte ei 50-sone på FV45 Vikebygdvegen forbi Botnavegen. Strekningar med skilta fartsgrense 50 km/t er meint for område som pr. definisjon er sentrum/tettstad. Vidare heiter det seg at nye gangfelt etablerast berre der fartsnivået er 45 km/t eller lægre.

Sjølv om etablering av gangfelt, med bakgrunn i tilbakemelding nemnd over, kan vere utfordrande, så har vi vurdert andre tiltak. Slik som å setje opp intensivlys for tilrettelagt kryssing over fylkesvegen (utan gangfelt). SVV har nemleg nemnd dette som eit alternativ. Etter ei nærare vurdering ilag med veglys-entreprenør, har vi kome vi til at vi ikkje går vidare med slike planar no i denne omgang. Å montere intensivlys mtp. tilrettelagt kryssing, på eit punkt utan gangfelt, kan i verste fall verke mot sitt formål, gje falsk tryggleik og medføre påkøyrslar.

Såleis avgrensar vi prosjekt «Utbetring Botnavegen» til å konsekvent halde det innanfor kommunalt veganlegg, utan å gjennomføre tiltak som normalt fell inn under fylkesveg-anlegget. Vi fører no den kommunale gangvegen fram til busslomma utan å involvere fylkesvegen meir i prosjektet utover dette. Når det er sagt vil vi sende ei skriftleg oppmoding til SVV om at dei forsterkar eksist. lyssetjing kring busslomma, ved å skifte ut armaturen på nordside av Vikebygdvegen og installere forsterka lys. Dette vil vere eit enkelt og førebyggjande tiltak, som det er naturleg at SVV står som ansvarleg for.

Handsaming:

Odd Harald Sundal reiste spørsmål om habilitet, han er i nær slekt med ein av grunneigarane lags vegen, jf. fvl. § 6. 1.l. b. Han tok ikkje del i handsaminga og røystinga over spørsmål om habilitet.

Røysting habilitet:

Odd Harald Sundal vart samrøystes kjent inhabil.

Teknisk sjef orienterte.

Ordføraren kom med slikt framlegg:

Kommunestyret vedtek å ta ut asfalt frå Nymark til Botnsanden, elles vert prosjekt Botnavegen fullført som planlagt.

Røysting (åtte røysteføre):

Framlegget frå ordføraren vart samrøystes vedteke.

Tilråding i formannskapet - 13.03.2018 til kommunestyret:

Kommunestyret vedtek å ta ut asfalt frå Nymark til Botnsanden, elles vert prosjekt Botnavegen fullført som planlagt.

Odd Harald Sundal tok sete.

Til politisk vurdering:

Det vil nok vere lite poeng i å løyve ein bestemt sum no, då det er vanskeleg vite pr. i dag kva endeleg behov for tilleggsøyvingar vil kome på. Vi ber ikkje her om kr 3 000 000,- eks. i tilleggsøyving. Det er meir eit spørsmål om å få garanti på større økonomisk handlingsrom, om lag som skissert i dette saksdokumentet, med dei atterhalda som er gjort greie for.

Fyrst og fremst treng vi tilbakemelding på om kostnadsramma kan aukast. Den kanskje aller største usikre posten står att; nemleg masseutskifting av eksist. veg. Om vi må djupare enn berekna for å finne god masse, kan dette i monaleg grad gje ytterlegare overskridingar.

Kommunalteknisk treng tilbakemelding på om det er politisk vilje til tilleggsøyving til prosjekt «Utbetring Botnavegen», i minimum den storleiken som er gjort greie for i dette saksdokumentet. Eller om løyvingar utover allereie vedteke ramme er heilt uaktuelt. Om ja, så driv vi fram anlegget som planlagt, og gjer vårt beste for at vi vil trenge minst mogleg av dei tilleggsøyvingane som prosjektet ev. kan få.

Ved det siste alternativet, må vi i staden skjære ned på prosjektomfanget, og gjere grep for best mogleg å kunne halde oss innanfor den gjeldande ramma. Dette ved å nedjustere dei opprinnelege deltiltaka som enno ikkje er starta opp. Altså konkret kutte ned på ymse utbetringstiltak innanfor opsjonsområdet.

Av omsyn til vidare framdrift, står vi no ved eit vegskilje der vi må avklare gjennomføring av resterande prosjekt. I høve dei tala som er lagt fram over, tek kommunalteknisk atterhald om nye uføresette situasjonar som kan inntreffe vidare gjennom resterande anleggsfase. Totalkostnadane kan verte både høgare og lægre enn det som her er presentert, men alle relevante tal vil verte omhyggjeleg gjort greie for i ein evalueringsrapport for prosjektet ved ferdig anlegg. Kan hende viser det seg at prosjektet ikkje vil ha trong for særleg tilleggsøyving når alt kjem til alt, trass dei utfordringane som er, men i dag tyder alt på at dette i røynda ikkje vil vere tilfelle. Dimed må vi vite om det er vilje til å bruke meir midlar på dette prosjektet enn det som før er vedteke. Det vil vere ein føremon om politikarane tek stilling til dette så snart som råd er.

Rune Sjurgard
Rådmann

Rune Totland
teknisk sjef

SAKSDOKUMENT

Sakshandsamar: Dag Dårflot

Arkivsak nr.: 2017/1995

Arkivkode: L10

Utvalsaksnr	Utval	Møtedato
38/18	Formannskapet	13.03.2018
35/18	Kommunestyret	22.03.2018

FRAMLEGG TIL "HOVUDPLAN FOR VATN OG AVLØP MED DEL OM VASSMILJØ 2017-2027"

Handsaming:

Sakshandsamar Lars Fjærvold orienterte.

Røysting (ni røysteføre):

Tilrådinga frå administrasjonen vart samrøystes vedteken.

Tilråding i formannskapet - 13.03.2018 til kommunestyret:

- 1. Med heimel i plan-og bygningslova §11-14 vedtek kommunestyret kommunedelplan «Hovudplan for vatn og avløp med del om vassmiljø 2017-2027» godkjent i samsvar med vedlagte forslag til plan.*
- 2. Tiltak vert prioritert i samanheng med budsjett og økonomiplan. Administrasjonen legg fram årleg framdriftsplan for VA-tiltaka til forvaltningsutvalet innan 1. mars, i 2018 innan 1. mai. Framdriftsplanen skal vere basert på ressurskartlegging og ressursplanlegging for å nå dei prioriterte tiltaka. Oppfølging av framdriftsplanen skal rapporterast etter rutinene (vedtakslogg og tertialrapportering).*
- 3. Planen skal reviderast av administrasjonen kvart år, med orientering til formannskapet. Kvart fjerde år skal heile planen reviderast og godkjennast i kommunestyret. Det skal då kome klart fram måloppnåing i høve dei oppsette mål og tiltak i planen.*

Administrasjonen si tilråding:

1. Med heimel i plan-og bygningslova §11-14 vert kommuneplan vert «Hovudplan for vatn og avløp med del om vassmiljø 2017-2027» godkjent i samsvar med vedlagte forslag til plan.
2. Tiltak vert prioritert i samanheng med budsjett og økonomiplan. Administrasjonen legg fram årleg framdriftsplan for VA-tiltaka til forvaltningsutvalet innan 1. mars, i 2018 innan 1. mai. Framdriftsplanen skal vere basert på ressurskartlegging og ressursplanlegging for å nå dei prioriterte tiltaka. Oppfølging av framdriftsplanen skal rapporterast etter rutinene (vedtakslogg og tertialrapportering).
3. Planen skal reviderast av administrasjonen kvart år, med orientering til formannskapet. Kvart fjerde år skal heile planen reviderast og godkjennast i kommunestyret. Det skal då kome klart fram måloppnåing i høve dei oppsette mål og tiltak i planen.

Vedleggsliste:

1. Framlegg til «Hovudplan for vatn og avløp med del om vassmiljø 2017-2027»
2. Høyringsbrev frå offentlege etater
3. Planprogram med kommentardel på innspel/merknader

Uprenta saksvedlegg: 1. Teikningshefte 2. Flaumsikring Melshornssida –kart
3. Opplysninger om VA-anlegg Hornindal kommune

Samandrag av saka:

Gjeldande hovudplan for avløp (rammeplan) for Volda kommune er for lengst forelda og var gjeldande for perioden 1996-2000. Det er ikkje tidlegare laga ein samla hovudplan for vatn og avløp. Vi har også teke med vassmiljø då dette er eit viktig ansvarsområde for kommunen, og må sjåast i samanheng med VA-områda. Arbeidet med planen har vert omfattande og vi har no ein overordna «rammeplan» for prioriteringar og god målstyring.

Hovudplan for Vatn og avløp med del om vassmiljø for Volda 2017–2027, er ein Kommunedelplan etter plan- og bygningslova §11.1. Planen er utarbeidd av Norconsult as i nært samarbeid med kommunalteknisk avdeling.

Kommunedelplanen «Hovudplan for vatn og avløp» er eit styrande dokument (rammeplan) for aktivitet innan vatn og avløp i planperioden. I det høvet blir eksisterande situasjon undersøkt og gjennomgått, mål for VA-sektoren vert formulert og tiltak og handlingsplan vert sett opp for å nå dei planlagde måla. Planen inngår som ein sektorplan i kommuneplanen og skal beskrive best mulig utbyggingar og utbetringar av VA-anlegg i planperioden.

Det er òg sett opp kostnadsestimat for dei forskjellige tiltaka og prosjekt. Dette blir grunnlag for prognoser for gebyrutvikling og framtidig økonomiplan innanfor VA-området. Som planen viser så blir det eit stort aktivitetsnivå i planperioden, der vi må ha tilstrekkeleg ressursar og økonomi for å gjennomføre som planlagt.

Etter godkjenning av planprogrammet er no hovudplanen -VA ferdigstilt etter høyringar og mindre justeringar på tiltak og prosjekt. Planen viser også handlingsplanar med prioriteringar pr. år i første

periode. Hovudplanen vart lagt ut til høyring i perioden 28.11.17 –19.01.18 og melding sendt aktuelle offentlege etatar.

Saksopplysningar:

Hovudplan for vatn og avløp skal vere eit styrande dokument for aktivitet innan vatn og avløp i planperioden. I det høvet blir eksisterande situasjon undersøkt og gjennomgått. Mål for VA-sektoren blir formulert og tiltak og handlingsplan blir sett opp for å nå dei måla ein har sett. Volda kommune er ein kommune med om lag 9000 innbyggjarar der 70 % av desse bur i Volda sentrum. Folketalsutviklinga har vist vekst i Volda sentrum og nedgang på bygdene. Prognosane viser også vekst med større press på infrastrukturen i Volda sentrum og Mork/Furene.

Det er i arbeidet med hovudplanen for vatn og avløp avdekt store utfordringar knytt til kapasitet, som vidare fører til eit vedlikehaldsetterslep og store investeringskostnader på kort sikt. Leidningsnettet er i dårleg stand, noko som fører til lekkasjar av både vatn og spillvatn. I tillegg fører det til at overvatn kjem inn på spillvassnettet, som blir ført unødig til reinsing. Ein bør skifte minimum 2 % av leidningsnettet for å oppretthalde dagens alder. Det blir ikkje skifta ut leidningar så systematisk at ein har denne utskiftingstakta. Oppfølging av prosjekt og anlegg krev mykje resursar. Dette klarer ein ikkje med dagens bemanning.

Avløp /Reinseanlegg :

Reinseanlegget på Vikeneset står heilt ute av drift i lengre periodar grunna stor slitasje på anlegget og problem med å skaffe reservedelar. Spillvatn frå heile Volda sentrum går då ureinsa til sjø. Når anlegget er i drift, er det framleis problem med å nå dei pålagde reinsekrava.

Mykje av avløpet på bygdene går ureinsa til sjø, og nasjonale mål seier at ein skal rydde opp i dette. Vi har pr. dato ikkje målingar på eventuelle forureiningnivå, berre visuelle observasjonar og skjønnsmessige vurderingar på tilstand.

Det bør difor undersøkast nærare konsekvensane av dette før ein gjer prioriteringar og investeringar. Ein bør konsentrere seg om dei utfordringane ein har i Volda sentrum og Mork/Furene og større bygdela.

I handlingsplanen (avløp) blir det prioritert tiltak /utbyggingar for nytt hovudreinseanlegg for Volda sentrum og Mork RA. Vidare reinseanlegg Søre Bjørkedalen , Dravlaus , Lauvstad og Fyrde.

Vassforsyning :

Vassverket for Dinglavatnet har noko pressa kapasitet, og det er utfordrande å auke denne kapasiteten tilstrekkeleg. Volda sentrum manglar fullstendig reservevassforsyning, og skulle Dinglavatnet bli permanent ute av drift, manglar ein vatn i sentrum. Samankopling med Ørsta verkar naudsynt, men vil ikkje vere tilstrekkeleg for fullstendig reservevassforsyning. Det bør difor vurderast om ein kan etablere ekstra vasskjelde, til dømes frå grunnvassbrønner i Vassbotnen. På bygdene varierer vasskvaliteten mykje, mellom anna har Lauvstad høgt fargetal på råvatnet og innslag av bakteriar, medan Nøre Bjørkedalen har høg kvalitet på råvatnet.

Vassmiljø :

Volda ligg i vassområde Søre Sunnmøre i Møre og Romsdal vassregion. Fylkeskommunen er vassregionmynde. Databasen Vannmiljø er den offentlege databasen for lagring av data om vassmiljø. I hovudsak er vassførekomstar (ferskvatn, vassdrag, sjø) vurdert som god tilstand.

I handlingsplanen (vatn) har vi prioritert utbyggingar og utbetringar for hovudvassforsyninga for sentrum og i fleire bygdela (Dravlaus , Lauvstad , Fyrde)

Brannvasskapasiteten er ikkje undersøkt detaljert. Basert på leidningsnettet er det

grunn til å tru at ein manglar kapasitet fleire stader. Undersøking av brannvasskapasitet bør inn som ein føresetnad for utbygging før kommunen godkjenner. Kommunen er pliktig å sørge for brannvatn der det blir godkjent utbyggingar.

Planprogram : Etter høyringar har det ikkje kome konkrete større merknader , mest av generell karakter frå offentlige instansar. Ingen merknader frå private. Saksvurdering og uttale angående planprogrammet er vedlagt i denne saka .

Ferdig hovudplan VA : Planen er lagt ut til offentlig høyring og sendt offentlege etatar. Det er kome uttale frå nokre off. etatar, og mest av generell karakter. Innkomne høyringsbrev er vedlagt i saka.

Melding om høyring er sendt : Fylkesmannen i Møre og Romsdal , Møre og Romsdal fylkeskommune , Kystverket Midt-Norge , Fiskeridirektoratet , Mattilsynet Statens vegvesen , NVE .

Det er kome tilbakemelding frå følgjande etatar :

Kystverket Midt-Norge : Har generelt sett få kommentarar og ingen merknader til framlagt hovudplan VA inkl. vassmiljø.

Statens vegvesen : « Har ikkje særlege merknader til ny hovudplan VA»

NVE : « NVE har ingen merknader til planen» Dei kommenterer handsaming etter vassressurslova i samband med eventuelle vassuttak og inngrep i vassdrag.

Møre og Romsdal fylkeskommune : Vassforvaltning – Fylkeskommunen er veldig positiv til at Hovudplanen inneheld ein del om vassmiljø der vassforskrifta og dei regionale forvaltningsplanane er nemnt. Freda kulturminne : Det er ikkje gjeve konkrete tilbakemeldingar om eventuelle konflikhtar med kjente automatisk freda kulturminner eller område med potensiale for slike funn. Nyare kulturminne: Dei ønskjer at vi vurderer om tiltaka i planen kan medføre inngrep i verdfulle kulturminne og som kan ha offisiell verneverdi.

Dei viser også til at vi har «Kommunedelplan for kulturminne» ute på høyring og ny plan «verdifulle bygningsmiljø og estetisk rettleiar i Volda sentrum».

Dei ber om å få ein tilbakemelding om kommunen ønskjer å få ei overordna avklaring i.f.t. automatisk freda kulturminne. Alternativt må forholdet bli avklara i forkant av kvart enkelt tiltak. Fylkeskommunen ber elles om at deira råd blir vurdert innarbeida i det vidare arbeidet med kulturminneplanen.

Fylkesmannen i Møre og Romsdal : Dei gjer merksam på at utslepp av prosessvatn frå vassverk er søknadspliktig. Er eit område større enn 10000 pe til sjø eller 2000 pe til ferskvatn skal dette meldast til fylkesmannen , som då vert forureiningsmynde.

Dei påpeikar at kommunen ikkje overheld krav i forureiningsforskrifta. P.g.a. dette meiner dei at hovudplanen må ha ei prioritert liste over tiltak for å kunne overhalde gjeldande krav.

Fylkesmannen rår også til at vi gjennomfører ei ROS-analyse for hjelp med å prioritere tiltak. Fylkesmannen ønskjer også å få tilsendt resultat frå «overvatn-prosjektet – volda sentrum» når dette er ferdig. Dei tilrår å oppdatere hovudplanen når dette prosjektet er ferdig.

Mattilsynet : « Planforslaget framstår som eit oversiktleg dokument som gir ei god oversikt over status og prioriterte tiltak. Det reflekterer godt både status og dei fleste utfordringane , sett frå Mattilsynet sin ståstad. Dette er alle tiltak som Mattilsynet har tatt opp med vassverket ved tilsyn siste åra». Sitat. Mattilsynet er positiv til dei viktigaste foreslåtte tiltaka og prioritering av desse. Dei viser vidare til nytt regelverk og ny drikkevassforskrift av 1.januar 2017 og at nasjonale mål for vatn og helse legg viktige føringar i vidare planarbeid. Dei skriv vidare at vi har gode planar for utskifting og drift av leidningsnettet. Og at Mattilsynet prioriterer tilsyn knytt til leveringssikkerheit.

Saksvurderingar

Myndigheiter stiller stadig høgre krav til service , forvaltning og drifting av leidningssystem og forsyningssikkerheit til innbyggerne. For vatn gjeld det god kvalitet og tilstrekkelig volum. For avløp gjeld dette reinsekrav og å unngå forureining. Det blir og stilt krav om vassmiljøet ; å ha oversikt for at vassstilstand i bekker /elver/ innsjø og fjord er tilfredstillande (jf. EU`s vassdirektiv).

Vi ønskjer å konsentrere hovudplanen på tiltak og prosjekt der vi har mest innbyggjarar i tettstader og bygdelag. Dette betyr at Volda sentrum og Mork/Furene vil få store investeringar på hovudanlegga vatn og avløp. Det gjeld nybygg og utstyr/prosessanlegg for å tilfredstille dagens krav til avløpsreinsing og vassforsyning.

Vi har ikkje tilfredstillande reinseanlegg på Vikeneset som stettar dagens krav, og det er heller ikkje reinseanlegg for hovudavløpet på Mork. Difor er hovudreinseanlegg for sentrum og reinseanlegg på Mork høgt prioritert.

Vi har også som mål å få godkjent hovudvassverk for sentrum/Mork med løysing for reservevatn og nye prosessanlegg og bygg. Dette vil sikre betre for god vasskvalitet, sikker vassforsyning og reservevassforsyning for sentrum.

I sentrumsområda er det ein del dårlege leidningar som må bli utskifta i samband med opprustning av veger og nyanlegg. Her blir det også prioritert leidningsutskiftingar både på vatn og avløp.

Det blir også prioritert vatn- og avløpstiltak i større bygdelaga då her ikkje er reinseanlegg og nokre vassverk har manglar på gode vassinntak m.a. Spesielt er det nødvendig med opprydding i «tettbygde strøk» på bygdene med nye reinseanlegg og god og sikker vassforsyning. Opprydding avløp i spreidde områder vil bli prioritert etter at vi har gjennomført ei ROS –analyse for heile VA-feltet og for vassmiljø i kommunen. Vi vil då få ein betre analyse på kor tiltak skal settast inn og kor dette gjev mest effekt på vasskvalitet og vassmiljø.

Etter utlegging av planprogram og høyring av hovudplanen, har vi justert litt på tekstdelen og handlingsplanar VA. Dette har ikkje negativ innverknader på dei innkomne kommentarar og uttale frå dei offentlege instansar.

Avsnitt om organisering er teke ut i sluttdokumentet då organisering av etaten ikkje vil ha direkte innverknad på dei mål ein har i hovudplanen.(levert rapport frå Norconsult hadde dette med)

Etter vurdering har ein komme fram til at organisasjonsplan høyrer heime i ein eigen vurdering utanom hovudplanen VA, då heile Volda kommunes organisasjon vil kunne omstrukturert som følge av kommunesamanslåinga.

Det er svært viktig at kommunen får gjennomført nødvendige lovpålagte oppgåver innanfor VA området og at det meste og viktigaste kan gjennomførast første 4-6år. Dette på grunn av auke i folketall og føreståande nye utbyggingar (bustader/næring m.m).

Kommentarar/innspeil frå offentlege etatar :

Fylkeskommunen : Vi vil ta hensyn til registrerte fornminner og oversende planer for rørtraseer og byggetiltak til vurdering hos fylkeskommunen. Forøvrig oversendast brevet til utviklingsavdelinga for oppfølging i anna planarbeid der.

Fylkesmannen : Hovudplanen er lagt opp til ei prioritering på nødvendige tiltak i handlingsplanen der vi ønskjer å prioritere lovpålagte tiltak med reinseanlegg og å unngå forureining.

Fylkesmannen har komme med innspel om at kommunen bør utarbeide ROS analysar for vatn og avløp. Etter beredskapsøving gjennomført 23.02.2018 fann også kommunen sjølv at det er behov for å oppdatere og utarbeide betre og nye ROS analysar. ROS analysar for avløpsområdet vil bli utarbeida i løpet av 2018. Med bakgrunn i dette arbeidet vil arbeidet med spreidde avløp og vassmiljø kunne

systematiserast betre og kommunen vil være i betre stand til å gjennomføre og lage planar for opprydding. Dette ved å sette inn tiltak der kor det er mest akutt og størst fare for forureining eller der kor tiltaka vil ha størst effekt. Kommunen ser at ein ikkje vil nå nasjonale og internasjonale mål om å være ferdig med dette arbeidet innan 2020. Men vil ved en ferdig utarbeidd ROS analyse kunne seie noko om kor ein står i arbeidet.

Mattilsynet : Vi vil i samband med planlegginga følgje opp krav og pålegg frå Mattilsynet så godt som mulig for å ha gode vassverk med gode vasskvalitetar. Eit målkrav er leveringssikkerheit og kvalitet som vi planlegg å forbetre med tiltaka og nye prosjekt, og at vi overheld myndigheitskrav og eventuelle pålegg.

Volda kommune har følgjande pålegg frå Mattilsynet om :

- Oppdatere ROS analyse og beredskapsplan for vatn og avløp.
- Manglande godkjenning av vassforsyningssystemet.

Forøvrig viser vi til våre kommentarar i samband med planprogrammet, der også fleire etatar ga kommentarar og tilbakemeldingar. Vi ser også at kommentarane er også gjeldane for vidareføring til denne hovudplanen.

Det er svært viktig med god oppfølging av rammeplanen. Prioritering av tiltak skjer i samanheng med budsjett og økonomiplan. Vidare er det viktig å forankre planen i forvaltningsutvalet vatn og avløp sorterer under politisk. Rammeplanen burde gått via dette utvalet før det går til formannskap og kommunestyre. Planprosessen har gått via planutvalet ettersom det også er planutval. Det er viktig at planen no vert godkjent for å kome i gang med konkrete tiltak, og rådmannen rår derfor til at planen vert handsama i komande kommunestyre. Planen vert å følgje opp med framdriftsplan som vert å handsame i forvaltningsstyret, og oppfølginga av tiltaka skal rapporterast. Administrasjonen må i samband med framdriftsplanen vurdere ressursprioritering og kapasitet for å nå målsettingane.

Helse og miljøkonsekvensar:

Forhold med vatn og avløp har positiv avgjerande effekt på folkehelse, når det fungerer som det skal og kommunen har god kontroll på forvaltninga og drift. For helse/miljø er det viktig å ha tilstrekkeleg- og god vassforsyning med tilfredstillande kvalitet. Tilfredstillande reinsing av avløp har positive konsekvensar både for naturen og menneske. Folkehelse er overordna og førande prinsipp for kommuneplanen i Volda kommune.

Økonomiske konsekvensar:

Hovudplan for vatn og avløp med del om vassmiljø skal fungere som kommunens overordna styringsverktøy. Måla og strategiane som vert vedteken i hovudplanen skal vere førande for kommunen si prioritering av ressursar mot vatn og avløp. Hovudplanen gjev føringar som har verknad på avgiftene for alle abonnentar på vatn og avløp. Prioriteringar om tiltak skal handsamast i økonomiplan og budsjett, slik at oppsetta over prioritering i handlingsplanar vert å sjå på som viktige alternative tiltak/prosjekt for første gjennomføringar. Planen viser eit omfattande etterslep på vatn og avløp, som vil føre til auka abonnementsgebyr i tida framover.

Beredskapsmessige konsekvensar:

Vassforsyning, både som drikke- og sløkkevatn er heilt avgjerande for helse og brannberedskap i Volda kommune. Dersom kommunen og private ikkje har ordna tilfredstillande avløpsreinsing kan dette føre til forureining og ekstra beredskapsmessige konsekvensar. Dette gjelder også i vassmiljøet som ; bekker/elver, ferskvatn og fjordar.

Konklusjon:

Administrasjonen har gått igjennom alle innspel til hovudplan vatn og avløp og meiner ein har svart tilstrekkeleg på dei innspel som har komme. Planen gir eit godt overblikk over kva situasjonen i Volda kommune og kva investeringar ein står ovanfor dei komande åra.

Rune Sjurgard
Rådmann

Rune Totland
teknisk sjef

Utskrift av endeleg vedtak:

Forvaltningsutvalet - orienteringssak

Volda kommune

Hovudplan vatn og avløp m/ del om vassmiljø

Volda kommune

2017-2027

Oppdragsnr.: 5166796 Dokumentnr.: rapp_02 Versjon: J01
2017-08-18

Oppdragsgjevar:	Volda kommune
Oppdragsgjevars kontaktperson:	Dag Dårflot
Rådgjevar:	Norconsult AS, Retirovegen 4, NO-6019 Ålesund
Oppdragsleiar:	Tormod Lausund Relling
Fagansvarleg:	Tormod Lausund Relling
Andre nøkkelpersonar:	Trond Sekse, Leif Simonsen

Justert av Volda kommune 27.02.2018 etter innspel frå høyringsuttale.

J01	2017-08-18	For bruk	ToLRe	OIEid	ToLRe
J02	2018-02-27	For bruk	DagDar	LarFje	RunTot
Versjon	Dato	Omtale	Utarbeidet	Fagkontrollert	Godkjent

Dette dokumentet er utarbeida av Norconsult AS som del av det oppdraget som dokumentet omhandlar. Opphavsretten tilhøyrar Norconsult. Dokumentet må berre nyttast til det formål som går fram av oppdragsavtalen, og må ikkje kopierast eller gjerast tilgjengeleg på annan måte eller i større utstrekning enn formålet tilseier.

Samandrag

Hovudplan for vatn og avløp skal vere eit styrande dokument for aktivitet innan vatn og avløp i planperioden. I det høvet blir eksisterande situasjon undersøkt og gjennomgått, mål for VA-sektoren blir formulert og tiltak og handlingsplan blir sett opp for å nå dei måla ein har sett.

Volda kommune er ein kommune med om lag 9000 innbyggjarar der 70 % av desse bur i Volda sentrum. Det er venta folketalsauke i Volda sentrum, medan det på bygdene blir arbeidd med å stanse fråflytting.

Det er i arbeidet med hovudplanen for vatn og avløp avdekt store utfordringar knytt til bemanning, som vidare fører til eit vedlikehaldsetterslep og store investeringskostnader på kort sikt. Leidningsnettet er i dårleg stand, noko som fører til lekkasjar av både vatn og spillvatn. I tillegg fører det til at overvatn kjem inn på spillvassnettet, som blir ført unødig til reinsing. Ein bør skifte minimum 2 % av leidningsnettet for å oppretthalde dagens alder. Det blir ikkje skifta ut leidningar så systematisk at ein har denne utskiftingstakta. Oppfølging av prosjekt og anlegg krev mykje resursar. Dette klarer ein ikkje med dagens bemanning.

Reinseanlegget på Vikeneset står heilt ute av drift i lengre periodar grunna stor slitasje på anlegget og problem med å skaffe reservedelar. Spillvatn frå heile Volda sentrum går då ureinsa til sjø. Når anlegget er i drift, er det framleis problem med å nå dei pålagde reinsekrava.

Vassverket for Dinglavatnet har noko pressa kapasitet, og det er utfordrande å auke denne kapasiteten tilstrekkeleg. Volda sentrum manglar fullstendig reservevassforsyning, og skulle Dinglavatnet bli permanent ute av drift, manglar ein vatn i sentrum. Samankopling med Ørsta verkar naudsynt, men vil ikkje vere tilstrekkeleg for fullstendig reservevassforsyning. Det bør difor vurderast om ein kan etablere ekstra vasskjelde, til dømes frå grunnvassbrønner i Vassbotnen.

Ingen av kommunens 10 vassverk er godkjent av Mattilsynet.

På bygdene varierer vasskvaliteten mykje, mellom anna har Lauvstad høgt fargetal på råvatnet og mykje innslag av bakteriar, medan Nøre Bjørkedalen har høg kvalitet på råvatnet. Mykje av avløpet på bygdene går ureinsa til sjø, og nasjonale mål seier at ein skal rydde opp i dette. Likevel er det uvisst om desse små utsleppa har noko påverknad på miljøet og tilstanden på vassdraga. Det bør difor undersøkast nærare konsekvensane av dette før ein gjer prioriteringar og investeringar. Ein bør konsentrere seg om dei utfordringane ein har i Volda sentrum.

Brannvasskapasiteten er ikkje undersøkt detaljert, men basert på leidningsnettet, er det grunn til å tru at ein manglar kapasitet fleire stader. Undersøking av brannvasskapasitet bør inn som ein føresetnad for utbygging før kommunen godkjenner. Kommunen er pliktig å sørge for brannvatn der det er godkjent utbygging.

Handlingsplan vatn:

Tiltak	Kostnader i mill. NOK						
	SUM	2017	2018	2019	2020	2021	2022->
Nytt vassinntak på Dravlaus	4.3		4.3				
Nytt bygg reduksjonshus Hoggen	1.0		1.0				
Rehabilitering av HB1	2.0		1.0	1.0			
Reduksjonshus Raudemyra	3.5		3.5				
Prosjektering og bygging av nytt HB2	16.0			1.0	5.0	10.0	
Reduksjonshus Bratteberg	3.5			3.5			
Samankopling med Ørsta	5.1			5.1			
Nytt vassinntak på Lauvstad	2.9			0.4	2.5		
Naudstraumsaggregat på kommunale vassverk	1.5				0.7	0.8	
UV-UV kommunale vassverk - Ombygging	30.9				0.9	10.0	20.0
Høgdebasseng Fyrde	3.4					3.4	
Utbetring av dammane på Dinglavatnet	20.0					10.0	10.0
Trykkforsterking Klatrevegen (pumpestasjon)	2.0						2.0
Leidningsutskifting*	71.9		8.8	27.6	19.0	16.5	TBA
Totalt/år			18.6	38.6	28.1	50.7	32.0

Ny base for kommunalteknisk må også inngå som eit prosjekt.

Testboring for vassverk Vassbotnen. Må avklarast om reservevassforsyning er naudsynt for Volda/Ørsta

Handlingsplan avløp:

Tiltak	Kostnader i mill. NOK						
	SUM	2017	2018	2019	2020	2021	2022->
Nytt hovudreinseanlegg (inkl. Mork)	54.8	0.8	5.0	10.0	10.0	20.0	10.0
Reinseanlegg Søre Bjørkedalen	1.7		1.7				
Avløpsledning Folkestad	1.5		1.5				
Slamavskiljar Fyrde	3.3			3.3			
Slamavskiljar Dravlaus inkl. veg	5.3		3.3		2.0		
Ombygging av pumpestasjonar	3.0			1.5	1.5		
Nytt bygg Myrtun							
Slamavskiljar Ekset	1.0				1.0		
Slamavskiljar Lauvstad	6.4					6.4	
Slamavskiljar Steinsvika	1.5						1.5
Slamavskiljar Dalsbygda	2.0						2.0
Pumpestasjon Naustvegen	2.0						2.0
Pumpestasjon Hamnegata	2.0						2.0
Pumpestasjon Sivert Aarflot-vegen	2.0						2.0
Pumpestasjon Kalvatn	2.0						2.0
Ajourføring av leidningskart	0.9			0.3	0.3	0.3	
Overvaking av vassmiljø	1.8			0.3	0.3	0.3	0.9
Leidningsutskiftingar*			5.0	2.3	14.0	6.5	TBA
Totalt/år		0.8	15.5	17.7	29.1	33.5	22.4

I tabellen under er det presentert alternative kostnader til nytt hovudreinseanlegg basert på dei alternativa som ligg føre. Det er viktig å poengtere at disse kostnadane ikkje er gjennomarbeida og at kostnader vil bli gjennomgått i samband med politisk sak knytt til nytt reinseanlegg. Tala vil bli oppdatert ved revidering av hovudplan.:

Alternativ	Kostnader i mill. NOK	Kommentar
Vikeneset	52,5	
Klippe	137	Overføringsledning frå Mork ikkje inkludert. Om lag lik total som for alt. Mork.
Juliaberget, fjellanlegg	302	Overføringsledning frå Mork ikkje inkludert.
Juliaberget, daganlegg	55	Overslag Volda kommune

Innhold

1	Innleiing	8
1.1	Mål med planen	8
1.2	Eksisterande planar og tilhøve til andre planar	8
2	Rammevilkår for VA-sektoren	10
3	Synfaringar/grunnlagsmateriale	11
4	Utvikling og utfordringar	12
4.1	Utvikling	12
4.2	Utfordringar	13
4.3	Mål	13
4.4	Strategi	13
5	Eksisterande situasjon	15
5.1	Vatn	15
5.2	Spillvatn	21
5.3	Overvatn	22
5.4	Digitalt leidningskart	23
5.5	Vassmiljø	24
6	Vatn	29
6.1	Målsetting	29
6.2	Vurdering av tiltak	29
6.3	Handlingsplan	34
7	Spillvatn	35
7.1	Målsetting	35
7.2	Vurdering av tiltak	35
7.3	Handlingsplan	39
8	Leidningsutskifting	40
9	Overvatn	42
9.1	Målsetting	42
9.2	Vurdering av tiltak	42
10	Gebyrutvikling	43
11	Vedlegg	45

1 Innleiing

Volda kommune har engasjert Norconsult AS til utforming av hovudplan for vatn og avløp i Volda kommune for perioden 2017-2027.

For arbeidet med hovudplanen er det sett ned ei prosjektgruppe som har stått for utarbeidinga av denne. I tillegg er det samarbeidd med resten av kommunalteknisk avdeling og drift. Det er gjort mykje korrespondanse og kontakt for utarbeiding av planen.

Det er heldt 4 arbeidsmøte i prosjektgruppa med desse personane:

Dag Dårflot – Volda kommune (koordinator VK)

Lars Fjærvold – Volda kommune

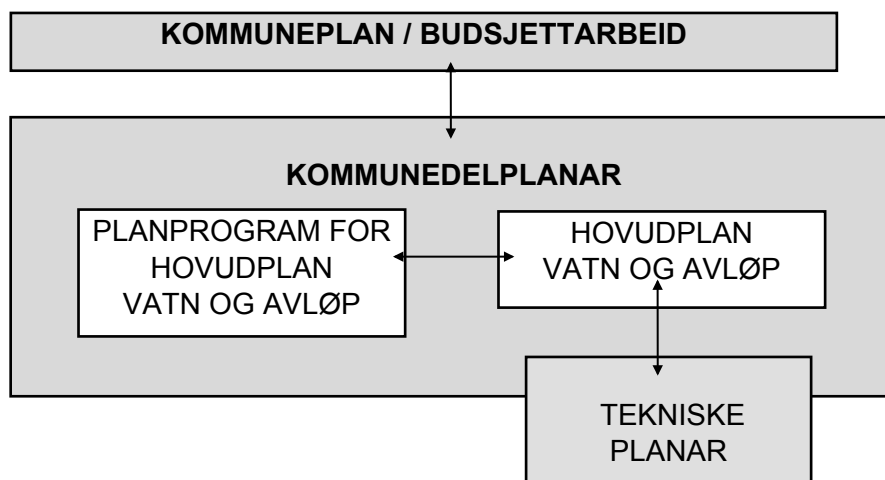
Tormod Lausund Relling – Norconsult AS (oppdragsleiar)

1.1 Mål med planen

Hovudplan for vatn og avløp skal vere eit styrande dokument for aktivitet innan vatn og avløp i planperioden. I det høvet blir eksisterande situasjon undersøkt og gjennomgått, mål for VA-sektoren blir formulert og tiltak og handlingsplan blir sett opp for å nå dei måla ein har sett. Det blir òg sett opp kostnadsestimat for dei forskjellige tiltaka som grunnlag for prognoser for gebyrutvikling. Planen skal inngå som delplan for kommuneplanen sin arealdel og legge til rette for gjennomføring av denne med planar for utbygging og utbetring av VA-anlegg.

1.2 Eksisterande planar og tilhøve til andre planar

Hovudplanen som bindeledd mellom kommuneplan og underliggende tekniske planar kan illustrerast som i Figur 1. Planprogram for hovudplansarbeidet vart sendt ut i desember 2016, sjå vedlegg.

Figur 1: Forhold mellom hovudplan og kommuneplan og tekniske planar

Hovudplan avlaup for Volda kommune 1996-2000 vart utarbeidd med overordna mål om å få ei opprydding av avløpssituasjonen innan 2000. Mykje er gjort på strekninga Folkestad-Bjørneset, og det vil vere naturleg å vidareføre delar av planen, mellom anna sonevis opprydding av avløp på bygdene. For vassmiljøet er det viktig å få tatt vassprøver for tilstandsvurderingar og for prioriteringar på tiltak.

2 Rammevilkår for VA-sektoren

Hovudplan for VA er utarbeidd og handsama i samsvar med reglane i **plan- og bygningslova** som gjeld for kommunedelplanar. Under er det nemnd andre viktige lover og forskrifter knytt til vatn og avløp.

Forskrift om vannforsyning og drikkevann (drikkevannsforskriften) stiller krav om sikker levering av tilstrekkelege mengder helsemessig trygt drikkevatt utan framtredande lukt, smak og farge. Forskrifta kom i ny utgåve som tredde i kraft 01.01.2017 og den gamle forskrifta frå 2001 gjeikk ut.

Lov om vern mot forureiningar og om avfall (forureiningslova) er styrande. Forureiningslova sitt føremål er å «verne det ytre miljø mot forureining samt å redusere eksisterande forureining». Det er del 4 i forureiningsforskrifta som omhandlar avløp. Her blir det oppgitt krav til reinsing for utslepp frå mindre tettstader til mindre følsomt område, som er aktuelt for Volda kommune.

Lov om kommunale vass- og avløpsanlegg frå 2012 har til føremål å sikre kommunalt eigarskap til nye vassforsynings- og avløpsanlegg over ein viss storleik.

Lov om kommunale vass- og kloakkavgifter (1974) med tilhørande forskrifter har til føremål å sikre kommunane ei finansieringsordning slik at oppgåvene kan løysast på ein god måte. Sentrale punkt i dette regelverket er sjølvkostprinsippet og prinsippet om betaling etter forbruk.

Lov om vern mot brann, eksplosjon og ulykker frå juni 2002 med tilhøyrande forskrifter skal sikre liv, helse, miljø og materielle verdiar ved brann og eksplosjon m.a. tilstrekkeleg slokkevatn og vatn til sprinkleranlegg

Lov om matproduksjon og mattrygghet mv. (matlova) frå 2003 skal sikre helsemessig trygge næringsmidlar og framme helse, kvalitet og forbrukarinteresser langs heile produksjonskjeda, samt ivareta miljøvenleg produksjon. Med denne lova vart tilsynet til drikkevatt overført frå dei tidlegare interkommunale næringsmiddeltilsyna til eitt statleg Mattilsyn som berre skal drive med tilsyn. Laboratoriedelen av dei interkommunale næringsmiddeltilsyna vart ikkje med over i det nye Mattilsynet, og mange av laboratoria er i dag privatisert.

Vassressurslova, omhandlar mellom anna eigedomsrett til vatn, rett til utnytting og reglar om tiltak, samt sikring av nedslagsfelt i vassdrag.

Hamne- og farvasslova har til formål å leggje forholda til rette for ei best mogeleg planlegging, utbygging og drift av hamner og å tryggje ferdsla på sjøen. Alle planar for nye leidningar i sjø skal godkjennast av hamnesjefen og/eller Kystverket vest før leidningane vert lagd.

Forskrift om krav til beredskapsplanlegging (2001)

Forskrift om internkontroll (1994)

Damsikkerhetsforskrifta

Lov om folkehelsearbeid (folkehelselova)

Forskrift om miljøretta helsevern

3 Synfaringar/grunnlagsmateriale

Det er gjennomført synfaringar til viktige stader innanfor vassforsyning og avløpshandtering, mellom anna reinseanlegget på Vikeneset og vassverket for Dinglavatnet, samt bygdene Dravlaus, Lauvstad og Lid/Berkneset.

Løysingar og føresetnader for hovudsystem for vatn, avløp og overvatn er vurdert i samråd med teknisk avdeling i Volda kommune.

Følgjande grunnlagsmateriale er nytta:

- Digitalt kartgrunnlag
- VA-norm
- Rapport: Renseanlegg Mork – RA, forprosjekt med alternativer (Sweco)
- Rapport: Hovedrenseanlegg spillvann Volda, detaljstudie (Norconsult)
- Forstudie RA Vikeneset + tilleggsnotat (Asplan Viak)
- Grunnvassundersøkingar i Vassbotnen (NGU-2007)

4 Utvikling og utfordringar

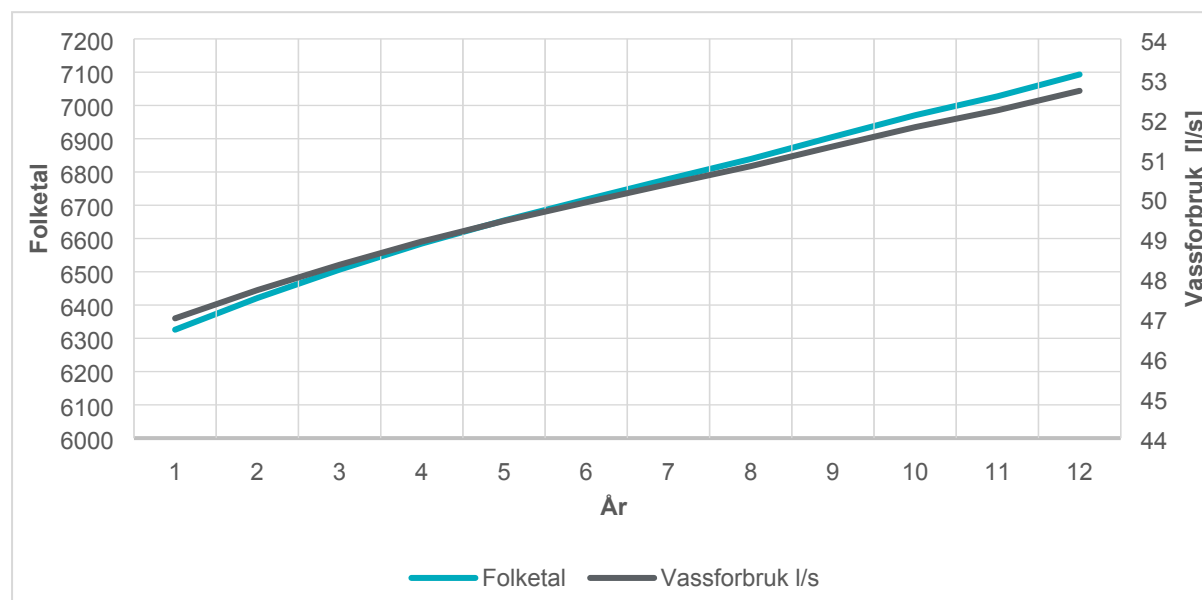
4.1 Utvikling

Folketalet i Volda kommune på 9000 er stigande, og det er venta at tala held fram med å stige. Det er i Volda sentrum at folketalet har stige mest, medan det har gått tilbake på bygdene. 70 % av innbyggjarane er busett i Volda sentrum. I tillegg er det høgskule med om lag 1800 studentar. Det er uvisst kor mange av desse som er folkeregistrerte i Volda kommune, og med det inngår i folketalet, men ein må rekne med eit noko høgare folketal enn det som er oppgitt av Statistisk sentralbyrå.

Det er i kommuneplanen sin samfunnsdel fokusert på vidare folketalsauke i Volda sentrum og reduksjon av fråflytting i bygdestroka. For vidare arbeid med arealdelen vil det mellom anna bli lagt vekt på avsetting av areal til bustadbygging, fortetting i Volda sentrum og tilrettelegging for spreitt busetting på bygdene.

Ut ifrå desse føresetnadane må ein vente at vassforbruket i Volda sentrum, Mork og Furene aukar, og legge til rette for at vassforsyninga og avløpshandteringa er rusta for å møte desse endringane.

Gitt jamn folketalsutvikling i heile kommunen, og at vassforbruket i Volda sentrum aukar jamt med folketalet, vil utviklinga i folketal og vassforbruk i Volda sentrum kunne sjå ut om lag som i Figur 2.

Figur 2: Utvikling i folketal og vassforbruk i Volda sentrum utan omsyn til studentar. Kjelde: Statistisk sentralbyrå

Det er vedtatt samanslåing av kommunane Volda og Hornindal. I det høvet vil ein måtte legge ned ein del arbeid i å koordinere tenestene knytt til vatn og avløp med tanke på organisering av etatane, handlingsplanar, gebyrutvikling med meir. Vedlagt ligg noko informasjon om leidningsanlegg og anna VA-anlegg frå Hornindal kommune.

4.2 Utfordringar

Volda kommune er ein kommune med mykje spreitt busetting, stor avstand mellom bygdene, og ein topografi som består av bratte fjellsider og brådjupe fjordar med djupn på om lag 500 m. Topografien og avstandane gjer det vanskeleg å knyte bygdene saman med leidningsnett, og det er difor naudsynt å ha mange små anlegg for vassforsyning og avløpshandtering i staden for samlokasjon av større anlegg. Det er resurskrevjande å drifte og vedlikehalde mange små anlegg.

Vedlikehaldsetterslepet på leidningsnettet er stort, spesielt i Volda sentrum, og ein manglar ein tydeleg plan for utskifting av leidningsnettet.

Hovudreinseanlegget på Vikeneset er prega av mykje driftsstans, og avløpet frå Volda sentrum går difor ofte ureinsa rett i sjøen. Elles i kommunen er det mykje spreitt busetting med avløp direkte til sjø, gjerne utan noko form for reinsing, eller via dårleg fungerande septiktankar.

For alle vassverka i kommunen har ein utfordringar med å ha tilstrekkeleg hygienisk tryggleik drikkevannet. For Volda sentrum er det òg pressa kapasitet på reinseprosessane, og til dels vasskjelda.

ROS analysar for vatn er utdaterte og på avløp eksisterar det ikkje ROS analysar. Beredskapsplan for vassverk er ikkje oppdatert sidan 2010 og det eksisterar ikkje beredskapsplan for avløp.

Ingen av dei kommunale vassverka i Volda kommune er godkjente av Mattilsynet.

4.3 Mål

Volda kommune har definert hovudmål for vatn og avløp i kommunen, og hovudplan for VA skal legge til rette for utbygging og utskifting av VA-anlegg slik at desse måla kan nåast.

Vassforsyning:

- Driftssikker vassforsyning med tilfredsstillande trykk, mengd og kvalitet

Avløp:

- Effektiv handtering av spillvatn og overvatn som ikkje skapar helse- og miljøproblem, skadar eigendomar eller medfører ulemper for innbyggjarar
- Tilnærma naturtilstand i vassdrag, grunnvatn og fjord

4.4 Strategi

Det er lista opp nokre strategiar for korleis ein kan nå måla:

- Styrke samarbeidet med nabokommunar
- Samle utslepp og bygge ut reinseanlegg i tettstader og på bygdene
- Rehabiliterer og sanerer vatn- og avløpsnettet som reduserer lekkasjar av både reint og forureina vatn, og innlekkasje av overvatn i spillvassnettet

- Tenkje langsiktig i utbygging av VA-anlegg med tanke på folkevekst og klimaendringar
- Auke bruken av dataovervaking av VA-anlegg
- Forsterke og sikre beredskap knytt mot uvanlege og kritiske hendingar
- Auke samarbeidet med VØR for å betre slamhandtering frå reinseanlegg
- Tenkje på vatn og avløp i alle prosessar frå plan til utføring

5 Eksisterande situasjon

5.1 Vatn

5.1.1 Vassverk

Volda kommune har i dag ti kommunale vassverk. I tillegg finst ei rekke private vassverk. Oversikt over desse finst på teikning H010. Tabell 1 viser oversikt over kommunale vassverk med nokre tilhøyrande nøkkeldata. Alle dei kommunale vassverka har UV som desinfeksjonsmetode. Fleire vassverk får råvatnet frå overflatevatn. Sjølv om aktiviteten i og rundt overflatevasskjeldene er begrensa, er kjeldene så små at ein ikkje kan rekne kjeldene som hygieniske barrierar i seg sjølve. Nøre Bjørkedalen og Berkneset har borebrønn, og råvasskvaliteten der viser seg å vere så god at ein må kunne rekne ei viss barrierehøgde på kjeldene.

Dei andre vassverka er prega av tidvis eller gjennomgåande høgt bakterieinnhald. UV-filtrering gjer at den hygieniske kvaliteten på vatnet som blir levert til forbrukarane har få avvik frå drikkevassforskrifta. Likevel er reinsing med UV avhengig av at UV-strålane trengjer gjennom vatnet. Nokre stader er vatnet så farga at ein kan stille spørsmål ved bruk av UV som desinfeksjonsmetode. I dag er alle vassverka utstyrt med UPS som sikrar jamn straumtilførsel i normaldrift og nedstenging av vassverket ved straumstans. Dette tyder at ein ved straumstans får full stans i produksjonen og ein er avhengig av magasina i høgdebasseng. Det er sett i gong ein prosess med innkjøp av naudstraumsaggregat for å sikre straumforsyninga til vassverka òg under lengre straumstans. Vassverka har gjennomgåande noko låg barrierehøgde, og det er aktuelt å utvide anlegga i åra som kjem. I tillegg er det fuktproblem på mange av anlegga. Ved utviding av reinsetiltaka blir det truleg naudsynt med plassutvidinga, og ein bør då nytte høve til å betre den bygningstekniske biten av vassverka òg. Det må i samråd med Mattilsynet vurderast kva som er naudsynt å utføre av tiltak på vassverka ut ifrå folketal, kostnad og vasskvalitet. Her er det mange faktorar som gjer det vanskeleg å vurdere forventa kostnad på utbyggingar.

Vassverk	Type kjelde/uttak	Hygienisk barriere	Tal på pe tilknytt	Alternativ vassforsyning	Kommentar
Lauvstad	Elv	UV	340	Manuelt utsette pumper	Tidvis mykje partiklar i råvatnet. Høgt fargetal.
Dravlaus	Elv	UV	200	Tankbil	Høgt bakterieinnhald og tidvis mykje partiklar i råvatnet. Kvist og barnåler tettast inntaket.
Steinsvika	Oppkome frå morenefot	UV	50	Tankbil	Låg pH og høgt bakterieinnhald i råvatnet

Straumshamn	Open innsjø Litledalsvatnet	UV	90	Tankbil	Låg pH og høgt bakterieinnhald i råvatnet
Søre Bjørkedalen	Elv	UV	75	Tankbil	Bakteriar i alle prøver tatt frå 2011-2016
Nøre Bjørkedalen	Borebrønn	UV		Tankbil	God råvasskvalitet.
Fyrde	Elv (rørgate frå kraftverk)	UV	150	Kum for innsetting av pumper	Mykje bakteriar i råvatnet
Hjartåbygda	Borebrønn i fjell	UV	50	Tankbil	Tidvis mykje bakteriar i råvatnet
Dinglavatnet	Open innsjø	UV	7 500		Tidvis høgt fargetal på råvatnet
Berkneset	Borebrønn i fjell	UV	160	Tankbil	God råvasskvalitet.

Tabell 1: Kommunale vassverk

5.1.1.1 Dinglavatnet

Dinglavatnet er eksisterande hovudvasskjelde for Volda sentrum. Råvatnet frå Dinglavatnet går gjennom grovsiler og får seinka pH ved tilsetjing av CO₂ før det går gjennom marmorfilter for å auke alkaliteten. Til slutt går vatnet gjennom UV-filter og til eit reintvassbasseng. Reintvassbassenget har eit volum på 1800 m³, noko som tilsvarer om lag 12 timars forbruk. Kapasiteten på reinseanlegget er på 47 l/s, medan ein går ut ifrå at vasskjelda kan tole uttak på 63 l/s over tid. Det er gjennomført ROS-analyse for vassverket, og det ligg føre ein beredskapsplan som skal sikre trygg forsyning ved bortfall av vassforsyninga.

Det er jamleg tatt prøver av råvasskvaliteten på vatnet av forskjellige parametrar. I Tabell 2 er det lista opp kva analyser som er gjort, kva grenseverdiane er hjå forbrukar, og korleis tilstanden er på vatnet ut ifrå analysane. Fargetalet ligg i all hovudsak under grenseverdi på 20 mgPt/l, men med UV som desinfeksjonsmetode ville det vore gunstig med fleire målingar under 10 mgPt/l.

Analyse	Grenseverdi hjá forbrukar	Tilstand	Merknad
Farge [mgPt/l]	20	Middels god Hovudtyngd av målingar frå 5- 15 mgPt/l Enkeltstående målingar over grenseverdi.	
Turbiditet [FNU]	1	God Éi måling over grenseverdi.	
E-koli og koliforme bakteriar [/100ml]	0	Middels god Fleire periodar med E-koli og koliforme bakteriar i råvatnet.	UV som desinfeksjon gir normalt godt vern mot bakteriar.
Kimtal [/ml]	100	Middels god Om lag 1/3 av prøvene over grenseverdi.	UV som desinfeksjon gir normalt godt vern mot bakteriar.
Konduktivitet [mS/m]	250	God Ingen målingar over 10 mS/m	

pH	6,5-9,5	God Dei fleste måleverdiane ligg mellom 6,0 og 6,5.	pH blir redusert vidare før vatnet går gjennom marmorfilteret.
UV-transmisjon [%]	>40	God Alle verdiar godt over grenseverdi.	Noko synkende trend

Tabell 2: Analyser av råvasskvaliteten frå Dinglavatnet

Som ein kan lese av Tabell 1, har ein berre éin hygienisk barriere for Dinglavatnet, og ein manglar reservevasskjelde til området Volda sentrum. Det er bedt om ein uttale frå mattilsynet om bruk av to UV-filter i serie som to hygieniske barrierar, og Mattilsynet er kritisk til dette grunna høge fargetal. Mattilsynet har foreslått klorering, men kommunen ser negativt på kombinasjonen klor og humus som gir uynskte restprodukt og jordsmak av vatnet. Ozonering og membranfiltrering vil føre med seg auka vassforbruk som kjelda kanskje ikkje toler med tanke på framtidig vassforbruk. Vatnet er lite og grunt, og kjelda i seg sjølv tilfredsstiller ikkje krav til hygienisk barriere, som ein kan sjå av bakterieinnhaldet på råvatnet.

For reservevasskjelde ser ein på moglegheiter til å knyte seg saman med vassforsyninga til Ørsta kommune. Ørsta kommune kan opplyse om at dei kan levere ca. 30 % av normalforbruket i Volda sentrum. Samankopling med Ørsta vil difor ikkje kunne gi ei fullstendig reservevassforsyning.

Det er to dammar som vart etablert for å demme opp vatnet for drikkevassforsyning. NVE kan etter synfaring opplyse om at dammane ikkje oppfyller gjeldande krav til fyllingsdammar, og det er rekna med at ein må gjere utbetringar på desse dei komande åra.

5.1.1.2 Lauvstad

Lauvstad vassverk har grovsil og partikkelfilter som forbehandling av vatnet før det får til UV-desinfeksjon. Råvasskvaliteten har høgt fargetal, om lag $\frac{1}{4}$ av alle målingane som er gjort ligg over grenseverdi. Når ein samstundes får registrert høge verdiar for alle analyserte bakteriar, bør ein vurdere om UV-desinfeksjon åleine er tilstrekkeleg eller riktig desinfeksjonsmetode. Ein har fleire målingar der UV-transmisjonen er under 30 %, og dette heng i stor grad saman med høge fargetal. Dette fører til lågare effekt av UV-desinfeksjonen. Samstundes som ein har høge fargetal og låg UV-transmisjon har ein ofte dei høgaste verdiane for bakteriar, og sannsynet for vassborne sjukdomsutbrot vil vere til stades. pH på råvatnet er for nesten alle målingane lågare enn grenseverdi på 6,5 ut til forbrukar, og blir heller ikkje justert gjennom vassverket. Det er gjennomført ROS-analyse for vassverket, og det ligg føre ein beredskapsplan som skal sikre trygg forsyning ved bortfall av vassforsyninga.

Inntaket for Lauvstad vassverk er lite og ustabilt, og tek til tider inn store mengder kvist, barnåler og lauv. På vinterstid har inntaket lett for å fryse til, og reservevatn blir levert ved at pumper manuelt blir sett ned i Ulvestadelva av kommunen sitt driftspersonell. Slik elva og omgivnadane ser ut er det vanskeleg å sikre personell tilstrekkeleg under dette arbeidet. Glatte, islagte steinar og kaldt vatn fører til auka risiko for alvorlege skader.

5.1.1.3 Dravlaus

På Dravlaus går råvatnet rett inn på UV-filteret utan noko form for forbehandling. Råvatnet har låg pH og høge bakterietal. Fargetala er stort sett lågare enn 10 mgPt/l, og ein kan rekne med at UV-filteret har god desinfiserande effekt.

I høve bygginga av Dravlaus kraftverk er det avtalt nytt vassinntak via kraftverket. Ein har i dag utfordringar med drifta av eksisterande inntak, då kvist og barnåler tettar att inntaket. Det er lagt til rette for kommunal tilknytning i kraftverket, men alle koplingar er ikkje gjort. Det er lagt leidning frå kraftverket og opp til Konehaugen. Vidare må Dravlauselva kryssast for tilkopling mot eksisterande leidning. Sjå teikning H014.

5.1.1.4 Steinsvika

Steinsvika vassverk har inga forbehandling før UV-filtra. Råvasskvaliteten er stort sett god med fargetal under 5 mgPt/l, få målingar med E-koli, og UV-transmisjon for det meste over 80 %. Ein kan gå ut ifrå at UV-filteret gir god effekt mot det noko høge nivået av bakteriar. pH er noko låg.

5.1.1.5 Straumshamn

Straumshamn vassverk har marmorfilter før UV-filter, og ein får med det justert opp pH før vatnet går til forbrukar. Fargetalet er noko høgt, men ligg stort sett under 15 mgPt/l og har ein middelværde på 9 mgPt/l. Det er ofte påviste bakteriar i råvatnet.

Vassverket her ligg ved Botnaberget med forsyning frå vasskjelde Litledalsvatnet.

Det er gjennomført ROS-analyse for vassverket, og det ligg føre ein beredskapsplan som skal sikre trygg forsyning ved bortfall av vassforsyninga.

5.1.1.6 Søre Bjørkedalen

Søre Bjørkedalen vassverk har inga forbehandling av vatnet før det går gjennom UV-filteret. pH er stort sett innanfor grenseverdiane og fargetalet er lågt. UV-filter vil normalt god desinfiserande effekt mot det noko høge innhaldet av bakteriar.

5.1.1.7 Nøre Bjørkedalen

Nøre Bjørkedalen vassverk fører råvatnet rett inn på UV-filter. Vatnet har noko høg pH, men er elles av god kvalitet med fargetal stort sett under 5 mgPt/l og få innslag av bakteriar.

5.1.1.8 Fyrde

Fyrde vassverk har berre eitt UV-filter, og vil med det vere noko sårbar om dette skulle falle ut. Fargetala er låge, under 7 mgPt/l, som gir høg UV-transmisjon og god effekt av UV-filteret. Det er stadig påvist koliforme bakteriar, men E-koli blir berre målt i enkelttilfelle.

Fyrde har reintvassbasseng som ligg nærme sentrum og så lågt at abonnentar som ligg nærme vassverket mistar vatnet ved stans i vassproduksjonen, som til dømes ved straumbrot. Ved behov for klorering av vatnet er det vanskeleg å få til den naudsynte reaksjonstida før vatnet når abonnentar.

Frå eksisterande vassverk har vassleidninga dimensjon på 90 mm. Ved brannsløkking vil det vere naudsynt å tappe vatn frå høgdebassenget i sentrum for å få tilstrekkeleg mengd sløkkevatn.

5.1.1.9 Hjartåbygda

Hjartåbygda vassverk har per i dag sandfilter, partikkelfilter og avherdingsfilter før UV-filtrering. Anlegget har store driftsproblem spesielt med avherdingsanlegget, og det blir vurdert om ein skal byte ut dette. Råvatnet har stort sett god kvalitet med berre sporadiske funn av E-koli, med noko hyppigare funn av andre bakteriar.

5.1.1.10 Berkneset

Berkneset vassverk har berre UV-filter. Vasskvaliteten er god med låge fargetal, høg UV-transmisjon og få funn av E-koli. Frå seinsommar til seinhaust blir det tatt nokre prøver med funn av bakteriar. Vår og sommar er bakterietala på null.

5.1.1.11 Private vassverk

Det finst fleire private vassverk i kommunen, der fleire forsyner meir enn 50 pe, og er difor søknadspliktige overfor Mattilsynet. Vassverk som forsyner mindre enn 50 pe vil òg vere søknadspliktige om dei forsyner helseinstitusjonar, skular eller barnehagar. Det er funne noko informasjon om dei største vassverka gjennom Mattilsynet. Kommunen har ikkje dokumentasjon på drift for dei private vassverka. Tabell 3 er difor noko mangelfull. I lys av dei pliktene kommunen har for vassforsyning til alle innbyggjarane i kommunen, vil det vere viktig for kommunen å få betre oversikt over dei private vassverka. Til dømes vil branntryggleiken i område med private vassverk bli betra om ein har kontroll på kvar det er plassert brannvassuttak.

Kommunen bør i framtida få tilgang til data på leveringskvaliteten frå dei private vassverka, samt oversikt på forhold med leveransen og sikkerheita.

Vassverk	Type kjelde/uttak	Tal på pe tilknytt	Reservevatn
Dalsbygda	2 stk. borebrønn i fjell	90	
Folkestad	Kjeldeutspring	600	
Helset		<50	
Høydalen		<50	
Kalvatn		<50	
Mork	2 stk. borebrønn i fjell	80	Tilknytt kommunalt nett
Eikrem		<50	

Haukåsen

<50

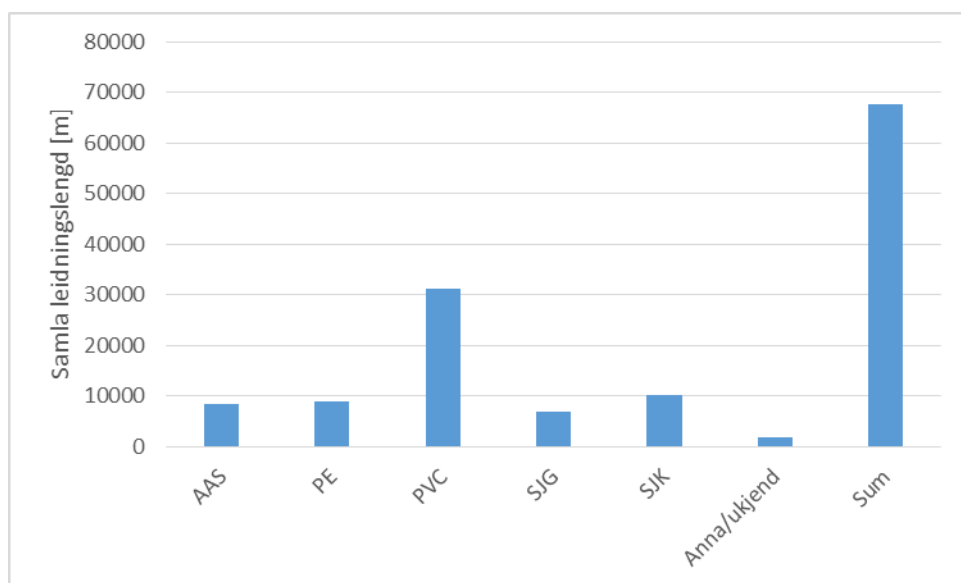
Tabell 3: Oversikt over private vassverk.

5.1.2 Leidningsnett

Vassleidningsnettet i Volda sentrum består av om lag 68 km vassleidning, der om lag halvparten er lagt i PVC. Samansettinga av materiale for vassleidningsnettet er vist i Figur 3, der ein kan sjå at det finst i underkant av 10 km eternitleidningar, og 7 km grått støypejern. Spesielt leidningsstrekke med grått støypejern har vore kjelde til lekkasjar på leidningsnettet, men òg store delar av det resterande leidningsnettet byrjar å bli gammalt og modent for utskifting.

Leidningsbrot førekjem hyppig og fører til at ein må rykke ut og reparere skadane. Dette er ressurskrevjande og lite forutsigbart. Ein har òg opplevd at heile høgdebasseng er blitt tømt i tilfelle med leidningsbrot, då ingen av høgdebassenga har ventilar som stenger seg når vasstraumen blir for stor ut. Dette fører til at ein raskt kan stå utan vatn ved brot på leidningar, og at ein ikkje har den reservekapasiteten som ein mellom anna bygger høgdebasseng for å skaffe.

Vassleidningsnettet har i all hovudsak dimensjon 150/160. Nokre leidningar, spesielt mellom trykksoner er lagt med dimensjon 200. Dette inkluderer òg overføringsleidning til Mork/Furene.

Figur 3: Materialsamansetting for vassleidningsnettet i Volda sentrum

I bygdestrøka er det i hovudsak lagt PVC-leidningar for vatn, og ein reknar ikkje med behov for utskifting av desse i planperioden.

5.1.3 Brannvatn

Kommunen er pålagt å bygge ut brannvassforsyning i område der ein godkjenner utbygging, og dette er kommunen sitt ansvar. Slik praksis har vore fram til no, har det vore noko tilfeldig om forsyninga av brannvatn har blitt ivarettatt. Volda kommune har ein nettmodell av vassleidningssystemet som kan brukast til enkel simulering av brannvassuttak før ein gir løyve til ny utbygging. Denne bør brukast aktivt for å få betre kontroll på flaskehalsar på vassleidningsnettet.

Det er ikkje gjort køyringar av leidningsnettet for å berekne brannvasskapasiteten i kommunen, men ut ifrå leidningsnettet i Volda sentrum med fleire ringleidningssystem, er det grunn til å tru at nettet i hovudsak skal tole brannvassuttak til bustadforemål på 20 l/s. Likevel er det i perifere sentrumsområde allereie registrert noko dårleg brannvassdekning. I sentrums- og industriområde og for bustadblokker stig kravet til brannvatn til 50 l/s, og normalt er det ikkje anbefalt å bruke dimensjon 160 mm i slike høve. I Volda sentrum er kapasiteten og dekninga dårleg i enkelte områder, og dette må fokuserast på ved utskifting av leidningsnett i åra som kjem.

På bygdene er det opplyst om at brannvasskapasiteten til bustadfelt stort sett grei, men ein har opplevd at ein manglar vatn i område med større bygningar i spreidde bygdestrok.

Brannmannskapet har med seg digitalt leidningsnett i bilen, og opplyser om at dette er til stor nytte. For private vassverk manglar ein informasjon om leidningsnettet, og det er noko meir utfordrande å finne uttakspunkt for brannvatn der. Dette viser verdien av eit godt, ajourført, digitalt leidningsnett.

5.2 Spillvatn

5.2.1 Reinseanlegg for Volda sentrum

Eksisterande hovudreinseanlegg ligg på Vikeneset i Volda sentrum. Anlegget er frå 1999, og består av eit silanlegg med to rørsiler av typen Masko-Zoll. Eksisterande anlegg er dimensjonert for 7500 PE. Drifta av anlegget er utfordrande med store mengder framandvatn og sand og grus som slit hol på silduken. Anlegget er ofte sett fullstendig utav drift, mellom anna grunna sein leveranse av reservedelar, og avløp frå heile Volda sentrum går då direkte til sjø utan noko form for reinsing. Sjølv når det er normal drift på anlegget slit ein med å oppfylle krava til reinsing etter forureiningsforskrifta § 13-8:

- a) 20% reduksjon av SS-mengden i avløpsvannet beregnet som årlig middelferd av det som blir tilført renseanlegget
- b) 100 mg SS/l ved utslipp beregnet som årlig middelferd,
- c) sil med lysåpning på maks 1 mm, eller
- d) slamavskiller utformet i samsvar med § 13-11.

Reinseanlegget står for utskifting og det er gjort fleire utgreiingar av forslag til plassering og utforming av nytt reinseanlegg. Det er i det høvet sett på moglegheiter for å samle avløp frå Mork og Furene i same reinseanlegg som Volda sentrum. Mork og Furene har i dag inga form for reinsing og ein reknar med ei framtidig belastning tilsvarande 2000 pe. Andre stader ein har sett på for plassering av reinseanlegget er i fjellhall på Juliaberget, Klippa og å

behalde plassering på Vikeneset. Det er også av kommunen vurdert alternativt daganlegg Juliaberget.

5.2.2 Reinseløysingar for bygdene

Tradisjonelt har ein ført avløp direkte til sjø utan noko form for reinsing. Denne løysinga i kombinasjon med spreitt busetting har ført til mange punktutslepp som fører til lokal forureining og påverknad på miljøet. I områda mellom Folkestad og Bjørneset er kommunale utslepp samla og ført via slamavskiljarar til sjø. Private utslepp er pålagd det same. Desse tiltaka har ført til at talet på direkteutslepp til sjø dei siste åra er gått ned. Område som framleis har direkteutslepp til sjø, der samling av utslepp er planlagt å halde fram er Lauvstad, Dravlaus, Steinsvika, Fyrde og Berknes/Lid.

Under bygging av Kvivsvegen vart det lagt spillvassleidning for samling av avløp frå Kalvvatn i eit eventuelt nytt reinseanlegg i Fyrde.

I EU sitt vassdirektiv er det eit uttalt mål om god tilstand på alle vassførekomstar innan utgangen av 2021. Jamfør kapittel om vassmiljø finst det lite data på tilstanden på vassførekomstane i kommunen, og opprydding av utslepp frå spreitt avløp bør difor vente til ein har henta inn tilstrekkeleg med informasjon for å vurdere tiltak.

5.2.3 Leidningsnett

Store delar av avløpssystemet i nedre delar av Volda sentrum er utført som fellessystem med utløp anten til silanlegget på Vikeneset eller direkte til sjø. Dei seinare åra er mykje av fellessystemet i sentrum skifta ut med separatsystem. Private tilknytingar er ikkje sanerte, og blir difor ført inn på spillvassnettet som fellessystem. Ein ser difor liten effekt på spillvassmengdene av det separeringsarbeidet som er gjort. Det er planlagt å sende ut pålegg til privatpersonar om å sanere kloakken på privat grunn med frist på to år. I områda over Volda sentrum er avløpsnettet utført som separatsystem. Mykje av leidningsnettet er gammalt, og utette avløpsleidningar fører til store mengder framandvatn som unødig blir ført til reinsing.

5.3 Overvatn

Det går fleire elver gjennom Volda sentrum. Volda kommune har hatt eit velfungerande system for overvatn der ein har ført overvatn i avskjerande grøfter til desse elvene. Dette har redusert belastninga frå overvatn på fellessystemet. Noko overvatn blir likevel ført til fellesleidningar som dei seinare åra har ført med seg nokre problem i dei lågaste områda i Volda sentrum. Enkelte eksisterande overvassleidningar har pressa kapasitet, truleg grunna meir utbygging i høgareliggande områder og auka nedbørsmengd.

Dimensjonerande nedbør med 50 års returperiode over 10 minutt på 86,5 l/s*ha. Eksisterande leidningsnett er ikkje dimensjonert for dette, og det er uvisst kor mykje kapasitet det er på elvene i forhold til oppdaterte dimensjonerande vassmengder. Det er sett i gong eit prosjekt for kartlegging av kapasiteten på elvene ut ifrå 200-årsflaum og 40 %

klimapåslag. Det vil vidare bli fokusert på å utbetre flaskehalsar i elvene, og sikre flaumutsette stader.

5.4 Digitalt leidningskart

Gjennom arbeidet med skildring av eksisterande situasjon for leidningsnett i Volda kommune er det undersøkt kva type relevant data som finst i det digitale leidningsnett. Kvaliteten på dei oppgitte verdiane er ikkje undersøkt. Eit godt digitalt leidningskartverk forenkler forvalting, drift og vedlikehald av vatn- og avløpsanlegga og aukar kvaliteten på planlegging, prosjektering, dokumentasjon, rapportering og kommunal saksbehandling med meir. Dei komande åra med omfattande utskifting av eksisterande leidningar vil auke verdien av eit godt digitalt leidningskart, då dette gjer beslutninga om kva leidningar som skal skiftast ut enklare.

Dei fleste leidningane i leidningskartet inneheld materiale og dimensjon. Om det er kommunal eller privat drift på leidningane er òg godt dokumentert. Det er store manglar på høgder som igjen gjer det vanskeleg å få oversikt over korleis leidningsnett fungerer. Data for leggeår er fullstendig fråverande på leidningane, og det gjer det difor vanskeleg å peike på kvar ein skal konsentrere arbeidet med utskifting. Nokre leggeår er oppgitt på kummane, men dette er òg mangelfullt. Det finst ingen data på kva leidningar som er pumpeleidningar.

Fleire stader viser leidningskartet feil symbol på den typen leidning som faktisk ligg i grøfta. Dette fører til at det er vanskeleg å forstå korleis leidningsnett fungerer.

5.5 Vassmiljø

5.5.1 Vassforskrifta, Vann-nett og Vannmiljø

Vassforskrifta vart vedteke i 2007 og gjennomfører EUs vassdirektiv i norsk rett. Forskrifta er fastsett i medhald av forureiningslova, plan- og bygningslova og vassressurslova. Forskrifta fastsett miljømål for alle vassførekomstar (innsjø, elv/bekk, kystvatn og grunnvatn) og tidsfrist for når måla skal vere nådd. Det generelle miljømålet er *god økologisk tilstand* i trå med nærmare oppgitt kriteria i forskrift og rettleingar. Forskrifta skildrar òg ein omfattande planprosess med 6 års syklusar som skal gjennomførast for at måla skal bli nådd.

Norge er delt inn i 18 vassregionar. Kvar vassregion består av ei rekke mindre vassområde. Alle er inndelt etter nedbørfeltgrenser. Volda kommune ligg i vassområde Søre Sunnmøre i Møre og Romsdal vassregion der Møre og Romsdal fylkeskommune er vassregionmynde.

Regjeringa godkjende i 2016 dei regionale vassforvaltingsplanane. Desse planane gjeld for perioden 2016 til 2021. Planane er omfattande dokument, men dei gir i korte trekk juridisk bindande miljømål som skal vere nådd innan ein frist sett i planen. Planane peiker òg på moglege tiltak, men dei føreslåtte tiltaka er ikkje juridisk bindande. Kvar sektor (jordbruk, kommune/avløp, samferdsel/veg/jernbane/båt, fiskeri/havbruk) som påverkar vassmiljøet slik at målet ikkje blir nådd er likevel forplikta til å setje i verk tiltak slik at måla kan nåast innan fristen.

Tiltaka kan delast inn i to hovudgrupper. Gruppe éin er tiltak som har heimmel i eksisterande lovverk. Eit døme her er forureiningslova med forskrifter og krav den stiller til reinsing av avløp. Gruppe to er tiltak som ikkje har slik lovheimmel, men som likevel må gjennomførast for at måla skal nåast.

Den nettbaserte databasen Vann-nett (www.vann-nett.no) er forvaltingsverktøyet. Her ligg mellom anna kart over vassførekomstane og kunnskap om miljøtilstand, påverknader, miljømål og forslag til tiltak.

Eit viktig supplement til Vann-nett er den nettbaserte databasen Vannmiljø (<http://vannmiljo.miljodirektoratet.no/>). Dette er ein sentral database for lagring av data om vatn. Dette er i hovudsak fysisk/kjemiske data, men òg etter kvart mykje data på biologiske kvalitetselement.

5.5.2 Vassførekomstar, tilstand og risiko i Volda kommune

I forvaltningsdatabasen Vann-nett (NVE, 2017) er det registrert 121 vassførekomstar i Volda kommune (figur 4). Det er 83 elver/bekkar, 27 innsjøar og 11 kystvassførekomstar. Av desse er 6 bekkar/elver og 8 innsjøar registrert som sterkt modifiserte (SMVF). Det vil som regel seie at vassføringa er sterkt påverka av vasskraftanlegg eller anna vassuttak. Det er ikkje registret større kjente førekomstar av grunnvatn i lausmassar, men det kan likevel vere i alle fall mindre førekomstar lokalt.

Administrativ informasjon

Vannregionmyndighet

Vannregion

Vannområde

Areal (km²) 659,45

Vassdragsområde

Registrerte vannforekomster

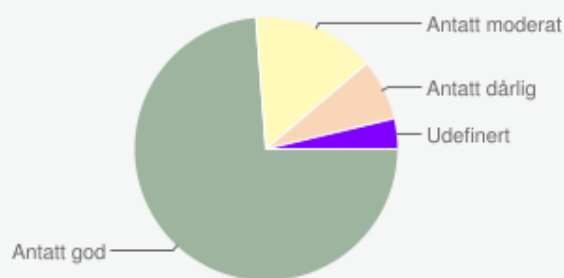
Vanntype	Antall	SMVF	Størrelse
Elv og bekkefelt	83	6	1222,43 Km
Innsjøer	27	8	16,51 Km ²
Kyst	11	0	189,68 Km ²
Brakkvann	0	0	0 Km ²
Grunnvann	0	0	0 Km ²
Antall vannforekomster totalt	121	14	

Figur 4. Registrerte vassførekomstar i Volda kommune. Kjelde: www.vann-nett.no, januar 2017.

Klassifiseringa av tilstand viser at om lag 74% av vassførekomstane er i antatt god tilstand, 15 % i antatt moderat tilstand og 7,5 % i antatt dårleg tilstand (figur 5). Omgrepet «Antatt» brukast der det ikkje er lagt tilstrekkeleg med reelle data til grunn for klassifiseringa, berre såkalla påverknadsanalyse, ekspertvurderingar eller lokal kunnskap.

Økologisk tilstand, alle overflatevann

Tilstand	Antall	Prosent
Svært god	0	0
Antatt svært god	0	0
God	0	0
Antatt god	79	73,8
Moderat	0	0
Antatt moderat	16	15
Dårlig	0	0
Antatt dårlig	8	7,5
Svært dårlig	0	0
Antatt svært dårlig	0	0
Udefinert	0	0
Udefinert	4	3,7

Figur 5. Tilstandsklassar for vassførekomstane i Volda kommune. «Antatt» betyr at det ikkje er lagt klassifiserbare data til grunn for fastsetting av tilstand. Kjelde: www.vann-nett.no, januar 2017.

I Vann-nett er det oppgitt at 36 vassførekomstane står i risiko for ikkje å oppnå miljømålet. Dei fleste er som følge av vasskraft eller anna vassuttak som påverkar fisk. Det er eit høgare tal enn dei vassførekomstane som ikkje er i god tilstand i dag (16 + 8 = 24). Ein bør ikkje legge vesentleg vekt på dette talet då opplysningane i Vann-nett for Volda kommune ikkje er godt gjennomarbeidd.

Kjemisk tilstand er ikkje sett for nokre av vassførekomstane.

5.5.3 Vassmiljødata i Volda kommune

Databasen Vannmiljø (<http://vannmiljo.miljodirektoratet.no/>) er den offentlege databasen for lagring av data om vassmiljø. Alle nye data som vert samla inn med bruk av statlege midlar skal leggst her. Det blir òg oppfordra til at eldre data blir lagt inn. Figur 6 viser kart over såkalla vasslokalitetar (mørk blå avgrensing). Dette er lokalitetar det er knytt data til. Tabell 4 gjev ei kort oppsummering av tal på lokalitetar og kva data ein i hovudsak finn.

Vi ser at det er flest vasslokalitetar i innsjøar og færrest i kystvatn. Grunnen til at det er fleire innsjølokalitetar registrert som flate her enn i Vann-nett er at ikkje alle innsjøar i Vann-nett er registrert som eigen vassførekomst.

Det er i hovudsak særst lite eller ingen data på fysiske eller kjemiske parametarar bortsett frå i dei 5 lokalitetane i kystvatn. Data er i all hovudsak knytt til fisk, botndyr, elvemusling og eventuelle andre artar i innsjø og elv.

Ein må forvente at Volda kommune eller dei med private drikkevasskjelder har noko data for sine vasskjelder. Det kan òg vere andre overvaksingsdata som ikkje er lagt inn i databasen.

Figur 6. Kart med vasslokalitetar i Volda kommune. Mørke blå ringar er punktlokalitetar med data. Mørke blå omriss av innsjøar viser at det kan finnas data som i større grad er knytt til heile innsjøvolumet.

Vasskategori	Tal på vasslokalitetar med data	Kommentar
Kyst	5	Dei 4 lokalitetane utanfor Sandvika er overvåkingsstasjonar for akvakulturanlegg. Her ligg det mellom anna ei rekke data for tungmetall, biologiske data og biologiske indeksar og noko på næringsstoff, forsuring og oksygenforhold. Det ligg òg ein lokalitet utanfor ferjekaia i Volda. Her er det data på nokre tungmetall.
Innsjø	65 (8)	8 vasslokalitetar er punkt i kartet. 57 lokalitetar er data knytt til innsjøflate. Dei fleste data knytt til innsjøflate er data om fisk og fiskebestandar.
Bekk/elv	11	Mellom anna 2 lokalitetar i Øyraelva, 3 i Fyrdselva, 2 i Kilselva, 1 i Børelva og 1 i Folkestadelva. Registrerte data varierer mellom stasjonane, men er i all hovudsak førekomst av artar, noko botndyr samt noko bakteriar. Det er få eller ingen data på vasskjemi.

Tabell 4: Oppsummering av vasslokaliteter i Vannmiljø for Volda kommune.

5.5.4 Vassførekomst som kan vere påverka av avløpsanlegg

Det er svært lite data om påverknad i Vann-nett og det er ikkje fysiske eller kjemiske data i Vannmiljø som kan seie noko om ein vassførekomst er påverka av avløp eller ikkje. Vi har difor vald ut vassførekomst knytt til tettstader der VA-planen omtalar kommunale vatn og avløpsanlegg. Desse vassførekomstane er omtalt kort basert på registreringar i Vann-nett og egne vurderingar gjort i dette oppdraget (sjå vedlegg 1).

5.5.5 Vassførekomst som ikkje blir påverka av avløpsanlegg

Det er ikkje gått igjennom dei andre vassførekomstane som ikkje er omtalt over. Ein kan forvente at dei har same eller lågare kunnskapsnivå med tanke på tilstand og påverknad. Samstundes er det rimeleg å tru at dei aller fleste er i god tilstand med tanke på vasskjemi, men at enkelte som for eksempel er påverka av vasskraft eller anna årsak til redusert vassføring har dårlegare biologisk tilstand.

5.5.6 Vassførekomst som blir påverka av anlegg for vassforsyning

Nokre vassførekomst er påverka av anlegg for uttak av drikkevatt. Dette kan vere dammar eller inntaksdammar i innsjø, elv eller bekk. Slike anlegg kan påverke vasstand eller vassføring og hindre vandring av fisk. Denne type tiltak gjer at vassførekomsten kan ha blitt klassifisert som sterkt modifisert vassførekomst (SMVF), men det påverkar sjeldan vasskvaliteten, i alle fall ikkje oppstraums vassinntaket. Dersom det er stor påverknad av forureining nedstraums eit vassinntak kan resipientkapasiteten bli lågare og forureininga bli uakseptabel høg.

Det er ikkje funne informasjon om at uttak av drikkevatt gir uakseptable nivå av forureining i vassførekomstane.

Nokre anlegg er grunnvassbrønner. Desse påverkar i liten grad overflatevatn.

Vi legg til grunn at vasskvaliteten i drikkevasskjeldene blir overvaka i eigne program og går ikkje nærare inn på dette her.

5.5.7 Vassførekomst og påverknad frå landbruk

Det er i liten grad registrert påverknad frå landbruk i vassførekomstane. Det er likevel truleg at enkelte mindre vassførekomst kan vere påverka. Sidan det er lite eller ingen vasskjemiske data frå vassførekomstane er det vanskeleg å peike på spesielle utfordringar knytt til landbruk.

I følgje Børild Skåra på landbrukskontoret gjennomførte landbruket frå 1980-tallet og fram til ca. 2000 ei rekke tiltak for å hindre utslepp frå punktkjelder som mellom anna gjødsellager og silopressaft. Etter den tid har det vore meir fokus på spreiding av husdyrgjødsel, både tidspunkt og mengd. Det er mellom anna krav til spreieareal og gjødselplan tilpassa areala ein driv.

5.5.8 Innspel til tiltak i avløpsplanen

Det er ikkje data i Vann-nett eller Vannmiljø som tyder på at det er større kjende utfordringar med forureining av vassførekomst i Volda. Dette kan skuldast at Vann-nett på langt nær er jobba så mykje med at det gir eit reelt bilete av situasjonen. Men det kan òg vere eit teikn på at tilhøva er ganske gode i dei fleste vassførekomstane med tanke på forureining.

Det bør vurderast å starte eit overvakingsprogram for utvalde vassførekomst. Føremålet er å få avklart om dei er påverka av avløp i så stor grad at miljømålet ikkje blir nådd. Aktuelle vassførekomst for ei slik overvaking er Rotevatnet, Storelva/Øyrelva, bekkane gjennom Volda (Håmyrelva, Heltneelva og elva mellom desse), Sagelva ved Mork/Furene, Fyrdselva, Kilspollen og Bjørkedalsvatnet.

Andre kandidatar som kan vurderast er Folkestadelva, Vassbakkkelva/Tungeelva, Dravlauselva, Ulvestadelva eller andre vassførekomst med kjende påverknadar får avløp eller industri. Det bør òg vurderast om utvalde fjordar skal undersøkast for næringsstoff dersom ein trur dei kan vere for sterkt påverka.

Aktuelle parametarar for å identifisere påverknad frå avløp i ferskvatn bør minimum vere; totalt nitrogen (N-TOT), totalt fosfor (P-TOT) og E.coli. Andre parametarar kan kome i tillegg dersom ein mistenkjer andre kjelder til forureining.

Før ein set i gong eit overvakingsprogram bør ein rådføre seg med koordinator for vassområdet og eventuelt Fylkesmannen. Ein kan då sikre at ein gjennomfører eit opplegg som tener fleire partar. Alle nye data bør leggest inn i Vannmiljø.

6 Vatn

6.1 Målsetting

Hovudmål:

- Driftssikker vassforsyning med tilfredsstillande trykk og vasskvalitet

Delmål:

- Vassforsyninga i Volda kommune skal møte Mattilsynet sine krav til mengde og kvalitet
- Det skal sikrast tilfredsstillande naudvassforsyning for alle kommunale vassverk
- Utsifting av 3 % eller ca. 2 km vassleidning i året som reduserer lekkasjar av reint vatn
- Styrke samarbeidet med nabokommunar
- Tilfredsstillande brannvassforsyning, 20 l/s i bustadsområde og 50 l/s i industriområde
- Forsterke og sikre beredskap knytt mot uvanlege og kritiske hendingar

6.2 Vurdering av tiltak

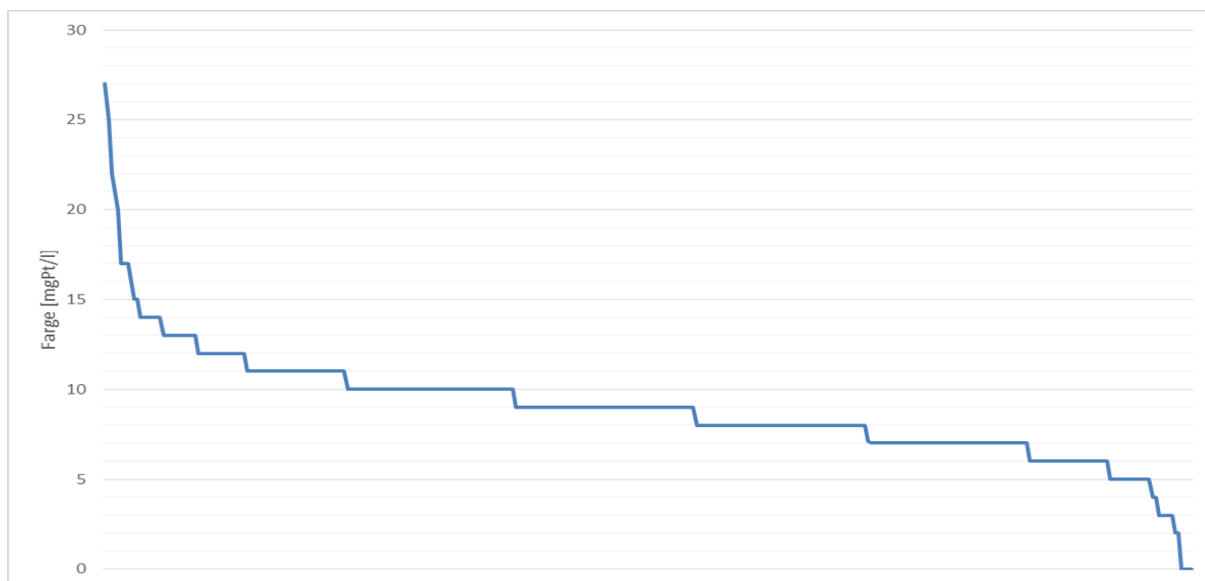
Det er gjort vurderingar av ei rekke tiltak som vil vere med på å løfte kvaliteten på vassforsyninga i Volda kommune, møte krav til mengd og kvalitet og auke forsyningstryggleiken.

6.2.1 Vassreinsing Dinglavatnet

Det at Dinglavatnet berre har éin hygienisk barriere fører med seg uvisse rundt tryggleiken for at vatnet som blir levert forbrukarane er av den kvaliteten som er påkravd. Det er vurdert nokre tiltak som kan auke det hygieniske barrierenivået i trå med Mattilsynet sitt krav. Dei følgjande alternativa vil kome i tillegg til den eksisterande løysinga med UV-filter.

6.2.1.1 UV-filter

Den eksisterande vassreinseløysinga med UV-filter leverer vatn til forbrukarane med god smak og kvalitet. Ein viktig fordel med UV som reinseprosess er at det ikkje forbruker vatn. Det er framleis kapasitet på Dinglavatnet til å møte framtidig vassforbruk, men det kan bli kapasitetsproblem om ein legg opp til auka vassforbruk i vassproduksjonen. Det bør difor vurderast om ein kan få godkjend eit ekstra UV-filter som hygienisk barriere nummer 2. Fargetalet på råvatnet frå Dinglavatnet varierer noko, men ein har sidan år 2000 berre hatt fire målingar over 20 mgPt/l. Middelverdi og median for målingane er 9 mgPt/l, og 95-persentilen ligg på 14 mgPt/l og mindre, sjå Figur 7. UV-transmisjonen ligg alltid over 40 %, som er det kravet som blir sett for desinfeksjon av bakteriesporar. Ein har gode erfaringar med drifta av UV-filter i kommunen. Ulempa med to UV-filter i serie som to hygieniske barrierar er at dei ikkje er uavhengige av kvarandre.

Figur 7: Fargetal frå Dinglavatnet. 337 prøver frå 2000-2016.

6.2.1.2 Ozonering/biofiltrering

Ozonering som reinseprosess drep bakteriar, virus og nokre parasittar. Prosessen fjernar òg farge frå vatnet og gir vatnet god smak og lukt. Ozon blir generert frå lufta og blanda med råvatnet. Etter ei viss kontakttid blir vatnet ført gjennom eit marmorfilter og vidare gjennom eit biofilter. Ozonering/biofiltrering i forkant av UV-filtrering kan gi betre effekt av UV-filtreringa då partiklar og farge blir fjerna frå vatnet før UV-filteret. Å installere eit ozonering/biofiltreringsanlegg vil krevje mykje plass og vere ei stor ombygging av eksisterande anlegg. I tillegg forbruker løysinga vatn gjennom filtrering. Det bør undersøkast nærmare om vassforbruket er innanfor eit akseptabelt nivå med tanke på kapasitet på vasskjelda.

6.2.1.3 Kjemisk felling med sandfilter

Som alternativ til ozonering/biofiltrering kan humusfjerning vere eit aktuelt alternativ, til dømes med kjemisk felling og sandfiltrering. Her finst det kommersielle løysingar som har kontinuerleg drift utan nedetid under tilbakespyling av filteret. Forventa vatn som går til spille er 10-15 % av brukt råvatn. Med ein kapasitet på vasskjelda på 63 l/s, kan ein forvente ca. 53 l/s til vidare vassproduksjon. Ein har med ei slik løysing 10 % kapasitet utover dagens situasjon.

6.2.1.4 Membranfiltrering

Membranfiltrering er eit prinsipp der vatnet med høgt trykk blir pressa gjennom små porer. Metoden er i Noreg brukt mykje som fargefjerning ved at humusmolekyl blir heldt tilbake. Med små nok porer blir det i kombinasjon med desinfeksjon, til dømes UV, rekna som tilstrekkeleg for å oppnå to hygieniske barrierar. Ein må rekne med at 20-30 % av råvatnet går med til vasking og spyling av membranane, og med den kapasiteten som er på Dinglavatnet, blir ikkje dette sett på som eit alternativ.

6.2.1.5 Klorering

Ved tilsetjing av klor til drikkevatnet vil ein kunne få god desinfiserande effekt av bakteriar og virus, mindre på parasittar. Anlegget vil krevje ei mindre investering, og vere rimeleg i drift. Grunna humusinnhaldet i råvatnet frå Dinglavatnet vil ein kunne få uynskt smak og lukt av vatnet og produksjon av desinfeksjonsbiprodukt som følgje av reaksjon mellom klor og humus. Det kjem i dag meldingar frå forbrukarar om vond smak av vatnet etter at ein har brukt klor for desinfeksjon av til dømes høgdebasseng sjølv ved små dosar.

6.2.2 Reservevatn

Det blir arbeidd med samankopling mellom vassverka i Volda og Ørsta. Ved havari i vassforsyninga frå Dinglavatnet, vil forsyning frå Ørsta kunne gi om lag 30 % av naudsynt vassforsyning, men vil ikkje kunne telje som fullstendig reservevassforsyning. Dei to vasskjeldene i Mork blir små i forhold til det behovet ein vil ha for reservevatn, og avstanden til andre vassverk er for stor til at det vil vere naturleg å kople desse saman. Eit notat frå 2013 på ei modellkøyring av leidningsnettet viser at leidningsnettet mellom Ørsta og Volda sentrum skal vere i stand til å levere 20 l/s frå Ørsta, gitt noko ombygging av nettet. Det er vurdert nokre moglegheiter for å skaffe 100 % reservevassforsyning, og dette kan verke vanskeleg. Som eit alternativ bør ein skaffe noko reservevassforsyning samstundes som at ein aukar tryggleiken på den forsyninga ein har i dag.

For å skaffe fullstendig reservevassskjelde for Volda sentrum verkar det naudsynt å etablere ei ny vassskjelde. Det vart i 2007 gjort grunnvassboringar i rundt elvene som renn ut i Rotevatnet i Vassbotnen. Grunnvatnet hadde høgt innhald av jern og mangan, noko som er vanleg ved grunnvatn. Rapporten frå grunnvassboringa konkluderte med at ein burde vurdere fullreinsing av Rotevatnet opp imot grunnvassløysing. Det vart ikkje utført vassuttak over tid, og ein kunne difor ikkje slå fast kapasiteten på grunnvassforsyninga nøyaktig, men det vart anslått til 10-15 l/s. Den låge kapasiteten på ei grunnvassløysing fører til at ein bør samanlikne grunnvassuttak og ei løysing der ein fullreinsar vatn direkte frå Rotevatnet.

Rotevatnet er stort med om lag ti gongar større areal enn Dinglavatnet, og er lett tilgjengeleg med eksisterande infrastruktur i nærleiken av vatnet. Det er jordbruk og bustadfelt i nedbørfeltet i nord, og tilrettelagt for fritidsbruk med tursti, golfbane og badeplass rundt vatnet. Ein kan difor ikkje rekne kjelde og nedbørfelt som hygienisk barriere. Ved bruk av Rotevatnet som vassskjelde må ein legge opp til to reinsetrinn som begge representerer éin hygienisk barriere for at dette skal bli godkjent av Mattilsynet.

6.2.2.1 Samankopling med Ørsta

Med samankopling av vassverka for Volda og Ørsta, vil ein med forholdsvis små grep kunne sikre noko reservevatn for Volda sentrum. Det må leggst om lag 600 meter med ny leidning, og etablerast nokre nye trykkaukingsstasjonar for å kunne forsyne vatn heilt opp til HB2.

6.2.2.2 Ny vassskjelde Rotevatnet

Det er blitt peikt på moglegheiter for fullreinsing av Rotevatnet som ny vassskjelde for Volda sentrum. Dette vil gi store drifts- og investeringskostnader utan at det aukar forsyningstryggleiken betrakteleg, då eksisterande vassskjelde, Dinglavatnet, er del av

nedbørfeltet til Rotevatnet. Ved ei alvorleg forureining av Dinglavatnet, risikerer ein at dette går til eit eventuelt vassverk for Rotevatnet, og forsyningstryggleiken blir difor ikkje så høg som ynskjeleg.

Grunnvassuttak rundt elvene som leiar til Rotevatnet kan vere eit alternativ som supplement til reservevassforsyning frå Ørsta, men vil ikkje gi 100 % reservevassforsyning. Drift- og investeringskostnader vil òg her vere betydelege, men kan vere ei god løysing som kan sikre om lag 60 % reservekapasitet saman med samankopling med Ørsta. Fullskala testpumping med prøvetaking av vasskvaliteten er første steg for å få vurdert om dette er ei løysing som er verdt å satse på. Med denne løysinga kan ein sikre vassforsyning til viktige institusjonar sjølv om Dinglavatnet skulle falle bort. Viser òg til rapport frå NGU-2007 – Grunnvassundersøkingar og borerapportar.

6.2.3 Auke kapasiteten på høgdebassenget HB2

Med dei utfordringane ein har rundt reservevatnet i Volda sentrum, vil det vere fornuftig å utvide naudvassforsyninga som i dag er på 12 timar. Tiltaket bør prioriterast for å auke forsyningstryggleiken for Volda sentrum, og konsekvensane ved utfall av Dinglavatnet blir redusert.

6.2.4 Ny vassleidning til vassverket

Eksisterande vassleidning frå Dinglavatn og til hovudvassverket går det berre ei leidning på det siste, bratte stykket ned til vassverket er lagt i PVC. Ved brot på denne leidninga vil ein ha berre 12 timar på seg før heile Volda sentrum står utan vatn. På vinterstid vil tilkomsten vere problematisk, og 12 timar kan vere for lite for å få reparert eit mogleg brot. Tiltaket med å legge ei ny leidning bør prioriterast for å auke forsyningstryggleiken for Volda sentrum.

6.2.5 Naudstraumsaggregat på kommunale vassverk

Då alle vassverka i kommunen baserer seg på UV som desinfeksjonsmetode, som er avhengig av elektrisitet for å fungere, vil den hygieniske kvaliteten på vatnet hjå forbrukarane vere sårbar for lengre straumbrot. I dag er det berre Dinglavatnet som har naudstraumsaggregat. Det er kjøpt inn fleire naudstraumsaggregat som skal tilkoblust ved dei kommunale vassverka. Det vil ta noko tid før desse er operative og ferdigstilt på alle anlegg.

6.2.6 Nytt inntak for Dravlaus vassverk

Ved etablering av nytt inntak for Dravlaus vassverk vil ein kunne få noko grovsiling av råvatnet gjennom inntaksrist til kraftverket. Dette kan vere med på å heve kvaliteten på råvatnet. Truleg vil ein trenge utvida reinsing og nybygg på vassverket.

6.2.7 Nytt inntak for Lauvstad vassverk

Eit nytt inntak vil føre til sikrare vassforsyning til Lauvstad og fjerne det farlege arbeidet med å setje ut pumper i Ulvestadelva. Eksisterande inntak kan brukast som reserveinntak når nytt

inntak er på plass. Truleg vil ein òg trenge noko utvida reinsing, nybygg og kanskje høgdebasseng.

6.2.8 Samankopling av vassverka Dravlaus og Lauvstad

Både Dravlaus og Lauvstad manglar reservevassforsyning. Med nye inntak for vassverka kan Dravlaus og Lauvstad fungere som gjensidig reservevassforsyning for kvarandre. Ein må då kople saman vassverka som er tenkt med sjøleidning. Behov for trykkaukingsstasjonar må vurderast meir nøye ved detaljering. Grunna nye tiltak med vassinntaka for begge bygder blir samankopling ikkje så aktuelt nærast tid.

6.2.9 Høgdebasseng på Fyrde

Ved å bygge nytt høgdebasseng nærare vassverket i Sunndalen, vil ein sikre vassforsyning til alle òg ved kortare stans i vassproduksjonen. Ved tilfelle der ein treng å klorere vatnet for å oppnå tilstrekkeleg kvalitet på vatnet til forbrukarane, vil ein ved nytt høgdebasseng få den nødvendige reaksjonstida til kloreringa før vatnet går til forbrukarane. I dette høve må det vurderast om ein skal ta eksisterande høgdebasseng i sentrum ut av bruk, og om ein då må legge ny vassleidning frå nytt høgdebasseng for å tilfredsstille krav til brannvassdekning.

6.2.10 Utbetring av dammane på Dinglavatnet

Det er etter synfaring med NVE blitt kommentert at dammane ikkje tilfredsstiller dagens krav til fyllingsdammar. Utbetringar vil difor vere naudsynt i nært føreståande framtid. Sikrings-tiltak rundt vatnet og i tilsigområdet må vurderast for beskyttelse av denne hovudvasskilda.

Nye varslings-og opplysningsskilt er også viktige tiltak.

6.2.11 Fargefjerning på Lauvstad

Det høge fargetalet på Lauvstad fører til at ein ikkje har den naudsynte hygieniske tryggleiken ved bruk av UV-desinfeksjon. Med fargefjerning vil ein oppnå høgare effekt av UV-filtring. Tiltaket blir vurdert gjennomført etter at nytt inntak er etablert, og nye målingar på råvasskvaliteten er gjort. Sjå 6.2.7

6.2.12 Ekstra hygieniske barrierar

Ingen av vassverka har to hygieniske barrierar, som ein er pålagt å ha. Kommunen har god erfaring med UV-filtring, og det kan vere mogleg å få godkjent to trinn med UV-filtring som tilstrekkelege hygieniske barrierar. Dette vil vere aktuelt for alle kommunale vassverk utanom Lauvstad, der fargetalet er så høgt, at ein ikkje kan rekne med UV-desinfeksjon som tilstrekkeleg. For vassverka Nøre Bjørkedalen, Hjartåbygda og Berkneset må ein vurdere om råvasskvaliteten er så god at eit ekstra desinfeksjonstrinn ikkje er naudsynt. Desse tre vassverka forsyner ikkje mange pe, og med naudstraumsaggregat kan det vere at forsyningstryggleiken blir god nok. Dei vassverka som vil krevje ny barriere vil truleg måtte utvide sjølve bygget for å få plass til utvidingane. Desse tiltaka er svært varierende og har stor variasjon i kompleksitet. Vi har difor estimert eit samla tall her i handlingsplanen.

6.2.13 Ajourføring av digitalt leidningsnett

Det lite oppdaterte digitale leidningsnett gjer det vanskeleg å systematisert gjere utbetringar av leidningsnett. Det er òg lettare å prosjektere nye leidningar om ein har eit oppdatert digitalt leidningsnett med høgder, anleggsår, dimensjon, materiale osv. Som ein del av arbeidet med å oppdatere digitalt leidningsnett bør det òg vurderast kva database-verkty som finst, og kva ein skal bruke framover. GIS/LINE VA og Gemini VA er dei mest brukte av norske kommunar. Til arbeidet med dokumentasjon av leidningsnett vil det vere naudsynt å ha tilgang på GPS med tilstrekkeleg nøyaktigheit, og innkjøp av dette er aktuelt.

6.3 Handlingsplan

Det blir vurdert til at ein har større utfordringar med spillvatn enn med vatn, men grunna at prosessen med bygging av nytt reinseanlegg truleg tek lang tid med regulering, blir det forsøkt sett i gong utbetringar rundt vassverket for Dinglavatnet så snart som mogleg. Handlingsplan for vassforsyning er vist i

	Kostnader i mill. NOK						
Tiltak	SUM	2017	2018	2019	2020	2021	2022->
Nytt vassinntak på Dravlaus	4.3		4.3				
Nytt bygg reduksjonshus Hoggen	1.0		1.0				
Rehabilitering av HB1	2.0		1.0	1.0			
Reduksjonshus Raudemyra	3.5		3.5				
Prosjektering og bygging av nytt HB2	16.0			1.0	5.0	10.0	
Reduksjonshus Bratteberg	3.5			3.5			
Samankopling med Ørsta	5.1			5.1			
Nytt vassinntak på Lauvstad	2.9			0.4	2.5		
Naudstraumsaggregat på kommunale vassverk	1.3				0.7	0.8	
UV-UV kommunale vassverk - Ombygging	30.9				0.9	10.0	20.0
Høgdebasseng Fyrde	3.4					3.4	
Utbetring av dammane på Dinglavatnet	20.0					10.0	10.0
Trykkforsterking Klatrevegen (pumpestasjon)	2.0						2.0
Leidningsutskifting*			8.8	27.6	19.0	16.5	TBA
Totalt/år			18.6	38.6	28.1	50.7	32.0

Tabell 5.

	Kostnader i mill. NOK						
Tiltak	SUM	2017	2018	2019	2020	2021	2022->

Nytt vassinntak på Dravlaus	4.3		4.3				
Nytt bygg reduksjonshus Hoggen	1.0		1.0				
Rehabilitering av HB1	2.0		1.0	1.0			
Reduksjonshus Raudemyra	3.5		3.5				
Prosjektering og bygging av nytt HB2	16.0			1.0	5.0	10.0	
Reduksjonshus Bratteberg	3.5			3.5			
Samankopling med Ørsta	5.1			5.1			
Nytt vassinntak på Lauvstad	2.9			0.4	2.5		
Naudstraumsaggregat på kommunale vassverk	1.3				0.7	0.8	
UV-UV kommunale vassverk - Ombygging	30.9				0.9	10.0	20.0
Høgdebasseng Fyrde	3.4					3.4	
Utbetring av dammane på Dinglavatnet	20.0					10.0	10.0
Trykkforsterking Klatrevegen (pumpestasjon)	2.0						2.0
Leidningsutskifting*			8.8	27.6	19.0	16.5	TBA
Totalt/år			18.6	38.6	28.1	50.7	32.0

Tabell 5: Handlingsplan vassforsyning.

7 Spillvatn

7.1 Målsetting

Hovudmål:

- Effektiv handtering av spillvatn og overvatn som ikkje skapar helse- og miljøproblem, skadar eigendomar eller medfører ulemper for innbyggjarar
- Tilnærma naturtilstand i vassdrag, grunnvatn og fjord

Delmål:

- Samle utslepp og bygge ut reinseanlegg på bygdene
- Rehabiliter og sanere avløpsnett som reduserer lekkasjar av spillvatn ut frå og overvatn inn på spillvassnett
- Redusere nedetid på reinseanlegget for sentrum
- Auke bruken av dataovervåking av VA-anlegg
- Slambehandling på ein miljømessig og økonomisk fordelaktig måte

7.2 Vurdering av tiltak

7.2.1 Nytt hovudreinseanlegg

Nytt hovudreinseanlegg for spillvatn bør etablerast så snart som mogleg, og det blir fokusert på samla reinsing for sentrum, Mork og Furene. Med eit nytt og driftssikkert reinseanlegg for spillvatn vil ein hindre at avløp frå rundt 10 000 pe går ureinsa til sjø i lengre periodar. Det er fordelar og ulemper ved alle dei utgreidde plasseringane for nytt reinseanlegg, og det verkar vanskeleg å finne ei betre plassering. Dette er eit tiltak som hastar då kommunen, som forureiningsmynde, ikkje bør godta at reinsekrava ikkje blir nådd, og at det i store periodar ikkje finst noko form for reinsing i det heile.

7.2.1.1 Plassering på Mork

Ved plassering av reinseanlegget på Mork vil ein få samla avløp frå Volda sentrum og Mork i same reinseanlegget i staden for å måtte drifte fleire mindre anlegg. Ein har moglegheit til å setje av eit stort areal til føremålet, som sikrar moglegheiter for vidare utbygging viss det skulle bli behov for det på eit seinare tidspunkt.

7.2.1.2 Plassering på Klippa

Kostnadane ved plassering av reinseanlegget på Klippa vil vere om lag like som ved plassering på Mork, gitt at ein samlar alt avløpet frå sentrum og Mork. Ein har på Klippa ikkje like mykje plass som på Mork, men utgreingar frå tidlegare rapportar, viser at det skal vere tilstrekkeleg for nytt anlegg på Klippa.

7.2.1.3 Plassering på Vikeneset

På Vikeneset er det så lite plass at ein ikkje vil kunne klare å bygge ei tilfredsstillande reinseløysing for noko anna enn minimumskrav til reinsing. Viss det skulle bli aktuelt å utvide anlegget i framtida, er Vikeneset uaktuelt.

Ei mellombels løysing, som ikkje bør bli permanent, er å byte ut silene på Vikeneset med meir moderne siler som kan oppfylle primærreinskrava. Gjer ein dette, vil ein kunne skaffe seg noko meir tid til planlegging og bygging av nytt, moderne reinseanlegg.

7.2.1.4 Plassering i Juliaberget, fjellanlegg

Fjellanlegg i Juliaberget er den desidert dyraste løysinga, men gir samstundes god plass til naudsynnte reinseprosessar.

7.2.1.5 Plassering i Juliaberget, daganlegg

Det er i detaljstudien av hovudreinseanlegg for Volda ikkje sett på daganlegg for plassering ved Juliaberget, då dette vil føre til store inngrep i fjellet. Det kan likevel vere aktuelt å sjå på løysinga med daganlegg viss ein legg om vegen for å gjere plass til reinseanlegget. Det er ikkje sett detaljert på denne løysinga, men bør vurderast opp imot dei andre alternativa.

7.2.2 Pumpeleidning mellom Sentrum og Mork

Ein føresetnad for samlokalisering av reinseanlegg for Sentrum og Mork er ei pumpeleidning mellom stadane.

7.2.3 Pumpestasjonar i Naustvegen og Hamnegata og Sivert Aarflot

Det er fleire direkteutslepp til sjø i Volda sentrum som ein får kopla til reinsing ved innsetting av pumpestasjonar.

7.2.4 Separering av private påslepp til kommunalt nett

Ved å pålegge private husstandar å sanere og separere påsleppa sine til kommunalt nett, vil ein få betre utnytting av det kommunale spillvassnettet og det separeringsarbeidet som er gjort. Før dette arbeidet er gjort, vil ein framleis få store delar framandvatn inn på spillvassnettet, og ein må pumpe på og reinse vatn som ikkje treng reinsing.

7.2.5 Slamavskiljar Dravlaus, Lauvstad, Søre Bjørkedalen (RA), Fyrde, Steinsvika, Berknes og Lid og Ekset

Mange av bygdene fører i dag avløpet direkte til sjø. Det er nasjonalt fokus på utslepp frå spreitt busetting, og ein er pålagt å rydde opp i dette innan utgangen av 2020. Likevel bør ein i Volda kommune halde fokus på det som skjer i Volda sentrum, då det er her dei store utsleppa går føre seg. Samstundes som ein gjer ein innsats for å reinse vatn frå sentrum, bør ein ta målingar av resipientane til avløpet frå spreitt busetting. Vidare bør ein setje opp ei prioritering av kva område som er mest påverka av avløp frå spreitt busetting.

Ved innsetjing av ein slamavskiljar kan får ein reinsa desse utsleppa på ein enkel måte. Det er generelt stor uvisse til kva for nokre hus som har private slamavskiljarar, og det vil vere viktig å få kartlagt dette før ein set i gong med bygging av slamavskiljarar. Gode tømmeordningar av private slamavskiljarar kan gi ei tilstrekkeleg avløpsløyse i område med spreitt busetting.

7.2.5.1 *Dravlaus*

På Dravlaus har ein registrert to kommunale utslepp og eitt privat utslepp. Det er antatt mellom 10 og 15 bustadar tilknytt eller moglegheit for tilknytting for kvart utslepp. Det er allereie regulert inn areal for slamavskiljar ved skulen. For det andre kommunale utsleppet må det vurderast nytten av ein felles slamavskiljar. Tilknyttingane til denne leidninga er frå eit nyare bustadfelt, der det er sannsynleg at kvart einskild hus har eigen slamavskiljar. Den private utsleppsleidninga er av uvisse kvalitet, og denne bør vurderast overtatt av kommunen samstundes som ein set inn ein slamavskiljar om ho held tilstrekkeleg kvalitet.

7.2.5.2 *Lauvstad*

Det er foreslått innsetting av to slamavskiljarar på Lauvstad, éin på utsleppsleidninga frå skulen, og éin i sentrum der ein forsøker å samle alle utslepp. Det vil vere naudsynt å pumpe noko av spillvatnet om ein skal få med seg alle husstandar. For den sørlegaste delen av Lauvstad må eksisterande utslepp lokalisert og reinsebehov må vurderast ut ifrå eventuelle eksisterande reinseløysingar.

7.2.5.3 *Søre Bjørkedalen*

Eksisterande reinseanlegg for Søre Bjørkedalen fungerer lite optimalt. Det er difor vurdert som naudsynt å bygge nytt reinseanlegg/slamavskiljar her. Målingar av vasskvaliteten i vatnet vil gi ein indikasjon på kor mykje dette hastar.

7.2.5.4 *Fyrde*

Det er avsett areal til handtering av avløp i reguleringsplanen for Fyrde. Dette vil vere aktuelt for bruk til ein slamavskiljar. utfordringar rundt denne løysinga vil vere om plassen er stor nok til ein slamavskiljar for heile Fyrde og om ein får lagt utløpet ut frå sone for ferskvatn. Det er mykje fjell i området, så ein må rekne med sprengingsarbeid.

7.2.5.5 *Steinsvika*

I Steinsvika er topografien og leidningsnett slik at ein ganske enkelt kan kople om lag 50 pe frå Steinsvikvegen og Treneset inn på ein slamavskiljar. Øvrige hus vil krevje meir omfattande utbygging for å bli kopla på slamavskiljaren.

7.2.5.6 *Berkneset og Lid*

Det er i dag to utsleppsleidningar på Lid som går direkte til sjø med ca. 70 og 150 pe tilknytt. Ein kan forvente god effekt med enkle grep om ein set inn desse to slamavskiljarane. Det er uvisst om alle eksisterande leidningar ligg inne i digitalt leidningskart, og det må difor vurderast om det skal leggst nye leidningar for å få knytt til fleire bustadar.

7.2.5.7 Ekset

Ein klarer ikkje å leie alt vatn med sjølvfall til nytt reinseanlegg på Mork. Det kan difor vere aktuelt å plassere ein slamavskiljar på Ekset for å fange opp spillvatn frå dei husa som ligg lågast.

7.2.6 Pumpestasjon Kalvatn

Pumpestasjon på Kalvatn med pumping til Fyrde vil kunne samle og reinse avløp frå nokre husstandar og gardar med direkteutslepp til ferskvatn. Dette er eit tiltak som må vurderast etter at vasskvaliteten på vassdraget er undersøkt. Det skal vere lagt avløpsleidning langs E39 Kvivsvegen.

7.2.7 Ajourføring av digital leidningskart

Ved å undersøke og registrere leidningsnett og å føre dette inn i det digitale leidningskartet vil ein opparbeide seg og lagre kunnskap om leidningsnett slik at ein lettare kan sjå kvar det er naudsynt og aktuelt å gjere tiltak på leidningsnett. Dette bør prioriterast for å gjere arbeidet med dei andre tiltaka lettare.

7.2.8 Leidningsutskifting

Nasjonale mål for leidningsutskifting er på 2 % per år for å oppretthalde ein akseptabel standard. I høve bygging av nytt avløpsreinseanlegg ynskjer ein å ha noko høgare takt på leidningsutskiftinga, då dette kan redusere mengdene med framandvatn på avløpsnettet. Det blir lagt opp til 3 % leidningsutskifting i året, noko som tilsvarar om lag 2 km utskifting i året. Ein vil med dette få ein lågare snittalder på leidningsnett.

Som eit verktøy for å ta fornuftige avgjerder om kva leidningar som skal skiftast ut, bør det vurderast å ta i bruk digital VA-forvaltning (DiVA). Dette er eit nytt konsept som tek sikte på å samle inn data om leidningsnett, og på bakgrunn av dette ta avgjerder for kva leidningar som skal skiftast ut. Då reduserer ein risikoen for at ein skifter ut leidningar som ikkje treng utskifting. I den same prosessen blir ein tvungen til å hente inn data om leidningsnett og legge dette inn digitalt.

Traséar for leidningsutskifting er i denne omgang vald ut ifrå stader der det ligg leidningar av grått støypejern og asbestbetong, som er leiingstypar som ein veit at det ofte er lekkasjar og brot. Det er òg plukka ut strekk med anna materiale der ein har hatt hyppige brot. Det er forsøkt å skifte ut leidningar slik at ein til slutt sit att med eit fullstendig separert avløpsnett mellom spillvatn og overvatn.

7.2.9 Overvaking av vasskvalitet og vassmiljø

Etter EU's vassdirektiv skal kommuner ha oversikt og ha kontroll med vassstilstanden i elver/bekk, innsjø, grunnvatn og kystvatn. Dette etter oppsette miljømål i vassforskrifta.

Grunna dette bør ein lage ein vassprøveplan for å få ein oversikt i tilstanden rundt om i kommunen på dei mest aktuelle stader. Pkt.5.5 omhandlar vassforskrifta og vannmiljø.

7.3 Handlingsplan

Det er lagt opp til rask oppstart av konkret planlegging av nytt spillvassreinseanlegg for Volda sentrum, men reguleringsprosessen kjem til å ta tid. I det høvet bør ein òg halde fokus på å redusere innlekkasjar til nettet. Samstundes bør ein kartlegge korleis vassførekomstane blir påverka av avløp frå spreitt busetting, men det blir ikkje lagt opp til omfattande reinsing av desse før ein er ferdig med reinseanlegg for Volda sentrum. Handlingsplanen er presentert i Tabell 6.

Tiltak	Kostnader i mill. NOK						
	SUM	2017	2018	2019	2020	2021	2022->
Nytt hovudreinseanlegg (inkl. Mork)	54.8	0.8	5.0	10.0	10.0	20.0	10.0
Reinseanlegg Søre Bjørkedalen	1.7		1.7				
Avløpsleidning Folkestad	1.5		1.5				
Slamavskiljar Fyrde	3.3			3.3			
Slamavskiljar Dravlaus inkl. veg	5.3		3.3		2.0		
Ombygging av pumpestasjonar	3.0			1.5	1.5		
Nytt bygg Myrtun							
Slamavskiljar Ekset	1.0				1.0		
Slamavskiljar Lauvstad	6.4					6.4	
Slamavskiljar Steinsvika	1.5						1.5
Slamavskiljar Dalsbygda	2.0						2.0
Pumpestasjon Naustvegen	2.0						2.0
Pumpestasjon Hamnegata	2.0						2.0
Pumpestasjon Sivert Aarflot-vegen	2.0						2.0
Pumpestasjon Kalvatn	2.0						2.0
Ajourføring av leidningskart	0.9			0.3	0.3	0.3	
Overvaking av vassmiljø	1.8			0.3	0.3	0.3	0.9
Leidningsutskiftingar*			5.0	2.3	14.0	6.5	TBA
Totalt/år		0.8	15.5	17.7	29.1	33.5	22.4

Tabell 6: Handlingsplan for avløp.

På side 5 er det presentert alternative kostnader til nytt hovudreinseanlegg basert på dei alternativa som ligg føre.

8 Leidningsutskifting

I Tabell 7 **Error! Reference source not found.** er det lista opp leidningstraséar som ein bør starte med å skifte ut. Desse traséane er ikkje nok til å redusere leidningsalder betydeleg. Det bør difor arbeidast med fleire utskiftingar enn desse. Når ein skiftar ut leidningstraséar som ligg i veg, bør ein samastundes sjå på kva vegutbetringar ein bør gjere, og forsøke å dele kostnadane mellom faga.

Prioritering	Avløp/Vatn	Leidningsstrek	Lengd [m]	2017	2018	2019	2020	2021 ->
	A/V	Porsemyrvegen	730	3.3	7.0			
	V	Heltnevegen (pågåande)	200	1.0	1.0			
	V	Håmyra	-	0.9	2.0			
1.	V	Dinglevatn – HB2	1800		0.8	15		
2.	A/V	Myravegen (ØRN)	170		3.0			
3.	V	Trykkreduksjon Morksenter	50			0.3		
4.	A/V	Heltnevegen	200			4.0		
5.	A/V	Grønbakken/Nygardsvegen/Bakkevegen Etc.	550			0.6	6.0	
6.	V	Røysildvegen-Einebakken (HB1)	520			10		
7.	A	Klokkarvegen-Kleppevegen	370				4.0	
8.	A/V	Raudemyrvegen	860				12	
9.	A/V	Seljebakken(Hauane)-Gamlevegen	713				15	
10.	A/V	Røysbakken	150					3.0
11.	V	Røyslidvegen-Gamletunvegen	510					10
12.	A/V	Storgata-Snarvegen-Gymnasvegen	450					10
	A	Kårstadvegen-Lindevegen	400					
	A/V	Kårstadvegen-Røysildvegen	230					
	A/V	Fjellvegen	200					
	A	Fedengarden	110					
	V	Engesetvegen-Rognelida-Kapteinsvegen	260					
	A/V	Prestegata (Prosjekt med vegvesenet)	610					
	A/V	Naustvegen-Ristevegen	330					
	A/V	Sagelva(Industrigata)	300					
		Hamnegata??? Treng vi å gjere noko her?	180					

	A	Overvassledning Vevendelvegen/Storgata (trekkestrømpe)	150					
		SUM Avløp			5.0	2.3	14.0	6.5
		SUM Vatn			8.8	27.6	19.0	16.5

Tabell 7: Handlingsplan for leidningsutskifting VA, enkeltstående og i samband med vegtiltak.

9 Overvatn

9.1 Målsetting

- Effektiv handtering av overvatn som ikkje skadar eigendomar eller medfører ulemper for innbyggjarar.

9.2 Vurdering av tiltak

Arbeid med separering av avløpsnett vil føre til reduserte mengder overvatn på spillvassnettet. Det er med dette grunn til å tru at problematikk med overvatn òg blir redusert, gitt at dimensjonane på overvassleidningane er store nok. Ved vidare utbygging i områda over Volda sentrum, bør fordrøingsanlegg vurderast for ikkje å auke belastninga på nedstraums nett og elver.

9.2.1 Flaumsikring Melshornsida

Det er sett i gong eit prosjekt for å modellere elvene som går gjennom Volda sentrum frå Melshornsida. Ein ynskjer med dette å sjå på moglegheiter for å bygge avskjerande grøfter for å sikre mot flaum i lågareliggande strok. Skisse for dette prosjektet ligg ved. Dei aktuelle elvene å gjere tiltak i er Gjølelva, Orgylelva og Heltneelva.

9.2.2 Overvaking av utvalde vassførekomstar

Ein har særst liten kunnskap om vasskvaliteten på vassdraga i kommunen. Det vil difor vere av stor verdi å undersøke dette nærmare med målingar av utvalde parametrar. Med dette som grunnlag kan ein vurdere den faktiske nytta av tiltaka som gjeld opprydding av avløp, spesielt i område der utsleppa er små og utslepp frå landbruk og anna næringsverksemd gjerne er meir dominerande enn frå avløp frå spreitt busetting.

10 Gebyrutvikling

Vatn og avløp kan finansierast etter prinsippet med sjølvkost, som inneber at utgifter kommunen har til vatn- og avløpstenester skal finansierast av brukarane ved hjelp av innkreving av gebyr. Ein ynskjer at gebyrutviklinga skal vere forutsigbar og utan for store auingar. Ein jamnar difor ut gebyrutviklinga over fem år basert på forventa kostnader. I tal frå KOSTRA kjem det fram at sjølvkostgraden til Volda kommune både for vatn og avløp var på 100 % i 2015. Dette tyder at inntektene og utgiftene i høve vatn og avløp har vore like i Volda kommune. Inntektene frå abonnentar frå vatn og avløp utgjorde i 2017 i gjennomsnitt 5105 kr/abonnent. Då rekna med ein bustad på 200m².

Prisar for vatn- og avløpstenester i 2017 er presentert i Tabell 8.

	Vatn		Avløp	
	Abonnementsgebyr [kr/år]	Einingspris [kr/m ³]	Abonnementsgebyr [kr/år]	Einingspris [kr/m ³]
Hytte/fritidsbustad	752,00	10,75	387,50	6,50
Bustad	1317,50	10,75	682,50	6,50
Næringseigedom	1883,00	10,75	1157,00	6,50

Tabell 8: Gebyr for 2017 eks. mva.

For dei komande åra vil det vere naturleg å auke gebyra for både vatn og avløp i større grad enn det som er gjort dei føregåande åra. Dette for å møte den auka aktiviteten innan fagfeltet. For å gjere dette på ein god måte, bør det nyttast eit verkty for sjølvkost og gebyrutvikling, mellom anna Momentum, der ein legg inn forventa framtidige kostnader og får ut gebyrutvikling basert på det.

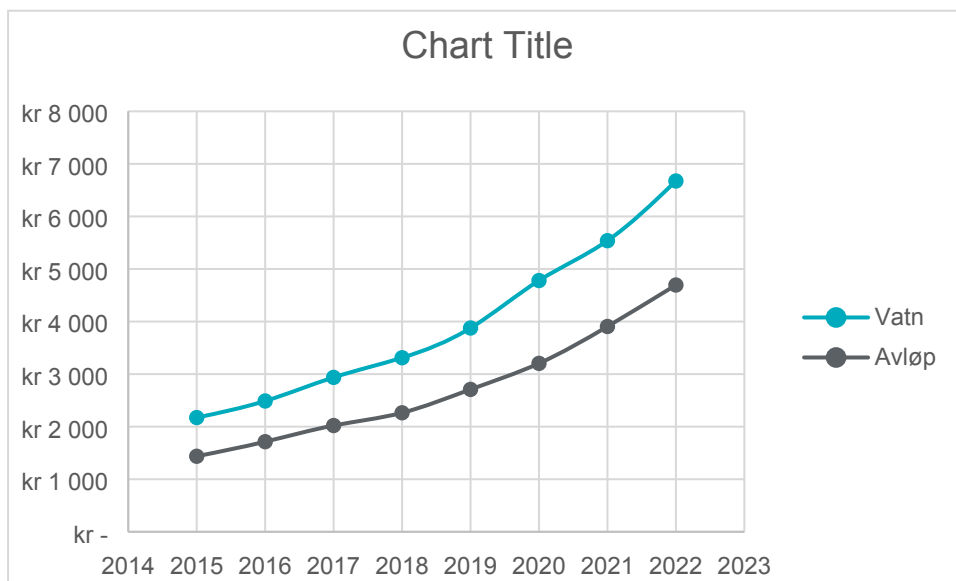
I høve samanliknbare kommunar og i høve landsoversikta ligg gebyrnivået i Volda lågt. Dette tilseier at gebyr for vatn og avløp bør kunne aukast vesentleg når driftskostnadane og finansutgiftene aukar.

Men det er viktig at ein tar omsyn til at Volda kommune har 10 kommunale vassverk over eit stort geografisk området. Kommunar ein gjerne samanliknar seg med som Ørsta har til dømes berre 3 kommunale vassverk. Ein rein samanlikning av gebyrnivå blir derfor ikkje reelt utan å inn øver seg at kostnadane med å drifte VA tenester i Volda kommune vil være og bør være høgre enn i andre kommunar med få vassverk og avløpsstasjonar.

Gebyrutvikling for ein bustad på 200m² ved gjennomføring av investeringsprosjekt i samsvar med handlingsplan for vatn og avløp. NB! Tala er omtrentlige og vil kunne avvike noko frå faktisk gebyr, då utregninga ikkje har skilt på talet på nærings-, bustad- og fritidsabonnentar.

År	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Vatn	Kr 2 173	Kr 2 488	Kr 2 938	Kr 3 312	Kr 3 877	Kr 4 780	Kr 5 539	Kr 6 674
Avløp	Kr 1 437	Kr 1 714	Kr 2 022	Kr 2 264	Kr 2 709	Kr 3 204	Kr 3 906	Kr 4 695

Tabell 9 Gebyrutvikling for Volda kommune eks. mva.

Figur 8 Gebyrutvikling Volda

Landsgjennomsnittet i 2017 for vatn og avløpsgebyr var høvesvis 3320 kr for vatn og 4318 kr for avløp, inkl. mva.

11 Vedlegg

Tabell: Oversikt vassførekomstar

Planprogram

Flaumsikring Melshornssida

Hornindal kommune – ledningsanlegg

Opplysningar om VA-anlegg i Hornindal

H001 Oversiktsteikning heile kommunen

H010 Volda sentrum

H011 Mork og Furene

H012 Berknes og Lid

H013 Dravlaus

H014 Lauvstad

H015 Steinsvik

H016 Fyrde

Vassførekomst	Økologisk tilstand	Miljømål 2027	Vurderingar og påverknad frå avløp
Volda sentrum			
Generelt	Volda sentrum har hovudavrenning mot fjord. Noko går mot Rotevatnet og tre-fire bekkar i eller nær tettbygde strok.		
Rotevatnet (094-194-L)	Dårleg Berre basert på tilstand til anadrom fisk, ingen målte data og generell analyse av påverknad med låg pålitelegheit.	God	Innsjøen ligg nedstraums areal med tett busetting, spreitt busetting og jordbruk. Ein kan forvente noko påverknad frå avløp, men jordbruk er truleg ei større kjelde til påverknad. I Vann-nett er det foreslått problemkartlegging.
Storelva i Volda, Øyraelva (094-25-R)	Dårleg Berre basert på tilstand til anadrom fisk.	God	Elva ligg nedstraums areal med tett busetting og noko spreitt jordbruk. Det kan forventast noko påverknad frå avløp gjennom til dømes overløp frå spillvassnettet. I Vann-nett er det foreslått problemkartlegging.
Elvene gjennom Volda sentrum (094-24-R)	God Berre basert på ingen målte data og generell analyse av påverknad med låg pålitelegheit.	God	Nedre del av Heltneelva og dei to elvene lenger vest renn gjennom tettbygd strøk og Volda sentrum. Det er usikkert om vasskvaliteten kan være målbart påverka av avløp. Det ikkje foreslått tiltak i Vann-nett.
Rotevasselva (094-35-R)	God Berre basert på ingen målte data og generell analyse av påverknad med låg pålitelegheit.	God	Nedre del av elva renn nær tettbygd strok, noko spreitt busetting og noko landbruk. Det er usikkert om vasskvaliteten kan være målbart påverka av avløp. Det ikkje foreslått tiltak i Vann-nett.
Lauvstad			
Ulvestadelva (094-1-R)	God Berre basert på ingen målte data og generell analyse av påverknad med låg pålitelegheit.	God	Nedre del av elva renn nær noko spreitt busetting og noko landbruk. Det er usikkert om vasskvaliteten kan være målbart påverka av avløp. Det ikkje foreslått tiltak i Vann-nett.
Diverse elver (094-60-R)	God Berre basert på ingen målte data og generell analyse av påverknad med låg pålitelegheit.	God	Ein bekk nord for Ulvestadelva renn òg nær noko spreitt busetting og landbruk. Det er lite truleg at vasskvaliteten er påverka av avløp, men kanskje noko frå landbruk. Det er ikkje foreslått tiltak i Vann-nett.
Voldsfjorden (0301010700-3-C)	God Berre basert på ingen målte data og lokal kunnskap med låg pålitelegheit.	God	Vassførekomsten blir tilført avløp frå fleire stader. I Vann-nett er det foreslått å utbetre separate avløpsanlegg.
Dravlaus			

Generelt	Det er fleire bekkar som renn ned gjennom bygda. To av desse er eigne vassførekomstar.		
Dravlauselva (094-55-R)	God Berre basert på ingen målte data og generell analyse av påverknad med låg pålitelegheit.	God	Vassførekomsten er antakeleg lite påverka av avløp, men dei heilt nedre delane kan være påverka av industri/fiskeoppdrett. Vidare er elva påverka av kraftverk, vassinntak til drikkevatt og Marin Harvest sitt anlegg lengre opp. Det ikkje foreslått tiltak i Vann-nett.
Syrevadselva (094-59-R)	God Berre basert på ingen målte data og generell analyse av påverknad med låg pålitelegheit.	God	Nedre del av elva renn nær noko spreitt busetting og noko landbruk. Det ikkje foreslått tiltak i Vann-nett.
Dalsfjorden ytre (0301010800-1-C)	God Berre basert på ingen målte data og lokal kunnskap med låg pålitelegheit.	God	Det er beskrive noko avløp frå nokre mindre avløpsanlegg. Miljøtilstanden er likevel vurdert som god basert på ei analyse av påverknader og ikkje reelle målingar av data. Det ikkje foreslått tiltak i Vann-nett.
Steinsvika			
Generelt	Vassbakkkelva og Tungeelva renn saman ut i fjorden. Det er ein liten bekk aust i området som kan være påverka av avløp, men dette inngår i et større bekkefelt saman med fleire andre bekkar.		
Vassbakkkelva (094-48-R)	Moderat Berre basert på ingen målte data og generell analyse av påverknad med låg pålitelegheit.	God	Nedre del av elva renn gjennom noko spreitt busetting og noko landbruk. Det er vassuttak til fiskeoppdrett og flomverk som ser ut til å gje moderat tilstand. Det er sannsynleg at vasskvaliteten kan være målbart påverka av avløp. Det er foreslått problemkartlegging i Vann-nett.
Tungeelva (094-42-R)	Moderat Berre basert på ingen målte data og generell analyse av påverknad med låg pålitelegheit.	God	Nedre del av elva renn gjennom noko spreitt busetting og noko landbruk. Det er vassuttak til fiskeoppdrett og flomverk som ser ut til å gje moderat tilstand. Det er sannsynleg at vasskvaliteten kan være målbart påverka av avløp. Det er foreslått problemkartlegging i Vann-nett.
Dalsfjorden indre (0301010800-2-C)	God Basert på ingen målingar, men analyse av påverknader. Låg pålitelegheit.	God	Det er beskrive ein rekke utslepp frå avløp, anten reinsa eller ikkje reinsa. Miljøtilstanden er likevel vurdert som god basert på ei analyse av påverknader og ikkje reelle målingar av data. Det er ikkje foreslått tiltak i Vann-nett.
Folkestad			
Generelt	Det renn 2-3 bekkar ned i Folkestad, men berre Folkestadelva er ført opp som eigen vassførekomst.		

Folkestadelva (094-39-R)	Moderat Berre basert på ingen målte data og generell analyse av påverknad med låg pålitelegheit.	God	Hovudpåverknaden er regulering til vasskraft. Det er foreslått problemkartlegging i Vann-nett.
Voldsfjorden ved Volda (0301010700-6-C)	God Basert på ingen målingar og lokal kunnskap. Låg pålitelegheit.	God	Vassførekomsten er påverka av avløp frå spreitt busetting og avløpsanlegg. Det har ikkje ført til registrering av miljøproblem. Det er foreslått tiltak for å redusere påverknad frå avløpsanlegg i Vann-nett.
Søre og Nøre Bjørkedalen			
Generelt	Det går nokre bekkar inn i Bjørkedalsvatnet gjennom dei to bygdene, men vatnet må sjåast som hovudresipienten.		
Bjørkedalsvatnet (094-1934-L)	God Basert på ingen målingar. Låg pålitelegheit.	God	Innsjøen er påverka av avløpsanlegg, men det er ikkje informasjon om utfordringar med vasskvaliteten i vatnet. Det er ikkje foreslått tiltak i Vann-nett.
Straumshamn			
Generelt	Det er få bekkar her, men hus i område kan påverke Kilspollen og Botnavika (Voldsfjorden)		
Kilspollen (0301010700-2-C)	God Basert på ingen målingar. Låg pålitelegheit.	God	Fjorden er ein grunn terskelfjord. Vassførekomsten er påverka av avløp frå spreitt busetting og landbruk samt veg/transport. Effekten av påverknaden er ukjend og det er foreslått problemkartlegging i Vann-nett.
Voldsfjorden (0301010700-5-C)	God Basert på ingen målingar, og lokal kunnskap. Låg pålitelegheit.	God	Vassførekomsten er påverka av avløp frå spreitt busetting, men det har ikkje ført til registrering av miljøproblem. Det er foreslått tiltak mot avløp frå spreitt busetting.
Høydalen			
Generelt	Ei hovudelv gjennom dalen.		
Øygardselva med sideelv (Høydalen) (094-102-R)	God Basert på ingen målingar. Låg pålitelegheit.	God	Elva har eit ganske stor nedbørfelt. Sjølv om det er noko landbruk og spreitt busetting i nedre deler er påverknaden antakelege liten. Det er ikkje foreslått tiltak i Vann-nett.
Austefjorden ytre (0301010903-C)	God Basert på ingen målingar. Låg pålitelegheit.	God	Det er ikkje registrert vesentlege påverknader som gir miljøproblem i denne vassførekomsten. Det er ikkje foreslått tiltak i Vann-nett.
Fyrde			
Generelt	I Fyrde/Austefjord renn det to elver ut i fjorden, men det er Fyrdeelva og vassdraget og innsjøane ovanfor som kan være noko påverka av avløp, jordbruk og avrenning frå transport (E39).		

Fyrdselva, nedre lakseførande del (092-28-R)	Dårleg Berre basert på ingen målte data og generell analyse av påverknad med låg pålitelegheit.	God	Tilstanden er sett som dårleg som følge av tilstand for laks. Det er ikkje registreringar av dårleg vasskvalitet. Foreslåtte tiltak er knyt til vasskraft og avrenning frå E39. Avløp er antakelege ikkje ein vesentleg påverknad.
Storevatnet (094-1937-L)	Dårleg Berre basert på tilstanden til anadrom fisk med låg pålitelegheit. Elles ingen målte data på vasskvalitet.	God	Det er antatt påverknad frå avløp, men òg påverknad av rømt oppdrettsfisk og seinking på 2,8 meter for å vinne inn jordbruksareal.
Bulingen (094-67830-L)	Ikkje definert Låg pålitelegheit. Satt som ikkje definert då det er usemje om påverknad og risiko. Tilstand for fisk er sett som dårleg.	God	Det er antatt påverknad frå avløp, men ikkje foreslått tiltak. Eventuelle tiltak må sjåast i samband med dei andre innsjøane i vassdraget.
Eidsvatnet (094-67831-L)	Same som Bulingen (sjå over)	God	Det er antatt påverknad frå avløp frå spreitt busetting. Det er foreslått eit tiltak med å risikovurdere avrenning frå veg og tunnel sjølv om det ikkje er ført opp som påverknad, men dette er truleg gjort i høve bygging av Kvivsvegen.
Kalvatn (094-1938-L)	Moderat Basert på ingen målte data og generell analyse av påverknad med låg pålitelegheit.	God	Avløp frå RA mindre enn 2000 PE er vurdert å påverke i liten grad. Det same gjeld avløp frå hytter. Avrenning frå fulldyrka mark er vurdert til middels påverknad. Påverknaden frå vanskevatn frå tunnelar er av ukjent grad. Det ligg ei leidning i vatnet som i framtida kan nyttast til pumping av kloakk. Av tiltak er det foreslått å gjere ei risikovurdering for utslepp frå veg og tunnel.
Hølen-indre (0301010901-2-C)	God Basert på ingen målingar. Låg pålitelegheit.	God	Det er ikkje registrert vesentlege påverknader frå avløp og heller ingen tiltak mot slik påverknad.
Mork/Furene			
Generelt	Her er det industri, jordbruk og busetting som kan påverke vasskvaliteten i Sagelva.		
Sagelva (094-23-R)	God Berre basert på ingen målte data og generell analyse av påverknad med låg pålitelegheit.	God	Utslepp frå industri og landbruk er registrert som mogleg påverknad. Det er ikkje kjent om det er påverknad frå avløp. Det er ikkje foreslått til tak i Vann-nett
Voldsfjorden (0301010700-3-C)	God Berre basert på ingen målte data og lokal kunnskap med låg pålitelegheit.	God	Vassførekomsten tek imot avløp frå fleire stader. I Vann-nett er det foreslått å utbetre separate avløpsanlegg.
Berkenes/Lid			

Generelt	I område er det mange små lokale bekkar som ikkje kjem fram som eigne vassførekomstar i Vann-nett. Fjorden må sjåast som viktigaste resipient. To mindre bekkar ned i Berkvika er ein del av eit større bekkfelt og omtalast ikkje spesielt her.		
Voldsfjorden (0301010700-3-C)	God Berre basert på ingen målte data og lokal kunnskap med låg pålitelegheit.	God	Vassførekomsten tek imot avløp frå fleire stader. I Vann-nett er det foreslått å utbetre separate avløpsanlegg.

Tabell 10: Samandrag av utvald informasjon frå Vann-nett om vassførekomstar som ligg nær bygder og Volda sentrum. Kjelde: <http://vann-nett.no/saksbehandler/>.

Møre og Romsdal
fylkeskommune

Volda kommune
Stormyra 2
6100 Volda

Dykkar ref:	Dykkar dato:	Vår ref:	Vår saksbehandlar:	Vår dato:
	30.11.2017	144195/2017/KOMMUNEPLAN/1519	Anders Smith-Øvland, tlf. 71 28 02 41	23.01.2018

Volda kommune - kommunedelplan - hovudplan vatn- og avløp - fråsegn ved offentleg ettersyn

Møre og Romsdal fylkeskommune har ut frå sine ansvarsområde følgjande merknader:

Miljø og klima

Vassforvaltning

Fylkeskommunen stiller seg veldig positivt til at hovudplanen for vatn og avløp inneheld ein del om vassmiljø der vassforskinga og at dei regionale forvaltningsplanane er nemnt. På den måten blir omsyn til vassmiljø innlema i planarbeidet, og ein legg til rette for å unngå utilsikta konsekvensar. Det er viktig at kommunens som planmynde ikkje opnar opp for planar som kjem i konflikt med dei miljømåla som fastsatt i regional vassforvaltningsplan.

Automatisk freda kulturminne

Vi fekk ved ein glipp ikkje lasta ned aktuelle dokument, mens saka låg ute til offentleg ettersyn offentleg ettersyn. Vi har derfor ikkje gitt konkrete tilbakemeldingar om eventuelle konflikter med kjente automatisk freda kulturminne eller område med potensiale for funn av automatisk freda kulturminne.

Vi har i etterkant funne fram kunngjering og dokument på kommunens nettside <https://www.volda.kommune.no/sjolvbetening/hoyring-hovudplan-vatn-og-avlop-med-del-om-vassmiljo.35862.aspx> Dersom kommunen ønskjer å få ei overordna avklaring av forholdet til automatisk freda kulturminne ber vi om ein snarleg tilbakemelding, alternativt må forholdet bli avklara i forkant av kvart enkelt tiltak.

Kulturminne frå nyare tid

Vatn og avløp er ikkje så ofte i fokus i forhold til nyare tids kulturminne, men etter å ha vore med Volda kommune på synfaring av nokre elver i samband med flaumsikring, har vi blitt meir klar over vatnet si viktige rolle i utvikling av stadane, til dømes som grunnlag for val av plass å slå seg ned, bruk av vatn i hus og dyrehald, som energi til landbruk, industri og til lys og varme.

I samband med tiltak i og ved elvar er det viktig at ein og vurdere om tiltaka medfører inngrep i verdifulle kulturminne. Gamle murar og liknande er svært sjeldan registrert som kulturminne med offisiell verneverdi.

Volda kommune har og «Kommunedelplan for kulturminne» ute på høyring og ein god del av kulturminna som er nemnt ligg nær elvar og vatn. Volda kommune også ein heilt ny plan over «verdifulle bygningsmiljø og estetisk rettleiar i Volda sentrum». I dei

utvalte områda kan ein i samband med graving kome i konflikt med gjerder, trapper, murar, eller andre installasjonar, kulturminne som kan vere av verdi for miljøet.

Vi har ikkje tilstrekkeleg oversikt over alle nyare tids kulturminne i kommunen, til å gi konkrete innspel, men vi rår til at det i «hovudplanen for vatn og avløp» blir innarbeida eit punkt som kan sikre at eventuelle nyare tids kulturminne kan bli ivareteke, til dømes at «fylkeskommunen skal bli kontakta for nærare avklaring dersom eventuelle tiltak kjem i konflikt med noko som kan vere nyare tids kulturminne».

KONKLUSJON

Vi fekk ved ein glipp ikkje lasta ned aktuelle dokument, mens saka låg ute til offentleg ettersyn offentleg ettersyn. Vi ber derfor om tilbakemelding om kommunen ønskjer å få ei overordna avklaring i forhold til automatisk freda kulturminne, alternativt må forholdet bli avklara i forkant av kvart enkelt tiltak.

Vi viser elles til saksutgreiinga ovanfor og ber om at våre råd vert vurdert innarbeida gjennom det vidare arbeidet med kulturminneplanen.

Med helsing

Johnny Loen
plansamordnar

Anders Smith-Øvland
overarkitekt

Brevet er elektronisk godkjent og vil ikke bli sendt i papir

Fagsaksbehandlar

Miljø og klima: Rådgivar vassforvaltning Pernille Eriksdatter Giske, tlf. 71 28 02 59

Automatisk freda kulturminne: Arkeolog Arve Nytun, tlf. 71 28 03 25

Kulturminne frå nyare tid: Rådgivar Toril Moltubakk, tlf. 71 28 03 37

Kopi:

Statens vegvesen, Region midt
Fylkesmannen i Møre og Romsdal

FYLKESMANNEN
I MØRE OG ROMSDAL

Saksbehandlar, innvalstelefon

Senioringeniør Gunnhild Liva Austvoll, 71 25 85 12

Vår dato

19.01.2018

Dykkar dato

30.11.2017

Vår ref.

2016/7235/GUAU/421.3

Dykkar ref.

Volda kommune
Stormyra 2
6100 VOLDA

 VOLDA KOMMUNE	
Saksnr: 17/1995	Avd: KTA
Løpnr:	Shs: Dugdal
23 JAN 2018	
Arkivnr: Fine d	
Klassering 1:	
Klassering 2:	

Volda kommune - hovudplan vatn og avløp - offentlig ettersyn

Fylkesmannen i Møre og Romsdal har motteke hovudplan for vatn og avløp 2017-2027 i Volda kommune til høyring og offentlig ettersyn.

Vi har fyljande merknadar til plana:

Når det gjeld vatn vil vi gjer merksam på at utslepp av prosessvatn frå vassverk er søknadspliktig.

Når det gjeld avløp vil vi gjer merksam på at kommunen er underlagt forureiningsforskrifta og er sjølv forureiningsmynde. Det vil sei at for bustader og tettstader som er under 50 pe skal krava i kapittel 12 fyljast. Det er ikkje gitt opning i forskrifta om at desse krava ikkje skal vere innfridde før 2020 jf. punkt 7.2.5 i hovudplanen. I fylje § 12-2 er kommunen forureiningsmynde og skal føre tilsyn med avgjersle og vedtak fatta i medhald av kap. 12.

Når det gjeld anlegg som er større enn 50 pe er desse omhandla av kapitel 13. Kommunen er her også mynde og skal gje løyve til anlegg som er omfatta av dette kapittelet. Kommunen skal også her føre tilsyn med avgjersle og vedtak fatta i medhald av kap. 13.

Er eit område større enn 10 000 pe til sjø eller 2000 pe til ferskvatn skal dette meldast til fylkesmannen, som då vert forureiningsmynde.

Ut frå det som er omhandla i hovudplanen ser vi at kommunen ikkje overheld krav i forureiningsforskrifta. Hovudplanen bør innehalde ei prioritert liste over tiltak for å kunne overhalde dei lovpålagte krava.

I vår tilbakemelding på oppstartsvarselet rådde vi til at det i samband med hovudplanen blei gjennomført ei ROS-analyse. Vi kan ikkje så ut frå plandokumenta sjå at denne er gjennomført. Ei ROS-analyse vil kunne hjelpe kommunen å prioritere tiltak.

Når det gjeld overvatn er det sett i gong eit prosjekt på dette, fylkesmannen tilrår at planen blir oppdatert når dette prosjektet er ferdig. Vi ber og om å få tilsendt resultatata av prosjektet.

Med helsing

Jon Ivar Eikeland (e.f.)
Fagsjef-plansamordning

Gunnhild Liva Austvoll

Dokumentet er elektronisk godkjent og har ingen signatur.

Kopi:

Statens vegvesen Region midt	Postboks 2525	6404	MOLDE
Kystverket Midt-Norge	Postboks 1502	6025	ÅLESUND
Møre og Romsdal fylkeskommune	Fylkeshuset	6404	Molde
Norges vassdrags- og energidirektorat	Postboks 5091, Majorstua	0301	OSLO
Mattilsynet	Postboks 383	2381	Brumunddal

VOLDA KOMMUNE
SENTRALADMINISTRASJON
Stormyra 2
6100 VOLDA

Dykkar ref:
Vår ref: 2018/013349
Dato: 17. januar 2018
Org.nr: 985399077

Statens tilsyn for planter, fisk, dyr og næringsmidler

UTTALE TIL HOVUDPLAN VATN OG AVLØP VOLDA KOMMUNE 2017-2027

Dykkar referanse: Sak PS 176/17 - arkivsaksnr 2017/1995

Mattilsynet har mottatt melding om høyring av hovudplan vatn og avløp for vassverka Volda kommune 2017-2027 med del om vassmiljø. Saka er vedlagt vedtak gjort av Volda formannskap om høyring og offentlig ettersyn. Frist til å gi uttale er av avsendar sett til 19.01.2018.

Vi ønskjer med dette å gi ein uttale ut frå vår rolle som statleg sektormynde på drikkevatt. Vi baserer våre faglege vurderingar i hovudsak på drikkevassforskrifta sine krav i tillegg til Mattilsynet sin rettleiar.

Generelt til hovudplanen

Planforslaget framstår som eit oversiktleg dokument som gir ei god oversikt over status og prioriterte tiltak. Det reflekterer godt både status og dei fleste utfordringane, sett frå Mattilsynet sin ståstad. Dette er alle tiltak som Mattilsynet har tatt opp med vassverket ved tilsyn dei siste åra.

Mattilsynet vil påpeike plikta til å sikre vassforsyningsanlegg slik at tilbakestrømming eller inntrenging av ureine væsker, stoff eller gassar ikkje kan finne stad. I forskrift om vassforsyning og drikkevatt § 4 heiter det at det er «forbudt å forurense vannforsyningssystem og internt fordelingsnett dersom dette kan medføre fare for forurensning av drikkevannet». Dette er også omtalt i forskrift om krav til byggverk og produkter (§§ 15-6 og 15-9), heimla i Plan- og bygningsloven. Mattilsynet vil derfor påpeike kor viktig det er at dette blir gjort kjent for utbyggjarar og andre tiltakshavarar, og at det vert stilt krav til nyetableringar om eigna tilbakestrømningsutstyr. Kjende, ubrukte grunnvassressursar der uttak av drikkevatt kan verte aktuelt i framtida, bør ein vurdere å verne mot forureining. Slike ressursar kan vere svært viktige å ha i reserve om eksisterande vassforsyning skulle bli sett ut av drift, f.eks. som ei følge varsla klimaendringar.

Mattilsynet er positiv til dei viktigaste foreslåtte tiltaka og prioritering av desse:

- Vassforsyninga i Volda kommune skal ivareta gjeldande krav til leveringssikkerheit og vasskvalitet.
- Det skal sikrast tilfredsstillande naudvassforsyning for alle kommunale vassverk.
- Utskifting av 3 % eller ca. 2 km vassleiding i året som reduserer lekkasjar.
- Styrke samarbeidet med nabokommunar.
- Tilstrekkeleg brannvatn.

- Forsterke og sikre beredskap knytt mot uvanlege og kritiske hendingar

Tiltaka er godt utdjupa, og vi kommenterer ikkje dette vidare i denne uttalen.

Nytt regelverk

Ny drikkevassforskrift trådde i kraft 1. januar 2017. Her vert dei fleste krav som er godt kjent frå forrige versjon av forskrifta vidareført. Men enkelte formalitetar er endra. Fleire viktige krav er også presentert langt tydelegare i den nye forskrifta.

Vi meiner derfor at følgjande endringar er vesentlege i arbeidet med kommunale planar:

- Farekartlegging og farehandtering er eit gjennomgåande prinsipp.
- Tydeleg krav til drift og vedlikehald av leidningsnett.
- Tydeleg krav til sikring mot uautorisert tilgang og bruk, inkludert dataangrep.
- Formelt krav til søknad om godkjenning er fjerna.
- Tydeleg krav til eigen eller ekstern kompetanse.
- Tydeleg krav til beredskapsplanar og øvingar.
- Tydeleg plikt overfor kommunar og fylkeskommunar til å ta omsyn til drikkevatt i alle planar.

I tillegg er det no krav om at alle vassforsyningssystem med minst 2 abonnentar/husstandar skal registrerast hos Mattilsynet innan 1. juli 2018. Bakgrunnen er mellom anna kommunane sine behov for å ha oversikt over alle vassforsyningssystem når planar skal utarbeidast. Eit forenkla registreringsskjema er under utarbeiding. Det vil gå ut informasjon frå Mattilsynet når dette er klart til bruk.

Nasjonale mål for vatn og helse legg viktige føringar

Mattilsynet viser også til «Nasjonale mål for vann og helse» som blei vedteke av Regjeringa den 22. mai 2014. Dei nasjonale måla dekkjer eit breitt spekter av problemstillingar, og omfattar også drikkevatt og avløpsvatt knytt til nyetableringar. Ansvar for å følgje opp dei nasjonale måla ligg på fleire departement og underliggjande etatar, samt på den kommunale forvaltninga. Det er derfor viktig at disse vert implementert i det vidare planarbeidet.

Eksisterande offentlege og private drikkevasskjelder med tilhøyrande nedbørsfelt og vassleidningsnett må i størst mogleg grad vernast mot forureining for å unngå forverring av vasskvaliteten. Det same gjeld for reservevasskjelder og eventuelle framtidige drikkevasskjelder.

De har gode planar for utskifting og drift av leidningsnett

Det synast som om de har bra oversikt over dei ulike delane av leidningsnett. Samtidig er det framlagt planar på forbetringar av drift og vedlikehald. Det ligg føre planar for kontinuerleg utbetringar for å redusere lekkasjane. Vi konstaterer også at det er sett opp ein plan for årleg utskifting av 3% av leidningsnett kvart år - dette utgjer omlag 2000 meter leidning årleg. Dette er i litt overkant av myndigheitskravet som er 2,0%.

Leidningsnett i Volda sentrum består av om lag 68 km vassleidning, der om lag halvparten er lagt i PVC. Spesielt leidningsstrek med støypejern har vore kjelde til lekkasjar på leidningsnett, men òg store delar av det resterande leidningsnett byrjar å bli gammalt og modent for utskifting. Leidningsbrot førekjem hyppig. Dette er ressurskrevjande og lite forutsigbart. Ein har òg opplevd at heile høgdebasseng er blitt tømt i tilfelle med leidningsbrot, då ingen av høgdebassenga har ventilar som stenger seg når vassstraumen blir for stor ut. Dette fører til at ein raskt kan stå utan vatn ved brot

på leidningar, og at ein ikkje har den reservekapasiteten som ein mellom anna bygger høgdebasseng for å skaffe.

Mattilsynet prioriterer tilsyn knytt til leveringssikkerheit

Det er vedteke at Mattilsynet skal ha fokus på leveringssikkerheit og verkemiddelbruk i 2017 og seinare år, slik at vi på den måten får framheva vassverka si plikt til å kunne levere tilstrekkeleg mengde drikkevatn til ei kvar tid. I dette ligg det mellom anna etablering av reservevassforsyning, etablering og drift av føremålstenleg høgdebasseng i tillegg til ein tilstrekkeleg god plan for drift og vedlikehald av distribusjonsnett. I tillegg vert det stilt krav til beredskap for levering av naudvatn under kriser når levering gjennom distribusjonsnett er umogleg.

Konklusjon

Utover ovanfor nemnde kommentarar har ikkje Mattilsynet nokon merknader til forslaget til houdplan vatn og avløp for Volda kommune 2017-2027.

Med helsing

Lennart Floyd Berge
seksjonssjef

*Dette dokumentet er elektronisk godkjent og blir sendt utan signatur.
Dokument som må ha signatur blir i tillegg sendt i papirversjon.*

Vedlegg:

Dette betyr at du kan kreve å få vite kva for regelverk som gjeld, kvar du finn regelverket og korleis ein skal forstå regelverket. Mattilsynet kan ikkje gje konkrete råd om korleis du skal oppfylle regelverket. Plikt til å rettleie følger av forvaltningslova § 11.

Vi har vurdert saka etter dette regelverket

- Lov 19. des. 2003 nr. 124 om matproduksjon og mattrygghet mv (matloven)
- FOR 2016-12-22 nr 1868: Forskrift 22. des. 2016 nr. 1868 om vannforsyning og drikkevann (drikkevannsforskriften)

KYSTVERKET

Midt-Norge

Volda kommune
Stormyra 2
6100 VOLDA

Dykkar ref.:

Vår ref.:
2016/6328-6

Arkiv nr.:

Sakshandsamar:
Børre Tennfjord

Dato:
11.01.2018

Fråsegn til høyring av ny Hovudplan for vatn og avløp i Volda kommune - Møre og Romsdal fylke.

Kystverket har motteke Hovudplan for vatn og avløp 2017-2027 i Volda kommune til høyring og offentlig ettersyn.

Varselet er vedteke av Volda formannskap i møte den 30.10.17 under sak PS 176/17 og vedteke framlagt i samsvar med plan- og bygningslova sin §11-14 fram til 19.januar 2018.

Sagt om planen

Hovudplan for vatn og avløp skal vere eit styrande dokument for aktivitet innan vatn og avløp i planperioden. I det høvet blir eksisterande situasjon undersøkt og gjennomgått, mål for VA-sektoren blir formulert og tiltak og handlingsplan blir sett opp for å nå dei måla ein har sett.

Planen skal inngå som delplan for kommuneplanen sin arealdel og legge til rette for gjennomføring av denne med planar for utbygging og utbetring av VA-anlegg.

Kort om Kystverket sitt ansvar

Kystverket er ein nasjonal etat for kystforvalting og sjøverts samferdsle. Kystverket skal i sitt arbeide ivareta nasjonale interesser og føringar.

Kystverket arbeidar for å sikre god framkome, trygg ferdsel og forsvarleg bruk og forvalting av farvatnet, samt effektiv og sikker sjøtransport og hamneverksemd.

Kystverket har ansvaret for staten sin beredskap mot akutt forureining og hamnesikring i norske hamner med internasjonal trafikk (ISPS).

Våre innspel og kommentarar

Kystverket er først og fremst oppteken av føresetnadar for god planlegging av sjøareala og dei sjønæraste landområda. Våre kommentarar til den komande planhøyringa vil difor vere innretta mot slike prioriteringar og liknande samanhengar.

Region Kystverket Midt-Norge

Sentral postadresse: Kystverket
Postboks 1502
6025 ÅLESUND

Telefon: +47 07847

Internett: www.kystverket.no
E-post: post@kystverket.no

For besøksadresse se www.kystverket.no

Bankgiro: 7694 05 06766

Org.nr.: NO 874 783 242

Vi ber om at brev, sakskorrespondanse og e-post vert adressert til Kystverket, ikkje til avdeling eller enkeltperson

Målet med framlegginga av planen er at ein ønskjer å synleggjere viktige og kritiske element i kommunen sitt eksisterande og planlagde VA-nett. På denne måten ønskjer ein å målsette tiltak og etablere gode handlingsplanar for utbygging og utbetring av nett og installasjonar.

Kystverket vil peike på kommunen sine strategiske avgjersler i høve det å etablere målsetningar for VA-sektoren. Vi er einig i prinsippa om å samle utslepp og byggje reinseanlegg i tettstadar og på bygdene. Dette vil på ein betre måte sikre vass- og miljøkvaliteten, samt redusere utsleppspunkta i kommunen sitt sjøområde. Påverknaden i område med låssettingsplassar for fiske, oppdrettsanlegg og andre typar havbruksanlegg vil kunne sikrast betre mot forureining.

Vi meiner også at tiltaka for å sikre stabil vassforsyning er naudsynt i ein beredskapssituasjon. Tiltaka som er nemnt i hovudplanen er i så måte første steg i ein slik sikring.

Kystverket har generelt sett få kommentarar og ingen merknadar til framlagt Hovudplan for vatn og avlaup med vassmiljø for Volda kommune.

Med helsing

Harald Tronstad
regiondirektør

Børre Tennfjord
sjefingeniør

Dokumentet er elektronisk godkjent

Eksterne kopimottakarar:
Fylkesmannen i Møre og Romsdal
Møre og Romsdal fylkeskommune
Fiskeridirektoratet Region Midt
Norges vassdrags- og energidirektorat -
Region Midt-Norge
Statens vegvesen Region midt

Postboks 2520	6404	MOLDE
Fylkeshuset	6404	MOLDE
Postboks 185 Sentrum	5804	BERGEN
Postboks 5091, Majorstuen	0301	OSLO
Fylkeshuset	6404	MOLDE

Vedlegg:

KYSTVERKET

Midt-Norge

Volda kommune
Stormyra 2
6100 VOLDA

Dykkar ref.:

Vår ref.:
2016/6328-6

Arkiv nr.:

Sakshandsamar:
Børre Tennfjord

Dato:

11.01.2018

Fråsegn til høyring av ny Hovudplan for vatn og avløp i Volda kommune - Møre og Romsdal fylke.

Kystverket har motteke Hovudplan for vatn og avlaup 2017-2027 i Volda kommune til høyring og offentlig ettersyn.

Varselet er vedteke av Volda formannskap i møte den 30.10.17 under sak PS 176/17 og vedteke framlagt i samsvar med plan- og bygningslova sin §11-14 fram til 19.januar 2018.

Sagt om planen

Hovudplan for vatn og avløp skal vere eit styrande dokument for aktivitet innan vatn og avløp i planperioden. I det høvet blir eksisterande situasjon undersøkt og gjennomgått, mål for VA-sektoren blir formulert og tiltak og handlingsplan blir sett opp for å nå dei måla ein har sett.

Planen skal inngå som delplan for kommuneplanen sin arealdel og leggje til rette for gjennomføring av denne med planar for utbygging og utbetring av VA-anlegg.

Kort om Kystverket sitt ansvar

Kystverket er ein nasjonal etat for kystforvalting og sjøverts samferdsle. Kystverket skal i sitt arbeide ivareta nasjonale interesser og føringar.

Kystverket arbeidar for å sikre god framkome, trygg ferdsel og forsvarleg bruk og forvalting av farvatnet, samt effektiv og sikker sjøtransport og hamneverksemd.

Kystverket har ansvaret for staten sin beredskap mot akutt forureining og hamnesikring i norske hamner med internasjonal trafikk (ISPS).

Våre innspel og kommentarar

Kystverket er først og fremst oppteken av føresetnadar for god planlegging av sjøareala og dei sjønæraste landområda. Våre kommentarar til den komande planhøyringa vil difor vere innretta mot slike prioriteringar og liknande samanhengar.

Region Kystverket Midt-Norge

Sentral postadresse: Kystverket
Postboks 1502
6025 ÅLESUND

Telefon: +47 07847

Internett: www.kystverket.no
E-post: post@kystverket.no

For besøksadresse se www.kystverket.no

Bankgiro: 7694 05 06766

Org.nr.: NO 874 783 242

Vi ber om at brev, sakskorrespondanse og e-post vert adressert til Kystverket, ikkje til avdeling eller enkeltperson

Målet med framlegginga av planen er at ein ønskjer å synleggjere viktige og kritiske element i kommunen sitt eksisterande og planlagde VA-nett. På denne måten ønskjer ein å målsette tiltak og etablere gode handlingsplanar for utbygging og utbetring av nett og installasjonar.

Kystverket vil peike på kommunen sine strategiske avgjersler i høve det å etablere målsetningar for VA-sektoren. Vi er einig i prinsippa om å samle utslepp og byggje reinseanlegg i tettstadar og på bygdene. Dette vil på ein betre måte sikre vass- og miljøkvaliteten, samt redusere utsleppspunkta i kommunen sitt sjøområde. Påverknaden i område med låssettingsplassar for fiske, oppdrettsanlegg og andre typar havbruksanlegg vil kunne sikrast betre mot forureining.

Vi meiner også at tiltaka for å sikre stabil vassforsyning er naudsynt i ein beredskapssituasjon. Tiltaka som er nemnt i hovudplanen er i så måte første steg i ein slik sikring.

Kystverket har generelt sett få kommentarar og ingen merknadar til framlagt Hovudplan for vatn og avlaup med vassmiljø for Volda kommune.

Med helsing

Harald Tronstad
regiondirektør

Børre Tennfjord
sjefingeniør

Dokumentet er elektronisk godkjent

Eksterne kopimottakarar:
Fylkesmannen i Møre og Romsdal
Møre og Romsdal fylkeskommune
Fiskeridirektoratet Region Midt
Norges vassdrags- og energidirektorat -
Region Midt-Norge
Statens vegvesen Region midt

Postboks 2520	6404	MOLDE
Fylkeshuset	6404	MOLDE
Postboks 185 Sentrum	5804	BERGEN
Postboks 5091, Majorstuen	0301	OSLO
Fylkeshuset	6404	MOLDE

Vedlegg:

Noregs
vassdrags- og
energidirektorat

Volda kommune
Stormyra 2
6100 VOLDA

Vår dato: 09.01.2018
Vår ref.: 201606670-4
Arkiv: 323
Dykkar dato: 30.11.2017
Dykkar ref.: 2017/1995 Dag Dårflot

Sakshandsamar:
Ole-Jakob Sande

NVE fråsegn - offentlig ettersyn ny hovedplan for vann og avløp, Volda kommune

Viser til brev datert 30.11.2017. Saka gjeld offentlig ettersyn av framlegg til hovudplan for vatn og avløp 2017-2027.

NVE har ingen merknader til planen. Dersom det skal etablerast nye vassuttak, og/eller vassuttak skal aukast utover tidlegare vurderte vassmengder må dette meldast til NVE for vurdering/handsaming etter vassressurslova. Det same gjeld eventuelle grunnvassuttak og andre inngrep i vassdrag.

Med helsing

Bright Samdal
regionsjef

Ole-Jakob Sande
senioringeniør

Dokumentet vert sendt utan underskrift. Det er godkjent etter interne rutinar.

Vedlegg:

Kopi til:

Fylkesmannen i Møre og Romsdal

E-post: nve@nve.no, Postboks 5091, Majorstuen, 0301 OSLO, Telefon: 09575, Internett: www.nve.no
Org.nr.: NO 970 205 039 MVA Bankkonto: 7694 05 08971

Hovedkontor
Middelthunsgate 29
Postboks 5091, Majorstuen
0301 OSLO

Region Midt-Norge
Abels gate 9
7030 TRONDHEIM

Region Nord
Kongens gate 14-18
8514 NARVIK

Region Sør
Anton Jenssensgate 7
Postboks 2124
3103 TØNSBERG

Region Vest
Naustdalsvegen. 1B
6800 FØRDE

Region Øst
Vangsvæien 73
Postboks 4223
2307 HAMAR

Statens vegvesen

**Møre og Romsdal
fylkeskommune**

Volda kommune
Stormyra 2
6100 VOLDA

Behandlande eining:
Region midt

Sakshandsamar/telefon:
Per Norvald Walderhaug /
90288380

Vår referanse:
16/192217-3

Dykkar referanse:
2017/1995
15487/2017

Vår dato:
03.01.2018

Hovudplan for vatn- og avløp – Volda kommune – Uttale

Viser til høringsbrev datert 30.11.2017 vedrørende ny hovudplan for vatn og avlaup.

Statens vegvesen har ikkje særlege merknader til ny hovudplan for vatn og avlaup.
Ved nye tiltak i fylkes- og riksveg må desse arbeida varslast / søkjast om på vanleg måte.

Plan- og trafikkseksjonen
Med helsing

Lisbeth Smørholm
seksjonssjef

Per Norvald Walderhaug

Dokumentet er godkjent elektronisk og har difor ingen handskrivne signaturar.

Kopi
Fylkesmannen i Møre og Romsdal, Postboks 2520, 6404 MOLDE
Møre og Romsdal fylkeskommune, Postboks 2500, 6404 MOLDE

Møre og Romsdal fylkeskommune har ansvaret for fylkesvegene, avgjør hvilke prosjekter som skal gjennomføres hvert år og gir politiske føringer for utvikling av fylkesvegene. Det er Statens vegvesen som normalt planlegger, bygger, drifter og vedlikeholder fylkesvegene på vegne av fylkeskommunen.

Postadresse
Statens vegvesen
Region midt
Postboks 2525
6404 MOLDE

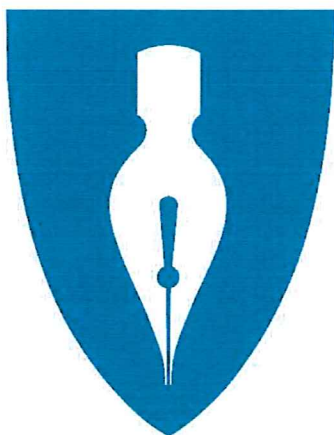
Telefon: 22 07 30 00
firmapost-midt@vegvesen.no
Org.nr: 971032081

Kontoradresse
Vestre Olsvikveg 13
6019 ÅLESUND

Fakturaadresse
Statens vegvesen
Regnskap
Postboks 702
9815 Vadsø

Hovedplan VA - Volda kommune

Planprogram

J01	2016-11-29	For bruk	ToLRe	SiKSu	ToLRe
Versjon	Dato	Omtale	Utarbeidet	Fagkontrollert	Godkjent

Dette dokumentet er utarbeida av Norconsult AS som del av det oppdraget som dokumentet omhandler. Opphavsretten tilhører Norconsult. Dokumentet må bare benyttes til det formål som går fram av oppdragsavtalen, og må ikke kopieres eller gjøres tilgjengelig på annen måte eller i større utstrekning enn formålet tilsier.

Innholdsfortegnelse

1	Innledning	3
1.1	Bakgrunn og formål	3
1.2	Planområdet	3
2	Rammebetingelser	4
2.1	Nasjonale føringer	4
2.2	Kommunale planer	4
3	Detaljerings av planarbeidet	5
3.1	Vurderinger	5
3.2	Konsekvensutredning	5
3.3	Alternativer som vil bli vurdert	5
3.4	Innhold i Hovedplan for VA	5
4	Planprosess og medvirkning	6
4.1	Planprosess	6
4.2	Organisering	6
4.3	Fremdrift	6
4.4	Informasjon og medvirkning	6

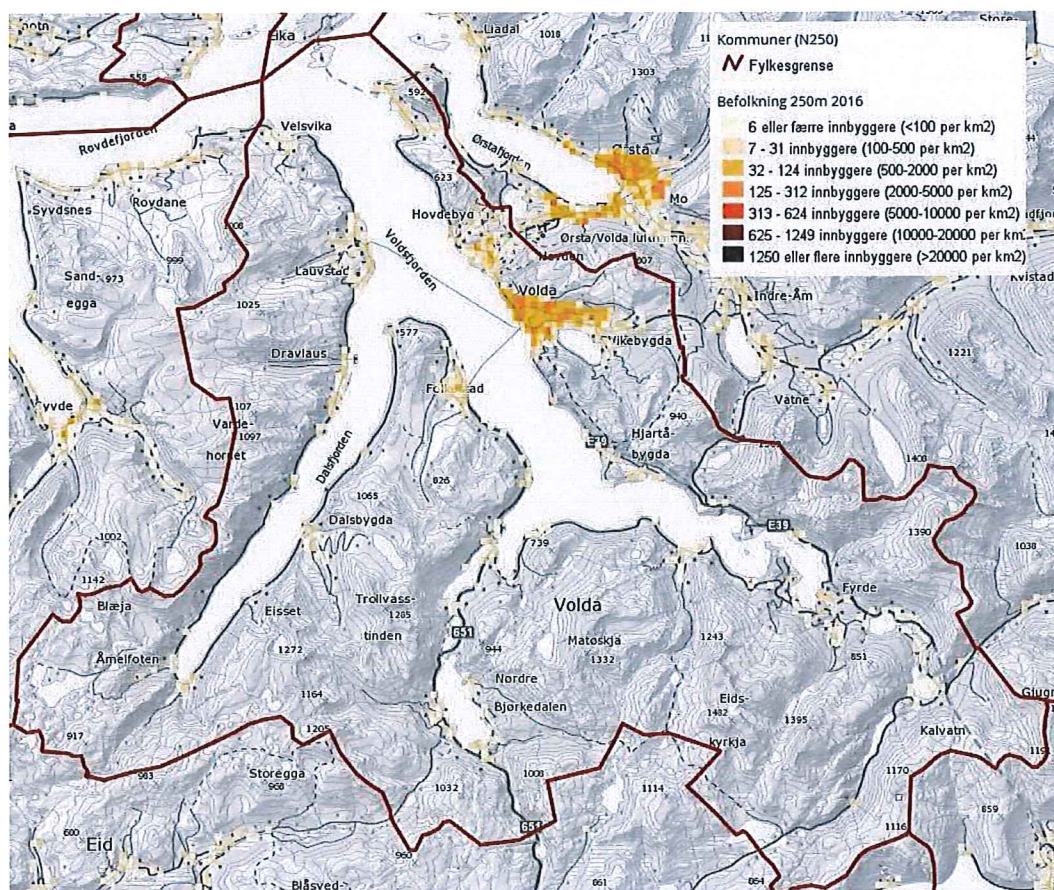
1 Innledning

1.1 Bakgrunn og formål

På vegne av Volda kommune har Norconsult AS fått i oppdrag å utarbeide ny hovedplan for vann og avløp (VA) gjeldene for alle områder i kommunen med spesielt fokus på bebyggelse med tilknytning eller nærhet til kommunalt vann- og avløpsnett. Planen skal være en kommunedelplan for virksomheten VA, og være et overordnet, styrende dokument denne virksomheten i Volda kommune i perioden 2018-2028.

Planprogrammet skal gjøre rede for formålet med planarbeidet, planprosessen med frister og deltakere, opplegget for medvirkning, hvilke alternativer som vil bli vurdert og behovet for utredninger.

1.2 Planområdet

Figur 1: Oversiktskart befolkning (kilde: SSB)

2 Rammebetingelser

2.1 Nasjonale føringer

- Forurensningsloven
- Vannressursloven
- Vannforskriften
- Drikkevannsforskriften
- Forskrift om kommunale vann- og avløpsgebyr
- Plan- og bygningsloven

2.2 Kommunale planer

Arealdelen til kommuneplan for Volda kommune 2016-2028 er under utarbeidelse, og det ønskes at arbeidet med Hovedplan for VA utarbeides parallelt for å sikre areal til teknisk infrastruktur i kommuneplanen.

Det eksisterer en godkjent fagplan «Hovedplan Avlaup Volda kommune 1996-2000». Det kan være aktuelt å videreføre noe av denne i kommende plan.

3 Detaljering av planarbeidet

Målet med planarbeidet er å avdekke kritiske elementer i Volda kommunes VA-nett, behov for utbedring og nyetablering i henhold til gjeldene kommuneplan og å sikre en overordnet plan som styringsverktøy for planens gyldighetsperiode.

3.1 Vurderinger

For å gjøre vurderinger om hvilke tiltak som er nødvendig skal følgende kartlegges:

- Tilstand på eksisterende ledningsnett for VA
- Kapasitetsvurderinger på eksisterende ledningsnett, herunder også kapasitet for brannslukking
- Planlagte utbyggingsområder
- Tilstand på eksisterende renseanlegg for forbruksvann
- Oversikt over private vassverk
- Tilstand på eksisterende renseanlegg for spillvann
- Overvanns- og flomhåndtering med spesielt fokus på tilknytning til ledningsnettet
- Eventuelt vil det også vurderes tilstand på vannmiljø i kommunens ferskvannsførekoster

3.2 Konsekvensutredning

Gjennom arbeidet med hovedplanen kan det komme fram tiltak som bør spilles inn til kommuneplanens arealdel, der konsekvensutredning kan være aktuelt. Det gjøres ikke konsekvensutredninger i forbindelse med utarbeidelse av Hovedplan for VA.

3.3 Alternativer som vil bli vurdert

Det vil for flere av forholdene som skal utredes være behov for å se på flere alternative løsninger. De underliggende punktene er eksempler på områder hvor det kan være aktuelt å vurdere alternative løsninger.

- Behov for utbedring og nye ledningsnett i forbindelse med at det legges til rette for nye utbyggingsområder
- Alternativer for hovedtraseer
- Behov for nye høydebassenger og trykkøkingsstasjoner for vann
- Lokalisering av eventuelt nye vassverk og reservevannkilder
- Muligheter for samlokalisering av renseanlegg for spillvann

3.4 Innhold i Hovedplan for VA

Arbeidet skal lede ut i ny Hovedplan for VA som i utgangspunktet har gyldighet for perioden 2018-2028, planen vil blant annet inneholde:

- Målsetninger
- Rammebetingelser
- Situasjons- og tilstandsbeskrivelse
- Organisering – administrasjon og drift
- Tiltaksvurderinger
- Oversiktstegninger med aktuelle tiltak
- Handlingsplan med kostnadsoverslag
- Gebyrutvikling

4 Planprosess og medvirkning

4.1 Planprosess

Forslag til planprogram legges ut til offentlig ettersyn i samarbeid med Volda kommune i 6 uker og fastsettes deretter av kommunestyret jmfør plan og bygningsloven § 11-13. Med utgangspunkt i det vedtatte planprogrammet utarbeides Hovedplan for VA for 2018-2028. Høring av denne planlegges i august 2017.

Hovedplan for VA behandles politisk på vanlig måte og parallelt med kommuneplanens arealdel.

4.2 Organisering

Volda kommune er tiltakshaver for planen. Det vil bli opprettet en intern styrings-/prosjektgruppe i kommunen der prosjektansvar er plassert hos teknisk sjef og kommunalteknisk avdeling.

Norconsult AS har fått oppdraget med å utarbeide komplett Hovedplan for VA. Konsulenten, representert ved siv. ing. Tormod Lausund Relling vil, i samarbeid med Volda kommune, utarbeide dokumentene i forbindelse med oppdraget.

4.3 Fremdrift

	2016		2017										2018					
	Nov	Des	Jan	Feb	Mar	Apr	Mai	Jun	Jul	Aug	Sept	Okt	Nov	Des	Jan	Feb	Mar	Apr
Utløsning av planprogram																		
Høringsperiode planprogram																		
Vedtak av planprogram																		
Utarbeidelse av Hovedplan VA																		
Delplan Vassmiljø																		
Utsendelse til offentlig ettersyn																		
Høringsperiode Hovedplan VA																		
Vedtak ny Hovedplan VA																		
Kommuneplanen sin arealdel																		

4.4 Informasjon og medvirkning

Innsyn i planarbeidet sikres gjennom at planprogrammet (dette dokumentet) og ny hovedplan sendes ut til offentlig ettersyn. Det vil være muligheter for å gi innspill til prosessen og planarbeidet ved å ta skriftlig kontakt med teknisk etat i Volda kommune.

**VEDLEGG TIL HOVUDPLANEN VA - Innspel og kommentarar til
planprogrammet (planprogrammet er godkjent tidligare) :**

Planprogrammet som er sendt til offentleg ettersyn gjev informasjon om formålet med planarbeidet, prosess og medverknad.

Programmet tar for seg det som vi meiner er viktig for sektoren sin utvikling innanfor infrastrukturen –vatn og avløp , samt påverknad vassmiljø. Dette også sett i samanheng med miljø / samfunn og service og kvalitetar for innbyggjarar. Planen avgrensar for heile kommunen og programmet visar ønskjelege satsingsfelt og målsettingar innanfor dei tekniske felt VA og vassmiljø.

Planprogrammet byggjer vidare med Hovudplan VA for kommunen. Planprogrammet skal vise hovudprioriteringar av investeringar og dei områda som bør fornyast og oppgraderast for ei god utvikling på denne infrastrukturen i kommunen vår.

Planprogrammet er sendt til følgjande instansar og off. etatar :

-Ørsta kommune , Hornindal kommune

-Fylkesmannen i Møre og Romsdal

-Møre og Romsdal fylkeskommune

-Mattilsynet , Kystverket , Fiskeridirektoratet og NVE .

Alle har fått brev / melding om høyringar pr. e-post og sendt postmottaka.

Høyringar og kommentarar :

Frist for høyringar var : 20.01.17

Fiskeridirektoratet fekk frist til : 06.03.17 (p.g.a. ettersending ved ønskje)

Alle tilbakemeldingar / brev er i saka som uprenta vedlegg.

Ørsta -og Hornindal kommunar har ikkje svart på utsendinga pr. dato.

Frå Hornindal kommune har vi fått tilbakemelding på tekniske anlegg VA , i ettertid, etter førespurnad om det.

Kort vil eg oppsummere innkomne uttale med betydning for planprogrammet og hovudplanen, og gje kommentarar frå teknisk sektor. :

Fylkesmannen M&R : FM rår til at det i samband med hovudplanen VA blir gjennomført ei ROS- analyse , dette til hjelp i kommunen sin planlegging av tiltak og klimaeffektar.

Kommentarar : *Vi har sikkerheitsanalyse (beredskapsplan) på to av dei største vassverka til kommunen.*

Dette gjeld vassforsyninga til Volda sentrum/ Mork og vassforsyninga til Straumshamn. I denne planen som er ein rammeplan kan vi ikkje gjera noko meir omfattande analyser enn vurdering på reservevatn og sikkerheit/ kvalitet i desse forsyningane. Meir ROS-analyse vil bli ein del av den vidare driftsforvaltninga. Det kan bli vurdert ved fleire vassverk og vidare tiltak i kommunen innan områda VA /vassmiljø.

Møre og Romsdal fylkeskommune : Dei minner om at regional kulturmynde skal varslast i forkant av tiltak. Til dømes ved utskifting av gamle røyr og nedlegging av nye. Dette for å avklare om tiltak kjem i konflikt med eventuelle kulturminne. Dei skriv vidare ” dette kan med fordel kome fram av planen”.

Kommentarar : *Vi tar sikte på å få innlagt mest mulig i kommuneplanen (areal-/tekstdel) på hensynsone for røyrtrasè, tomt for reinseanlegg og pumpestasjonar. Meir detaljert kjem først ved reguleringsplan / byggesøknad og oppstart av arbeid. Det blir då høve å kome med innspel og uttale.*

Vi vil ta hensyn til registrerte fornminne og arkeologiske registreringar. Fylkeskommunen vil få kommuneplan og eventuell reguleringsplan for prosjekt til uttale.

Mattilsynet : Dei gjev uttale i forhold som omhandlar drikkevatn. Dei viser til ny drikkevassforskrift av 01.01.2017 som må leggest til grunn i planarbeidet. Dei minner om viktigheit med fokus på vassforsyningsanlegga sin tilstand og oppgraderingsbehov, slik at drift blir i samsvar med gjeldande regelverk. Vidare skriv dei at både eksisterande og private drikkevasskilder inkl. nedbørsfelt og røyrnett må i størst mulig grad vernast mot forureining så det

ikkje forringar vasskvaliteten. Det same gjeld reservevasskilder og eventuelle drikkevasskilder.

Mattilsynet minner elles om at målsettingane som kjem fram av " Nasjonale mål for vann og helse" må ivaretakast i hovudplanen. Dei ønskjer at kommunen lagar ein tilfredstillande plan for oppgradering av leidningsnett, samt ved behov tilknytte tilfredstillande små vassverk til felles vassforsyningsanlegg.

Dei peikar vidare på at vi må legge til rette for nødvendig beredskap med hensyn til drikkevassforsyninga.

Kommentarar : Kommunen vil forhalde seg til nye forskrifter og kvalitetskrav for drikkevann. Vi vil i planar arbeide for vern og beskyttelse av alle vasskilder i forsyningsnett og ha best mulig oversikt på dei private anlegga."Nasjonale mål for vann og helse" blir i god grad ivareteke i hovudplanen. Vi ønskjer at små anlegg oppnår tilfredstillande vassforsyning. Der det ligg til rette for det skal slike anlegg bli samankopla til felles vassforsyningsanlegg. Vi har beredskapsplan for to av dei største vassforsyningsanlegga.

Kystverket : Deira planengasjement er i første rekke kopla til sjøareal i planar og dei sjønære areala som ein kan seie å ha verknad på ferdselstilhøva.

Generelt : Dei viser til planleggingsverktøy innanfor områda som fins på nettet som Kystinfo – www.kystverket.no + info bind 4. Den Norske Los.

Farlei : Dei føreset at eventuelle ferdselsomsyn vert vurdert i planarbeidet.

Maritim infrastruktur : Ønskjer at det blir etablert spesifikke krav til utforming, utrustning og handsaming ved oppfølging på aktuelle og omsøkte tiltak.

Regelverk og tiltak må tuftast på framkome, trygg ferdsle og forsvarleg bruk av farvatnet.

Risiko og sårbarheit : Dei ønskjer at vi skal sjå om det er naudsynt å vurdere tryggleik og forureiningsfare knytta til ulukker/uhell på sjøareala. Og kva dei venta konsekvensane vil være for næringsinteresser, samfunn og natur.

Kommentarar : I planarbeidet vil vi nytte føreliggande opplysningar om planleggingsverktøy og informasjon frå kystverket som ein finn på nettet og andre stader. Ved eventuell sjøleidning vil vi oversende plan til etaten for nærare uttale, dette ved regulerings-og detaljplanlegginga. På reinseanlegg vil vi ha alarmanlegg som varslar ukontrollert utslipp og som varslar for raskt driftstiltak.

Noregs vassdrags- og energidirektorat – NVE :

NVE har ingen merknad til planprogrammet.

Fiskeridirektoratet – Region Midt :

Direktoratet er sektormyndigheit for fiskeri og marint biologisk mangfald. Dersom planen direkte eller indirekte berører sjøareal , meiner dei at saka angår etaten. Dei ønskjer tilsendt alle slike saker.

Dei ønskjer at eit av måla med planen skal vere å sørge for ein god og miljømessig riktig avfallshandtering. Dei peikar her på å ivareta naturmangfaldet best mulig og at vassmiljøet skal ha ein kvalitet som oppfyller målsettingane i forvaltningsplanen for denne vassregionen. Dei nemner ein del tiltak og konfliktforhold som bør vurderast for å oppnå god miljøtilstand i ferskvatn og sjø. Dette går på fiske- og havbruksinteresser samt marint biologisk mangfald og forhold til nye leidningsnett og utslippsstader som kan medføre negativ påverknad.

Direktoratet viser elles til sin nettside www.fiskeridir.no – kartleggingsverktøy.

Kommentarer : Vi vil oversende etaten plan for uttale der vi vil få direkteutslipp til sjø i forbindelse med nye utbyggingar og større tiltak.

*Gjeldande reinsekrav etter forskrifter skal oppfyllest for resipient(sjø)
Vi ønskjer å unngå konflikt med næringsinteresser i sjøområde. Plan for eventuelle sjøleidningar ønskjer vi oversendt for uttale.*

Vi vil aktivt nytte det som er formålstenleg av registrerings- og planleggingsdata der etaten har kartleggingsverktøy på nettet.

Vi arbeider med opprydding av private separate avløpsanlegg langs sjø/vassdrag. Prosjektet, som er ein nasjonal tiltaksplan, vil bidra med auka kvalitet på vassmiljøet og særlig langs strandsoner og vassdrag/ ferskvatn.

I sjøområde på lokalitetar, har i dag betydelege utslepp frå sjønæringa og dette vil vi sjå opp mot samla vassmiljø og utslepp/tiltak ved fjorden.

Vi har små valmuligheiter med å plassere dei større utsleppa i tettstads-områda , og desse må derfor leggest i samsvar med tiltenkte planar og vår tilkopling på samleleidninga (hovudnettet).

*« Dette er innspel og kommentarar som er gjeve tidlegare på godkjent planprogram» -
Eg tar dette med som vedlegg til planen då det er relevant for handsaminga og oppfølgingar.*

SAKSDOKUMENT

Sakshandsamar: Terje Sunde

Arkivsak nr.: 2017/448

Arkivkode: K54

Utvalsaksnr	Utval	Møtedato
39/18	Formannskapet	13.03.2018
36/18	Kommunestyret	22.03.2018

FLAUMTILPASNINGSTILTAK I MELSHORNSIDA, ALTERNATIVE TILTAK OG FINANSIERING AV DESSE

Handsaming:

Teknisk sjef Rune Totland var til stades under handsaming av saka.

Røysting (ni røysteføre):

Tilrådinga frå administrasjonen vart samrøystes vedteken.

Tilråding i formannskapet - 13.03.2018 til kommunestyret:

- 1. Kommunestyret syner til saksutgreiinga og ber administrasjonen med nødvendige atterhald om finansiering mv innhente anbod på utbygging av flaumtilpasningstiltak i Melshornsida i Volda sentrum.*
- 2. Kommunestyret syner til finansieringsramma i budsjett- og økonomiplanen. Anboda vert innanfor rammene i innkjøpsregelverket organisert slik at kommunestyret kan godkjenne samla utbygging eller trekkje ut tiltak eller opsjonar innanfor finansieringsramma i gjeldande økonomiplan.*
- 3. Kommunestyret ber administrasjonen orientere formannskapet før utlysing av anbodet.*

Administrasjonen si tilråding:

- 4. Kommunestyret syner til saksutgreiinga og ber administrasjonen med nødvendige atterhald om finansiering mv innhente anbod på utbygging av flaumtilpasningstiltak i Melshornsida i Volda sentrum.*

5. *Kommunestyret syner til finansieringsramma i budsjett- og økonomiplanen. Anboda vert innanfor rammene i innkjøpsregelverket organisert slik at kommunestyret kan godkjenne samla utbygging eller trekkje ut tiltak eller opsjonar innanfor finansieringsramma i gjeldande økonomiplan.*
6. *Kommunestyret ber administrasjonen orientere formannskapet før utlysing av anbodet.*

Vedleggsliste:

Vedlegg 1: Kart og flaumsonekart

Uprenta saksvedlegg:

Rapport frå Multiconsult

Samandrag av saka:

Flaum er ein del av ein naturleg prosess, og vi må leve med faren for at flaum kan skje. Denne saka handlar om planar og tiltak som Volda kommune må gjennomføre for å sikre innbyggjarane i Volda sentrum mot flaum.

I løpet av hausten 2015, fekk Volda kommune gjennomført ei kartlegging og laga flaumberekningar og det vart laga ein rapport over aktuelle elvar; Asplan Viak; «*Flomberegning av fire elver i Volda kommune*» (jan. 2016).

I løpet av sommaren 2016 hadde Vk møte med NVE for å få innspel på korleis ein burde gå vidare, og som eit resultat av dette, vart det på slutten av 2016 sendt ut anbod på prosjektering av «*Flaumfare og flaumtilpassningstiltak i Melshornsida*».

Denne konkurransen vann Multiconsult AS, Skøyen, Oslo, og det vart skreive kontrakt med dei rett etter Påska i 2017.

Dei var her i Volda på møte og synfaring i elvane, og fekk jobba fram dokumentasjon og flaumsonekart, samt kom med forslag til tiltak og fekk fram eit kostnadsestimat. Alt dette ga grunnlag for Volda kommune sin søknad til NVE, om tilskot etter NVE 0035 (01.07.17) Berekna kostnader i søknaden var på 30,3 mill (eks mva) og det vart søkt om 24,3 mill (80%) i støtte frå NVE. Volda kommune sin eigenandel var på 6,1 mill (20 %)

Utover sommaren/hausten 2017 var det fleire møter og synfaringar, (også med Statens Vegvesen, i samband med brua over Heltneelva på Vikebygdvegen). Det vart etter kvart utarbeida detalj-tegningar og detaljerte spesifikasjonar.

I nov. fekk vi avslag på søknaden til NVE, og dette gjorde at vi måtte tenkje «nytt» i forhold til finansiering og utføring.

Det meste av prosjekteringsarbeidet var då utført, men pga. avslaget må Volda kommune forvente å finansiere mesteparten av prosjektet sjølv. Prosjektet med Multiconsult er lagt «på vent», inntil politisk avklaring i Volda kommune.

Grunna omfanget av tiltaka, samt litt endringar som har vorte prosjektert etter at kostnadsestimatet vart laga, trur administrasjonen at totalkostnaden vert nærare 40 millionar, pluss mva (50 mill inkl. mva).

Meir nøyaktig kostnad veit vi ikkje før vi har fått inn prisar etter utlysing. Det vil då verte fremja eiga sak om finansiering av prosjektet.

Volda kommune inviterte NVE til Volda til eit informasjons/opplæringsmøte, no i jan. 2018.

Prosjektet vart lagt fram for Volda Formannskap 13 febr. 2018, som ei orienteringssak.

Saksopplysningar/fakta:

Klimaet er i endring og vi ser allereie endringar med auka nedbør og kraftigare vind. Vårt område har den høgaste klimafaktor i landet, med ein forventa auke i nedbør på 40%. NVE har auka fokus på førebygging av elvar, etter større flaumar mange stader i landet. Der har vore større hendingar i vårt nærområde, i Barstadvik og Utvik, berre siste tida.

NVE oppmodar difor kommunane om å gjere tiltak for å minske risiko for skade ved flaum og starte med ei grundig kartlegging. Ei slik kartlegging har vi i Volda kommune allereie gjort, for Gjølvelva, Orgylelva og Heltneelva.

Desse elvane som renn gjennom Volda sentrum har stort potensiale for skade på både privat og offentlege bygg og infrastruktur. Der kjem flaumar med jamne mellomrom som gjere skade, og det skal ikkje store flaumen til før desse tre elvane sprengjer kapasiteten til infrastrukturen for overflatevatn.

Volda kommune starta i 2014/-15 arbeid med å kartlegge Volda sentrum (Melshornsida) mot flaum, samt sikre bustader, offentlege bygg og infrastruktur mot framtidige flaumar. Dette som fylgje av endra værtyper og klimatiske forhold. Det vart då teke kontakt med NVE, og dei kom hit på ei synfaring. Basert på bl.a. innspel frå NVE, vart Asplan Viak engasjert til å utarbeide ein rapport, som vi fekk i jan. 2016. Den hadde tittelen «*Flomberegning av fire elver i Volda kommune*», og tok føre seg Gjølvelva, Orgylelva, Heltneelva og Rotevasselva. Oppgåva til Asplan Viak var å gjennomføre ei berekning av 200-årsflaum, inkludert eit klimatillegg på 40%.

Nedbørsfelta for dei ulike elvane vart kartlagt, og det vart utarbeida flaumberekningar på bakgrunn av dette. Det vart gjort flaumberekning for 20-års flaum, 200-års flaum og 1000-års flaum. Asplan Viak tok berre med nedbørsfelt ned til busetnaden.

Våren 2016 sende Vk ein førespurnad til NVE, med ynskje om å få i stand eit møte ang. flaumsikring av Volda sentrum. Dette for å få innspel og rettleiing frå NVE på korleis gjennomføre eit slikt prosjekt. Det vart eit møte der NVE orienterte om tilskot og støtte ein kunne få, samt at dei orienterte om saksgang, prosedyrar og framdrift på ein eventuell søknad om tilskot. Det var også ei synfaring i elvane. Rotevasselva var då allereie teken ut av prosjektet.

I slutten på 2016 vart det lyst ut ei anbodskonkurranse på prosjektering, «*Kartlegging av flaumfare og flaumtilpassningstiltak i Melshornsida*» på Doffin. Denne konkurransa vann Multiconsult, og det vart skreve kontrakt med dei rett etter Påska i 2017.

Multiconsult utarbeida såkalla «flaumsonkart», og resultat av dei hydrauliske modellane viste at flesteparten av konstruksjonane (bruer og kulvertar) ikkje har kapasitet nok til ein 200-års flaum, med 40% klimapåslag. Dei kom med forslag til tiltak, som vart framlagt for godkjenning av kommunen. På bakgrunn av dei val vi gjorde, utarbeida dei eit kostnadsestimat til bruk for søknad til NVE.

I løpet av sommaren jobba Multiconsult med detaljplanlegging og teiningar av dei beslutta tiltaka, og etter eit møte her i Volda i byrjinga på august, gjekk dei vidare med å lage utkast til anbodsdokument. Ettersom det etter kvart vart klart at vi fekk avslag på søknaden (i første omgang løyvde Staten 20 mill, av totalt innkomne søknader på 400 mill (seinare plussa dei på 100 mill)), vart anbodspapira/kontrakta med Multiconsult lagt på vent, inntil vi hadde fått ei nærare avklaring, samt det offisielle avslaget på søknaden.

I midten på jan. no i 2018 inviterte vi NVE til Volda (før det offisielle avslaget kom) til eit informasjons/opplæringsmøte, for å få vite kva og korleis vi burde gå vidare. Konklusjon etter møtet er at det er lite å hente frå Staten, men at vi bør søkje på nytt, no til sommaren. Det som kan vere størst sjanse på å få tilskot til, er massefangstdam i Orgylelva, samt flaumkanal frå Orgylelva til Heltneelva, i området Raudemyra/Koldå.

Det må gjennomførast tiltak i elvane, før ein kan starte bygging av bustader i byggefeltet Urbakkfoten og «B58/Øvre Heltne» (Heltne/Bratteberg, oppom Bjørnevegen). Dette er såkalla «Rekkjefylgjekrav»

For alle tre elvane må det gjerast ei generell oppreinsking, i tillegg til dei plassane ein må til med «flaumverk» samt førebygging og erosjonssikring.

Ved bygging av flaumverk og erosjonssikring/heving av terreng, vil det for Heltneelva sin del verte bygd ny turveg langs store deler av elva. Flaumverk og turveg vert laga til slik at ein kjem til dei kulturminna (kvernhus/restar etter kvernhus og renner for dei), som er der. Vi har vore i kontakt (møte og synfaring) med Kulturvernavingdelinga i Fylket, og det vil etter kvart verte søkt om midlar til vedlikehald og gjenoppbygging av kulturminna. Desse vert då mykje meir tilgjengeleg/tilrettelagt for ålmenta.

Også langs Gjølelva, frå Røyslidvegen/Teinene og opp langs Håmyra er/vert det laga til betre for turgåarar. I tillegg er det planlagt eit flaumløp (rør) under/ved uteområdet til Øyra Barneskule, som gjer at leik og aktivitetar på skuleområdet vert betre sikra, samstundes som det vert ein turveg langs den delen av elva.

Vedr. kulverten ved kryssinga av Vikebygdvegen (Fylkesveg 45) over Heltneelva, så er dette noko som må gjerast «ilag» med Statens Vegvesen. Dei har ansvar for Fylkesvegane. Volda kommune har hatt møte med dei, og det må lagast til ein gjennomførings-/utbyggingsavtale, der ein avtalar ein fordelingsnøkkel av kostnadane. Ein kan då søkje om å få tildelt midlar frå Samferdselsavingdelinga i M&R Fylke.

Prosjektet var tidleg i kontakt med Volda Jeger og Sportsfiskarlag, for å få innspel og kome i dialog med dei, vedr. tilslamming i elvane under gravearbeid. Også forhold omkring fisk/gyteplassar og elvemuslingen i Øyraelva er diskutert. Prosjektet vil prøve å handtere dette på best mogeleg måte, og i anbodsdokument (mengdebeskrivinga) er det egne postar for «vannhåndtering» og «sedimenteringsanlegg», samt at det er utarbeida ein eigen SHA-plan (Sikkerheit, Helse og Arbeidsmiljø) for arbeidet.

Volda kommune sitt ansvar og plikter

«Kommunane har ansvar for at sikkerheita mot flaum og skred vert ivareteke ved ny utbygging og gjennom lokalt beredskap. Men den har også ansvar for kartlegging og sikring av eksisterande busetnad, samt ansvar for den lokale beredskapen, i medhald av sivilbeskyttelseslova.»

Ved gjennomføring av tiltak som inneber fysiske inngrep, vil fleire lover kunne få anvending. Sentrale lover som regulerer ansvar og tiltak med betydning for flaum- og skredforhold; (ref. Meld.St. 15 (2011-2012); post 4, «Ansvar for håndtering av flom- og skredrisiko»)

- Vannressurslova
- PLB
- Sivilbeskyttelseslov
- Naturskedeforsikringslov
- Naturskadelov
- Naturmangfoldloven

(Dette er lover som er grunnlag for juridiske rammer)

Kostnadsestimat og finansiering

Tabell nedanfor er ei samanstilling av pr. tid kalkulerte totale kostnader til prosjektet. Det er brukt tal frå kostnadsestimatet til Multiconsult, lagt ved søknad til NVE. I tillegg er det plussa på kostnader i samband med div. endringar, dam/voll oppe på fjellet, interne adm. kostnader og uforutsette kostnader.

ESTIMAT Prosjekt: Flaumtilpasning i Melshornsida		
	Tot. ekskl. mva	Tot. inkl. mva
Usikker samla SUM Utførande del i Gjølelva, Heltneelva og Orgylelva m/overføringskanal, samt innleigt prosjekteringsteneste.	40 mill	50 mill
Løyvd i 2016-2017	4 mill	5 mill
Hittil finansiert gjennom ØPL 2018-21		
2018 (innarbeidd i 2018-budsjettet)	11,2 mill	14 mill
2019 (økonomiplan- treng vedtak om finansiering)	11,2 mill	14 mill

Usikkert mogeleg tilskot frå NVE Overføringskanal til Heltneelva, massefangstdammar, flaumkanal ved Øyra Skule og tiltak på fjellet.	15,1 mill	19 mill
011 Usikkert tilskot frå M&R Fylke, Vikebygdvegen (Fv45)/Heltneelva	1,6 mill	2 mill
Manglande finansiering Utan tilskot frå NVE og M&R Fylke og evt. pluss usikkerheit som avklarast i anbod som kjem inn.	13,6 mill	17 mill

Utgifter så langt i prosjektet:

Det er hittil brukt 5 mill (inkl. mva), der 2,8 mill (inkl. mva) er brukt til konsulenttenester, 1,5 mill er nytta til flaumtiltak kring Håmyra, og 0,7 mill er interne kostnader.

Desse utgiftene er allereie finansiert.

Saka relatert til samfunnsdelen i kommuneplanen

Tabell under viser at prosjektet samsvarar med samfunnsdelen på ei rekkje punkt.

Kapittel	Mål, strategiar og føringar (relevans til denne saka)	Sjekkliste for dette prosjektet
4.3 Attraktivitet	• Alle skal ha tilgang til natur- og friluftsliv i kvardagen • Vidareutvikle gang- og sti-nettverket, og sikre gode tilkomststar til natur- og friluftsområde. • Sikre områder for grønstruktur, natur og friluftsliv. • Sikre areal til utvikling av kultur- og idrettsliv. • Realisere utviklingsplanen for Volda sentrum med fokus på grøntstruktur og kopling mot strategien «frå fjord til fjell»	Nye turvegar og –stiar ved øvste del av Gjøllelva, samt ein turveg mest langs heile Heltneelva, gjer at tilkomsten mot «fjellet» vert enklare. Oppreinsking, erosjonssikring og utbygging av flaumkanal/-voll langs deler av Heltneelva, gjer at ein får vist fram og får mykje betre tilgang til dei kulturminna som ligg langs elva. Dette er kvennhus, restar av kvennhus og ledevollar, samt gamle steinbruer (klopper). Tiltaket vil kunne utløyse

		midlar frå kulturvernadv. i Fylket Nye og sikrare bruer vil gjere tilkomst mellom busetnadane lettare og tryggare.
4.4 Busetting	• Volda kommune skal kunne tilby nok og varierte byggeklare tomter og bustader, og attraktive bumiljø. • Sikre gode trafikale forhold i bustadområda, med vekt på trygg ferdsel for born og unge.	Tiltaka i Gjølrelva og Heltneelva, gjer at ein kan starte bygginga av bustader i Urbakkfoten og B58/Øvre Heltne. Ein stettar mao. «Rekkjefylgje-krava», som ligg i Reguleringsplanane.
4.7 Folkehelse	• Sikre nære friluftsområde og areal for idrettsaktivitetar. • Sikre moglegheit for å gå eller sykle til kvardagsaktivitetar (til dømes barnehage, skule, arbeid og fritidstilbod).	Nye turvegar og –stiar ved øvste del av Gjølrelva, samt meir eller mindre langs heile Heltneelva, gjer at tilkomsten mot «fjellet» vert enklare. Nye bruer og sikrare kryssingspunkt over elvane, gjer ferdselen mellom dei ulike bustadområda sikrare. Det er også planlagt oppsetting av lys. Med bygging av flaumkanal, -tunnel ved uteområdet til Øyra Barneskule, sikrar ein leikeområdet til elevane ved større nedbørsmengder.
4.8 Klima og miljø	• Kartleggje behov for sikring av vassdrag	Kartleggingane som er gjort, samt rapportane som er skreve, er grunnlag for å førebygge ved framtidige flaumar.
4.10 Samfunnstryggleik	• Utbygging skal skje i flaum- og skredsikre område og eksisterande bygningar og infrastruktur skal sikrast. • Sikre bygningar og infrastruktur som ligg i flaum- og skredutsette område. • Oppdatere faresonekart for flaum og skred. • Sikre bygningar og infrastruktur som ligg i flaum- og skredutsatte område. • Tilpasse infrastruktur til framtidige	I prosjektet inngår rapportar frå Asplan Viak og Multiconsult, der flaumfaren er kartlagt mhp ein 200-årsflaum med 40% klimapåslag. Multiconsult har også utarbeida tegningar og spesifisert tiltak på kritiske punkt i elvane i Melshornsida. Det er planlagt fleire nye bruer, erosjonssikring og flaumvollar, -vegar og -kanalar langs elvane, samt nye kulvertar.

	klimaendringar. • Vurdere behov for skred- og flaumsikring i busette område og langs vegar i kommunen.	Dette gjer at heile Volda sentrum vil vere godt rusta mot eventuelle flaumar/store nedbørsmengder i framtida.
--	---	---

Økonomiske konsekvensar:

Auka lånebyrde for Volda kommune, om ein ikkje får støtte til tiltaka.

Beredskapsmessige konsekvensar:

Gjennomføring av flaumtilpasningstiltaka i dei tre elvane og i Melshornsida, vil ha enormt mykje å seie for beredskapen i høve auka vasskapasitet ved bruer og kulvertar, ved store nedbørsmengder/flaum.

År om anna har dette vore «normalen» med flaumar, og sist det var utrykking, og heldt på å gå gale, var Likkjejulafta 2017 oppe ved Mosevegen/Bregnevegen (Solhøgda). Der fløymde vatnet forbi/over kulverten ved innkøyringa til HB1 (høgdebassenget), og nedover Bregnevegen, Mosevegen og Einebakken, ned til Røyslidvegen. Snarrådig handling og mykje folk i beredskap (brøytemannskap), gjorde at ein fekk avverga det heile.

Vurdering og konklusjon:

Administrasjonen har vurdert fleire alternativ;

- Lyse ut alle tiltak som NVE ikkje gir stønad til i prosjektet, fullfinansiert over 2 år i gjeldande økonomiplan. Det er alle vegkryssingar/kulvertar .
- 1) Lyse ut Heltneelva og gjennomføre innanfor løyvd ramme i 2018.
2) Lyse ut Orgylelva og kanal når vi evt har fått innvilga stønad frå NVE.
3) Lyse ut Gjølvelva i 2019 etter løyvd ramme i 2019 budsjettet
- A) Lyse ut Heltneelva og gjennomføre innanfor løyvd ramme i 2018.
B) Lyse ut Gjølvelva i 2019 etter løyvd ramme i 2019 budsjettet
C) Som ein opsjon; Lyse ut Orgylelva og kanal når vi evt. har fått innvilga stønad frå NVE.
- Gjennomfører også dei stønadsberettiga tiltak i 2019 uansett svar frå NVE (Ny finansiering i økonomiplan på ca. 20mill)
- Lyse ut alle tiltaka som ei entrepriser, men med dei tiltaka som er søknadsberettiga til NVE, utskilt som opsjon. Opsjonen vil då omfatte overføringskanal til Heltneelva, massefangstdammar, flaumkanal ved Øyra Skule og tiltak på fjellet. Dette er dei tiltaka der vi kan håpe på å få 80% stønad frå NVE.

Vi ser at ei oppdeling av prosjektet, over mange år og gjerne med fleire entrepenørar, kan medføre større kostnader, enn ved å lyse det ut som ein samla pakke. Det vil også kunne påføre innbyggjarane ulemper over eit mykje lenger tidsrom.

Det ideelle er å ha ei samla utbygging. Samtidig er det så stor usikkerheit omkring kostnader og volumet på anlegget også m.o.t til kapasitet for oppfølging. Rådmannen rår difor til at ein organiserer anbodskonkurransen på ein slik måte at ein innhentar prisar på samla anlegg,

samtidig som ein sikrar å kunne ta ut tiltak for å halde seg innanfor planlagt finansiering på 28 mill (inkl. mva) i økonomiplanen. Tiltak som kan oppnå statleg finansiering vert lyst ut som opsjon.

Framdriftsplan for prosessen:

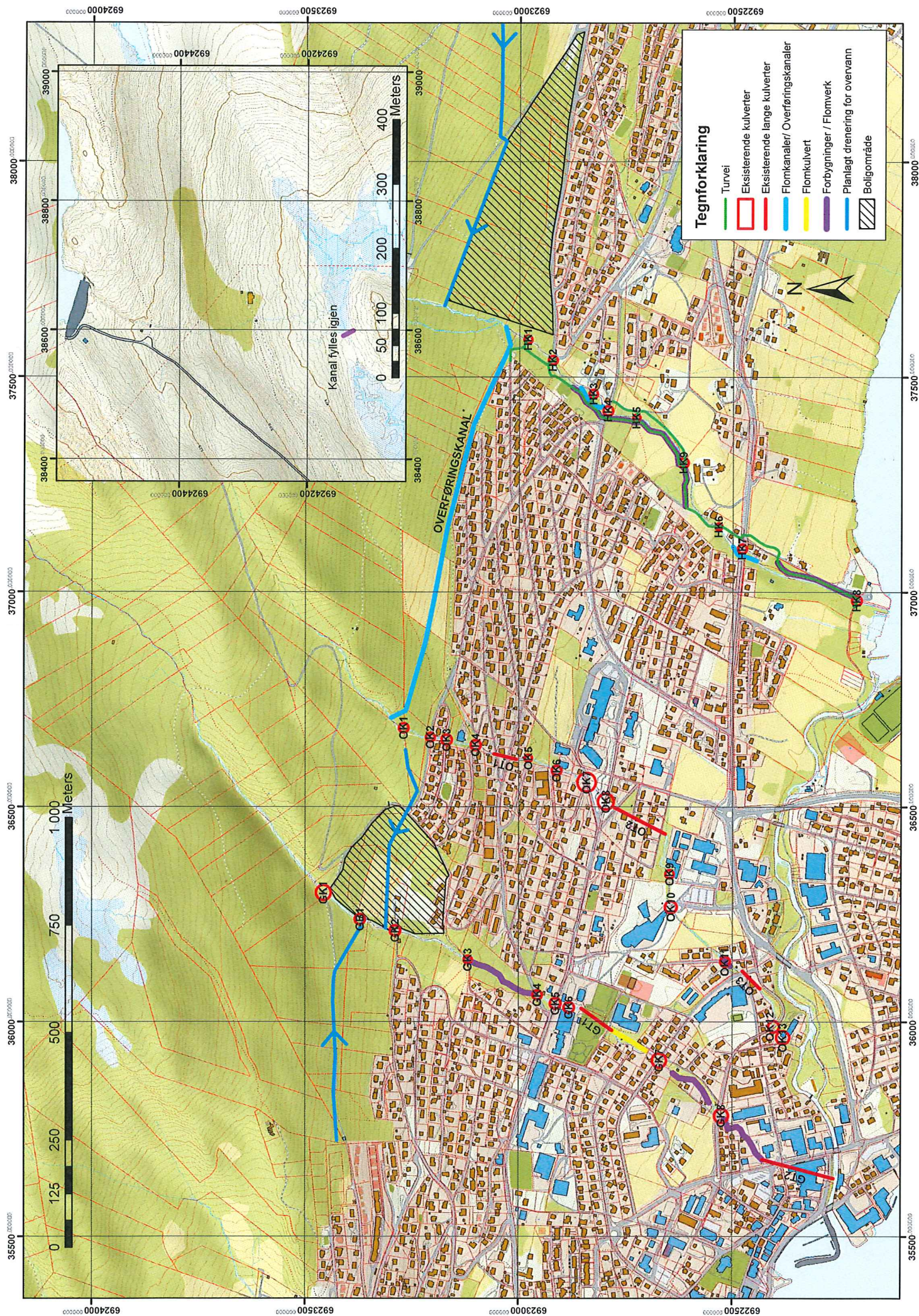
1. Godkjenning av gjennomføringsplan i kommunestyre 22.03.18
2. Ny søknad til NVE om stønad. Ferdigstilling av prosjektering og utlysing av prosjektet med atterhald om grunnavtalar og finansiering. Ferdig 01.07.18
3. Kommunestyresak med finansiering og prosjektplan i september 2018.
4. Grunnavtaler med berørte partar langs elvane og inngåing av kontrakt, september/oktober 2018.
5. Oppstart anlegg oktober/november 2018

Rune Sjurgard
Rådmann

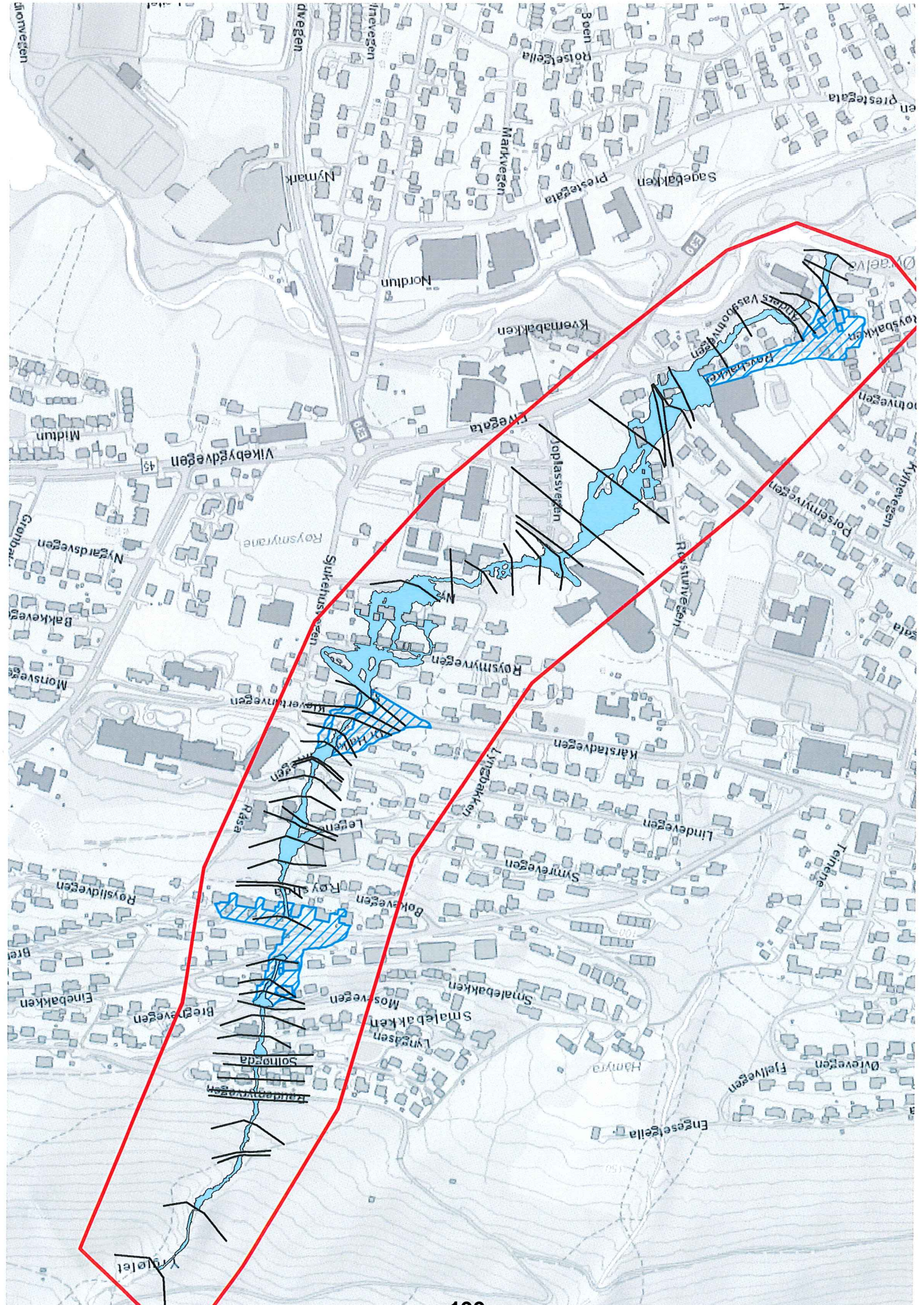
Rune Totland
teknisk sjef

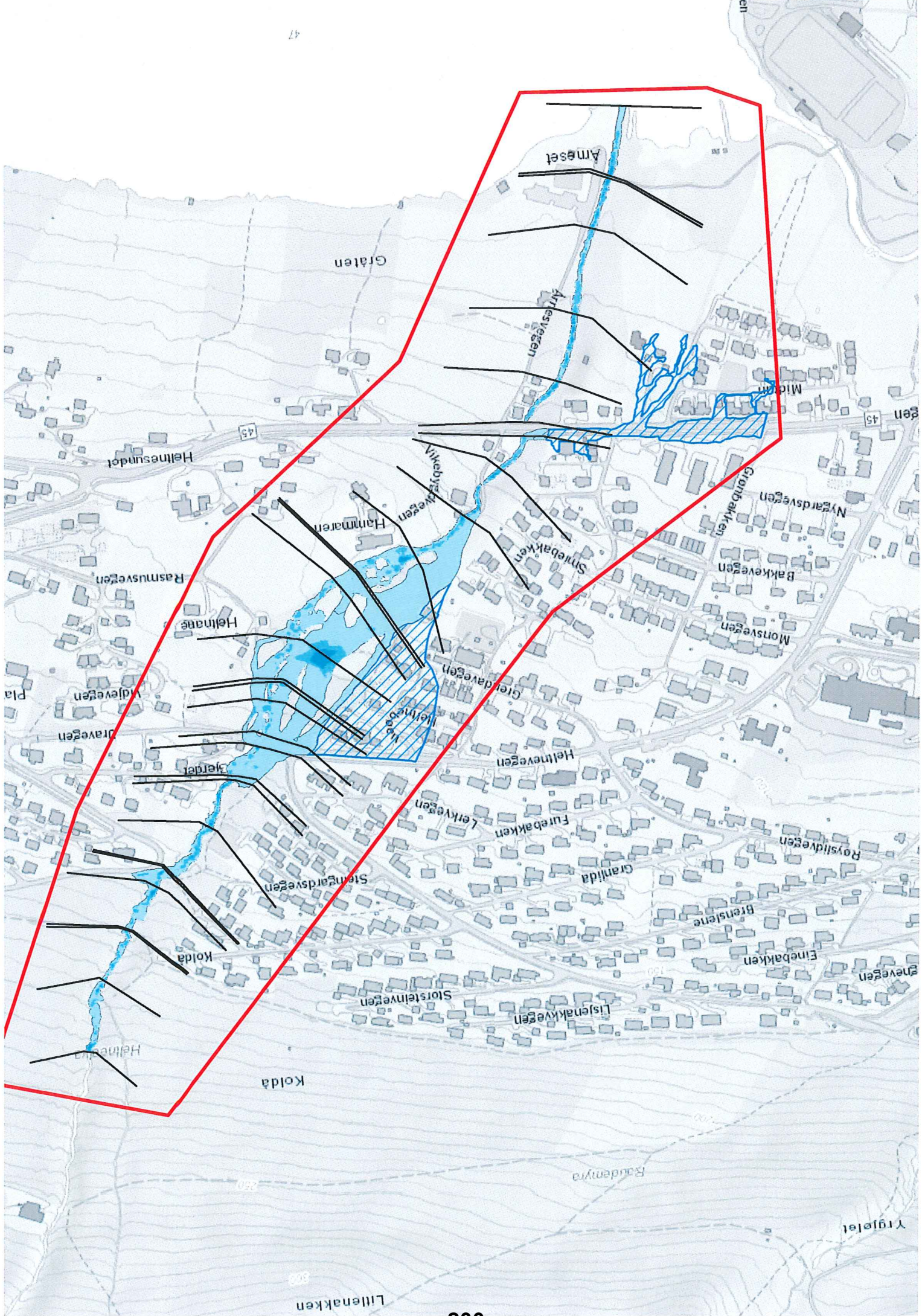
Utskrift av endeleg vedtak:

Teknisk sektor for vidare oppfølging
Økonomisjef
Ass rådmann
Forvaltningsutvalet - orienteringssak

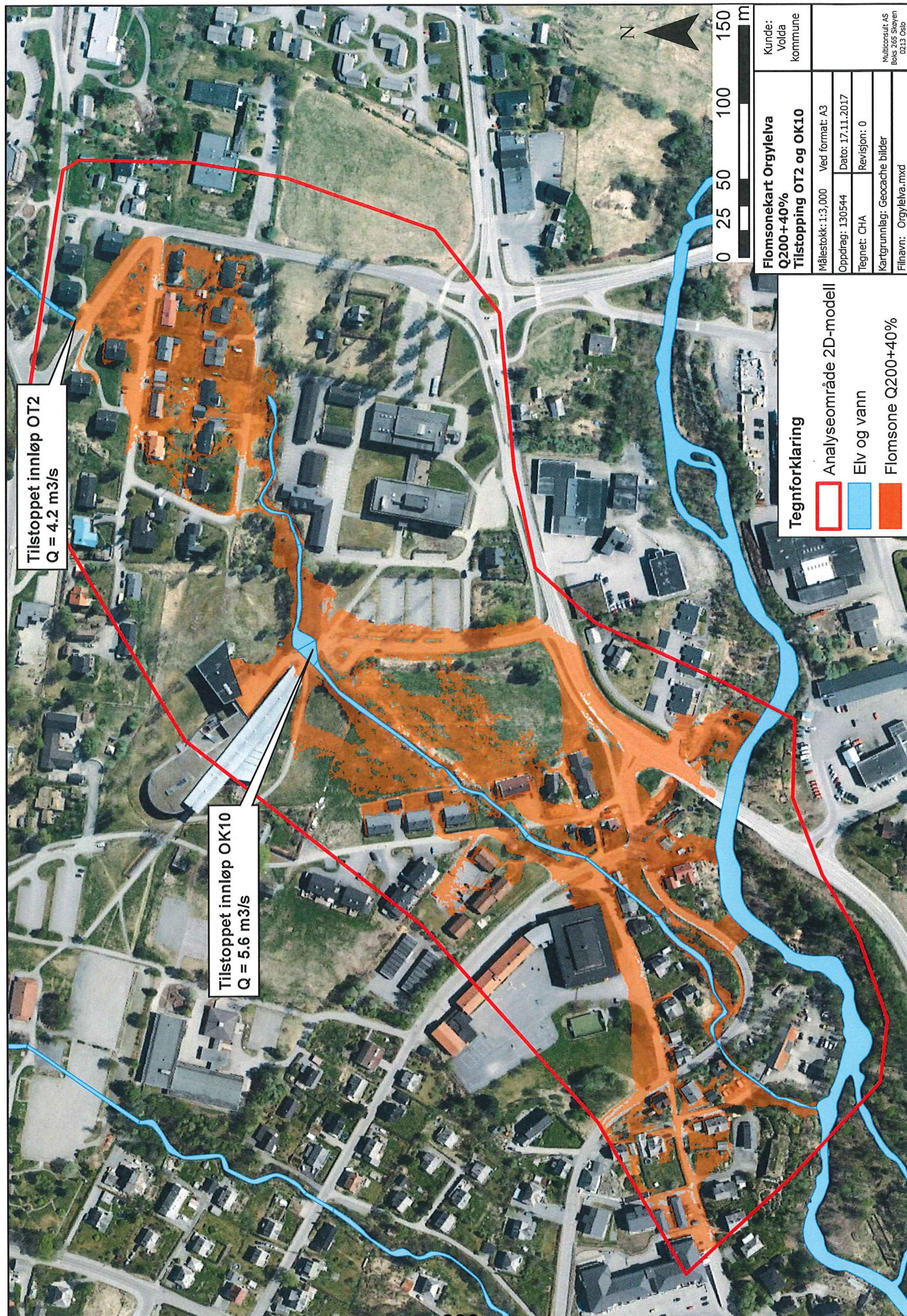

SAKSDOKUMENT

Sakshandsamar: Rune Totland

Arkivsak nr.: 2018/531

Arkivkode:

Utvalsaksnr	Utval	Møtedato
40/18	Formannskapet	13.03.2018
37/18	Kommunestyret	22.03.2018

POLITISK PRIORITERING AV INVESTERINGSPROSJEKT

Handsaming:

Rådmannen og teknisk sjef orienterte.

Røysting (ni røysteføre):

Tilrådinga frå administrasjonen vart samrøystes vedteken.

Tilråding i formannskapet - 13.03.2018 til kommunestyret:

Kommunestyret tek saka til vitende.

Administrasjonen si tilråding:

Kommunestyret tek saka til vitende.

Vedleggsliste:

Ingen

Uprenta saksvedlegg:

Ingen

Samandrag av saka:

På grunn av mange store investeringsprosjekt i 2018 og risiko for at ein ikkje har kapasitet til å ha like stort trykk på alle prosjekta, så ynskjer administrasjonen å forankre prioriteringsrekkefølgen til prosjekta politisk. Der er teke høgde for prosjektleiarkapasitet, oppfatning av politiske føringar og rekkjefølgekrav i prioriteringa. Det kan vera vanskeleg å spikre oppstartdato for nokre prosjekt, då dei involverer andre prosessar som regulering og grunnavtaler. I utgangspunktet hastar alt, og mange prosjekt er ikkje gjenstand for prioritering, då dei allereide er i full drift, og må fullførast. Her er berre medteke dei prosjekta som krev prosjektleiar-ressurs. Dei prosjekt som vert gjennomført av tilsette øyremerka til drift er ikkje med i oversikta. Vi har fem tilsette ingeniørar som er øyremerka til investeringsprosjekt, derav to engasjement stillingar. Det er i stor grad desse fem som er prosjektleiarar på større prosjekt.

Ei presisering av tabellen under: Der er ei kolonne som heiter «Ramme 2018 inkl mva» Talet i denne kolonna er ei kombinasjon av vedteken løyving under budsjettbehandlinga for 2018 og ubrukte investeringsmidler som bør overførast frå 2017. Overføring frå 2017 til 2018 må behandlast i kommunestyret, noko som ikkje enno er gjennomført.

Tiltak	Prosjektleder	Ramme 2018 inkl mva	Forventa oppstart	Forventa avslutta
Ny Øyra skule (ki)	Anne-Mari Falkevik	kr 45 025 145	Pågå	
Omsorgsbustader (5stk) Doktorhaugen	Jeanett Brandal	kr 17 000 000	Pågå	15.05.2019
ROP (rus og psykisk helse) 7 stk (midl.bustadar)	Jeanett Brandal	kr 6 140 829	Pågå	01.04.2018
Utbetring veg frå Rotevatn til Vassbotn (aaa)	Pål Are Vadstein	kr 15 710 580	Pågå	31.06.2018
Ferdigstilling Brannstasjon - krav frå arbeidstilsyn	Roy Inge Heltne	kr 1 200 000		31.12.2018
Sambindingsveg over Håmyra	Rune Totland/Asplan Viak	kr 2 000 000	Pågå	15.06.2018
Folkestadtun - oppgradering	Siri Birkeland Solheim	kr 2 800 000	Pågå	31.12.2018
Utviding av Mork barnehage	Siri Birkeland Solheim	kr 500 000	Pågå	15.08.2018
EPC gjennomføringstiltak	Tor Vegard Sjøvik	kr 32 000 000	Pågå	01.06.2018
Oppgradering Prestagata 33	Tor Vegard Sjøvik	kr 2 631 977	Pågå	31.12.2018
Kommunal del sentrumsutvikling	Torgeir Stensø	kr 12 541 474	Pågå	
Prioriterte Prosjekt				
Volda u-skule, opprusting	Siri Birkeland Solheim	kr 1 000 000	05.03.2018	
Kinosal og kultursal	Anne-Mari Falkevik	kr 625 000		
Flomsikring Volda sentrum Melshornsida	Terje Sunde	kr 10 000 000	Pågå	
Flomførebygging Heltneelva	Terje Sunde	kr 4 000 000	Pågå	
Symjehall	Anne-Mari Falkevik	kr 625 000	01.08.2018	

Opprusting Engesetvegen forbi omsorgsenteret til samleveg	Pål Are Vadstein	kr 4 000 000	Pågå	01.07.2019
Samleveg Urbakkfoten	Pål Are Vadstein	kr 1 500 000		
Næringsområde Øvre Rotset	Terje Sunde	kr 17 000 000	01.08.2018	01.07.2019
Solskjerming kommunale bygg- omsorg	Kjell Magne	kr 1 000 000		
Avfallsløysing og parkering ved rådhuset	Kjell Magne og Rune	kr 1 000 000		
4.etasje omsorgsenteret	XPRO/Jeanett Brandal	kr 625 000	15.03.2018	Vert ny finans sak

Vurdering og konklusjon:

Til tross for stort volum av investeringsprosjekt også i 2018, meiner teknisk sektor at alle prosjekta på lista skal kunne gjennomførast eller kome godt i gong i løpet av 2018.

Rune Sjurgard
Rådmann

Rune Totland
teknisk sjef

Utskrift av endeleg vedtak:

Rådmann
Teknisk Sektor
Økonomisjefen
Oppvekstsjefen
Helse- og omsorgssjefen

SAKSDOKUMENT

Sakshandsamar: Rune Sjurgard

Arkivsak nr.: 2018/499

Arkivkode: D12

Utvalsaksnr	Utval	Møtedato
42/18	Formannskapet	13.03.2018
38/18	Kommunestyret	22.03.2018

MANDAT - PLANLEGGING AV KINO OG KULTURHUS I VOLDA SENTRUM

Handsaming:

Ordførar reiste spørsmål om Roald Espset sin habilitet. Han er sambuar med ein av grunneigarane i området, jf. fvl. § 6. 2. ledd. Roald Espset tok ikkje del i handsaminga og røystinga over spørsmål om habilitet.

Røysting habilitet:

Roald Espset vart kjent inhabil med seks røyster, to røysta imot (Dan Helge Bjørneset og Margrete Bjerkvik).

Ordføraren orienterte.

Røysting (åtte røysteføre):

Tilrådinga frå administrasjonen vart samrøystes vedteken.

Tilråding i formannskapet - 13.03.2018 til kommunestyret:

- 1. Den kommunale byggjenemnda får i oppdrag å utarbeide romprogram og skisseprosjekt for kino og kulturhus i tilknytning til Volda samfunnshus. Arealet kan, om ein ser trong om det også omfatte «Barnepark-tomta» og «Driveklepphus-tomta»*
- 2. Arbeidet skal inkludere lokalitetane i dagens samfunnshus med ombygging og integrasjon til nybygg. Ulike behov og løysingar kan vurderast, og det kan leggjast fram fleire alternativ der lokale til ungdomsklubb, bibliotek og kafe er ein del av dette. Det skal gjerast faglege og kostnadmessige vurderingar av kinoløysing, som td antal salar, nybygg eller ombygging av dagens samfunnshussal mv.*
- 3. Byggjenemnda kartlegg behov og knyter til seg representasjon frå brukarinteressene. Byggjenemnda knyter vidare til seg nødvendig ekspertise i arbeidet.*

- 4. Planen skal vise heilskapleg prosjekt og synleggjere ev stegvis utbygging.*
- 5. Romprogram med skisseprosjekt og kostnadskalkyle vert å leggje fram innan 01.11.18.*
- 6. Kommunestyret vil vurdere samla eller delvis utbygging i samband med handsaminga av komande budsjett og økonomiplan.*

Roald Espset tok sete.

Administrasjonen si tilråding:

- 7. Den kommunale byggjenemnda får i oppdrag å utarbeide romprogram og skisseprosjekt for kino og kulturhus i tilknytning til Volda samfunnshus. Arealet kan, om ein ser trong om det også omfatte «Barnepark-tomta» og «Driveklepphus-tomta»**
- 8. Arbeidet skal inkludere lokalitetane i dagens samfunnshus med ombygging og integrasjon til nybygg. Ulike behov og løysingar kan vurderast, og det kan leggjast fram fleire alternativ der lokale til ungdomsklubb, bibliotek og kafe er ein del av dette. Det skal gjerast faglege og kostnadmessige vurderingar av kinoløysing, som td antal salar, nybygg eller ombygging av dagens samfunnshussal mv.**
- 9. Byggjenemnda kartlegg behov og knyter til seg representasjon frå brukarinteressene. Byggjenemnda knyter vidare til seg nødvendig ekspertise i arbeidet.**
- 10. Planen skal vise heilskapleg prosjekt og synleggjere ev stegvis utbygging.**
- 11. Romprogram med skisseprosjekt og kostnadskalkyle vert å leggje fram innan 01.11.18.**
- 12. Kommunestyret vil vurdere samla eller delvis utbygging i samband med handsaminga av komande budsjett og økonomiplan.**

Samandrag av saka:

Kommunestyret har sett av midlar i 2018-budsjettet til planlegging av kino og kultursal som tilbygg til samfunnshuset. Dette er ei oppfølging av vedtaket i møte 30. november der kommunestyret vedtok å ikkje gå vidare med prosjektet til Statsbygg og Høgskulen, men at

kommunen skulle vurdere eige prosjekt i økonomiplan. Det er innarbeidd kapitalutgifter til kino og kulturhus i økonomiplanen. Denne saka handlar om mandat til byggjenemnda for å kome i gang med planlegging av kino og kultursal i tilknytning til Volda samfunnshus.

Saksopplysningar/fakta:

Det er sett av kr 500 000 ekskl mva til planlegging av kino og kultursal, jfr del av punkt 1 i budsjettvedtaket (K-sak 145/17)

«Løyving på inntil kr 500 000 til planlegging og prosjektering av kinosal som tilbygg til Samfunnshuset og med ungdomsklubb og kultursal som opsjon ved stegvis utbygging. Dekning lån.»

I samband med handsaminga av prosjektet på Campus i K-sak 124/17 vedtok kommunestyret i punkt 2:

«Kommunestyret vil arbeide vidare for å styrke Volda sin regionale posisjon og kjem attende til prioritering av kino og kultursal i økonomiplanperioden»

For å kome vidare er det behov for forankring i kommunestyret om korleis ein skal ta prosjektet vidare.

Vurdering og konklusjon:

Campusområdet ville ikkje vere førsteval for lokalisering av kulturhus, og tidlegare planar saman med HVO var vurdert som interessante ut frå stor tru på sambrukseffekt. Når dette prosjektet ikkje vart noko av, så er det naturleg at ein konsentrerer seg om å få til kulturhus i sentrumskjernen. Kommunestyret har som nemnt vedteke å setje av planleggingsmidlar for kino og kulturhus i tilknytning til samfunnshuset.

Det er nødvendig at ein får ei heilskapleg planlegging av romprogram for samfunnshuset og tilbygg med kulturhus. Ein bør starte med å vurdere kva funksjonar som bør inn i prosjektet og utarbeide romprogram med skisseprosjekt. Dette vert grunnlag for kostnadskalkyle og vidare prosess i høve til konkurranse og realisering. Sjølv om vi nyleg har fått nye biblioteklokale, så bør dette vere ein del av prosjektet. Slik utviklinga går med digitalisering av tenester med mindre menneskeleg kontakt, kan biblioteka i framtida få ein enda meir sentral møteplass. Vidare kan biblioteka også få tillagt fleire oppgåver.

Volda sentrum ligg strategisk til i møtet mellom regionane Søre Sunnmøre og Nordfjord. Volda har viktige samfunnsfunksjonar som er viktige både for region og i nasjonal samanheng. I dei næraste åra er det planlagt store investeringar som vil virke positivt på samfunnsutviklinga, som t.d Voldatunellen, Mediebygg på Campusområdet og ny idrettshall. Kommunen planlegg større investeringar som Volda ungdomsskule, svømmehall, kino/kultursal for å nemne nokre av dei større. I tillegg vert det lagt til rette for å utløyse større bustadutbygging. Kommunen merkar auka interesse frå eksterne næringslivsaktørar som kan tenkje seg å etablere seg i Furene eller på Rotset. Det er ein gjengangar i desse kontaktene at dei har stor tru på utviklinga i Volda.

Gjennom t.d facebookgruppa; «Gi nytt liv til bygda vår» registrerer ein stort folkeengasjement for utvikling i Volda. Kulturhus vert blant mange sett på som viktig. Kommunen har ei viktig samfunnsoppgåve for å leggje til rette for utvikling av kultur/oppleving, busetting og næringsutvikling. Dette bør sjåast i samanheng og i langsiktig samanheng også knytt opp mot ny kommune.

Rådmannen har oppfatta kommunestyret slik at kino og kultursal er viktig for Volda. For å kome vidare i saka, vert det no lagt fram ei sak med mandat til den kommunale byggjenemnda. Mandatet bør vere romsleg og gi byggjenemnda handlingsrom til å vurdere og avklare ulike forhold. Innhaldet og funksjonaliteten bør vere det sentrale. Det bør ikkje vere eit signalbygg, der ein legg kostnader i standardar og overdimensjonering, som gjer at prosjektet kjem ut av realistiske rammer. Romprogram og utstyrskartlegging som vart utarbeidd i samband med Campusprosjektet bør nyttast så langt det er tenleg.

Rådmannen rår til slikt vedtak:

Den kommunale byggjenemnda får i oppdrag å utarbeide romprogram og skisseprosjekt for kino og kulturhus i tilknytning til Volda samfunnshus. Arealet kan, om ein ser trong om det også omfatte «Barnepark-tomta» og «Driveklepphus-tomta»

Arbeidet skal inkludere lokalitetane i dagens samfunnshus med ombygging og integrasjon til nybygg. Ulike behov og løysingar kan vurderast, og det kan leggjast fram fleire alternativ der lokale til ungdomsklubb, bibliotek og kafe er ein del av dette. Det skal gjerast faglege og kostnadsmessige vurderingar av kinoløysing, som td antal salar, nybygg eller ombygging av dagens samfunnshussal mv.

Byggjenemnda kartlegg behov og knyter til seg representasjon frå brukarinteressene. Byggjenemnda knyter vidare til seg nødvendig ekspertise i arbeidet.

Planen skal vise heilskapleg prosjekt og synleggjere ev stegvis utbygging.

Romprogram med skissprosjekt og kostnadskalkyle vert å leggje fram innan 01.11.18.

Kommunestyret vil vurdere samla eller delvis utbygging i samband med handsaminga av komande budsjett og økonomiplan.

Det er viktig at byggjenemnda orienterer kommunestyret undervegs i prosessen, samt involverer ulike interesser.

Rune Sjurgard
Rådmann

Utskrift av endeleg vedtak:

Byggjenemnda
Eigedomsavdelinga
Teknisk sjef
Økonomiavdelinga

SAKSDOKUMENT

Sakshandsamar: Asbjørn Moltudal

Arkivsak nr.: 2013/821

Arkivkode: 242

Utvalsaksnr	Utval	Møtedato
44/18	Formannskapet	13.03.2018
39/18	Kommunestyret	22.03.2018

NÆRINGSFONDET(KRAFT)- ÅRSRAPPORT 2017

Handsaming:

Røysting (ni røysteføre):

Tilrådinga frå administrasjonen vart samrøystes vedteken.

Tilråding i formannskapet - 13.03.2018 til kommunestyet:

Årsrapporten for Næringsfond(kraft) 2017 vert teken til vitende, slik den går fram av saksutgreiinga og vedlegg i denne saka.

Administrasjonen si tilråding:

Årsrapporten for Næringsfond(kraft) 2017 vert teken til vitende, slik den går fram av saksutgreiinga og vedlegg i denne saka.

Vedleggsliste:

1. Status årsrapportering 2017
2. Tilsagnsliste

Uprenta saksvedlegg:

K-sak 174/16, møte 15.12.16, om retningslinjer for bruken.

Samandrag av saka:

Rapporten om bruken av Næringsfondet (kraft) for året 2017 vert med dette lagt fram. Eg rår til at rapporten vert teken til vitende, slik det går fram av saksutgreiinga og vedlegga i denne saka.

I vedtektene for forvaltning og bruk av Næringsfond(kraft) i Volda kommune § 8 heiter det at skal leggst fram ei melding til kommunestyret om bruken av fondet kvart år. Gjenpart av denne meldinga skal sendast fylkesmannen og fylkeskommunen.

Tilveksten til fondet:

Kraftfondet hadde i 2017 ein tilvekst på kr. 776.516,33. Av dette utgjorde konsesjonsavgifta frå Tussa Energi AS kr. 609.899,-, og frå Småkraft AS kr. 143.905,-. Renterenteinntektene var kr.22.712,33 .

Løyvingar frå fondet:

Totalt vart det i 2017 (med tidlegare vedtak) løyvd kr. 950.000,- frå fondet, jfr. *vedlegg 2*. Det vart utbetalt til saman kr. 895.000,-. I dette ligg m.a. tilskotet til Volda Næringsforum 2017 kr. 380.000,- , kr. 150.000,- til Sunnmøre Kulturnæringshage AS og kr. 75.000,- til Dei Nynorske Festspela . I tillegg fekk Volda kunnskapspark utbetalt kr 200.000,- til Forprosjekt aasenbygget , jfr. K.sak 145/16.

To utbetalingar på til saman kr. 30.000,- vart heldne attende då rekneskap for prosjekta i 2017 ikkje var innlevert før rekneskapen vart oppgjort. «StudiebygdA Portal er ikkje lenger aktuell.

Elles er løyvingane i 2017 i samsvar med kommunestyret sitt vedtak i sak 172/16, pkt 16

Vurdering og konklusjon:

Når det gjeld retningslinjer for bruken av fondet og konkrete løyvingar for 2017 elles vert det vist til K-sak 6/14, møte 30.1.14, der det går fram at kommunestyret ynskjer å prioritere marknadsføring av dei mange ulike festivalane i Volda. Dette vart stadfesta i K.sak 174/16

Rådmannen rår til at årsrapporten vert teken til vitende slik den går fram av saksutgreiinga og *vedlegg 1 og 2*

Økonomiske konsekvensar:

Stønad frå næringsfondet(kraft) belastar ikkje kommunen sitt driftsbudsjett. Næringsfond(kraft) vert frå 2017 tilført om lag kr. 753.804,- pr. år i konsesjonsavgifter (frå Tussa Energi AS og Småkraft AS). I tillegg kjem renter.

Rune Sjurgard
Rådmann

Asbjørn Moltudal
Ass. rådmann

Utskrift av endeleg vedtak:

Fylkesmannen i Møre og Romsdal
6404 Molde
Rekneskapsseksjonen, her
Revisor

Vedlegg nr. 1

Tilsagnsliste Kraftfond 2018

År	Tilsagns-nummer	Prosjektnamn	Støttmottakar	Tilsagnsdato.	Gyldig til	Beløp	Tilbakeført	Utbetalt for 2017	Utbetalt tidl. Tilsagn	Status	Merknad
2017	1	Sunnmøre kulturnæringshage	Sunnmøre kulturnæringshage	01.01.2017	31.12.2019	150 000	0	150 000		Ferdig	Utbetalt 01.02.17
2017	2	Volda Næringsforum	Volda Næringsforum	01.01.2017	31.12.2019	350 000	0	360 000		Ferdig	Utbetalt 50% 1.2-17 Og 01.06.17
2017	3	Dei Nynorske Festspela	aasentunet	01.01.2017	31.12.2019	75 000	0	75 000		Ferdig	utbetalt 20.12.17
2017	4	Studentveka 2017	Studentveka i Volda	01.01.2017	31.12.2019	20 000	0	20 000		Ferdig	Utbetalt 19.05.2017
2017	5	X2 Festivalen	X2	01.01.2017	31.12.2019	50 000	0	50 000		Ferdig	Utbetalt 20.12.17
2017	6	Kammermusikkfestivalen	Kammermusikkfestivalen	01.01.2017	31.12.2019	20 000	0	20 000		Ferdig	Utbetalt 15.12.2017
2017	7	Dokumentarfilm-festivalen	Den Norske Dokumentarfilmfestivalen	01.01.2017	31.12.2019	20 000	0	20 000		Ferdig	Utbetalt 09.01.2018
2017	8	Animasjonsfilmfestivalen	AnimationVolda	01.01.2017	31.12.2019	20 000	0	0		Igangsatt	Har ikkje motteke rekneskap
2017	9	Naturfestivalen	Naturfestivalen	01.01.2017	31.12.2019	10 000	0	0		Igangsatt	Har ikkje motteke rekneskap
2016		Forprosjekt k.sak 145/16 Aasenbygget	Volda kunnskapspark	24.11.2016	24.11.2019	200 000	0	100 000	100 000		Utbetalt for 2016 og 2017
2017	10	StudiebygdA Portal	Høgskulen i Volda	01.01.2017	31.12.2019	35 000	0	0			ikkje aktuelt
						950 000	0	795 000	100 000		
								Utbetalt 2017	895 000		

Vedlegg nr. 2

Status for årsrapportering

År	2017				
Samleoversikt fondsstatus					
Akkumulerte tall for samtlige rapporteringspliktige fond:					
Beskrivelse	Inn på fond	Tilsagn 2017	Ut av fond	Saldo k.rekneskap	
Inngående saldo på fond pr.01.01.2017				1 611 331,45	
Fondsrenter:	22 712,33				
Fondstilskot:	753 804,00				
Tilsagnstilskot		950 000,00	895 000,00		
Saldo eitt tilsagnsår	776 516,33	950 000,00	895 000,00	-118 483,67	
				1 492 847,78	

PS 40/18 Orienteringssaker

Teknisk sektor

<i>Arkivsak nr.</i>	<i>Løpenr.</i>	<i>Arkivkode</i>	<i>Avd/Sakshandsamar</i>	<i>Dato</i>
2017/2461	3824/2018	Q14	SVK/ SONHAV	15.03.2018

**MELDING OM POLITISK VEDTAK - MIDLERTIDIG OG PERMANENT
REDUKSJON AV TILLETEN TOTALVEKT PÅ HÅSKJOLDVEGEN -
YTRESTØYLEN**

Vi melder med dette frå at formannskapet den 13.03.2018, hadde føre ovannemnde som sak PS 48/18, der det vart gjort slikt vedtak:

Håskjoldvegen og Ytrestøylen får innført redusert aksellast i perioden mars – juni til maksimalt 8 tonn. Dette er i samsvar med vegklasse BK8. Dette gjeld frå kryss mot vegen Furene, til RV 653, Eiksundvegen. Den same strekninga får endra vegklasse permanent til BK8, med tillaten totalvekt 32tonn. Dette vert meldt inn til nasjonale veglister.

Saka hastar for å unngå skade på denne kommunevegen. Vedtaket er derfor gjort med heimel i kommunelova § 13.

Sakutgreiinga følger vedlagt.

Volda kommune, servicekontoret

Sonja Håvik
førstekonsulent

Dokumentet er elektronisk godkjent og har ingen signatur.

Kopi til:
Edvin Løfoll – sakshandsamar teknisk sektor
Rune Totland – teknisk sektor

SAKSDOKUMENT

Sakshandsamar: Edvin Løfoll

Arkivsak nr.: 2017/2461

Arkivkode: Q14

Utvalsaksnr	Utval	Møtedato
23/18	Forvaltningsutvalet	06.03.2018
48/18	Formannskapet	13.03.2018

MIDLERTIDIG OG PERMANENT REDUKSJON AV TILLETEN TOTALVEKT PÅ HÅSKJOLDVEGEN - YTRESTØYLEN

Handsaming:

Saka vart ettersendt 12.03.18.

Sakshandsamar Edvin Løfoll orienterte.

Ordføraren kom med slik endring av første setning av tilrådinga frå forvaltningsutvalet:

Håskjoldvegen og Ytrestøylen får innført redusert aksellast i perioden mars – juni til maksimalt 8 tonn. Dette er i samsvar med vegklasse BK8.

Ordføraren kom med slikt tillegg:

Saka hastar for å unngå skade på denne kommunevegen. Vedtaket er derfor gjort med heimel i kommunelova § 13.

Røysting (ni røysteføre):

Tilrådinga frå forvaltningsutvalet, med tillegg frå ordføraren, vart samrøystes vedteken.

Vedtak i formannskapet - 13.03.2018

Håskjoldvegen og Ytrestøylen får innført redusert aksellast i perioden mars – juni til maksimalt 8 tonn. Dette er i samsvar med vegklasse BK8. Dette gjeld frå kryss mot vegen Furene, til RV 653, Eiksundvegen. Den same strekninga får endra vegklasse permanent til BK8, med tillaten totalvekt 32tonn. Dette vert meldt inn til nasjonale veglister.

Saka hastar for å unngå skade på denne kommunevegen. Vedtaket er derfor gjort med heimel i kommunelova § 13.

Handsaming:

Malvin Kile orienterte og svarte på spørsmål.

Røysting:

Administrasjonen si tilråding vart samrøystes vedteke.

Vedtak i Forvaltningsutvalet - 06.03.2018:

Håskjoldvegen og Ytrestøylen får innført redusert totalvekt i perioden mars – juni til maksimalt 30tonn tilleten totalvekt. Dette gjeld frå kryss mot vegen Furene, til RV 653, Eiksundvegen. Den same strekninga får endra vegklasse permanent til BK8, med tillaten totalvekt 32tonn. Dette vert meldt inn til nasjonale veglister.

Administrasjonen si tilråding:

Håskjoldvegen og Ytrestøylen får innført redusert totalvekt i perioden mars – juni til maksimalt 30tonn tilleten totalvekt. Dette gjeld frå kryss mot vegen Furene, til RV 653, Eiksundvegen. Den same strekninga får endra vegklasse permanent til BK8, med tillaten totalvekt 32tonn. Dette vert meldt inn til nasjonale veglister.

Vedleggsliste:

Kart som syner den aktuelle vegstrekninga.

Saksopplysningar/fakta:

Volda kommune har registrert mykje tung transport på vegstrekninga Håskjoldvegen – Ytrestøylen. Det er ikkje lenge sidan vegen vart stelt til att med ny asfalt, berre nokre få år. Asfalten er no i ferd med å krakelere og fleire stader har vegen allereie teke til å smuldre opp. Det er liten tvil om at vegen ikkje tåler den bruken som er på den i dag.

Vegen er i dag definert som BKT8, med tilleten totalvekt på 50 tonn. Kommunalteknisk har vurdert om vegen bør endrast permanent til BK8, med tillaten totalvekt 32 tonn. Dette vert truleg innført.

For å redusere skadene no i teleløysinga, ser kommunalteknisk det som eit godt alternativ å innføre mellombels reduksjon i tillaten totalvekt til 30 tonn for enkeltvogn og vogntog. Dette vil sjølvstakt ikkje hjelpe noko i høve skadar som allereie har kome, men vil truleg dempe mengda av skader no i teleløysinga framover våren.

Det tek normalt litt tid før vegar som får endra bruksklasse vert registrerte i dei nasjonale veglistene. Dette er difor endå eit argument for å innføre mellombels reduksjon i tilleten totalvekt. Kommunalteknisk vil melde inn ny bruksklasse med det fyrste.

Kommunalteknisk har undersøkt med naudetatar og VØR vedkomande deira behov i høve totalvekt. Det er ingenting som tyder på at dette vert utfordrande for dei. Ein kan ikkje sjå at dette medfører større ulemper for anna verksemd som naturleg nyttar vegane. Det må i så fall vere tømmer transport eller liknande. Då har kommunen høve til å gje dispensasjon på vinterstid og med tele i bakken.

Kommunen har og fått inn fleire meldingar frå innbyggjarar/naboar til vegen som er svært uroa for mykje tung transport og syner til øydelegging av fast dekke.

Helse og miljøkonsekvensar:

Lite konsekvensar, men noko positivt for innbyggjarane i området i form av mindre støy og tung transport.

Økonomiske konsekvensar:

Små konsekvensar.

Beredskapsmessige konsekvensar:

Lite eller ingen konsekvensar

Vurdering og konklusjon:

Håskjoldvegen og Ytrestøylen får innført redusert totalvekt i perioden mars – juni til maksimalt 30tonn tilleten totalvekt. Dette gjeld frå kryss mot vegen Furene, til RV 653, Eiksundvegen. Den same strekninga får endra vegklasse permanent til BK8, med tillaten totalvekt 32tonn. Dette vert meldt inn til nasjonale veglister.

Rune Totland
teknisk sjef

Dokumentet er elektronisk godkjent og har ingen signatur.

Utskrift av endeleg vedtak:

Klageinstans:

Notat

Til: Kommunestyra på Sunnmøre
Frå: Folkevaltnettverket i regi av Demokratiprojektet til Sunnmøre Regionråd IKS
Dato: 6. desember 2017
Tema: Referat frå gruppearbeid knytt til andre samling i Folkevaltnettverket.
Vedlegg: Foredraget til:

- Håvard Moe, KS Konsulent
- Rådmann Bente G. Vikhagen, Skodje kommune

Folkevaltnettverket i regi av Demokratiprojektet til Sunnmøre Regionråd IKS hadde sin tredje samling ved Radisson Blu Hotel i Ålesund kommune. Representantar frå alle kommunar møtte, med unntak av Ørskog og Vestnes.

Det vart gjennomført to foredrag:

- Håvard Moe, KS Konsulent
- Rådmann i Skodje kommune, Bente G. Vikhagen

Med utgangspunkt i dei to aktuelle foredraga vart det gjennomført to gruppearbeid, med gruppepresentasjonar.

Alle deltakarar er oppfordra til å gi eige kommunestyre ein muntleg rapport fra samlinga.

Interkommunale grupper

Oppgåve:

- A. Kva er dykkar ansvar som folkevalte for å sikre god samhandling med administrasjonen?
- B. Kva kan de gjere betre enn i dag?

Tilbakemelding frå gruppene er lista opp nedanfor:

- Vere tydelege når vi delegerer saker
- Stille spørsmål for å få utfyllande opplysningar slik at vi forstår sakene betre.
- Tett dialog også utanom vedtakssaker.
- Sende spørsmål til adm. før møta.
- «Gå i gangane» for å snakke uformelt med ulike personar i adm.
- Gi tydelege signal tidleg i prosessen.
- Snakke på ein positiv og konstruktiv måte.
- Ikkje snakke stygt om.
- Vere sakleg i sin kritikk.
- Undersøkjande og spørjande språk.
- Vere løysingsorientert.
- Ver saklege. Ikkje skuld på administrasjonen.
- Bruke gruppemøte i K-styremøte for å få debattert saker.
- Møteskikk og språkbruk.
- Ikkje akseptere hersketeknikkar
- Vere godt førebudde.

- Betre tid til prosessar.
- Dialog – bedre, tidlegere innvolvering
- Kultur/ukultur. Bygge tillitt – stille positive spørsmål i staden for å kritisere. Finne løysningar i saman.
- Politikarane må ta tilbake meir av makta – vere meir med i saksutgreiing, ikkje berre i vedtaka.
- Respekt
- Folkeskikk
- Lojalitet (ifbm arb. giverrolla)
- Tydelig språk
- Søke kunnskap/fakta
- Stille gode spørsmål
- Dialog og kunnskapsdeling om drift/struktur i planane.
- Involvere partar
- Fokus på gode relasjonar.
- Tidlegere innvolvering i saker og planer.
- Respekt og tillit/gjensidig mellom administrasjon og politikar.
- Gode dialogmøteplasser.
- Bidra til bedre og mer dynamiske budsjettbehandling.
- Bli flinkere til å bestille saker.
- Dialogmøte.
- Tydeligere bestillingar frå politikarane.
- Rolleavklaring mellom politikarar og administrasjon.
- Målsetting/planlegging
- Møteplassar/dialog
- Gode møteplassar
- Betre møteformer og møtekultur.
- Klare bestillingar.
- Møte godt budd
- Innhente informasjon
- Kvalitetssikre planverk.
- Skape møteplassar
- Takhøgde
- Prioritere arbeidet med delegeringsreglementet.
- Informasjonsflyt.
- Åpenheit – streame alle møter
- Dra i same retning
- Konstruktiv dialog/tilbakemeldingar.
- God samhandling med administrasjonen.
- Framsnakking
- God dialog politikar/adm/innbyggjar.
- Bidra til nytenking og innovasjon.
- Vere framoverlent – ildsjel
- Fylgje kommunens retningslinjer
- Gje tydelige styringssignal
- Skape gode relasjonar
- Skape lojalitet i samfunnet
- Oppfølging
- Vurdere arbeidsforma i kommunestyremøter og/eller utval.
- Respektare gitte rammer for kommunikasjonen, også å utfordre det.
- Ikkje ha for stor respekt heller
- Utfordre dei fastsette rammene når desse ikkje underbygge god samhandling.
- Etablere nye arenaer å møtast i
- Skape rom for erfaringsutveksling
- Vere nysgjerrige og oppsøkande.
- Etablere møteplassar mellom folket/politikken/administrasjonen.
- Administrasjonen er i utgangspunktet dei ansvarlege for informering!
- Ordførarens kvarter i starten kommunestyremøta.
- Flinkare til å gi tilbakemelding til administrasjonen.
- Vite om namna på dei i administrasjonene, det fører til betre samhandling.
- Sikre god kommunikasjon.
- Skape tillitt med adm.
- Tydelig bestiller/vedtak
- Spille på lag
- Forutsigbarhet
- Bedre dialogen
- Møteplasser, regelmessig
- Klarere vedtak

- Skape møteplasser
- Fylgje opp vårt ansvar for dialog
- Ved konstituering av nytt kommunestyre, drøfte/avklare samspel mellom politikk og administrasjon.
- Skape enighet om de overordna prioriteringer.
- God dialog
- Stille positive spørsmål og kritiske spørsmål.
- Rolleavklaring
- Klare grenser/ansvar/roller
- Passe på at lovverket følges
- Politiske vedtak blir fulgt opp
- Påse at ressurser blir rett forvalta.
- Delegering av mynde etter behov.
- Idemylding og innovasjon i kommunestyremøtet. Snakke sammen over partigrensene. Dialog som ein del av kommunestyremøtet, gjerne med de som jobber i kommunen.
- Helskapstenkning.
- Kommunen må ha ny handlingsplan hvert år.
- Møteplasser adm/politikere/innbygger.
- Vere villig til å tore å feile/endre oss.
- Vi må prioritere/vegvalg/veien videre.
- Einingsegoisme er ikkje bra.
- Månedlige rapporter. Skal vi flytte midler?
- Gjensidig respekt
- God kommunikasjon
- Team-mentalitet.
- Personavhengig.
- Dialogmøter
- Møteplasser
- Politisk kvarter
- Idemyldring/dugnadsånd

Kommunale grupper

Formålet med gruppearbeid i eiga kommunal gruppe er at ein skal kunne diskutere korleis dagens innlegg er relevant for eiga kommune og eigen situasjon. Det er også gitt ei forventning til ordførar og deltakarar at det blir gitt eit muntleg referat frå samlinga til eige kommunestyre.

Oppgåve:

- A. Kva av dagens kunnskap er relevant for vår kommune?

Tilbakemelding frå gruppene er lista opp nedanfor:

- Klar bestilling
- Tilhørighet i budsjettbehandlinga
- Einingsleiarane møter i kommunestyret i budsjettplanlegging for å legge fra behov.
- Halde seg orientert om kva som rør seg på grasrota.
- Bygge gode møteplassar.
- Tidlegare politisk involvering for å oppnå større eigarskap.
- Bruke oppgåveutvalg innan enkelte områder for å oppnå betre medverkning.
- Vurdere bruk av dialogmøter både generelt og knytt til enkelttema/saker.

- Ta med ideene om oppgåveutvalg og dialogmøter inn i arbeidet med å skape ny organisering i ny kommune.
- Involvere brukere/pårørende/næringsliv (alt etter) i prosessene, i større grad.
- Bruke dialogmøter i ennå større grad enn i dag.
- Skape kultur for endring.
- Vi kan ta diskusjoner om t.d. etikk i vårt kommunestyre (måten vi snakker på til kvarandre).
- Kome med eigne innspel/spørsmål
- Kome med oversendingsforslag.
- Temaarbeid med breidt samansette grupper for å jobbe med spørsmål/mål – t.d. få ned privatbilisme. (Diverse planar, folkehelseperspektiv m.m.) – (Og arealplan)
- Strategisk jobbing saman adm/pol fram mot budsjett.
- Tydelege prosesser.
- Skape møteplasser og dialog
- Digitalisering for innsyn, innvolivering, henge med i lovgivning og utvikling.
- Evaluere delegerings med politkar og administrasjon dialog underveis.
- Endringskompetanse i ny kommunestruktur.
- Jobbe med nye møteplasser
- Bedre dialog mot/mellom adm. polit, innb. og næringsliv.
- Involvere fleire utenom kommunestyret. Kan bli for mange verv for politikere.
- Møtekultur. Usaklig er ikkje greit, uenig er greit.
- Konkrete signalprosjekt. Folkemøte i krinsane. Integrering.
- Obs på kven som set dagsorden (ildsjela, passasjer eller motspelar).
- Dialogmøte i kommunestyre
- Budsjettjustering/dynamisk.
- Muligens digitale møteplasser.
- Politikk blir ikke skapt gjennom vedtak, men i prosessen.
- Tenke positivt
- Språkbruk
- Klarer vi å følge med i tida?
- Finne bedre løysinger gjennom dialog.
- Utnytt/bruke kompetanse/ressurser på rett måte/sted.
- Videreføre dialogmøta (kommunestyre/adm). Videreføre det til enkelte saker.
- Møteplasser der innbyggerne kan involvere seg
- Kommune APP!
- Samskapingskommune
- Vi streamer kommunestyremøtene
- Politikerne må involverest tidligere i budsjettbehandling. Delta i prosessen.
- Gå gjennom folkevaltundersøkinga for å endre arbeidsmøtane og samspelet mellom aktørar i kommunen.
- Fleire dialogmøte – temabaserte der ein kan ivitere inn etter tema – næringsliv, organisasjonar, innbygarar.
- Fokusere meir på mål vi vil nå. Nedfelle det i ein handlingsplan.
- Politikarar må ver flinkare til å sette dagsorden.

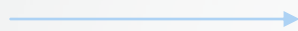

Samspill mellom politikk og administrasjon

-må vi endre oss?

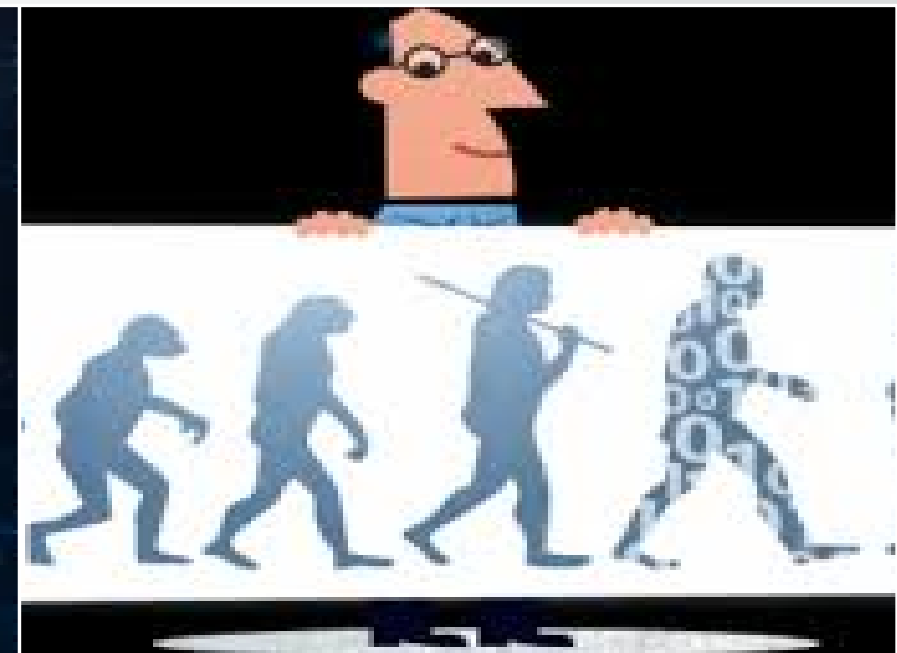
Oppgåvene vi skal løyse har endra karakter

Regelstyrt forvaltning

Komplekse og samansette problemstillingar utan fasitsvar

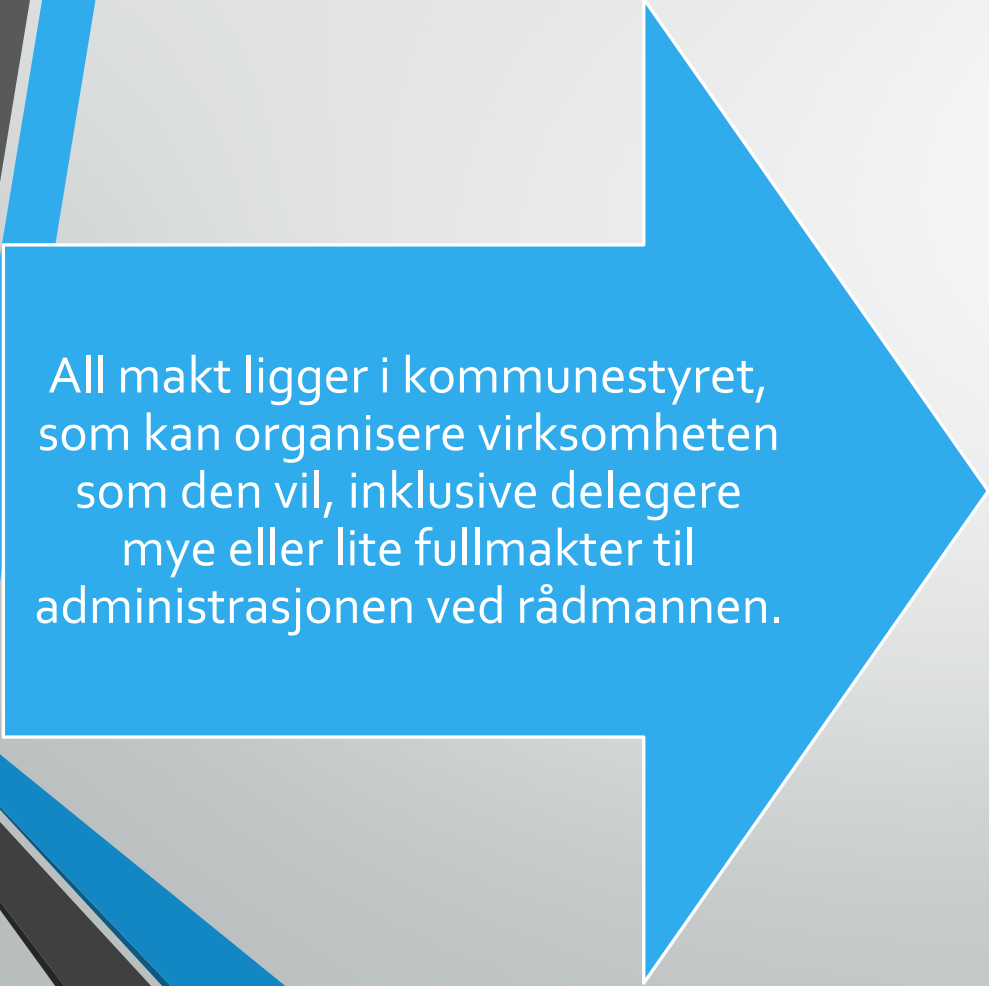
Demografi og økonomi

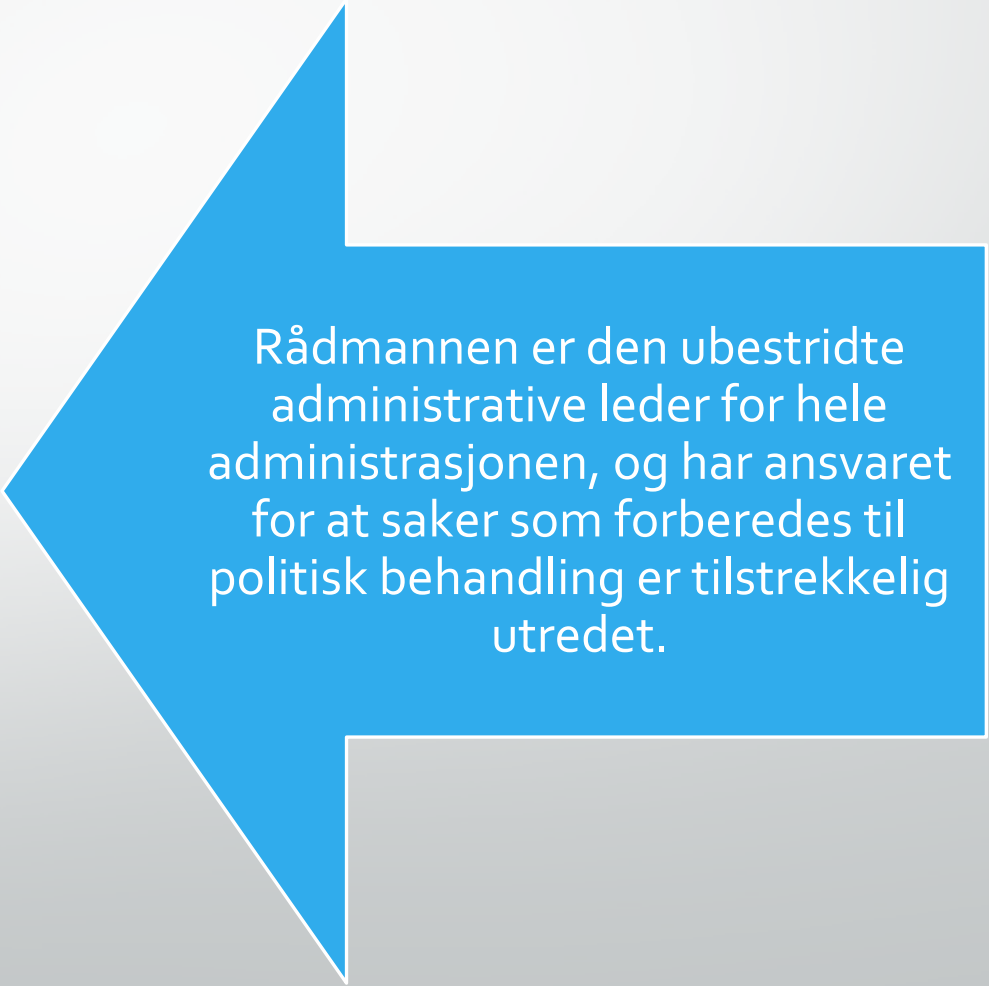
Må VI endre oss?

Kommunelov

All makt ligger i kommunestyret, som kan organisere virksomheten som den vil, inklusive delegere mye eller lite fullmakter til administrasjonen ved rådmannen.

Rådmannen er den ubestridte administrative leder for hele administrasjonen, og har ansvaret for at saker som forberedes til politisk behandling er tilstrekkelig utredet.

Logikken bak kommunelova legg til grunn:

- At menneske tek sine beslutningar på bakgrunn av fakta
- At politikk vert skapt gjennom å fatte vedtak
- At «tilstrekkelig» saksutgreiing fører til at ein finn det rette svaret
- At tillit mellom politikk og administrasjon vert skapt gjennom gode skriftleg saksutgreiingar

– Bygdene må revitaliseres, sier Aslaug Haga, foran en stor samling bilder av stygge bygg som preger mange tettsteder over hele landet. I bakgrunnen Noreg Jan Thorsen (Sp). Helt til høyre kunstner Knut Bry.

- Ta tilbake makten

■ Kommunalministeren ønsker sterkere lokalpolitikere

Åslaug Haga mener lokalpolitikerne har gitt for mye makt til rådmann og kommuneansatte. Rett før valgkampen ber hun dem brette opp ermene.

LARS NEHRU SAND
CHARLOTTE WING (foto)
Riksvei 36/E134 i Telemark

Kommunal- og regionalminister Åslaug Haga ber lokalpolitikerne ta et oppgjør med rådmannsveldet i norske kommuner. Den heltidsansatte og stadig mer profesjonaliserte admi-

nistrasjonen har fått for mye makt over prosesser der hvor politikernes skulle vært hands-on, synes hun.

– Rådmannen har svært ofte for mye makt. Det er delegert for mye fra politikernes, de må ta tilbake makten. Det er politikernes ansvar å se til at administrasjonen gjør jobben sin,

minner Haga om. Rett før rundt 63 000 kandidater om noen få uker stiller til lokalvalg, ber kommunalministeren dem opptre som profesjonelle folkevalgte.

– Jeg vil gjenreise den stolte lokalpolitiker. I trange tider kan det ikke kuttes i antallet politikere, sier Haga. Hun nekter for at norske kommuner er for trauste.

«Undervurderte». – Norske kommuner er betydelig undervurderte. Det er mye dynamisk

ble kommunene fortalt at de var ineffektive, endringsu villige og bakstreverske og for mange. I tillegg ble de økonomisk sulteføret. Det er å dra det litt langt å si at kommunene ble depressive, men det hersket en pessimisme, mener Haga om rikets tilstand før hun overtok.

Ikke tvang. Selv vil hun ikke flagge kommunal sammenslåing og offensiv regionreform i valgkampen.

– Jeg vil utvikle og bevisstgjøre kommunene i sin samfunns-

ge løser oppgave vern interkommuna. Hun mener lokal må bevisstgjøres samfunnsrolle kommunene. Haga vil ha skale justispolitikerne.

– Tenk deg politisk ansvar for forebygg arbeid mellom politisk sektor, politikere sjekker at oljefry sier kommunalministeren.

lars.nehru.s

Anders Røberg-Larsen og Jack Grimsrud fra Grorud Ap og Karl P. Olsen fra Stovner Ap vil ikke være med og støtte en betalt journaliststilling i en avisredaksjon. Nå føler representanter i alle fire bydelsutvalg seg overkjørt av administrasjonen, som har skrevet under avtalen uten politisk behandling.

Det vi ofte gløymmer er :

At møteplassar for dialog er avgjerande for tillit, innovasjon og effektiv forvaltning

At «tilstrekkelig» utgreiing er vanskeleg å få til utan å ha dialog undervegs

At endring må skapast, det kan ikkje vedtakast

Tillit vert skapt gjennom transparens og dialog på tvers av hierarki og roller

Paradigmeskifte: Frå offentlig styring til samstyring

Formynderkommunen

Kommunen bestemmer
"ovenfra-og-ned".

Kommune 1.0

1945 ->

Servicekommunen

Brukeren bestemmer.
"Kommunen bærer
deg gjennom livet".

Kommune 2.0

1970 ->

Samskapingskommunen

Vi bestemmer sammen.
"Hva skal vi få til i
fellesskap i dag?".

Kommune 3.0

2005 ->

Eva Sørensen

Offentleg sektor er en...	Myndighets-utøver	Service-leverandør	Arena for samskaping
Politikkens oppgave er...	Lage lover, og avgjere enkeltsaker	Å prioritere og kontrollere anvendelsen av gitte ressurser	Lede samskapt politikkinnovasjon
Administrasjonens er gode til...	Å huske reglene	Å lage effektiv styring	Å koordinere tverrgående samarbeid mellom politikk og tenester
Medarbeiderne er opptatt av...	Å gjere ting korrekt og rettferdig	Å vere imøtekommende overfor innbyggernes behov	Understøtte samskapingsprosjekter
Frivillig sektor og næringslivet blir sett på som...	Lobbyister	Leverandører	Partnere i skaping av offentlig verdi

Vi har endra oss litt....

Utdrag frå «Styringsprosessar i Skodje kommune»

I Skodje kommune ønskjer vi å skape eit godt tenestetilbod og eit godt lokalsamfunn i samarbeid med andre.

Å finne gode løysingar på komplekse utforingar handlar om å mobilisere breitt, ta vegval, gjennomføre noko ein har tru på, evaluere korleis det gjekk, for så å justere kursen.

Desse styringsprosessane skaper mest tillit og best resultat dersom dei vert gjennomført i eit samspel mellom politikk, administrasjon, tilsette, tillitsvalde, innbyggjarar, frivillige og næringsliv. Dei ulike aktørane har ulike roller og ulikt ansvar, men er alle viktige bidragsytarar.

Det er ikkje alle beslutningar som krev like brei mobilisering og involvering. Komplekse og samansette problemstillingar der avgjerda vil berøre mange krev størst involvering. Målet med brei mobilisering er å få:

- betre idear
- betre forankra beslutningar
- effektiv bruk av dei samla ressursane

Oppgåveutval:

- «Korleis utvikle samarbeidet mellom kommune og frivillige»
- «Korleis utvikle demensomsorga i Skodje kommune»
- «Korleis bli ei inkluderande kommune»

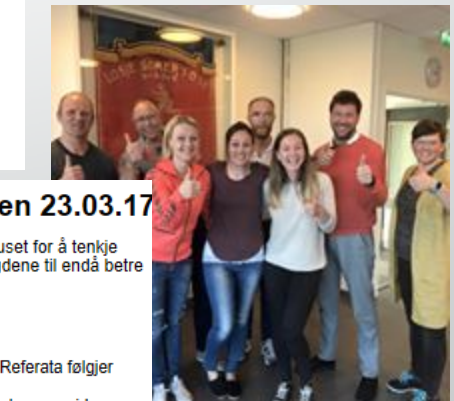
Nytt prosjekt i Skodje kommune

Nytt spennande prosjekt i gong, der ein skal sjå på korleis ein skal utvikle demensomsorga i kommunen. Første møtet var i går 19.04.16.

Arbeidsgruppa er noko utradisjonelt samansett og har medlemmar som representerer pårørende, politikarar, tilsette og administrasjonen. Vi har tru på at dette vil gje eit godt sluttprodukt og ønskjer gruppa lukke til med arbeidet.

Øvst frå venstre: Einingsleiar Per Løkkeborg og politikar Kari Grindvik (leiar) Nedst frå venstre: Tilsett Elisabeth Longva, pårørende Ole-Morten Gliske og politikar Aase Kristin Bolstad ikkje på bildet: Pårørende Gulltjarg Helle og assisterande rådmann Kristian Skårheim

Mange kreative innspel på idedugnaden 23.03.17

Rundt 40 personar sette seg saman på Gomerhuset for å tenkje kreativt om korleis vi saman kan gjere skodjebygdene til endå betre plassar å bu og trivast.

Etter diskusjon i seks grupper kom det fram forslag til mange gode tiltak. Referata følgjer under.

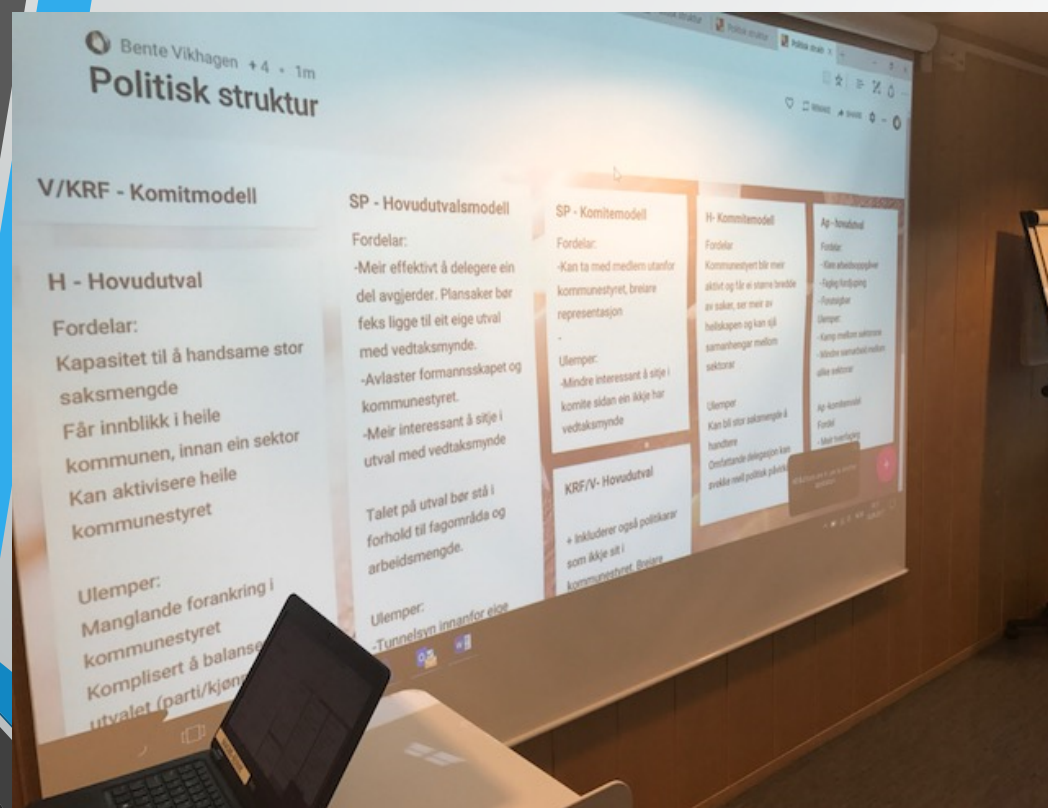
Det blei i møtet sett ned ei referansegruppe som skal vere med og stake ut vegen vidare.

Kva for tiltak kan vi setje ut i livet straks? Kva tiltak treng vi meir tid på?

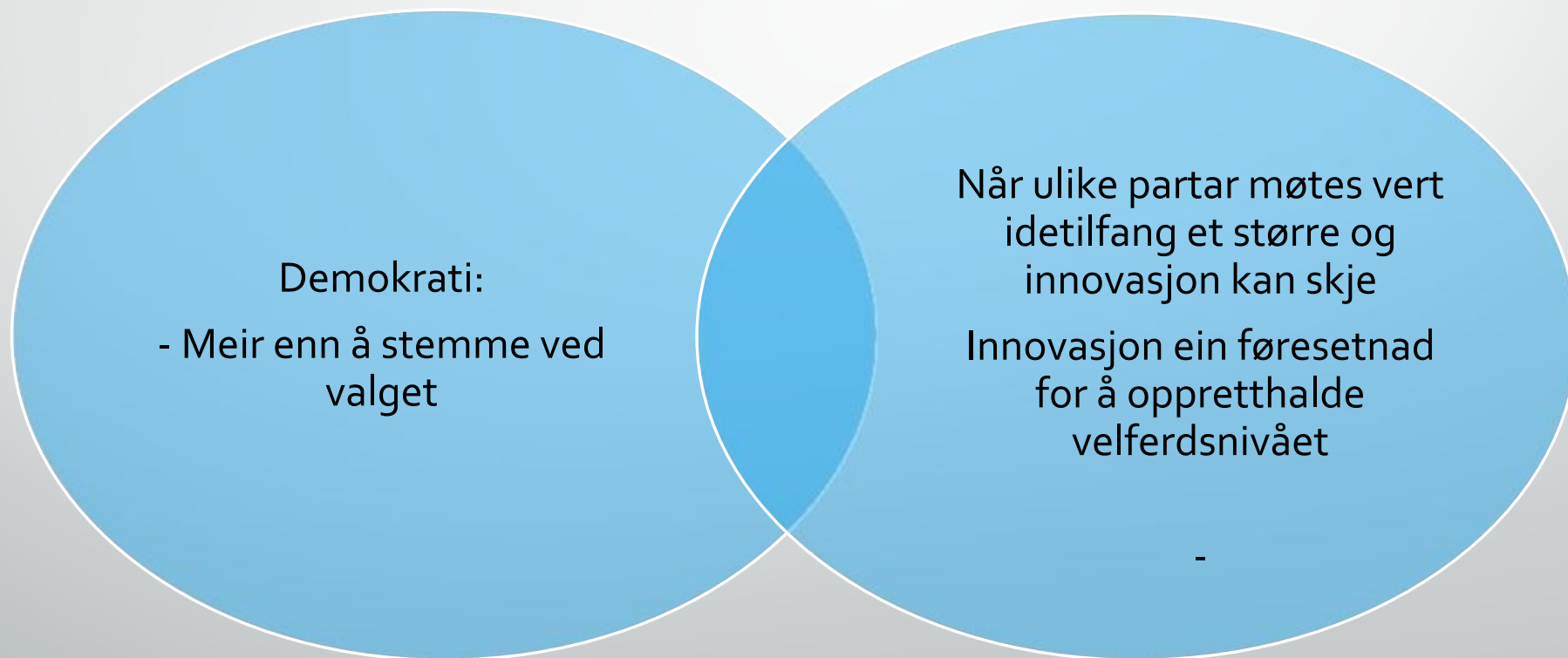
Referansegruppa som blei valt: Jeanett Kristiansen, Lillian Keiseraas, Hallgeir Øvrebust, Mariann Ødegård, Mari Støhle Schjelderup og Lennart Floyd Berge.

[Referat 1](#) [Referat 2](#) [Referat 3](#) [Referat 4](#) [Referat 5](#) [Referat 6](#)

Dialog

Filosofien bak styringssystemet

Dei ulike aktørane Ansvar og rolle

Møteplassar for styringsdialog

Politikarar	Ansvar for å vedta overordna mål og strategiar: Politikk må skapast, ikkje berre vedtakast. Dette inneber at politikarane treng møteplassar og arbeidsformer som gjev eit breiare beslutningsgrunnlag enn kva ei skriftleg saksutgreiing kan gje.	Ordinære vedtaksmøte Dialogmøter Strategisamlinger Ad-hoc/ oppgåveutval Folkemøter Idedugnadar
Leiarar:	Ansvar for å sette iverk tiltak og prosessar som føre til måloppnåing Leiarar har ansvar for å utøve leiing som bidreg til motivasjon og inspirasjon i arbeidet mot dei overordna måla Leiarar har ansvar for å synleggjere det handlingsrommet som fins knytt til kvalitetsutvikling av dei kommunale tenestene Leiarar har respekt for, og skal leggje til rette for at folkevalde får ivareta både ombodsrolla, strategrolla, arbeidsgjevarrolla og enkeltsaksrolla.	Leiarmøter Utvida leiarmøter med mellomleiarar Lyst og læring (digitalisering) Leiarsamlingar Leiarutviklingsprogram Kvalitetssamtalar Medarbeidersamtalar
Medarbeidarar:	Bidra med sin kompetanse og i arbeidet mot måloppnåing Våre medarbeidarar har eit grunnleggjande ønske om å gjere ein god jobb, og å bidra mot overordna mål Medarbeidarane ønsker tydeleg mål og forventningar, og opplever motivasjon og meistring gjennom å få ansvar og handlingsrom.	Medarbeidersamtalar 10- faktor undersøking Personalmøter Tverrfaglege møteplassar

Dei ulike aktørane	Ansvar og rolle	Møteplassar for styringsdialog
Tillitsvalde:	Vere talerør mellom arbeidsgjevarar og tilsette Tillitsvalde er ein ressurs som ønsker å ver trekkhund meir enn vaktbikkje. Arbeidsgevar nyttar tillitsvalde sine innspel i arbeidet med å skape gode arbeidsplassar	Kontaktmøter med rådmannsnivå Medverknadsmøter i einingane Strategisamling med kommunestyret og leiarar
Brukarar:	Bidra med erfaringar og innspel i arbeidet med å utvikle gode kommunale tenester Kommunen og dei kommunale tenestene er til for brukarane. Kommunen skal ikkje berre vere ein myndighetsutøvar eller tilbydar av tenester, men også ein tilretteleggjar for at tenestene vert utvikla i samskaping med brukarane.	Brukarforum i einingane Deltak i ad-hoc/oppgåveutval for utvikling av tenestene Delta i einingsvise samskapingsprosessar for utvikling av tenestene Delta i folkemøter/ idedugnadar osv
Innbyggjarar, frivillige og næringsliv:	Bidra med ulike perspektiv og ressursar i arbeidet mot å utvikle eit godt lokalsamfunn Eit godt lokalsamfunn kan ikkje skapast av kommunen åleine. Engasjement for lokalsamfunnet kan utøvast på ulike måtar. Skodje kommune skal bidra til at desse alternative medverknadsformene vert synleggjort.	Skodjeinitiativet gjennom «mi Sak» Innbyggjarpanel Folkemøte/idedugnadar Spørjetid i kommunestyret Oppgåveutval Stemme ved valet Bli med i eit politisk parti Engasjer deg i frivillig innsats Delta i næringsforeninga

Påstand

Dette utfordrar oss alle
- men neppe vårt demokrati

Frå motstandsdemokrati til medspillsdemokrati?

Fornyning av strategi- og budsjettprosessen

- Fordi:
- Budsjettet er ikkje eit like relevant styringsverktøy som det var for nokre år sidan

1. Frå samansausing av diskusjonar som skulle ende i eit tal til å skilje diskusjonen i tre:

a) Mål: Kva vil vi skape : Handlingsplan

b). Prognose: Kva har vi av samla ressursar

c). Ressursallokering: Korleis skal vi fordele ressursane

2. Frå kalender styring til forretningsstyring

Prinsipper for prosessen:

- **Verdier** – styre gjennom noen tydelige verdier, mål og grenser, ikke detaljerte regler og budsjetter
- **Transparens** – åpen informasjon og dialog, ikke avgrense informasjonen hierarkisk
- **Organisasjon** – organisere som et nettverk av tverrfaglige møteplassar for diskusjon
- **Autonomi** – gi nettverka frihiet til å handle, ikke detaljstyr dei
- **Planlegging** – gjøre planlegging til en kontinuerlig prosess, ikke ein årlig happening som vert styrt ovanfrå og ned.
- **Ressurser** – gjer ressursar tilgjengelig ved behov, ikke gjennom årlege budsjettallokeringer

Positive endringar

- **Bedret dialog med politisk leiing og betre rapportering**

Politikarane vedtek handlingsplan med hovudsatsingar for året og for planperioden, ikkje berre kroner og øre.

Budsjettvedtaker er berre eit utgangspunkt for året. Det er heilårleg rapportering, prognosar og budsjettrevisjonar sikrar politisk styring og oversikt.

- **Frå økonomisjefen sitt dokument til eit tverrgfagleg redskap**

Dette krev eit svært tett samarbeid på strategisk leiarnivå.

Det skal utøvast virksomhetsstyring og organisasjonsutvikling, og ikkje berre økonomistyring.

MÅ vi endre oss?

JA:

- Fordi nye idear og innovasjon ikkje oppstår i desse møta.
- Fordi dei tradisjonelle politiske arbeidsformene i kommunane ikkje sikrar reell politisk styring i ei tid med eksponensiell endringsfart
- Fordi arbeidsforma ikkje innbyr til den tillitsbaserte relasjonen vi i treng mellom partane i ei tid med stor usikkerhet og krav om risikovilje

Takk for meg!

FOLKEVALTNETTVERKET PÅ SUNNMØRE

Kort om Håvard

- Seniorrådgiver KS-Konsulent AS
 - Forretningsansvarlig for *Styring og analyse* og *Politikk og samfunn*
 - Jobber særlig med spørsmål knyttet til strategi, ledelse- og organisasjonsutvikling, samt økonomiske, administrative og politiske analyser.
- 14 år i KS-Konsulent as
- 3 år i KS Forskning
- Ledererfaring fra Oslo kommune
- Utdannet cand.mag UiO (sosiologi, historie, statsvitenskap) og Master of Management BI (strategi, økonomi, ledelse og scenarier).

havard.moe@ks.no

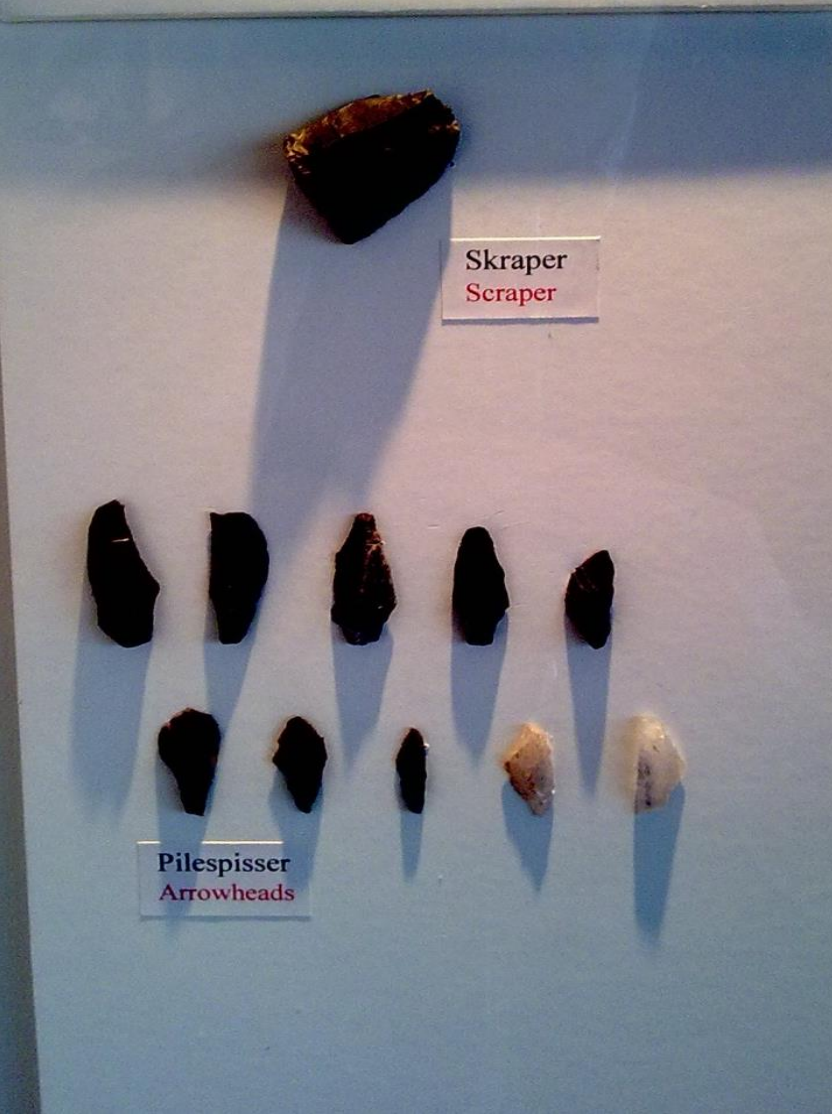
[@havardmoe](https://www.instagram.com/havardmoe)

[Håvard Moe](https://www.linkedin.com/in/Håvard Moe)

Endring - er det noe å mase med da?

9500 - 8000 f.Kr./BC

4500 - 3700 f.Kr./BC

1800 - 900 f.Kr./BC

Kilde: Alta Museum

***Virkeligheten forandrer seg –
hvor mye har vi forandre oss?***

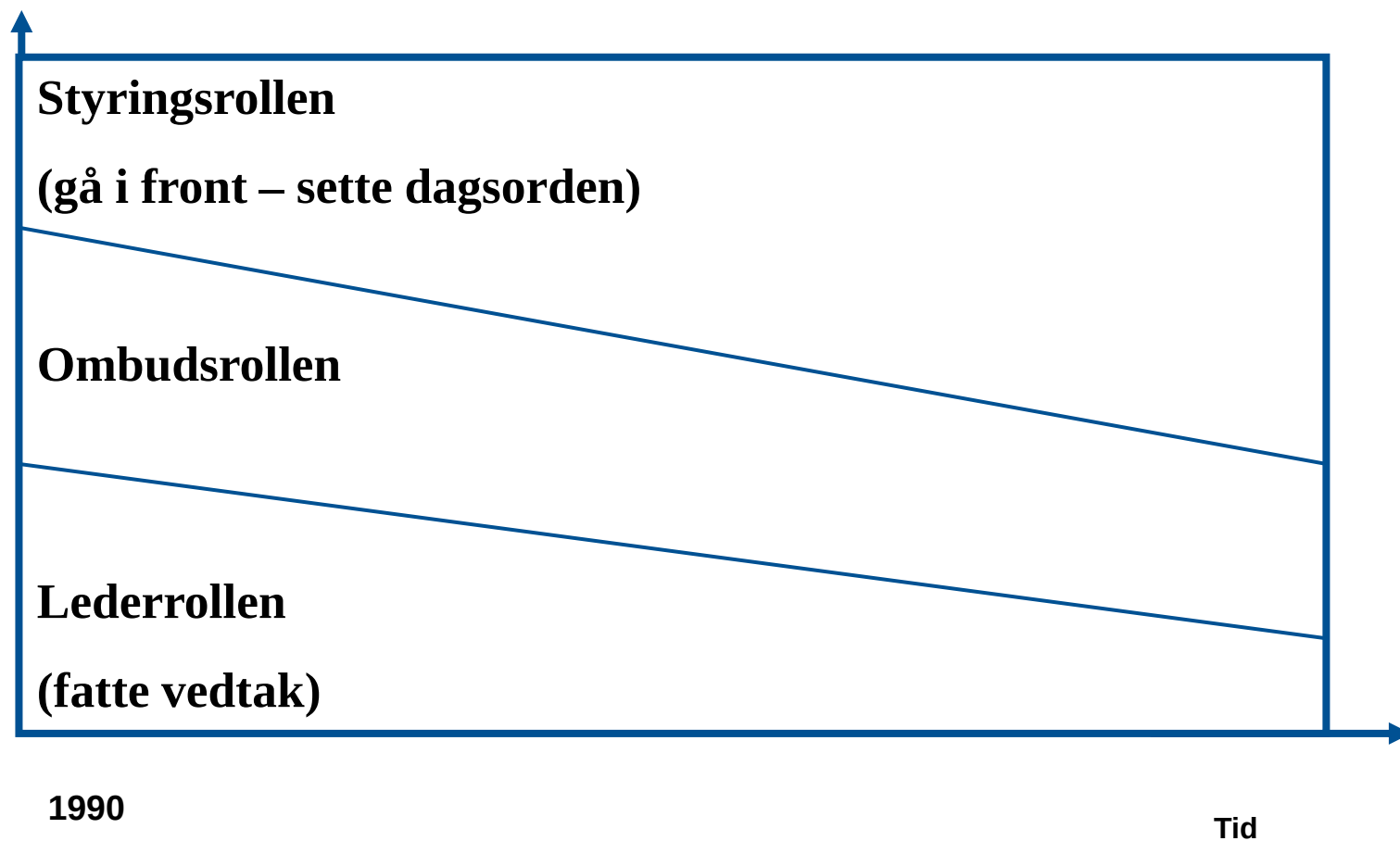
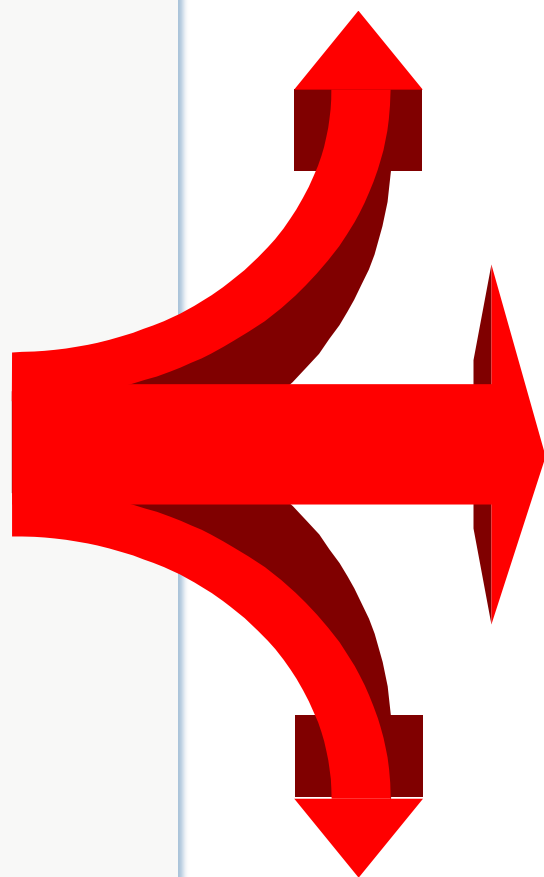
Tre (fire) roller

- Styringsrollen
 - Strategi
- Lederrollen
 - Ta beslutning i enkeltsaker
- Ombudsrollen
 - Representerer innbyggerne
- (Arbeidsgiverrollen)

Hvilken
rolle er
viktigst
for deg?

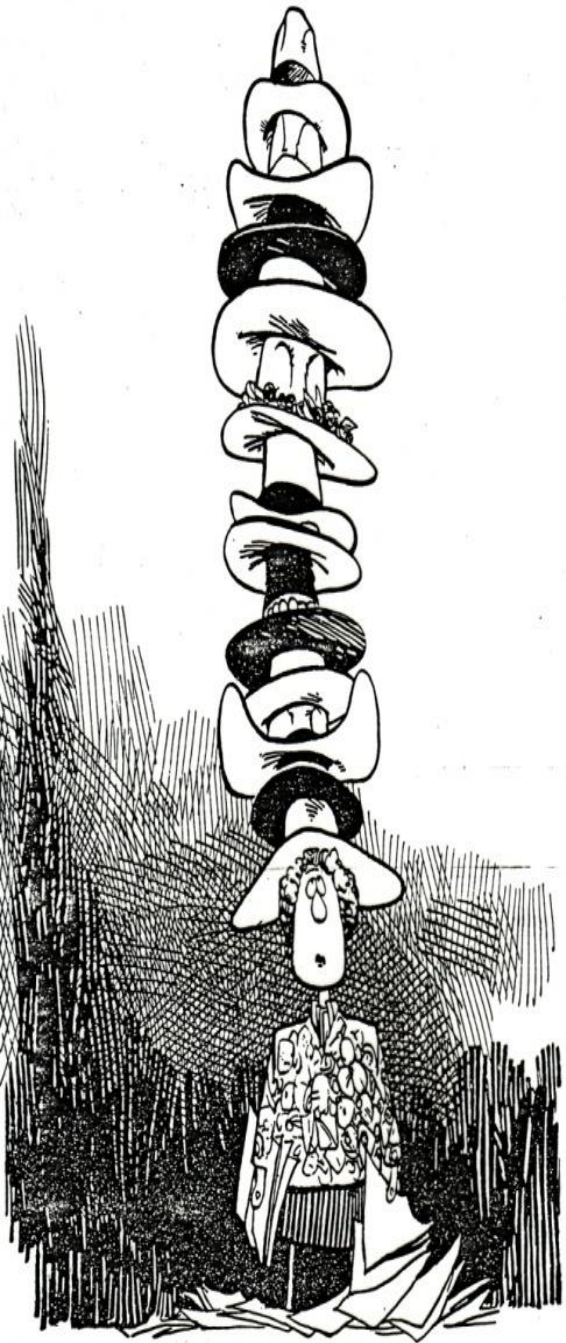
Politisk kompetanse

Hva *er* godt lokaldemokrati?

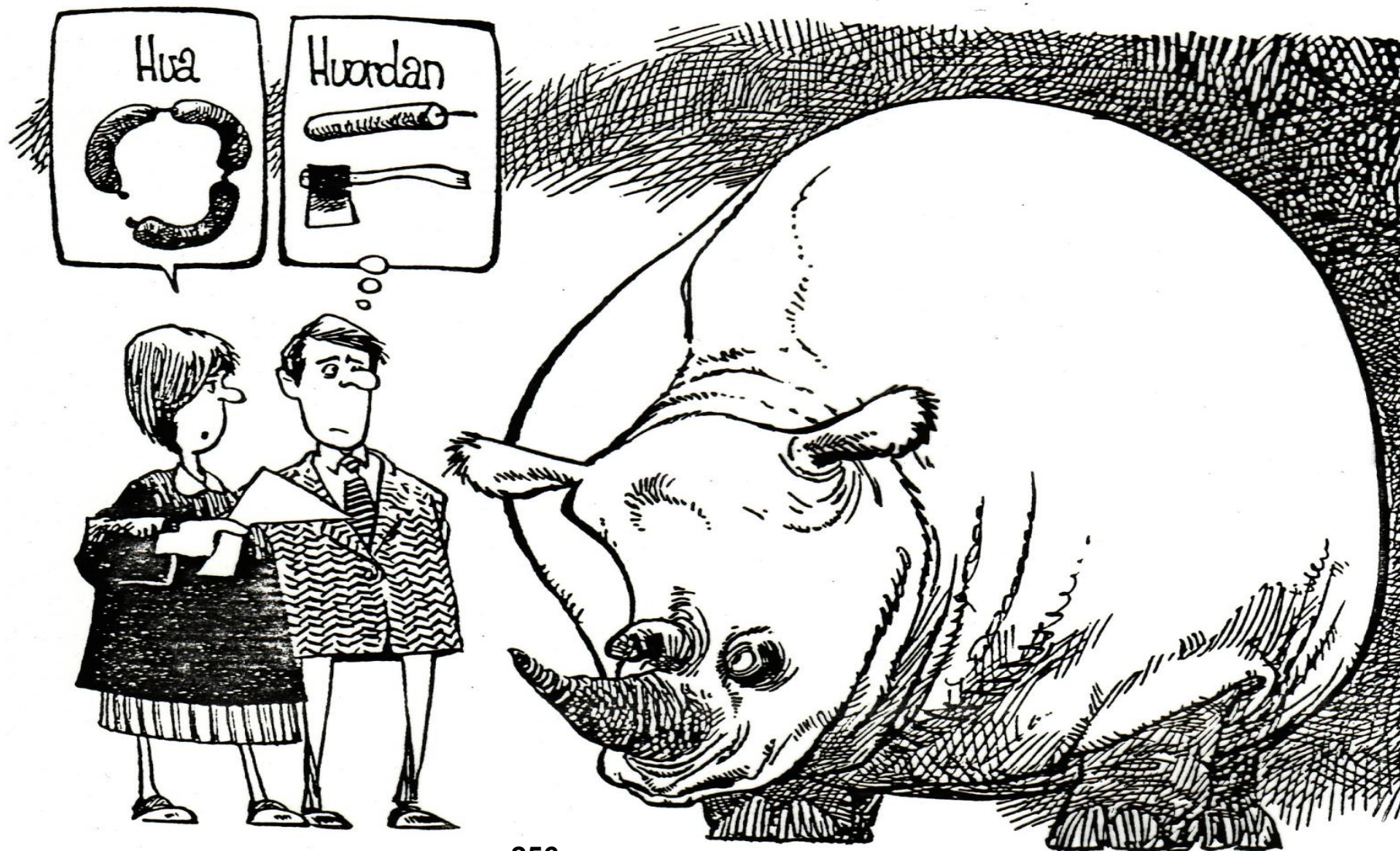

Politikernes ulike dilemmaer

- Strategisk tenkende **vs** engasjement i enkeltsaker
- Driftsfokus **vs** utviklingsfokus
- Politiske leder og beslutningstagere **vs** rollen som ombud og enkeltpersonenes talsmann
- Bestiller av tjenester **vs** arbeidsgiver for de ansatte

Folkevalgtrollen i endring?

Godt lokaldemokrati med høy tillit har vi når...

- innbyggerne får informasjon om kommunens virke og er sikret innsyn
- innbyggerne kan påvirke politiske prosesser
- innbyggerne kjenner seg godt representerte
- de folkevalgte setter dagsorden, styrer, og er ombud for innbyggerne
- kommunen har god forvaltningspraksis og leverer det som er lovet

Ytre vs Indre motivasjon

Ytre motivasjon:

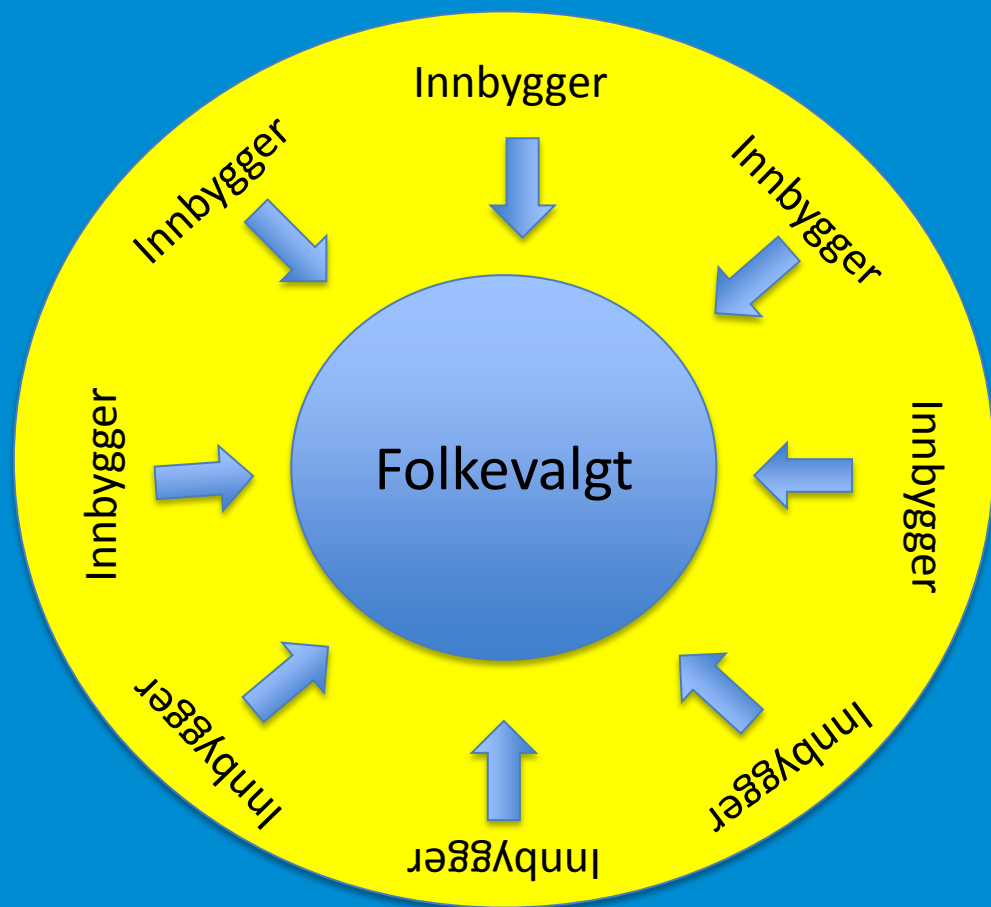
- Motivert av faktorer utenfor oppgavene, f.eks. lønn, status, annerkjennelse, omdømme, posisjoner, makt, etc.

Indre motivasjon:

- Motivasjon for oppgavene i seg selv, dvs at man opplever oppgaven som
Oppleve dem som interessante, spennende, energigivende, meningsfulle e.l.

Man behøver både indre og ytre motivasjon for å lykkes over tid. Men Indre motivasjon regnes ofte som den viktigste formen for motivasjon for å sikre en rekke positive effekter over tid

KS Lokaldemokratiundersøkelse

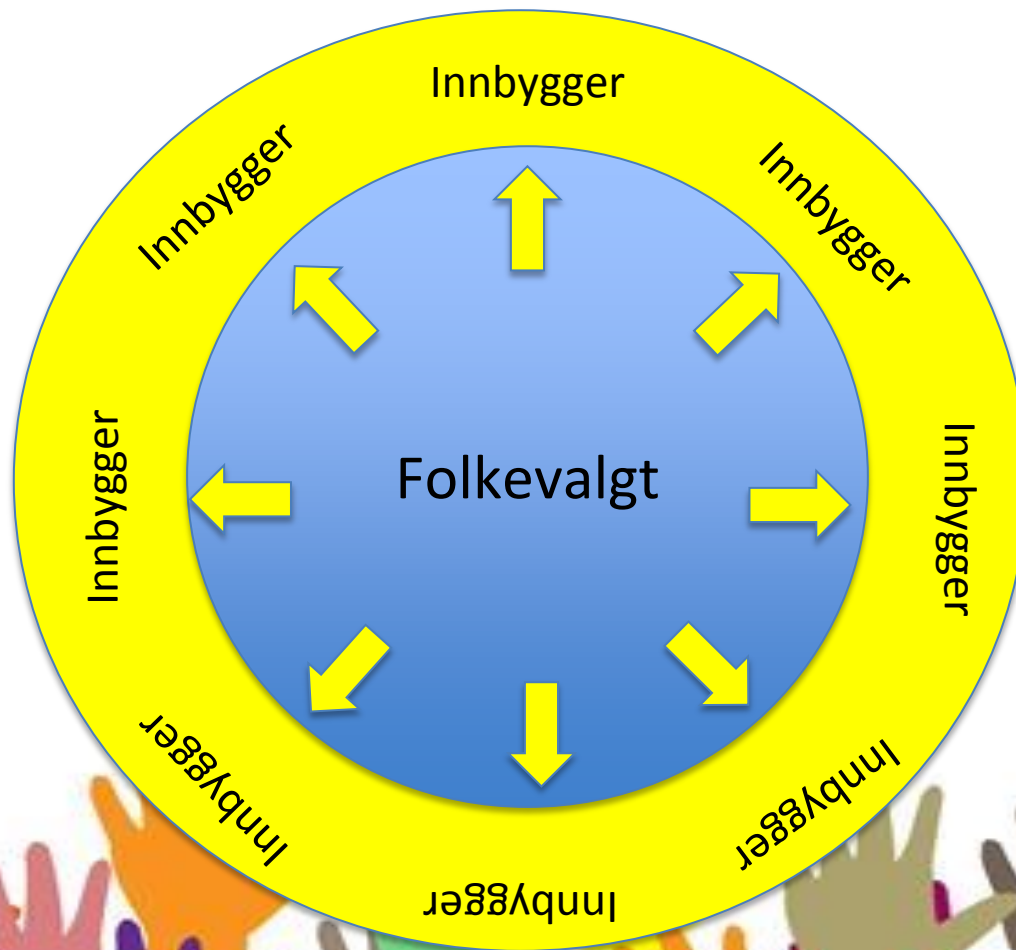

**YTRE
MOTIVASJON**

Målestokk for godt lokaldemokrati – Ytre motivasjon

• Pålitelig styre
– har borgerne tillit til styret?
• Ansvarlig styre
– kan borgerne føre kontroll med styret?
• Borgernært styre
– blir borgerne hørt av de styrende?
• Effektivt styre
– hva får borgerne igjen av styret?

Folkevaltundersøkinga på Sunnmøre

**INDRE
MOTIVASJON**

Målestokk for godt lokaldemokrati – Indre motivasjon

• Pålitelig styre
– har borgerne tillit til styret?
• Ansvarlig styre
– kan borgerne føre kontroll med styret?
• Borgernært styre
– blir borgerne hørt av de styrende?
• Effektivt styre
– hva får borgerne igjen av styret?
• Engasjert styre
- Trives de folkevalgte i rollen og har de forutsetningene for å gjøre en god jobb?

Formålet med undersøkinga

- Folkevaltundersøking er ein del av Demokratiprojektet til Sunnmøre Regionråd. Det fyrste og viktigaste formålet til prosjektet er:
 - «Utvikle politikerrollen for «fritidspolitikeren»»
- Bakgrunnen for folkevaltundersøking var å gjennomføre ei «klimaundersøking» om korleis det står til med arbeidsforholda til kommunestyrerepresentantane på Sunnmøre + Hornindal kommune.
 - Dette som innspel til ein **lokal debatt** om korleis arbeidsforholda til folkevalte er i dei einskilde kommunene, og korleis ein kanskje vil ha det vidare.

Kort om datagrunnlaget

- Spørjeskjema er eit felles prosjekt mellom Håvard Moe/KS Konsulent og Erlend Krumsvik/Sunnmøre Regionråd IKS.
- Elektronisk datainnsamling har blitt utført gratis av Kommuneforlaget, og politisk sekretariat i kommunen har levert e-postadressene til dei folkevalte.
- Totalt antall respondentar er 206, av ein distribusjon til 474 folkevalte.
 - Dette gir ein svarprosent på 43,5%
- Datagrunnlaget gir eit godt grunnlag for å skildre det politiske klima på Sunnmøre + Hornindal, men det er knytt metodiske utfordringar til å bryte ned tallgrunnlaget på kommunens nivå.
 - Hovedfunn for heile utvalet er samanlikna med totalt gjennomsnitt for kommunen.

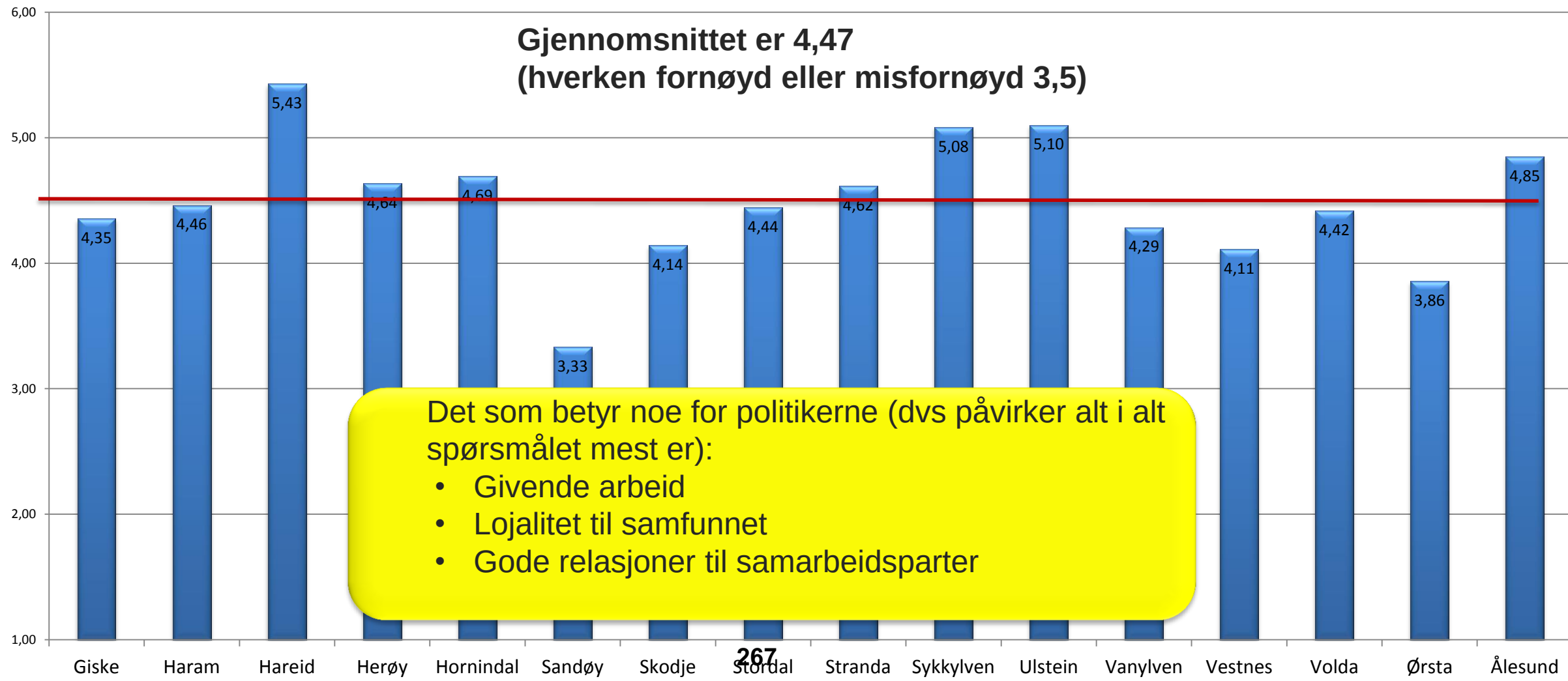
Data for alle kommuner

- Det finnes data for alle kommuner unntatt:
 - Norddal, Sande, Sula og Ørskog
 - Disse har ikke nok respondenter til at man kan benyttet tallene
- Alle kommuner har fått tilsendt sine tall
 - Målsettingen (håpet..) er at hver enkelt kommune bruker litt tid på dette på hjemmebane og diskuterer hvordan man kan utvikle folkevalgrollen i årene som kommer

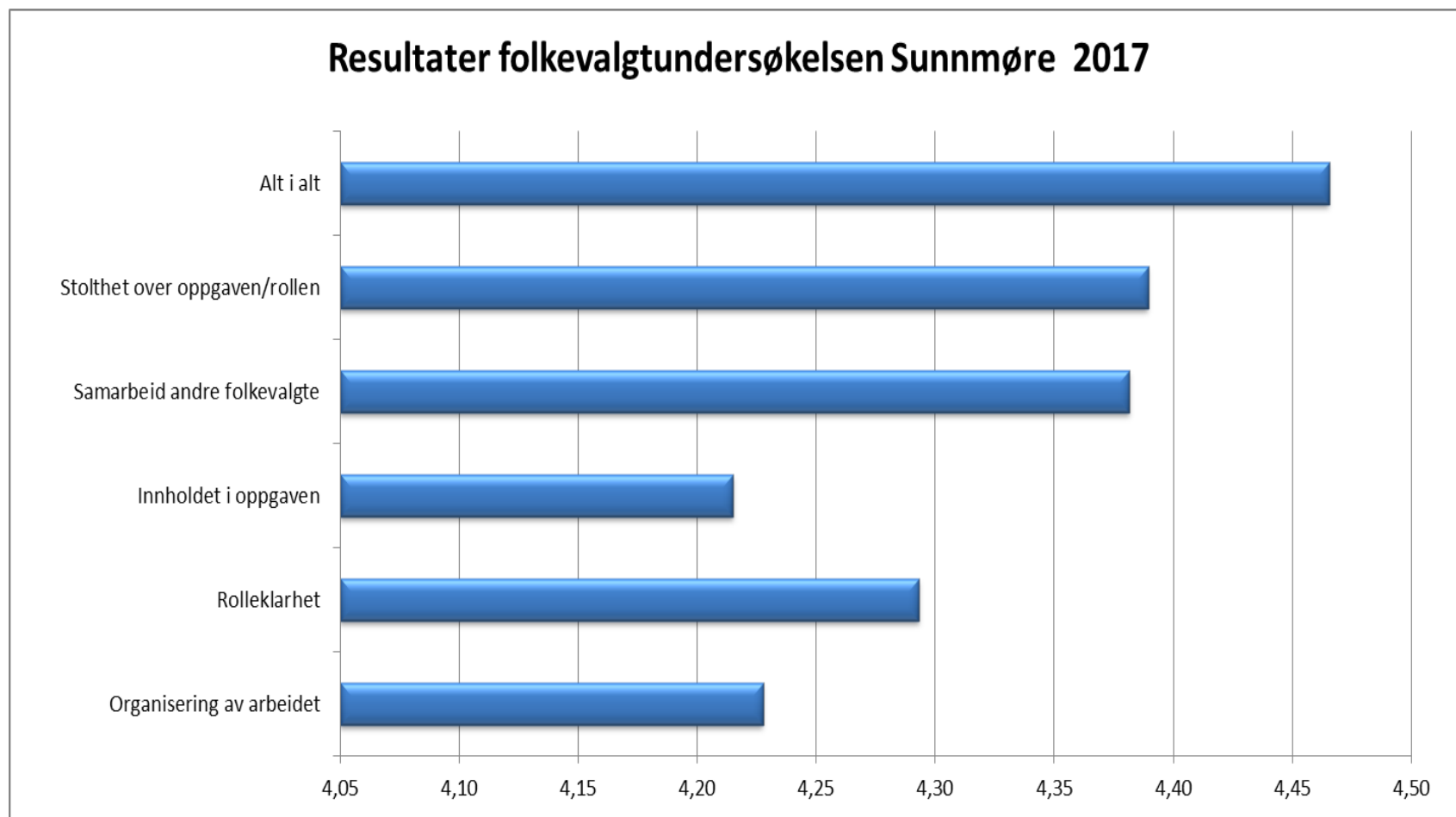
Hovedfunn

Politikerne på Sunnmøre er godt motivert og har høy indre motivasjon!

Hovedspørsmål: Alt i alt, jeg er svært fornøyd med å være lokalpolitiker

Resultat «alt i alt» + 5 hovedgrupper (indikatorer)

- «Hverken eller» er en skår på 3,5

Hvem er politikerne på Sunnmøre?

- Hvem jobber i en organisasjon.
 - 29% ildsjeler
 - 55% passasjerer
 - 16% motspillere

THREE TYPES OF EMPLOYEES

Engaged

29%

Loyal and **psychologically committed**. More productive, higher retention.

**Not
Engaged**

52%

Productive, but **not psychologically connected** to their company. Miss more workdays, more likely to leave.

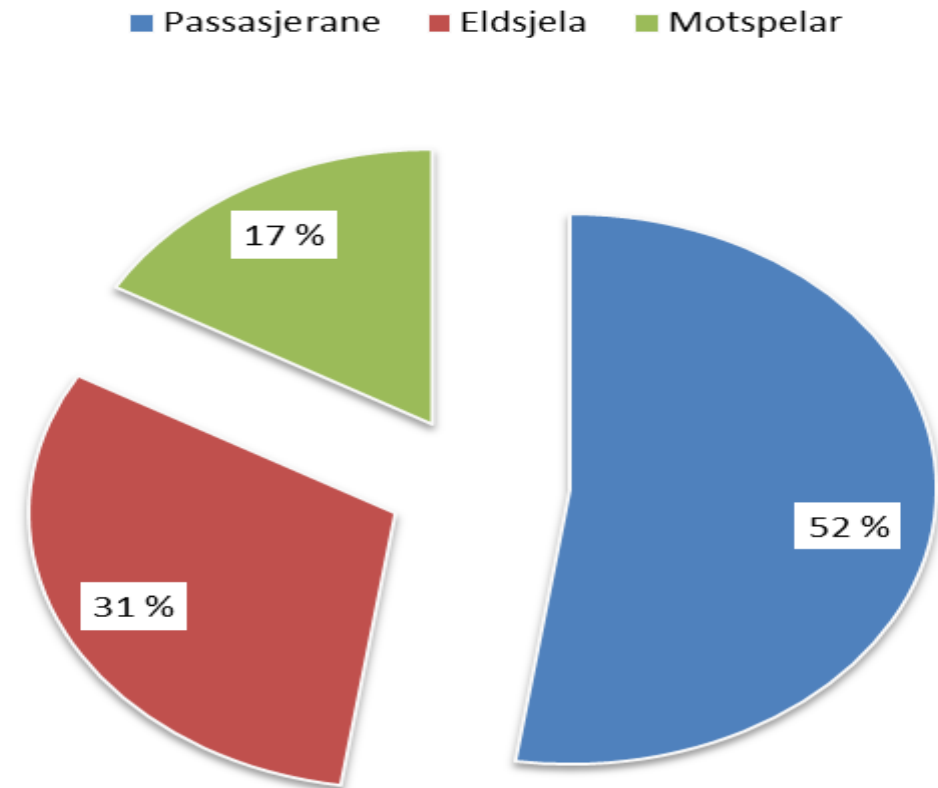
**Actively
Disengaged**

19%

Physically present, but **psychologically absent**. Unhappy and insist on sharing this unhappiness with others.

3 Politikertyper

- Med bakgrunn i spørsmålsgrunnlaget har det blitt identifisert tre ulike typer politikarar på Sunnmøre:
 - **ELDSJELA** er positiv til det meste, er trygg i rolla som politiker, og opplever at det er lett å sette saker på dagsorden. Dei har god relasjon til administrasjonen.
 - **PASSASJERANE** ligg mellom dei to øvrige på det meste, og representerer den store gruppa av politikarar. Meningane deira står i vippeposisjon.
 - **MOTSPELAR** er kritisk til det meste, synes å bruke for mykje tid på politikk, og har dårlig relasjon til administrasjonen. Dei meiner det er vanskelig å sette saker på dagsorden, men er elles fornøgd med eigen innsats.

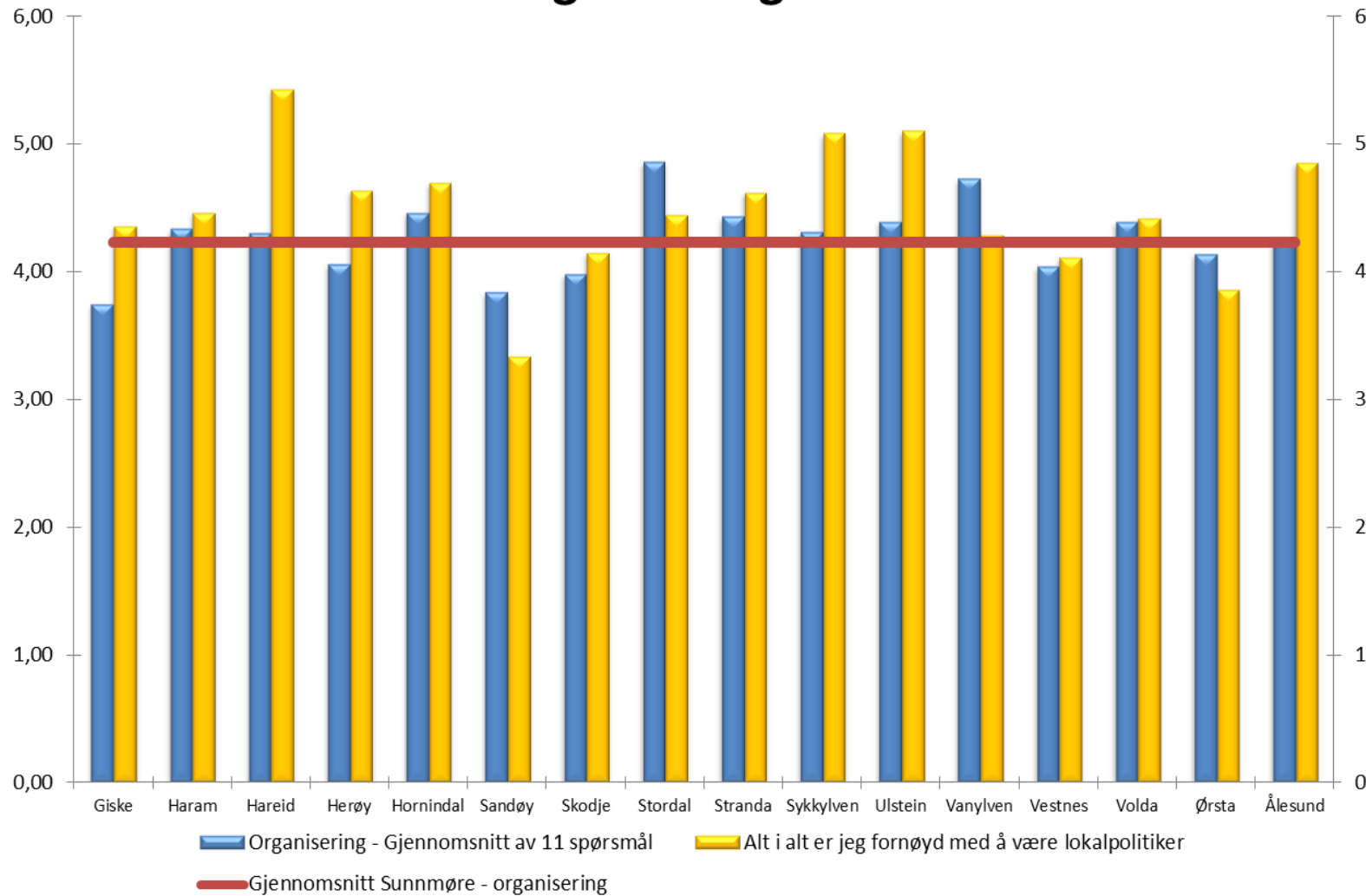

Mer detaljerte resultater

Indikatorer – og spørsmål

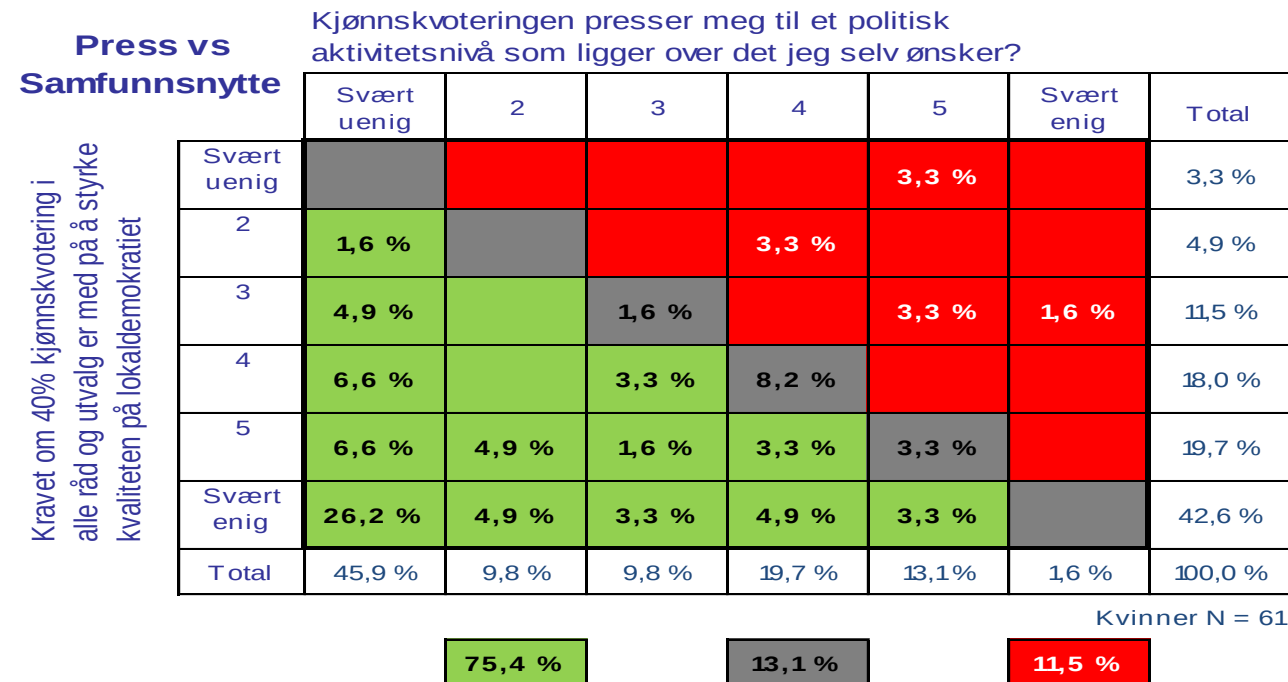
Organisering av arbeidet

1. Vi har organisert det politiske arbeidet (fordeling av utvalg/komiteer) på en god måte
2. Ordføreren leder kommunestyremøtene på en god måte
3. Vi som politikere blir tidlig nok koblet på i prosessen med å få frem sakene
4. Det er god dialog mellom politikere og innbyggere
5. Kommunestyremøtene avholdes på et hensiktsmessig tidspunkt for meg
6. Jeg har det tekniske utstyret (IKT-verktøy og andre hjelpemidler) jeg behøver for å få gjort en god jobb som lokalpolitiker
7. Jeg synes godtgjørelsen som folkevalgt står i forhold til arbeidsinnsatsen
8. Vervet som folkevalgt er for tidkrevende
9. Frikjøpsordningene i kommunen er en viktig faktor for meg i å kunne utføre politisk arbeid

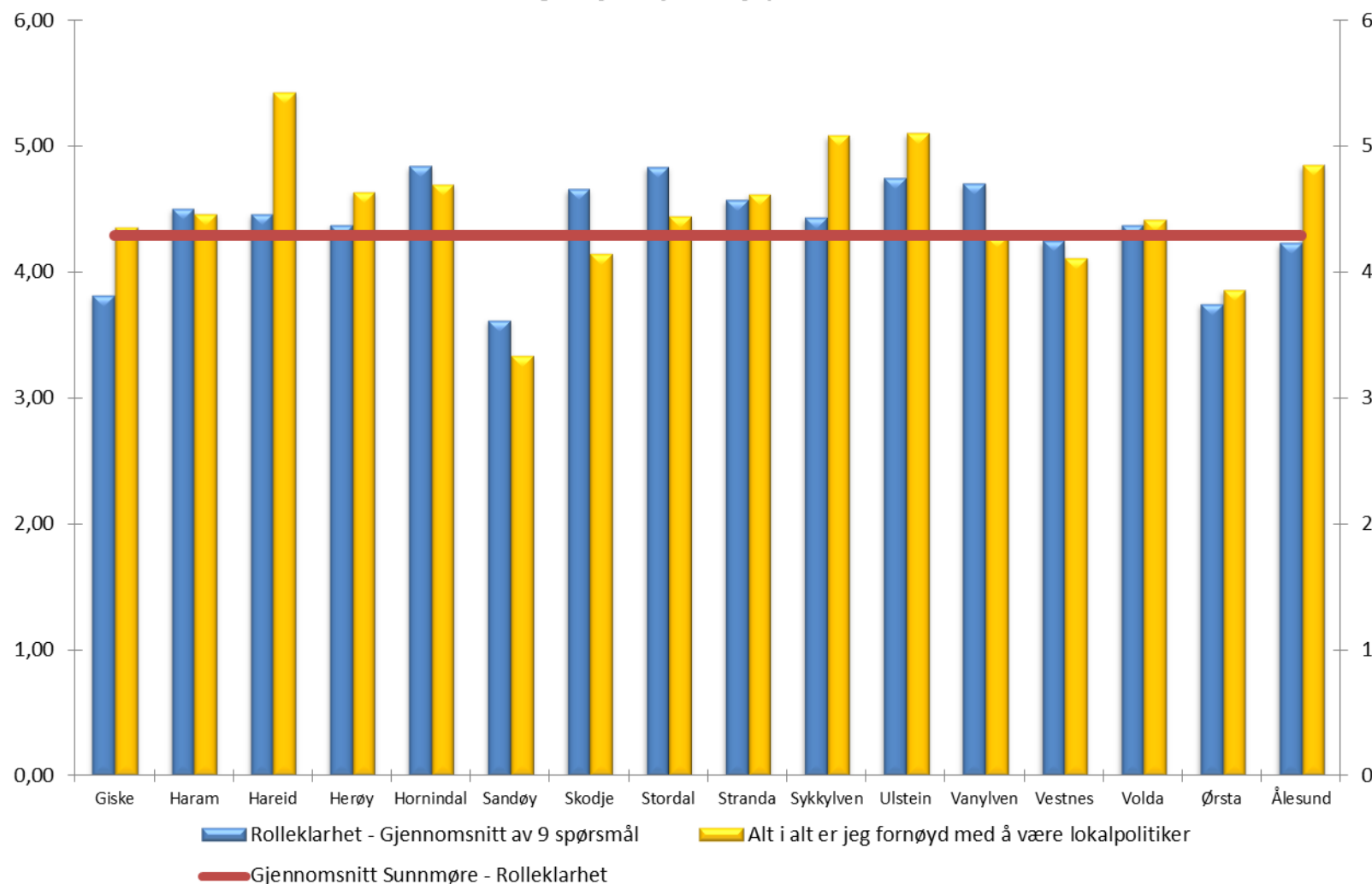
Kjønnskvoltering - *Kvinnenes perspektiv*

- 65,6% av kvinnelige politikarar seier at kjønnskvolteringa ikkje gir press på deira politisk aktivitetsnivå.
- 11,5% er kritiske til kjønnskvolteringa, sett i lys av opplevd samfunnsnytte.
- 9 av 10 kvinnelige politikarar ser kjønnskvolteringa som positiv og samfunnsnyttig.

- Kjønnskvolteringen presser meg til et politisk aktivitetsnivå som ligger over det jeg selv ønsker?
- Kravet om 40 % kjønnskvoltering i alle råd og utvalg er med på å styrke kvaliteten på lokaldemokratiet

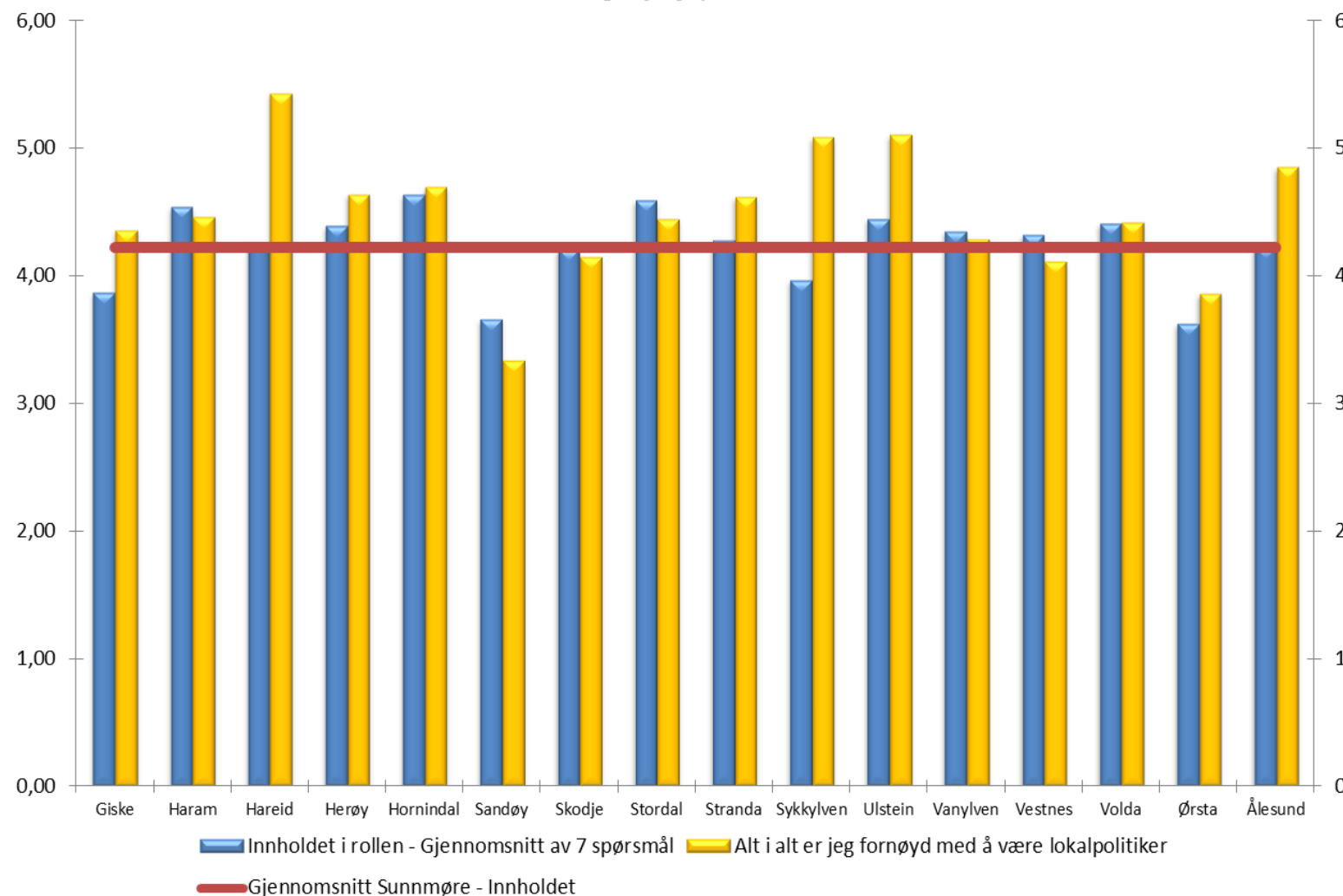
Rolleklarhet

13. Jeg synes min rolle som folkevalgt er klar
14. Det er en klar rolle- og ansvarsfordeling mellom de politiske organene
15. Jeg føler meg trygg i rollen som folkevalgt
16. Det er klare ansvarslinjer i forholdet mellom politikk og administrasjon
17. Det er god dialog mellom politisk og administrativ ledelse
18. Administrasjonen er flink til å fange opp politiske signaler fra de folkevalgte
19. Det er lett for de folkevalgte å få satt en sak på dagsorden
20. Folkevalgtopplæringen har gitt meg tilstrekkelig kompetanse til å fungere som politiker
21. Vi som politikere er beviste vår rolle for å skape god tillitt mellom politikk og administrasjon

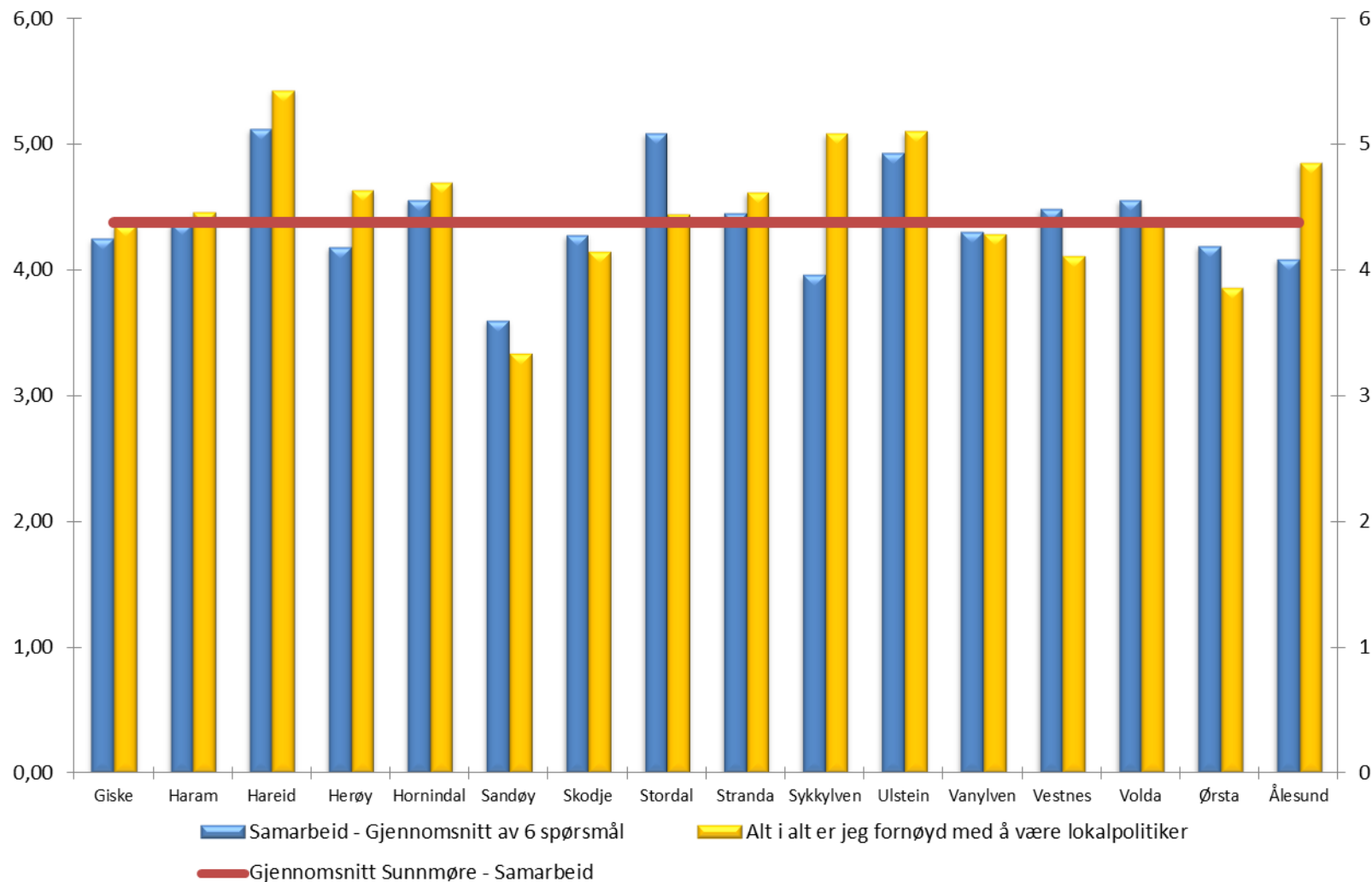
Innholdet

- 22. Vi får god og tilstrekkelig informasjon om den kommunale virksomheten
- 23. Jeg kjenner delegeringsreglementet godt
- 24. Vi jobber med saker som jeg synes er viktig
- 25. Saksframleggene til kommunestyret er tilstrekkelig utredet.
- 26. Administrasjonens forslag til vedtak er lettfattelige
- 27. I saksframleggene til kommunestyret er det lokalpolitiske handlingsrommet godt synliggjort
- 28. I vårt kommunestyre er det gode politiske debatter

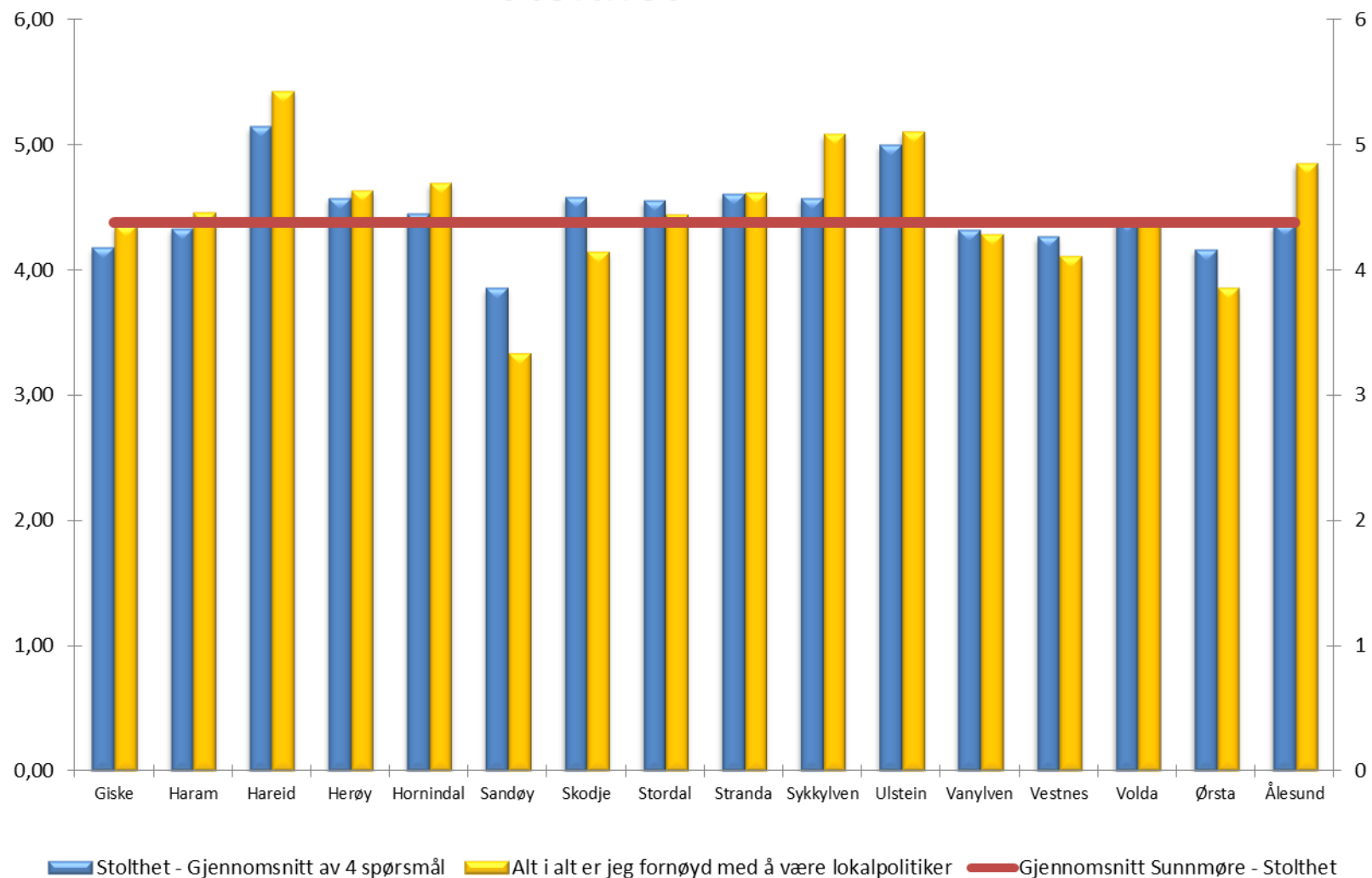
Samarbeid

- 22. Jeg trives sammen med øvrige kommune-styremedlemmer
- 23. Jeg blir behandlet med respekt av mine kolleger i kommunestyret
- 24. Her i kommunen er det gode relasjoner mellom posisjon og opposisjon
- 25. Jeg ser fram til å delta på våre politiske møter
- 26. Jeg er godt fornøyd med samarbeidet i lokalpolitikken
- 29. Kommunestyret har et godt omdømme blant innbyggerne i kommunen

Stolthet

- 35. Jeg tror velgerne er godt fornøyd med den jobben jeg gjør som folkevalgt
- 36. Jeg selv er godt fornøyd med den innsatsen jeg utfører som politiker
- 37. Jeg føler at det er meningsfullt for meg å være lokalpolitiker
- 38. Jeg vil anbefale andre å bli folkevalgt

Positivt politisk lederskap i omskiftelige tider

6 prinsipper for organisasjoner som begeistrer!

Er glasset
halvfullt
eller *halvtomt*?

1. Språk skaper virkelighet

Språk skaper virkelighet!

- Problemprat skaper problemer
- Løsningsprat skaper framdrift

2. Positive spørsmål skaper positiv forandring

**3. Å undersøke er
samtidig å forandre**

428 kommuner blir til 358

Jeg er en bra leder for jeg
HAR
de beste løsningene

Jeg er en bra leder for jeg

FINNER

de beste løsningene

4. Organisasjoner er fortellinger som vi kan fortelle på mange måter

5. Helheten får frem det beste i mennesker

6. Våre bilder av framtiden former våra handlingar i nåtiden

Seks prinsipper for positivt politisk lederskap:

1. Det språket vi bruker, skaper den verden vi lever i
2. Å undersøke er samtidig å forandre
3. Positive spørsmål skaper positiv forandring
4. Organisasjoner er fortellinger som vi kan fortelle på mange måter
5. Helhet får fram det beste i mennesker
6. Våre bilder av framtiden former våre handlinger i nåtiden

Takk for oppmerksomheten!

Fra: Erlend Krumsvik[Erlend.Krumsvik@sunnmoreregionrad.no]

Sendt: 07.12.2017 14:02:09

Til: Anders Riise; Camilla Storøy; Dag Vaagen; eva.hove@stordal.kommune.no; geir.inge.lien@vestnes.kommune.no; Harry Valderhaug; Jan Ove Tryggestad; Knut Helge Harstad; Lena Landsverk Sande; odd.jostein.drotninghaug@sykkylven.kommune.no; Oddvar Myklebust; Knut Erik Engh; Stein Aam; Eva Mariann Vinje Aurdal; Dag Olav Tennfjord; Jim Arve Røssevoll; Jørgen Amdam; Arne Sandnes; Vebjørn Krogsæter; stig.olav.lodemel@hornindal.kommune.no
Kopi: Postmottak Hareid; Postmottak Herøy ; Sande Kommune; postmottak@stordal.kommune.no; postmottak@vestnes.kommune.no; Post giske kommune; postmottak@stranda.kommune.no; Ørskog kommune; Postmottak Vanylven; postmottak@sykkylven.kommune.no; Servicetorg Sandøy; Ulstein Postmottak; Ørsta postmottak; Postmottak Ålesund; Postmottak Skodje kommune; Postmottak Sula; Postmottak Volda ; Postmottak Norddal kommune; Haram Postmottak; post@hornindal.kommune.no
Tittel: Folkevaltnettverket - referatsak til kommunestyret

Til ordfører.

Kopi: postmottak

Vedlagt finn du referat frå samling i Folkevaltnettverket til Sunnmøre Regionråd IKS. Ber om at desse dokumenta blir distribuert til kommunestyret som referatsak.

I høve referatsaka er deltakarane oppfordra til å gi kommunestyret ei muntleg orientering om samlinga. Vonar ordfører kan gi taletid til dette i kommunestyret.

Ta kontakt om det er spørsmål til samlinga.

Med vennleg helsing

Erlend Krumsvik

Rådgjevar

Sunnmøre Regionråd IKS

«[Utvikling gjennom samarbeid!](#)»

Mob: 410 40 838

www.sunnmoreregionrad.no

VOLDA KOMMUNE

Servicekontoret

ØRSTA KOMMUNE KULTUR OG LANDBRUK

Dalevegen 6
6153 ØRSTA

Arkivsak nr.	Løpenr.	Arkivkode	Avd/Sakshandsamar	Dato
2018/85	3823/2018	K40	SVK/ SONHAV	15.03.2018

MELDING OM POLITISK VEDTAK - REDUKSJON AV MINSTEAREAL FOR JAKT PÅ HJORT I KOMMUNA

Vi melder med dette frå at formannskapet den 13.03.2018, hadde føre ovannemnde som sak PS 37/18, der det vart gjort slikt vedtak:

På vegne av forvaltingsutvalet gjer Volda kommunestyre vedtak om forskrift om jakt etter hjort og minsteareal i Volda kommune.

§ 1. Det er tillate å jakte etter hjort i Volda kommune.

§ 2. Minsteareal for godkjenning av vald, fellingsløyve og grunnlag fordeling av fellingskvote er 400 da for heile kommunen.

§ 3. Forskrifta trer i kraft straks. Denne forskrifta opphevar frå same tidspunkt fastsett minsteareal for Volda kommune i forskrift 1. april 2002 nr 334 om høve til jakt etter elg, hjort og rådyr.

Fastsett av Volda kommune med heimel i lova av 29. mai 1981 nr. 38 om jakt og fangst av vilt (viltloven) § 16 og forskrift 22. mars 2002 nr 314 om forvaltning av hjortevilt §§ 5 og 6.

Vedtaket er gjort med heimel i kommunelova § 13.

Sakutgreiinga følgjer vedlagt.

Volda kommune, servicekontoret

Sonja Håvik
førstekonsulent

Dokumentet er elektronisk godkjent og har ingen signatur.

Kopi til:
Jørgen Vestgarden – utviklingssjef

SAKSDOKUMENT

Sakshandsamar: Jørgen Vestgarden

Arkivsak nr.: 2018/85

Arkivkode: K40

Utvalsaksnr	Utval	Møtedato
22/18	Forvaltningsutvalet	06.03.2018
37/18	Formannskapet	13.03.2018

REDUKSJON AV MINSTEAREAL FOR JAKT PÅ HJORT I KOMMUNA

Handsaming:

Sakshandsamar Peder Magnussen, Ørsta og Volda landbrukskontor, møtte og svarte på spørsmål fra formannskapet.

Ordføreren kom med slikt tillegg:

Vedtaket er gjort med heimel i kommunelova § 13.

Røysting (ni røysteføre):

Tilrådinga frå forvaltningsutvalet, med tillegg frå ordføreren, vart samrøystes vedteken.

Vedtak i formannskapet - 13.03.2018:

På vegne av forvaltningsutvalet gjer Volda kommunestyre vedtak om forskrift om jakt etter hjort og minsteareal i Volda kommune.

§ 1. Det er tillate å jakte etter hjort i Volda kommune.

§ 2. Minsteareal for godkjenning av vald, fellingsløyve og grunnlag fordeling av fellingskvote er 400 da for heile kommunen.

§ 3. Forskrifta trer i kraft straks. Denne forskrifta opphevar frå same tidspunkt fastsett minsteareal for Volda kommune i forskrift 1. april 2002 nr 334 om høve til jakt etter elg, hjort og rådyr.

Fastsett av Volda kommune med heimel i lova av 29. mai 1981 nr. 38 om jakt og fangst av vilt (viltloven) § 16 og forskrift 22. mars 2002 nr 314 om forvaltning av hjortevilt §§ 5 og 6.

Vedtaket er gjort med heimel i kommunelova § 13.

Handsaming:

Peder Magnussen frå landbrukskontoret i Ørsta og Volda orinerterte og svarte på spørsmål.

Røysting:

Administrasjonen si tilråding vart samrøystes vedteke.

Tilråding i Forvaltningsutvalet - 06.03.2018:

På vegne av forvaltningsutvalet gjer Volda kommunestyre vedtak om forskrift om jakt etter hjort og minsteareal i Volda kommune.

§ 1. Det er tillate å jakte etter hjort i Volda kommune.

§ 2. Minsteareal for godkjenning av vald, fellingsløyve og grunnlag fordeling av fellingskvote er 400 da for heile kommunen.

§ 3. Forskrifta trer i kraft straks. Denne forskrifta opphevar frå same tidspunkt fastsett minsteareal for Volda kommune i forskrift 1. april 2002 nr 334 om høve til jakt etter elg, hjort og rådyr.

Fastsett av Volda kommune med heimel i lova av 29. mai 1981 nr. 38 om jakt og fangst av vilt (viltloven) § 16 og forskrift 22. mars 2002 nr 314 om forvaltning av hjortevilt §§ 5 og 6.

Administrasjonen si tilråding:

På vegne av forvaltningsutvalet gjer Volda kommunestyre vedtak om forskrift om jakt etter hjort og minsteareal i Volda kommune.

§ 1. Det er tillate å jakte etter hjort i Volda kommune.

§ 2. Minsteareal for godkjenning av vald, fellingsløyve og grunnlag fordeling av fellingskvote er 400 da for heile kommunen.

§ 3. Forskrifta trer i kraft straks. Denne forskrifta opphevar frå same tidspunkt fastsett minsteareal for Volda kommune i forskrift 1. april 2002 nr 334 om høve til jakt etter elg, hjort og rådyr.

Fastsett av Volda kommune med heimel i lova av 29. mai 1981 nr. 38 om jakt og fangst av vilt (viltloven) § 16 og forskrift 22. mars 2002 nr 314 om forvaltning av hjortevilt §§ 5 og 6.

Vedleggsliste:

1. Høyringsforlag om endring av minsteareal frå Ørsta kommune, 10.01.18
2. Bjørkedal utmarkslag, 24.01.18
3. Kilsfjord storvald, 25.01.18
4. Nøre Bjørkedal storvald, 26.01.18
5. Åmelfot/Mårstøyl vald, 27.01.18
6. Austefjord storvald, 28.01.18
7. Bjørkedal skogeigarlag, 28.01.18
8. Dalsbygd storvald, 29.01.18
9. Ottar Bjørkedal, 29.01.18

Saksopplysningar/fakta:

Viltansvarleg i Volda tok initiativ til endring av minstearealet i eit høyringsnotat som vart sendt ut 10.01.18. Spørsmålet som vart stilt på høyring:

-Minsteareal vart satt ned frå 700/500 (500 da gjeld Berkneshalvøya t.m Egset/Liaskar) da til 400 da per fellingsløyve. Kan bli gyldig frå 2018.

Dette spørsmålet vart sendt ut på felles høyring 10.januar 2018. Minstearealet har kommunestyret mynde til å vedta i forskrift.

Det har kome inn åtte høyringssvar:

- Bjørkedal utmarkslag: Støttar forslag om nedsett minsteareal.
- Kilsfjord storvald: Støttar forslag om nedsett minsteareal.
- Nøre Bjørkedal storvald: Støttar forslag om nedsett minsteareal.
- Vald 10 Åmelfot/Mårstøyl: Støttar forslag om nedsett minsteareal.
- Austefjord storvald: Ingen innvending mot ei nedsett minsteareal.
- Bjørkedal skogeigarlag: Ikkje tatt stilling til spørsmål om nedsett minsteareal.
- Dalsbygd hjortevald: Støttar forslag om nedsett minsteareal.
- Ottar Bjørkedal: Støttar forslag om nedsett minsteareal.

Vald 7 Liaskar/Egset leverte fråsegn etter fristen, dei ønska ikkje endringar i minstearealet. Det er fleire storvald og vald utan bestandplan som ikkje har levert fråsegn i samband med høyringa.

Etter forskrift om «forvaltning av hjortevilt» skal minstearealet vere fastsett innan 15.mars, altså før årets tildeling av fellingsløyver. Det gjer at ein ev. reduksjon av minstearealet vil få innverknad for jakta 2018.

Det er kommunestyret som har mynde til fastsetje forskrift, så forvaltningsutvalet gir ei tilråding til kommunestyret i denne saka. Fastsetjing av forskrift må skje etter retningslinjene i forvaltningslova § 37-40.

Vurdering og konklusjon:

Frå 2008 er gjennomsnittleg hjortepåkøyrslar 16 dyr i Volda. Talet på påkøyrslar har økt etter at Kvivsvegen opna september i 2012. I 2016 og 2017 vart det påkøyrslar høvesvis 26 og 36 hjortar. 26 av dei 36 hjortane som vart påkjørt i 2017 døyde av påkøyrslar eller vart avliva seinare. Det er ikkje gjort ei fullverdig kalkyle for kostnader med hjortepåkjørsler, men eitt muleg gjennomsnittleg kostnadsoverslag som er blitt brukt er 50 000,- kroner (Hegland og Hamre 2014). Det vil seie at i 2017 kosta hjortepåkjørsler i Volda 1,3 millionar kroner. Dette er svært høgt og ein er nøyd til å ta grep. Det fyrste ein kan gjere er å endre minstearealet slik at ein tildele fleire løyver og dermed redusere hjortestamma.

I 2017 vart det satt fellingsrekord med 508 skotne hjortar, dette var 21 dyr meir enn den førre rekorden frå 2008. Det var mange vald som skaut heile kvota. På hjortemøte 30. januar 2018 orienterte valdleiarane om status på deira jaktvald. Tilbakemeldingane var observasjon av mykje hjort, meir dyr å sjå vinterstid enn normalt, skader på frukttrær, ungsog og innmark, samt frustrerte bønder. Fleire av valdsleirane sa også at dei kunne skote mykje meir dyr om kvota hadde vore større.

Seks av høyringssvara er positive til nedsetting av minsteareal. Fleire peikar på skader på innmark og ungsbogen. Bjørkedal skogeigarlag har ikkje teke eintydig standpunkt i høve minsteareal, men ynskjer ein forvaltning der hjorten ikkje gjer stor skade på ungsbogen slik det er i dag. Austefjorden storvald har ingen innvending mot ei nedsettinga av minsteareal, men meina det er lurt av kommunen å gjere grep slik at ein for større handlingsrom ved tildeling av løyver.

Av 9 vald med bestandplan er det 7 som i dag har fått dispensasjon frå arealkravet. Samla har dei i snitt 504 da/hjorteløyve. For vald utan bestandsplan er det 7 av 12 vald som har dispensasjon frå minstearealet. Samla har dei i snitt 614 da/hjorteløyve. Altså er det 14 av 21 vald som har dispensasjon frå minstearealet. Det er store lokale forskjellar på hjortestamma i kommunen. Nokon vald klarar seg med 700/800 da/løyve, mens andre har så tett hjortestamme at areal ned mot 200 da/løyve kan forsvareast. Ein reduksjon i minstearealet gjer at kommunen kan gi dispensasjon til dei valda som har behov for det og dermed tildele ned til 200 da ved å nytte 50 % regelen i § 7 i forskrift om «forvaltning av hjortevilt». Dette gir kommunen eit mykje større handlingsrom slik at ein tildele fleire løyver der det er behov, men det er dermed heller ikkje sagt at ein skal eller må tildele fleire løyver til alle valda.

Eit minsteareal på 400 da er det same som i Ørsta og gir moglegheiter for samarbeid ved å danne bestandsplanområder på tvers av kommunegrensene.

Konklusjonen er at forvaltningsutvalet vert tilrådd å be Volda kommunestyre om å fastsetje forskrift om nytt minsteareal på 400 da, gjeldande for heile kommune.

Med helsing

Liv Bente Viddal
Seksjonsleiar

Peder Magnus Magnussen
fagansvarleg skogbruk

Dokumentet er elektronisk godkjent og har ingen signatur.

Utskrift av endeleg vedtak:

Landbrukskontoret i Ørsta og Volda v/Peder Magnussen

Klageinstans:

Fylkesmannen i Møre og Romsdal

Notat

Til: Kommunestyra på Sunnmøre
Frå: Folkevaltnettverket i regi av Demokratiprojektet til Sunnmøre Regionråd IKS
Dato: 7. mars 2018, Valldal, Norddal kommune
Tema: Referat frå gruppearbeid knytt til femte samling i Folkevaltnettverket.
Vedlegg: Foredraget til:

- Cecilie Campbell, Direktør i ALV Møre og Romsdal
- Tone Kirkhorn, rådgjevar i Sula kommune

Folkevaltnettverket i regi av Demokratiprojektet til Sunnmøre Regionråd IKS hadde sin femte samling ved Martin Linge huset i Norddal kommune. Representantar frå alle kommunar møtte, med unntak av Ørskog og Vestnes.

Det vart gjennomført to foredrag:

- Cecilie Campbell, Direktør i ALV Møre og Romsdal
- Tone Kirkhorn, rådgjevar i Sula kommune

Ordførar i Norddal kommune, Arne Sandnes ønska velkomen til eiga kommune.

Med utgangspunkt i dei to aktuelle foredraga vart det gjennomført to gruppearbeid, med gruppepresentasjonar.

Alle deltakarar er oppfordra til å gi eige kommunestyre ein muntleg rapport fra samlinga, og ordførar er oppfordra til å gi delegatane taletid til orienteringssaka.

Interkommunale grupper

Oppgåve:

Kva er dei største politiske utfordringane i å realisere helseinnovasjon i kommunene?

Tilbakemelding frå gruppene er lista opp nedanfor:

- Motstand i folket, tilsette, org.
- Mangel på forståing/kunnskap
- Felles forståing politisk-administrativt
- Manglande dokumentasjon på potensiell gevinst.
- Økonomi, investering før gevinst
- Mangel på digital kunnskap hjå brukarane.
- Det er ikkje faste arena mellom administrasjon og politikere til heilskapleg tenking. (Veit ikkje om kvarandre)
- Dårlig økonomi blir ofte brukt som argument for å ikkje starte med helseinnovasjon i eige kommune.
- Politikarane må ha eigarskp til innføring av helseinnovasjon.
- Utfordring med formidle kunnskap til andre politikarar.
- Gevinstfordeling må vere hovedfokus. Politikarane ynskjer ofte å hente ut dei økonomiske gevinsten på førehand.
- Økonomi
- Få dei som jobbar på de ulike områda med på tenkinga. Dei må vurdere behova og kome med forslag til løysingar.
- Kartlegge behova.
- Rette prioriteringar i rett rekkefølge.
- Infrastrukturen viktig. Kanskje må nokon av dei tilsette omplasserast.
- Omstillingangst på alle nivå.
- Organisatorisk treigheit i store system.
- Nok tid i kvardagen til å realisere prosessane.
- Få budsjettet i balanse.
- Samskaping med frivillige org., politikk, pårørande, innbyggjarar og næringsliv er viktig.
- Redd for forandringar og kulturendringar.
- Kva er behovet for teneste?
- Individuell tilpasning.
- Innovative politikarar og administrasjon tom tek tak.
- At behovet er tilstades for at vinninga skal bli «målbare» - bere «frukter» vidare.
- Forankra på flest mogeleg område i organisasjonen (Den raude tråden).
- Betre teneste – glade innbyggjarar.
- Forenkle regelverk for bruk av velferdsteknologi. Tvangsparagrafar ++
- Nytte ressursane/kompetansa der den best nyttast kan.
- Økonomisk vinning
- God informasjon og begrunning i forkant.
- På sikt lønnsomt i form av effektivitet.
- Overbevise brukar og pårørande at bruken av teknologi vil gi like god eller bedre tjenester.
- Utfordring å velge rett teknologi/leverandør.
- God nok beredskapsplan når teknologi svikter.
- Kompetanse – heve overføring av foredrag.
- Ressursar, økonomisk og personell
- Samle aktørane, (1) Brukar/tenestemottakar, (2) Tenesteyter,

(3) Administrasjon, (4) Politisk, og (5) Ulike områder.

- Finne gevinsten i «små steg». Kan tenesta bli betre? –auka kvalitet?
- Prosess!
- Motstand i organisasjonen.
- God plan
- Kan vere lettare å kopiere andre sine løysingar, vise til handlekraft.
- Identifisere behova.
- Søre for ein god prosess.
- Det starter med brukaren!
- Familjøet kommuniserer behovet til politikerne (konkret nytteverdi)
- Se hvordan andre kommuner løser behovet – samarbeid.
- Tørre å satse økonomisk, ved (1) personalressurser, (2) Vurdere alternative løysingar, (3) Synliggjøre økonomisk gevinst/andre effekter, (4) budsjett er ofte kortsiktige, (5) Lage egen plan for innovasjon, (6) Redsel for fordeling.

- Tidkrevende politisk/adm. prosesser. Starte i det små, ikkje vente på rullering av planer/strategier.
- Politikarane, Fagfolk og «Dei med kompetanse» må tre tilbake.
- Rammestyring. Fokus på det eksisterende, ikkje nytenking.
- Teknologipessimist
- TESA/Postulatet – (1) Privat sektor innovativ, og (2) Offentlig bakpå/held attende.
- Grunnleggande skepsis i organisasjonen.
- Kostnader.
- Få politikerne til å «forstå» kva helseinnovasjon er og kva det kan brukast til.
- Verdien i de varme hendene.
- Få brukere pårørende og ansatte på trua.
- Tilføre brukere digital kompetanse.
- Motvilje mot å lære av andre – «best practise».

Kommunale grupper

Formålet med gruppearbeid i eiga kommunal gruppe er at ein skal kunne diskutere korleis dagens innlegg er relevant for eiga kommune og eigen situasjon. Det er også gitt ei forventning til ordførar og deltakarar at det blir gitt eit muntleg referat frå samlinga til eige kommunestyre.

Oppgåve:

Kva for moment/kunnskap i dagens to foredrag er viktig å ta med heim til eige kommunestyre?

Tilbakemelding frå gruppene er lista opp nedanfor:

Volda/Hornindal

- Fokusere på behovet til brukaren.
- Kartlegge dagens ståstad
 - Kva har vi av digital teknologi
 - Kvar kan vi hauste størst utbytte av ei digitalisering?
 - Kva nyttar vi tida vår til, og kva får vi ut av tidsbruken?
 - Kva skulle vi hatt tid til?
- ALV?
- Samarbeid

Ulstein

- Dei som står nærast brukarane må vurdere kva som er mest nyttig.
- Skal ikkje treast ned over hovudet på dei/komme utanfrå at «dette er lurt» - utan eigarskap.
- I Norge: Brukt mykje pengar – og kommunene er flinke til å benyttes eg av dette.
- Viktig at Omsorgsetaten sjølv får denne inspirasjonen og kunnskapen.
- Halde politkarane oppdatert og informert.
- Forskjellen på helse- og velferdsteknologi.
- Politiske utfordringar + muligheiter.
- Etikken svært viktig!

Sande

- Få ein furgerande arena for samhandling mellom politkarar og administrasjonen.
- Skape eit politisk eigarskap – kunnskapsformidling.
- Identifisere behov
 - Sjå muligheiter
- Høyre med eigen adm.
 - Kvar er vi?
- Kva kan vi som politkarar gjere?

Hareid kommune

- Moment å ta med heim til eiga kommune
 - Ta behova/utfordringane på alvor.
 - Arbeide «nedanfrå og opp»
 - Dette er ei investering for gode tjenester.
 - Felles mål = raud tråd i organisasjonen.
 - Samarbeid for betre og meir positive mottakarar/brukarar
 - Framsnakke alternative løysingar
 - Mål som er i samsvar med det reelle behovet ☺ uavhengig av økonomiske vinning i 1. omgang.
 - Sjå og lære av andre

Sule/Giske kommuner

- Identifisering av behov, med brukerperspektiv. Kvar er viktig for brukaren?
- Utviklingsplan for implementering av digitale løysingar inn i tenestene.
- Interkommunalt samarbeid er avgjerande for å sikre gode og sikre løysingar, og gir meirverdi i driftsamanheng (ALV).
- Etikk og regelverk

Norddal, Stordal og Stranda kommuner

- Samhandling
- Kartlegge behov (brukar i fokus)
- Andre kommunar har lukkast om felles løysingar (19 kommuner)
- Helseteknologi (Framtidig næring i vår kommune)
- Større og tettere samarbeid mellom private lag og org. og kommunen.

Sykkylven kommune

- Sjå på behov (kartlegge) før ein kjem med ei løysing. Brukarperspektiv.
- Etisk refleksjon.
- Gevinstrealisering – fokus på kvalitet.
- Skape eit innovasjonsklima.
- Alltid evaluere tiltak/prosjekt o.l. Viktig for å justere/endre.
- Bygge kompetanse – dele kompetanse og erfaring.
- Jobbe meir tverrfagleg, samarbeid med akademisk, næringsliv og frivillige etc.
- Utfordre administrasjonen ift. kvar ein kan digitalisere.

Nye Ålesund kommune

- Digitalisering er allerede kommet godt i gang.
- Kartlegging av behov.
- Fokuserer på oppgåvene i større grad enn økonomi.
- Være positive til digitalisering
- Jobbe forebyggende.
- Gevinsten ved digitalisering ligger frem i tid. Må synliggjøres.
- Få frem budskapet om at digitalisering vil vere positivt for innbyggerne.

Ørsta kommune

- ALV – Arena for læring og velferdsteknologi.
- Erfaringsutveksling/utvikling
- Ørsta er medlem i ALV
- Samordning mellom teneste og produktutvikling
- Sterkare brukarmedverknad
- Medisinsk avstandsoppfølging/samarbeid legane for heimebesøk
 - Eks. Ørsta – Trondheim / Utkantane

Vanylven og Herøy kommuner

- Ta utgangspunkt i brukar sine behov.
- Etikk ift. digitalisering
- Spele på lag mellom kommunar
- Felles dig. løysingar, system.
- Kreve meir ift. leverandør (etter behov)
- Vi må jobbe innovativt
- Helseteknologi skal ha ein annan verdi enn økonomi
- Kunstig inntelligens gir fleire varmer hender.

HELSETEKNOLOGI OG INNOVASJON; MULIGHETER OG UTFORDRINGER

Folkevalgnettverket på Sunnmøre
Valldal, 2018

Cecilie Campbell, ALV

INNOVASJONS- STRATEGI OG PROSESSARBEID

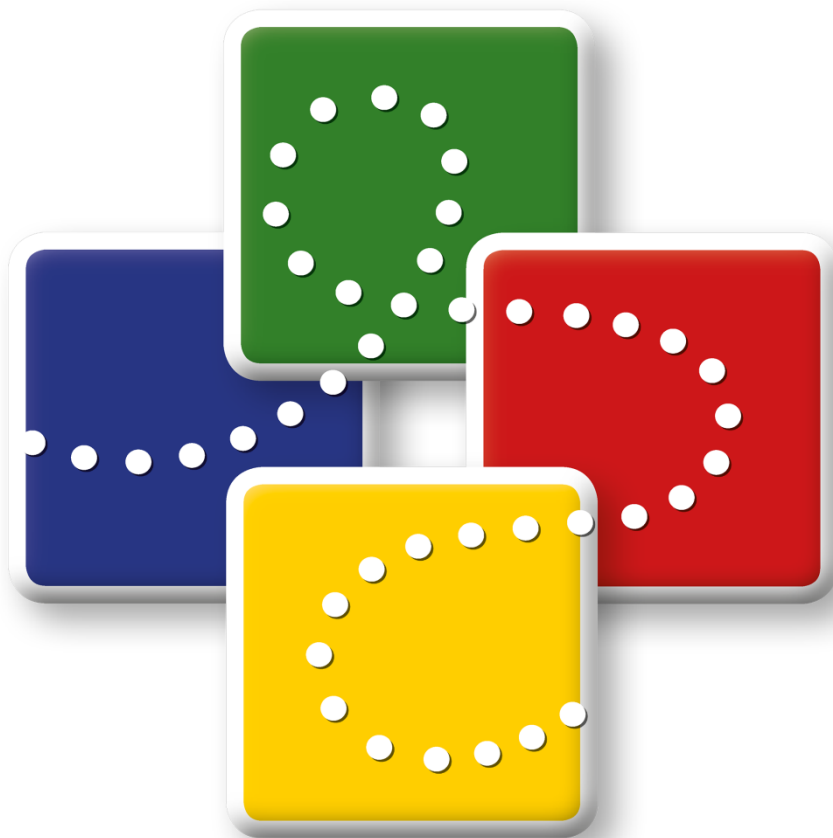

ALV

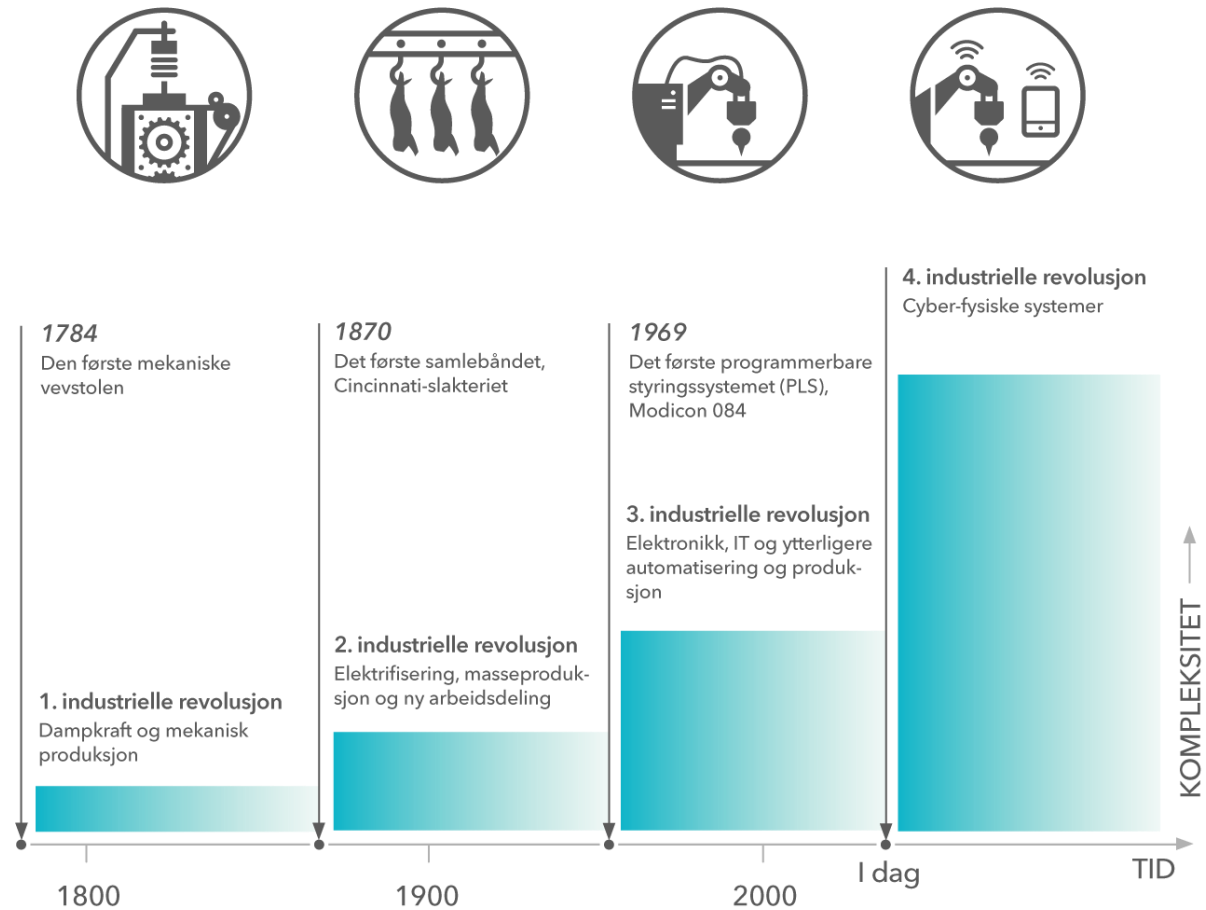
- Partnerskap mellom 19 kommuner og NTNU
- Dynamisk nettverksorganisasjon

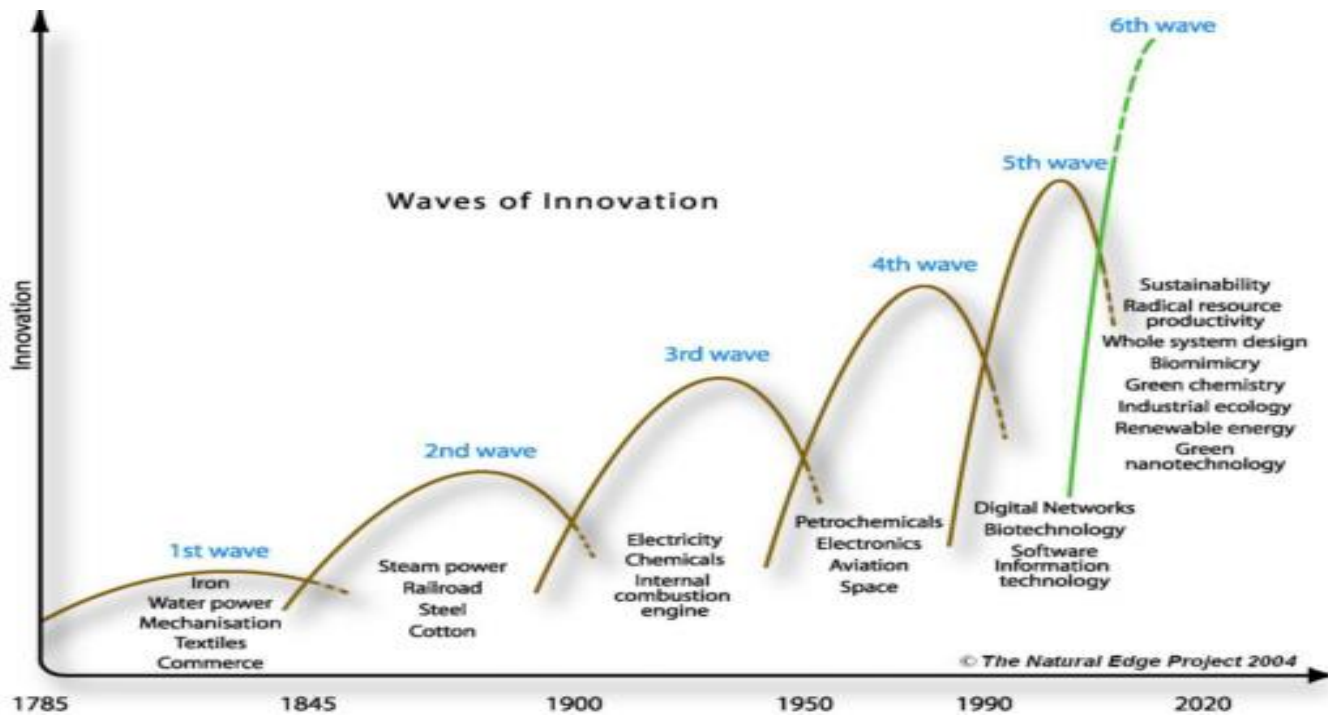
ALV MØRE OG ROMSDAL

UTVIKLING

INNOVASJON I BØLGER

DEN FJERDE INDISTRUELLE REVOLUSJON

- Digitalisering
- Nye forretningsmodeller
- Uforutsigbart
- Stort tempo (gradvis- plutselig)
- Menneskelig konseptforståelse, kreativitet, etikk

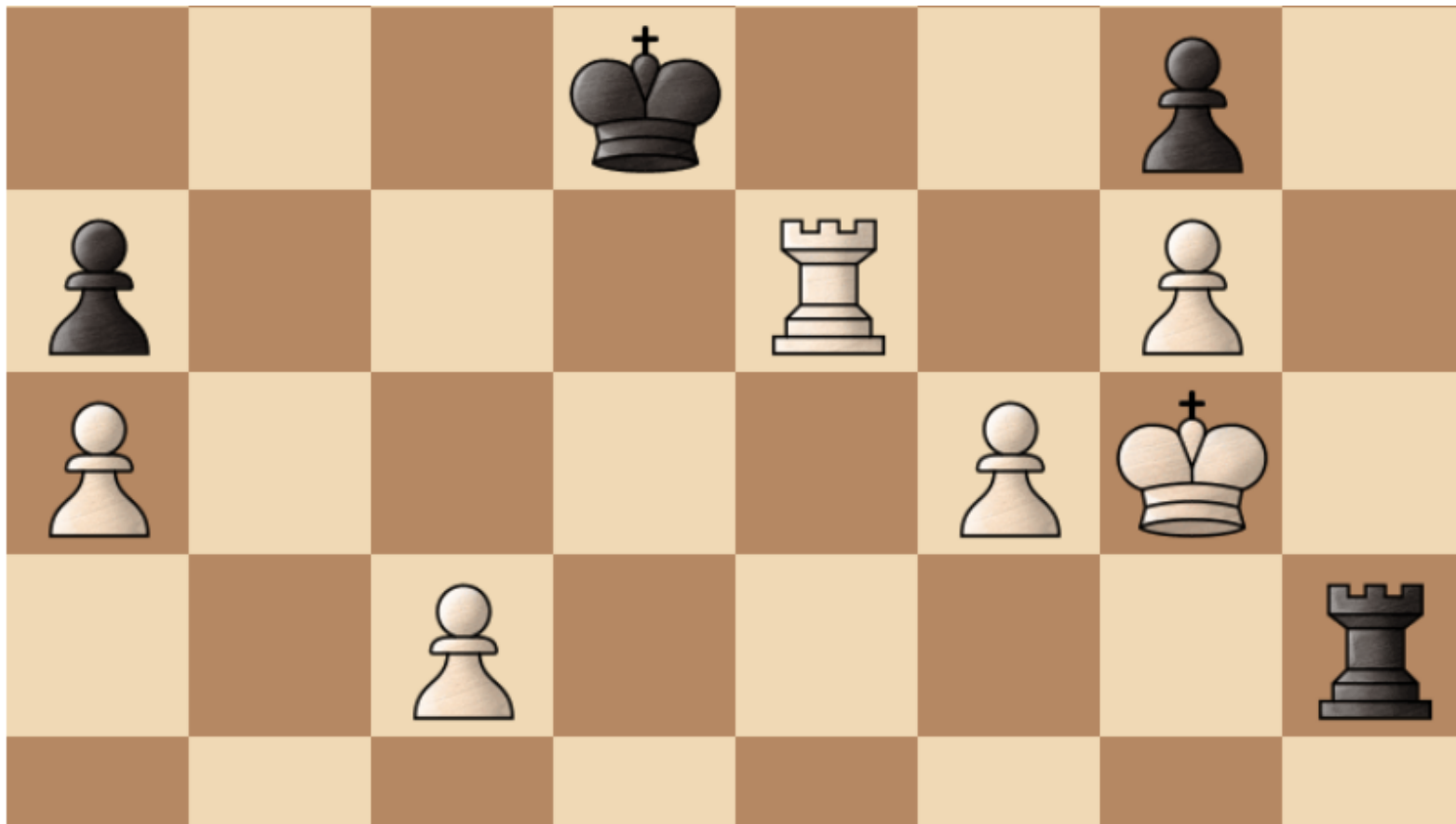

KUNSTIG INTELLIGENS

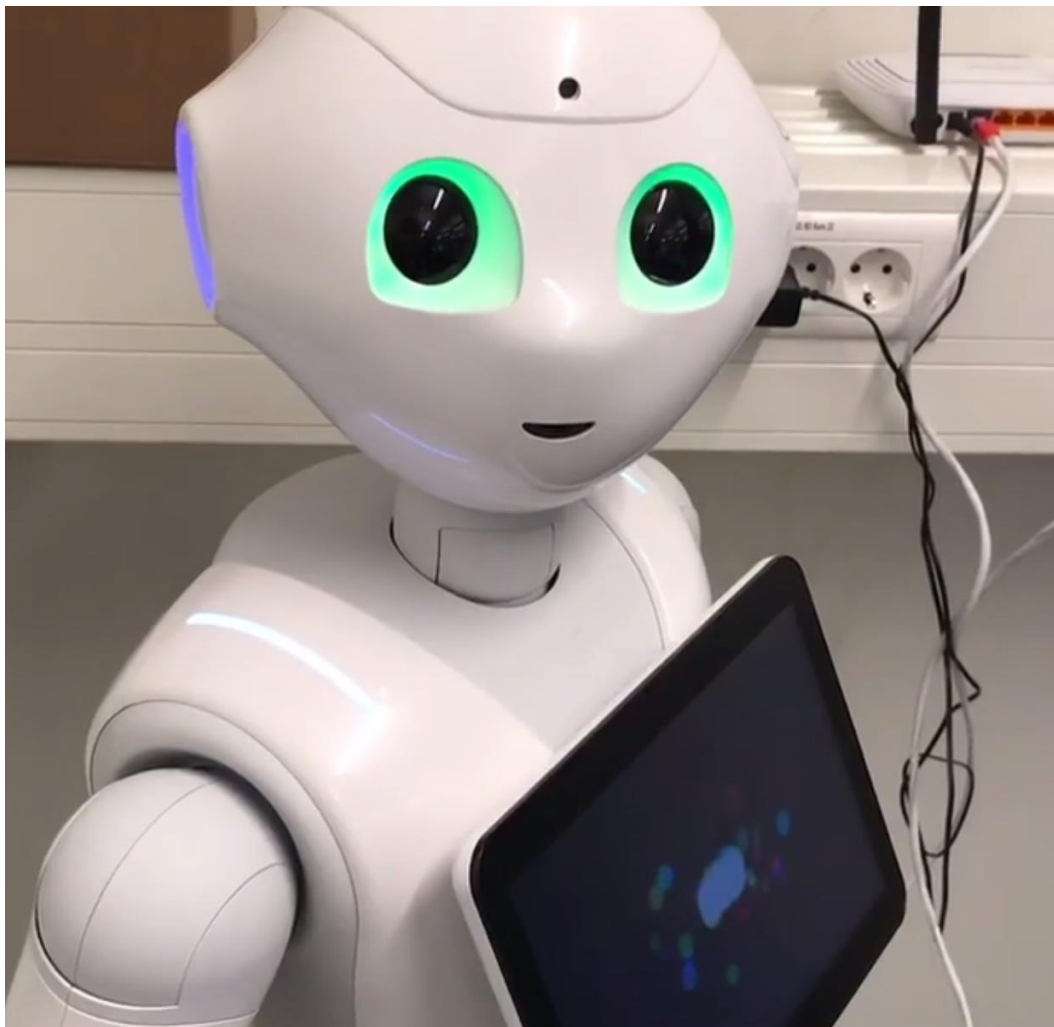
- Maskin læring, algoritmer og intelligente beslutninger basert på data
- Dyp læring (deep learning) lære ved prøving og feiling

ALPHA ZERO

ROBOTER I KJØMDA

UTTESTING AV ROBOTER

- Deep learning
- Chatbot
- Aniktsgjenkjenning
- Identifisering av smerte

EN BEGYNNELSE PÅ VEIEN

- Innovasjonssøknad fylkesmannen
- Forskningssøknad til RFF
- 3 PHD stillinger
- Studenter IKT, Helse og Innovasjon
- Kommunene/ Helseforetak

VELFERDSTEKNOLOGI- HELSETEKNOLOGI

- Helseteknologi blir regnet som en kategori under velferdsteknologi
- Helsedata
- Uttesting; nye krav til nettverk.
Legene må være med

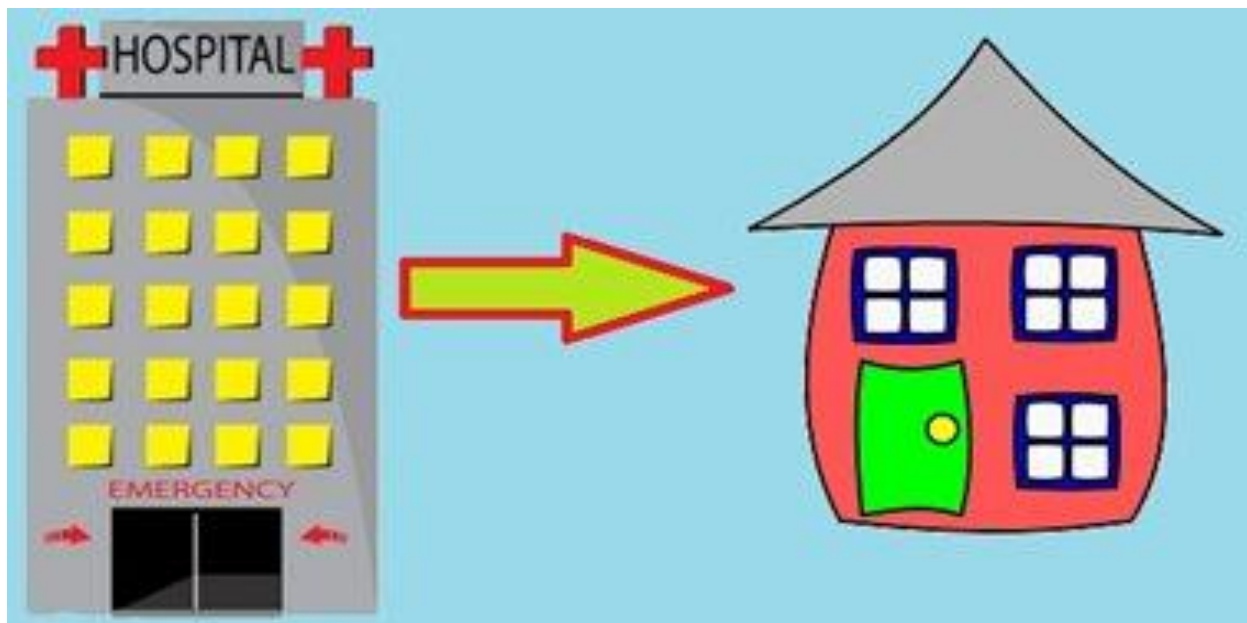

UTTESTING

- Norsk telemedisin, sensorer
- Hvordan blir fremtidens møbler?
- Hva blir et smart hus for fremtiden?
- Radarteknologi

HOSPITAL AT HOME, HJEMMESYKEHUS, MEDISINSK AVSTANDSOPPFØLGING

LOVVERK

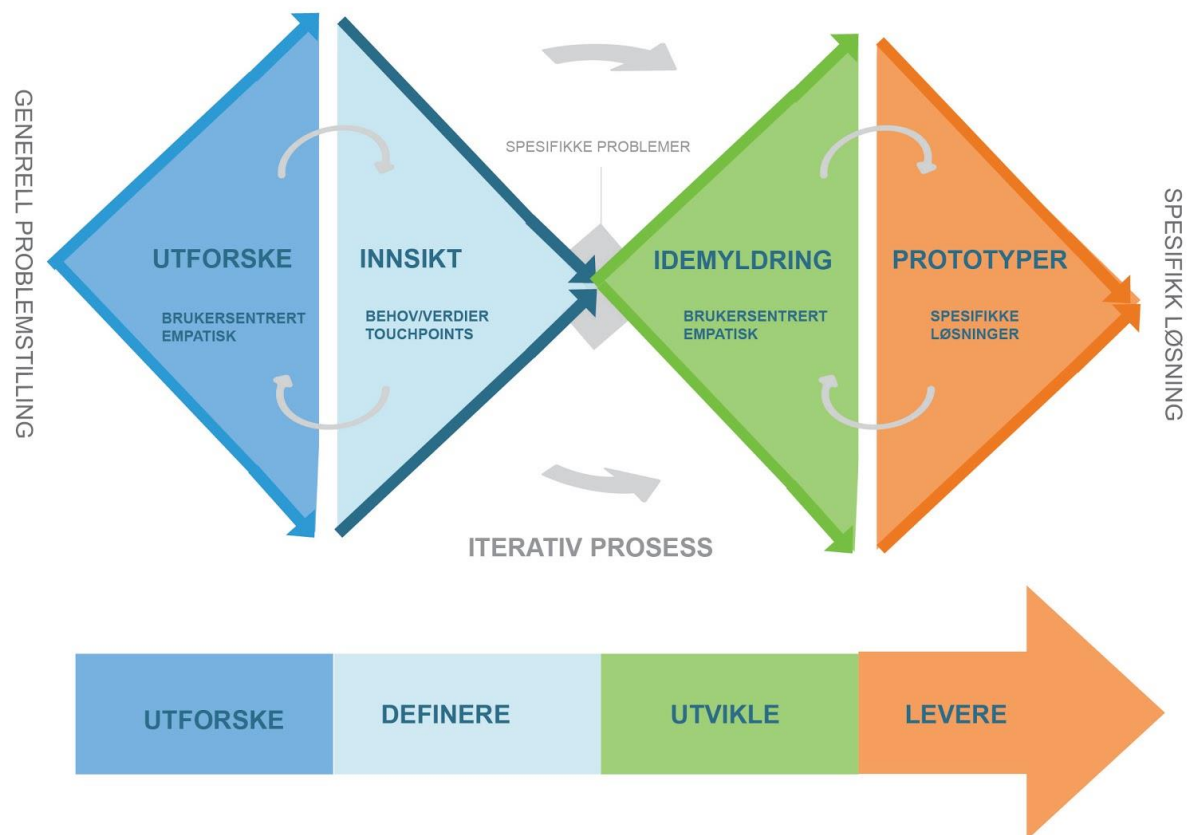

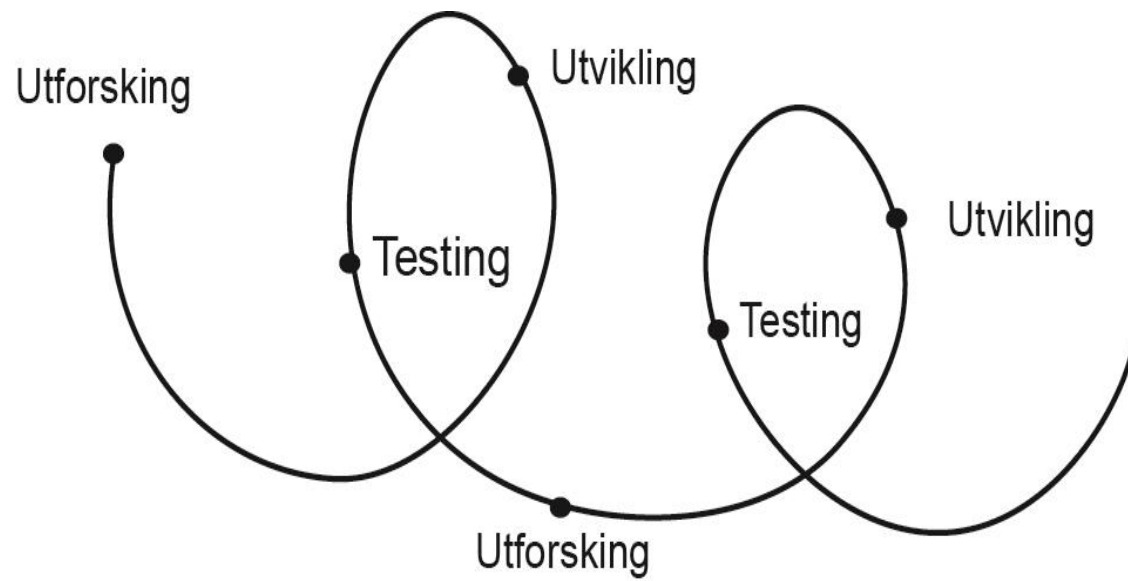
- Inngripende teknologi- helse og omsorgstjenesteloven, pasient og brukerrettighetsloven
- Datatilsynet, innebygd personvern og lagring av data

SLUTTBRUKEREN MÅ MED

Dobbel Diamant DESIGN PROSESS

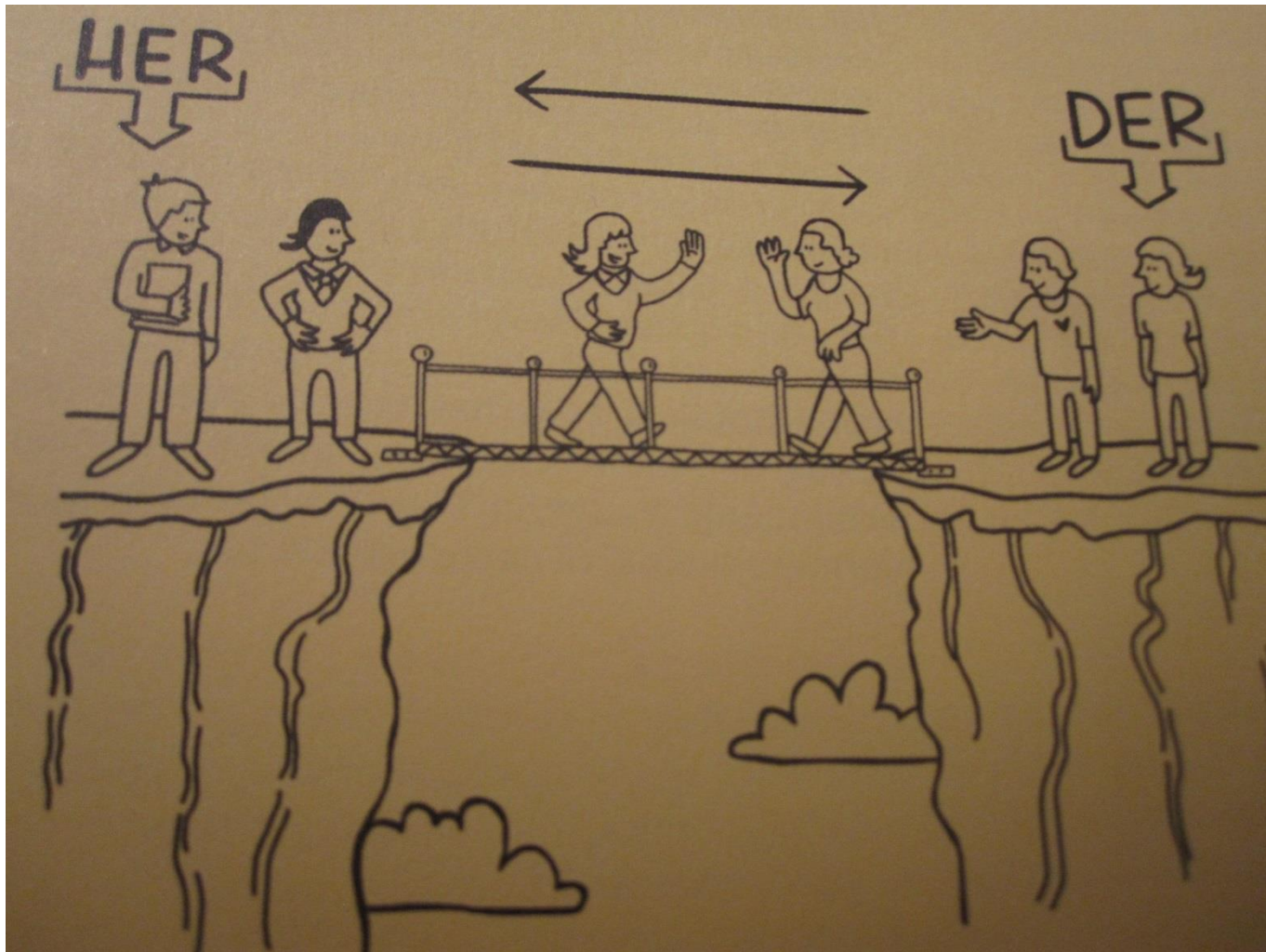

FRIHET; TRYGGHET; MESTRING

TJENESTEINNOVASJON

GEVINST

GEVINSTFORDELING

UTDANNING

- Er vi rustet for fremtiden?
- Helseteknologi?
- Innovasjonskompetanse

*“There's a way to do
it better - find it.”*

THOMAS EDISON

SULA KOMMUNE

Mitt SULA

Digitalisering - for meistring og tryggleik

Innføring av velferdsteknologi i Sula kommune.

Demokrati prosjektet, 7.mars 2018

Tone Kirkhorn

Rådgjevar, velferdsteknologi

Helse- og omsorgsplan 2015-2019

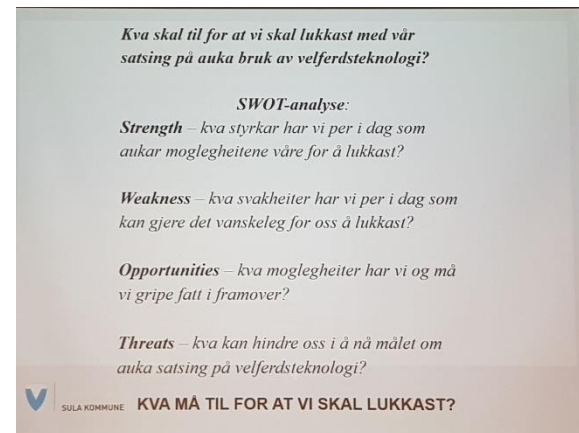
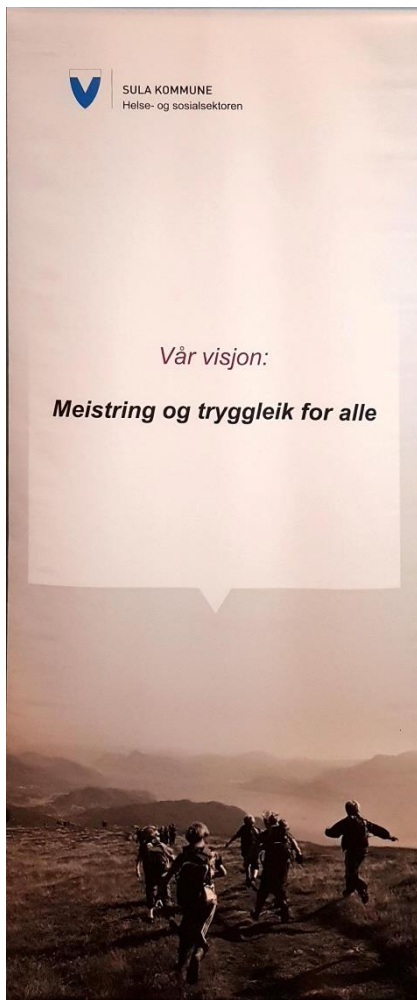
Meistring og tryggleik gjennom førebygging, rehabilitering og omsorg

Visjon:
Meistring og tryggleik for alle!

- Tydlegare fokus på **innovasjon og tenesteutvikling**.
- Vidare satsing på **heimtenesteorienterte tenester**.
- Tydlegare fokus på **førebygging og rehabilitering**.
- Brukaren skal ha styring i eige liv og vere «**herre i eige hus**»
- Utvikling av **kvardagsrehabilitering** som metode
- Utvikle og ta i bruk **digitale løysingar og velferdsteknologi**
- Auka fokus på **samarbeid med pårørende og brukaren sitt private nettverk**
- Brukarfokus i arbeidet med **heilskaplege pasientforløp** – samarbeid med 2.linetenesta
- **Etisk refleksjon**, gjennomgåande tema

SULA KOMMUNE

UTVIDA LEIARGRUPPE

TRE -TRINNS RAKETTEN

2011-2013

Utvikling gjennom kunnskap

Kompetansehevende prosjektet i palliasjon i Sula. Behov for systemkompetanse. ESAS, palliativ plan og etisk refleksjon viktige verktøy. Styringsgruppe og prosjektgruppe i Sula

2013-2016

Auka kompetanse og kvalitet ved bruk av palliativ plan og etisk refleksjon.

Prosjekt i Sula der vi starta prosess med samarbeid med andre, delte av vår erfaringar med andre. Stor kartlegging som viste behov for et verktøy for å vere i forkant.

Overordna samhandlingsutval: Samhandlingsstrategi pkt 2.5
Styringsgruppe og ressursgruppe er den samme.

2017 - 2019

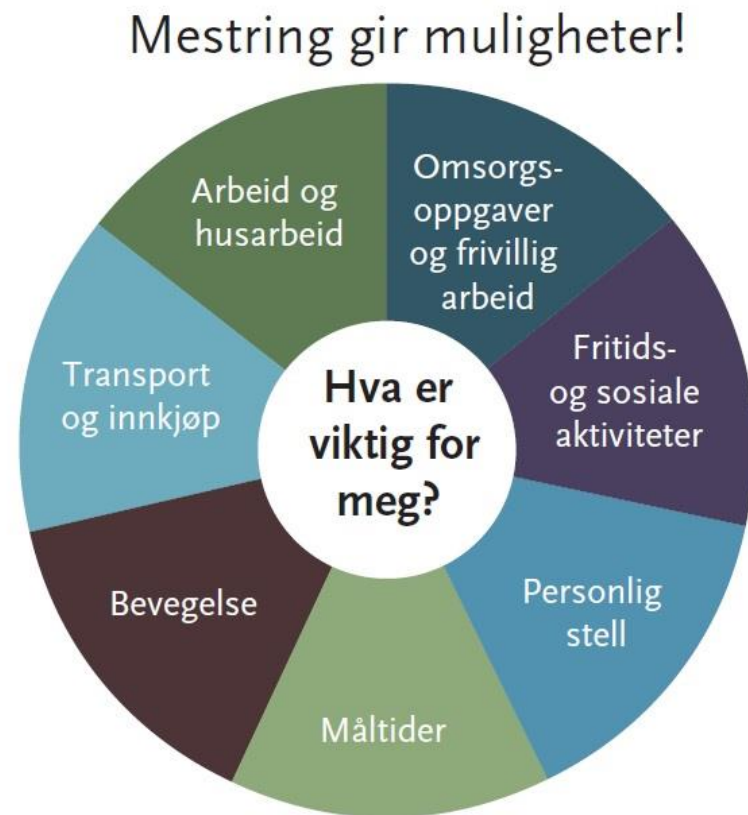
Innføring av palliativ plan i Møre og Romsdal

Nytt prosjekt med ny styringsgruppe og prosjektgruppe
Sula leiar prosjektet, men prosjektet er for heile fylket

Kvardagsrehabilitering – eit paradigmeskifte

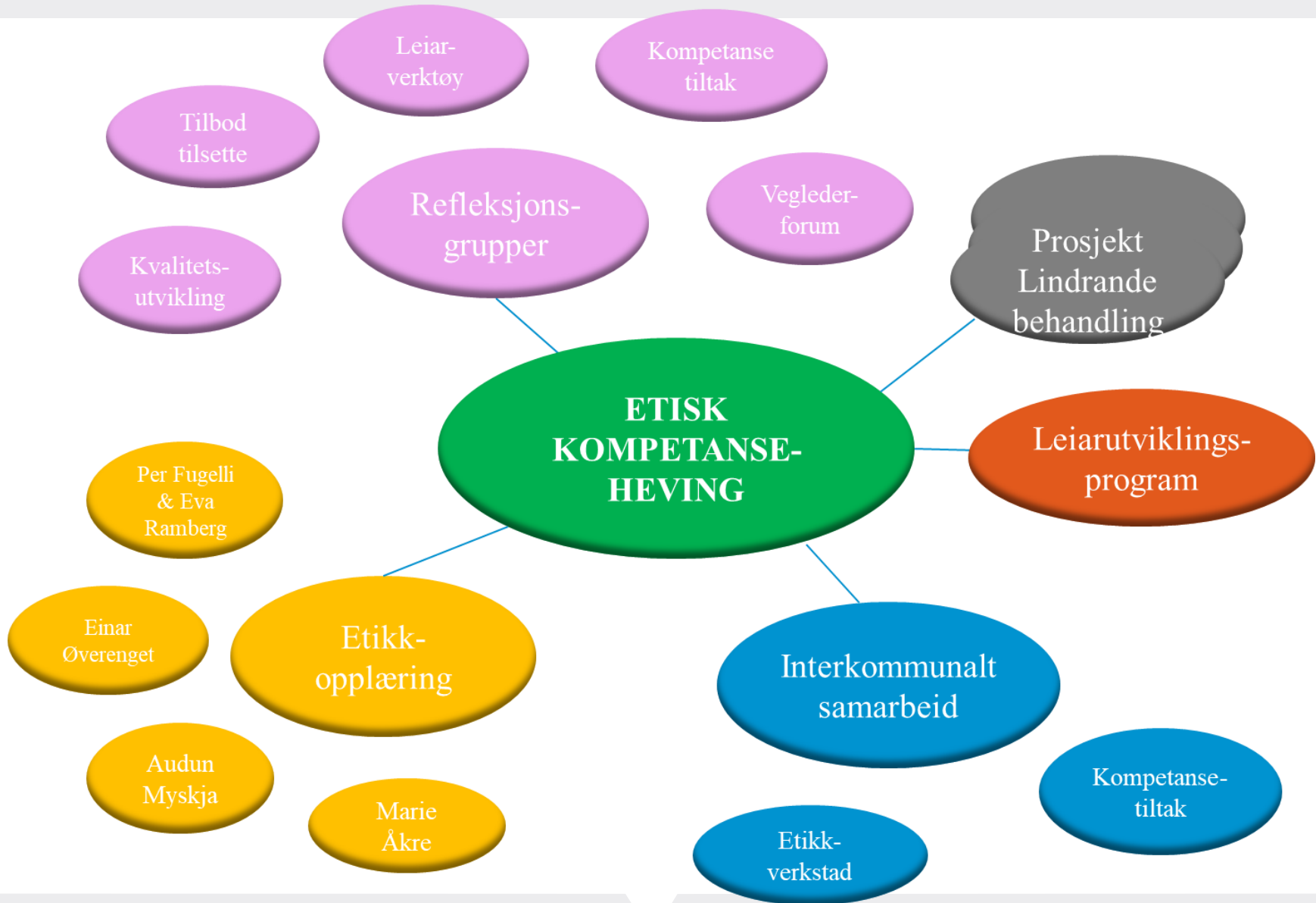
FRÅ	• Kva er problemet du treng hjelp til? • Lengst mogleg i eigen heim
TIL	• Kva er viktige aktivitetar i livet ditt no? • Lengst mogleg aktiv i eige liv

- Forskingsprosjekt des. 2014 – des.2015
- Oppstart ytre sone sept. 2015, indre sone nov. 2015
- Implementert som ordinær del av tenestene, 2018

Med velferdsteknologi menes først og fremst teknologisk assistanse som bidrar til økt trygghet, sikkerhet, sosial deltakelse, mobilitet og fysisk og kulturell aktivitet, og styrker den enkeltes evne til å klare seg selv i hverdagen til tross for sykdom og sosial, psykisk eller fysisk nedsatt funksjonsevne.

Velferdsteknologi kan også fungere som teknologisk støtte til pårørende og ellers bidra til å forbedre tilgjengelighet, ressursutnyttelse og kvalitet på tjenestetilbudet.

Velferdsteknologiske løsninger kan i mange tilfeller forebygge behov for tjenester eller innleggelse i institusjon.

NOU 2011: 11 Innovasjon i omsorg

- Digitale tryggleiksalarmar
- Lokaliseringsteknologi (GPS)
- Elektronisk medisineringsstøtte
- Elektronisk dørlås
- Digitalt tilsyn
- Oppgraderte pasientvarslingssystem
- Logistikk-løsning for beregning av kjøreruter
- Responsteneste

Eksempler:

Farsund, Grimstad, Risør, Tvedestrand og Meråker kommuner kan alle vise til unngått oppbemanning eller reduksjon i antall stillinger på natt i tjenester for psykisk utviklingshemmede (2016).

Bergen kommune har redusert antall hjemmebesøk med 38 % og total vedtakstid med 59 % for 18 hjemmeboende med elektronisk medisineringsstøtte (Bergen kommune, 2016).

I Lindås kommune svarer både ansatte, brukere og pårørende at sensorteknologi er mindre inngripende enn om personalet hadde vært til stede fysisk (Berge, 2016).

Estimert besparelse for 1.000 brukere med elektronisk nøkkelhåndtering tilsvarer 8 sykepleiestillinger, eller 5,6 mill. kroner per år (Fredrikstad kommune, 2016).

Kvalitative gevinster, oppsummert:

Stressmestring
Forutsigbarhet Tjenestekvalitet
Belastningsreduksjon
Helseforbedring Frihet Selvstendighet
Kunnskap Effektivitet
Oversikt
Arbeidsflyt
Mestring
Kontroll
Sykdomsinnsikt Trivsel
Trygghet
Verdighet

- Trygggleiksalarm

- Hovudsak analoge

- Låsesystem

- Manuell nøkkelhandtering

- Digitalt tilsyn

- Passive sensorar (vandring)
- Visuelt tilsyn på utprøving

- Responssenter

- Utan helsefagleg kompetanse

- Pasientvarslingsanlegg

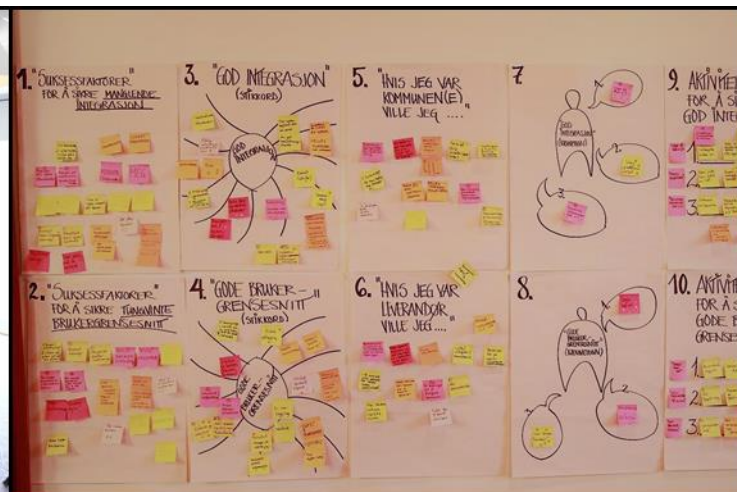
- Ulike løysingar
- Mange feil....
- Nyttar døralarm

- GPS

- I samarbeid med pårørende

FRÅ LÆRINGSNETTVERK TIL FELLES ANSKAFFELSE AV «HELHETLIGE VELFERDSTEKNOLOGISKE LØSNINGER»

SULA KOMMUNE

INNOVATIV ANSKAFFELSE

1. Pasientvarslingsanlegg

2. Tryggleikspakke

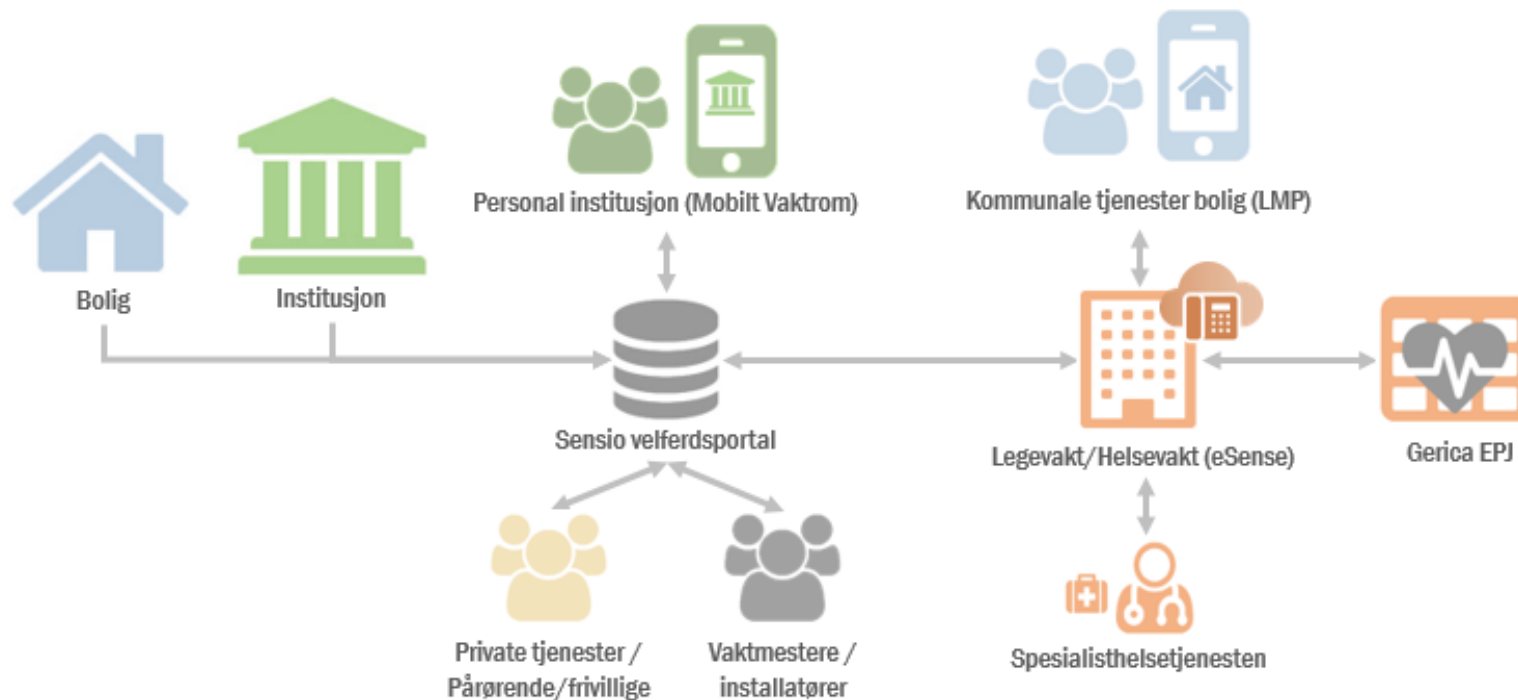
- Tryggleiksalarm
- Elektronisk dørlås
- Digitalt tilsyn
- Gps
- Elektronisk medisindispenser

3. Responsteneste

Håndtering av aktive og passive alarmer fra bolig og institusjon

Leiargruppa

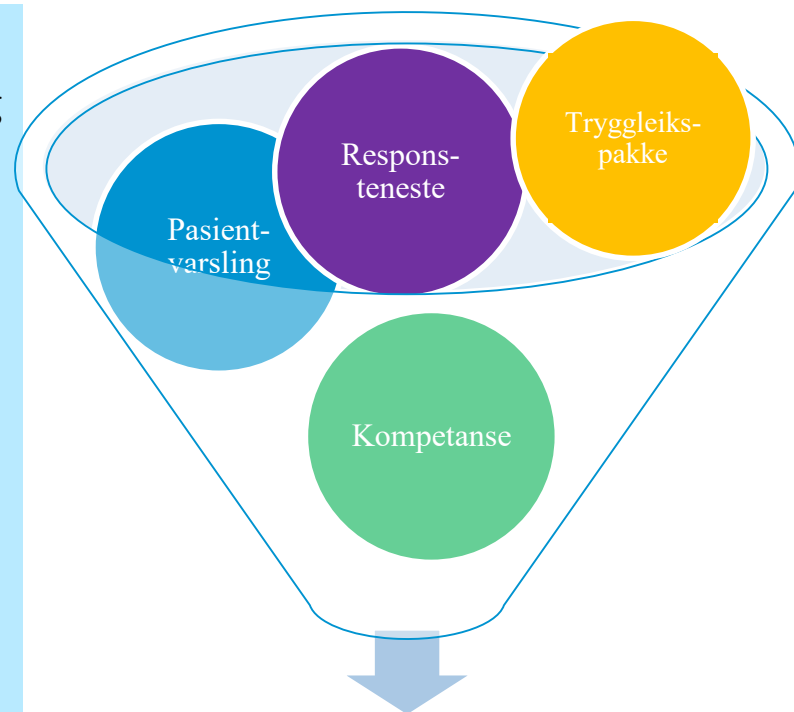
Ressursgruppe

Prosjektleiar

- Heimetenesta
- Bu og aktivisering
- Bukollektiva
- Sulatunet
- Rehab. tenesta

- Eigedomsdrift
- Vaktmeister
- IT/eKommune

- Eldreråd
- Råd for likestilling av funksjonshemma

Meistring og tryggleik!

Leverandørar

Andre kommunar

ALV-Møre og Romsdal

USHT

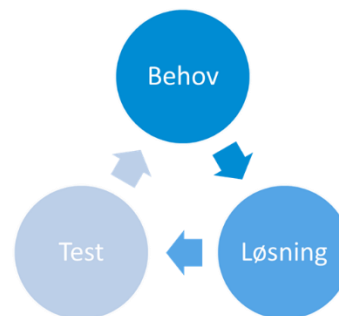
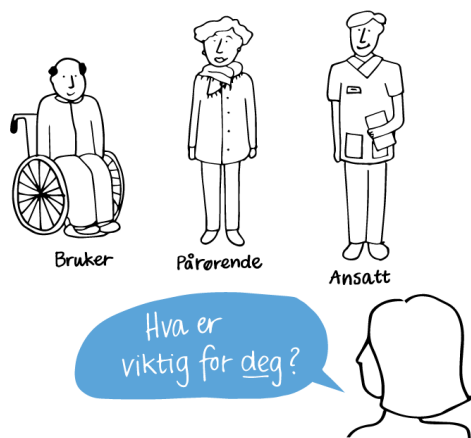

SULA KOMMUNE

INNFØRING AV VELFERDSTEKNOLOGI

1. Rammeavtale – innovativ anskaffelse
2. Prosjektere løysing og infrastruktur
 1. *Samordne med andre prosjekt*
3. Anskaffe infrastruktur
4. Montere
5. Programmere
6. Teste
7. Akseptere
8. Drift – evaluere – tilpasse – utvikle..

- A. Definere lokale behov
- B. Forankring
- C. Kunnskap
- D. Planlegge ny teneste
 - Kriterier
 - Prosedyrer
 - Drift
- E. ROS-analyser
- E. Opplæring
- F. Kartlegging og tilpassing
- G. Drift – evaluering – tilpasse...

STEG FOR INNBYGGERE

Knut

Berit

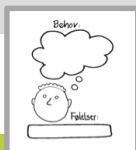
Hendelsesforløpet for Berit og pårørende i kronologisk rekkefølge.

BERIT
PÅRØRENDE

Knut faller i trappen

Berit er bekymret for sin mann

Berit kontakter Service-torget

Knut mottar søknad

Berit fyller ut søknad og sender den inn

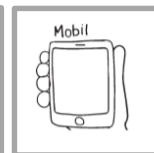
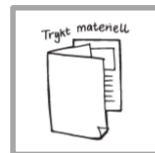
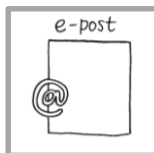
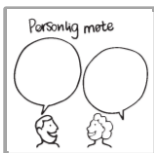
Knut får tlf om hjemme-besøk

Knut og Berit venter i en måned

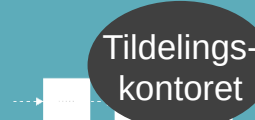
KONTAKTPUNKTER

Hvor foregår møtet mellom bruker / pårørende og tjenesten?

ARBEIDSPROSESS I KOMMUNEN

Hvilke oppgaver utføres? Hvem utfører oppgavene? (Roller)

ARTICLE 1
ARTICLE 2
ARTICLE 3
ARTICLE 4
ARTICLE 5
ARTICLE 6

Service-kontoret

Tildelings-kontoret

Setter over til Tildelings-kontoret

Snakker med Berit, registrerer samtalen i profil

Sender søknad

Mottar søknad og registrerer

Ringer for å sette opp hjemme-besøk

Fordeler søknaden, setter opp interne møter

Møte for å forberede hjemme-besøk

TEKNOLOGI

Hvordan understøtter teknologien arbeidsprosessene?

Profil

Profil

UTFORDRINGER/MULIGHETER

Hvilke utfordringer finnes? Beskriv i tillegg muligheter og ideer.

Hvor henvende seg?

Berit føler at ingenting skjer

Sensio Rompanel – inne på beboerrom

- Markere til stede (avstille alarm)
- Kvitteringslyd for beboer ved anrop
- Eskalere alarmer
- Styre lys og persienner
- Endre standard lys-innstillinger for scenarioer

Sensio Mobilt Vaktrom

- Mottak av alarmer i prioritert rekkefølge
- Gi beskjed til andre om at du «er på vei»
- Ringe opp voldsalarm og/eller vaktelskap direkte fra app

Sensio Infopanel – utenfor beboerrom

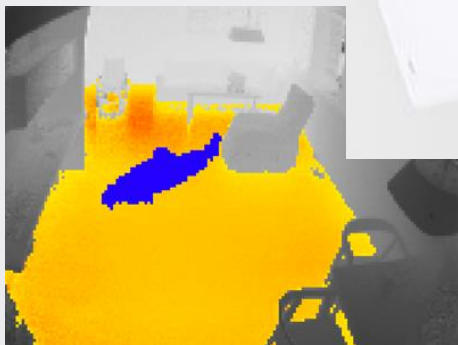
- Navn og bilde til beboer
- Synliggjøre status på rom i korridor
- Melde fra om noen har besøk eller når noen ikke vil bli forstyrret

Sensio Alarmtavle

- Sentral alarmoversikt på vaktrom eller i fellesareal
- Gir økt robusthet i løsningen fordi den kommuniserer rett på gateway

RoomMate

Bevegelsessensor

Dørsensor

Lydsensor

Sengesensor

SULA KOMMUNE

PASSIV VARSLING

- Pasienten er samtykkekompetent og vil ta i bruk teknologien
- Pasienten er ikke samtykkekompetent, men motsetter seg ikke §4-6a
- Pasienten er ikke samtykkekompetent og motsetter seg §4A Tvang

Pasient- og brukerrettighetsloven kap. 4

- MINST MULIG INNGRIPEN!
- PERSONVERN

LÆRINGSNETTVERK VELFERDSTEKNOLOGIENS ABC

MÅL

- Gi en forståelse for hvilke utfordringer vi står overfor
- Hvorfor endringer bør skje nå
- Hvilke roller ansatte har i de ulike fasene av endringsprosessene

- A. Tjenesteinnovasjon og velferdsteknologi
- B. Fra brukarbehov til ny løsning
- C. Lovverk og etikk
- D. Utprøving og vurdering av bruk
- E. Overgang til drift

KOMPETANSELØFT

SULA KOMMUNE

Arena for
Læring om
Velferdsteknologi

Utviklingssenter for
sykehjem og hjemmetjenester
Møre og Romsdal

UTVALT GRUPPE

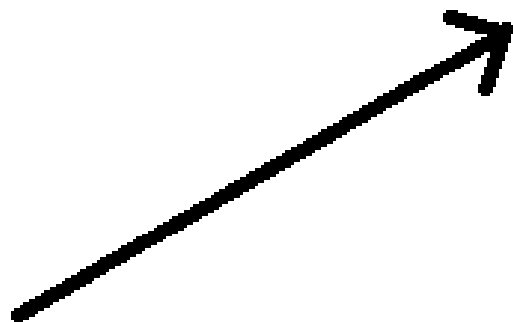
- Superbrukarar / ressurspersonar
- Avdelingsleiarar
- Ergoterapeut
- Konsulent for funksjonshemma
- Tiltakskontoret
- Personvernombud
- Eldrerådet
- Råd for likestilling av funksjonshemma

MÅL

- Gi en forståelse for hvilke utfordringer vi står overfor
- Hvorfor endringer bør skje nå
- Hvilke roller ansatte har i de ulike fasene av endringsprosessene
- Ressurspersonar og leiar felles grunnlag, gjensidig støtte.
- Grunnlag før opplæring i valt teknologi (pasientvarsling, tryggleikspakke mv.)
- Kunnskap og kjennskap på tvers, nettverk
- Ansvar for tema i eiga avdeling

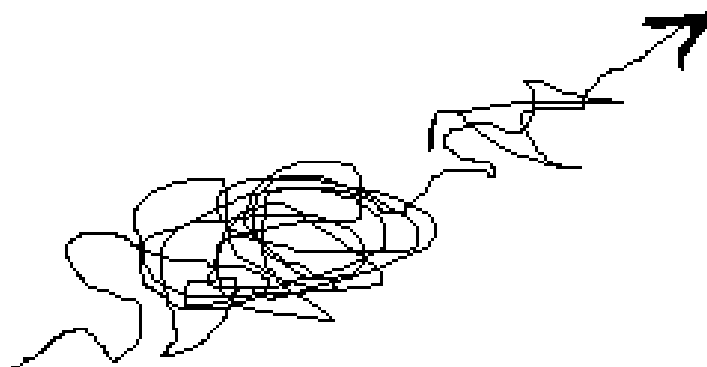

Suksess

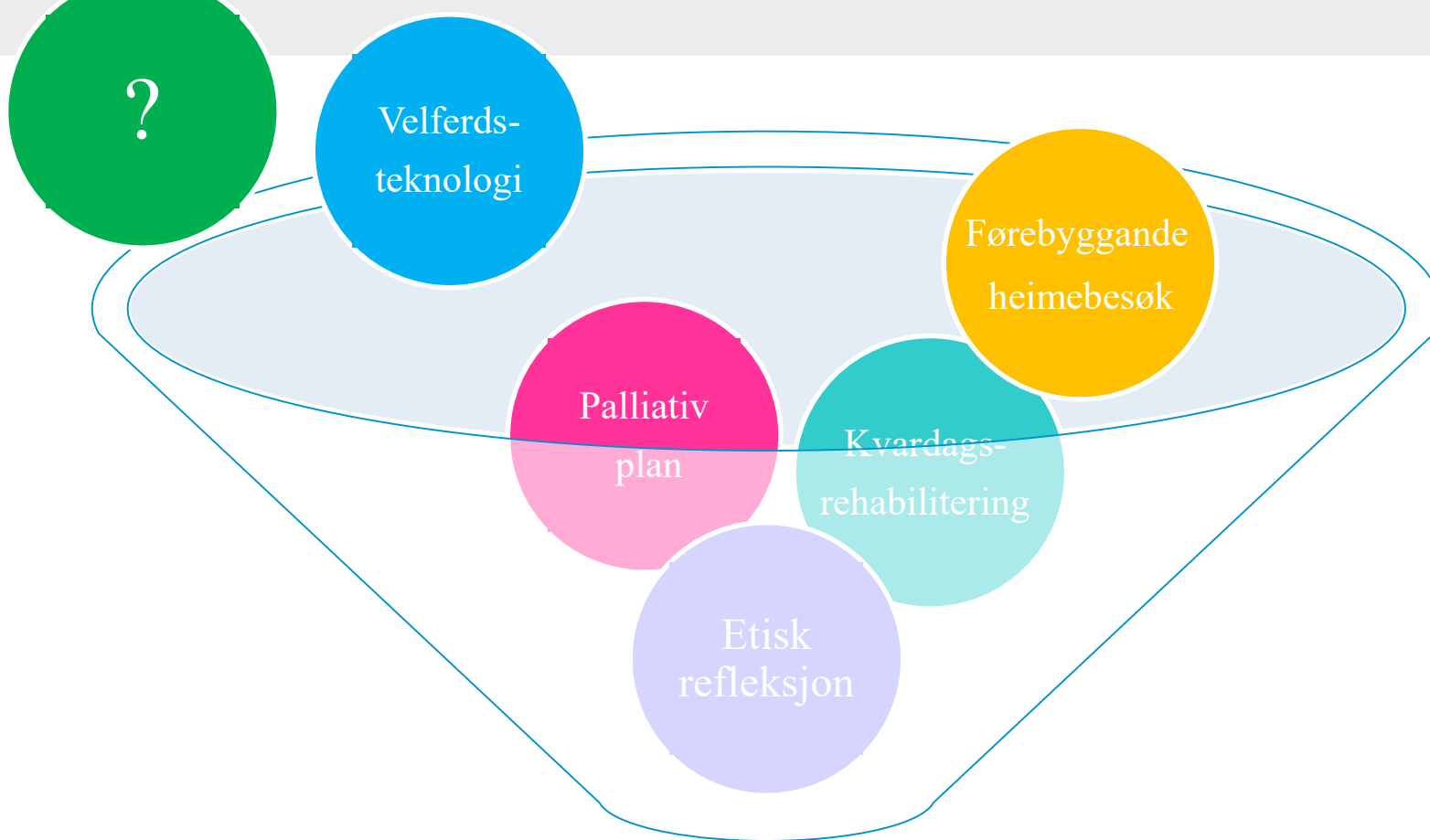

Hvordan mange tror
veien mot suksess er.

Suksess

Hvordan veien mot suksess virkelig
er.

MEISTRING OG TRYGGLEIK FOR ALLE!

PS 41/18 Delegerte saker frå avdelingane

Delegasjonssaker frå avdelingane

DS 35/18 Løyve til tiltak, fasadeendring Gbr 11/23

DS 36/18 Ferdigattest Gbr 11/97

DS 37/18 Ferdigattest, garasje Gbr 12/22

DS 38/18 Ferdigattest, bruksendring Gbr 13/95

DS 39/18 Mellombels bruksløyve Gbr 17/180/0/11

DS 40/18 Igangsettingsløyve Gbr 17/243

DS 41/18 Løyve til endring, støttemur Gbr 17/243

DS 42/18 Løyve til endring Gbr 17/237

DS 43/18 Igangsettingsløyve Gbr 17/237

DS 44/18 Mellombels bruksløyve Gbr 17/180/0/9

DS 45/18 Rammeløyve, riving og oppføring av ny bustad Gbr 18/50

DS 46/18 Rammeløyve, terrassehus Gbr 18/1

DS 47/18 Løyve til tiltak, ombygging Gbr 19/23

DS 48/18 Ferdigattest, riving av bustad Gbr 19/1008

DS 49/18 Rammeløyve, 2 stk tomannsbustadar Gbr 19/1006

DS 50/18 Løyve til tiltak , bueining i kjellar Gbr 21/166

DS 51/18 Løyve til endring Gbr 21/150

DS 52/18 Løyve til tiltak, rehab. pipe Gbr 29/1

DS 53/18 Løyve til tiltak, endre profilering/skilt Gbr 30/194

DS 54/18 Ferdigattest, tilbygg Gbr 108/2

DS 55/18 Ferdigattest, bytte av mast Gbr 115/1

DS 56/18 Løyve til tiltak, tilbygg til hytte Gbr 136/1

DS 57/18 Løyve til tiltak, tilbygg Gbr 149/10

DS 58/18 Løyve til tiltak, tilbygg Gbr 166/5